هەرێمی کوردستان - عێراق
ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان - عێراق

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

46

سالّی/ 2008 – بەرگی چل و شەش

چاپی یەکەم/ سالّی 2008

پێرست

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (1)ی نائاسایی خولی دووەمی هەڵبژاردن – یەك شەممه 2008/2/10 ل5

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (2)ی نائاسایی خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممه 2008/2/26 ل13

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی دەستپێك خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممه 2008/3/10 ل51

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (1) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممه 2008/3/17 ل69

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (2) خولی دووەمی هەڵبژاردن – یەك شەممه 2008/3/30 ل83

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (3) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممه 2008/3/31 ل145

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (4) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممه 2008/4/2 ل197

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (5) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممه 2008/4/7 ل257

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (6) خولی دووەمی هەڵبژاردن – یەك شەممه 2008/4/13 ل297

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (7) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممه 2008/4/14 ل317

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (8) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممه 2008/4/16 ل373

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (9) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممه 2008/4/21 ل443

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (10) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممه 2008/4/22 ل515

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (11) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممه 2008/4/23 ل561

ئەندامانی پەرلەمان پرۆژەیەکیان تەقدیم کرد لەبەر رۆشنایی چەندین کۆبوونەوە لە نێوان لیژنەی دارایی پەرلەمانی کوردستان لەگەڵ دیوانی چاودێری دارایی لە هەولێرو دیوانی چاودێری دارایی لە سلێمانی، ئەو پرۆژەیە لە لایەن هەردوو دیوانەکە پەسەندکراوە و ژمارەی ئەندامانی پەرلەمان پێشکەشیان کردووە، داوا لە هەردوو لیژنە دەکەم، هەروەها داوا لە ئێوەش دەکەم بە هەندی وەربگرن، چونکە ئەو دیوانە چەند زوو تەشکیل بکرێت و یاساکەی بۆ دەربچێت گرنگە بۆ کۆمەڵگای کوردستان و روبەروو بوونەوەی کەموکورییەکان و چاودێری کردنی کارەکانی دام و دەزگاکانی حکومەت.

خاڵی پێنجەم: خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژەی یاسای پاراستنی ژینگە لە هەرێمی کوردستان - عیراق کە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشکەش کراوە، ئەمەش (63) ماددەیە، ئاراستەی لیژنەی یاسایی و لیژنەی تەندروستی و ئەندامانی پەرلەمانی دەکەم، بۆ ئەوەی راپۆرتی خۆیان بنووسن و ئەندامانیش لە لایەن خۆیانەوە بیخوێننەوە و خۆیان ئامادە بکەن بۆ موناقەشە.

خاڵی شەشەم: خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە بڕیاری تایبەت بە دانانی ڕۆژی 4/16 ی هەموو ساڵێك بە ڕۆژی ژینگە کە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشکەش کراوە، ئەمە زۆر کورتە دەکرێت بخوێندرێتەوە.

کاك عبدالكريم فەرموو.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى :

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بابەت/ یاداشتنامە

ئێمە کەس و کاری قوربانیانی کیمابارانەکانی شێخ وەسان و بالیسان و وەرێ، داوا لە بەڕێزتان دەکەین کە پشتگیریمان بکەن لە پێناو بە فەرمی ناساندنی ڕۆژی 4/16 وەکو ڕۆژی ژینگەی کوردستان، چونکە لە 4/16 / 1978 بۆ یەکەم جار لە ڕێگەی چەکی کیمیاویەوە ژینگەی کوردستان ژەهراوی کرا، بە شێوەیەك کە تاوەکو ئەمڕۆش خاك و ئاو و هەوای ناوچەکە لەژێر کاریگەری ئەو چەکەو ئەو ماددە کوشندانە دەناڵێنێت.

یەکەم جار کە ژینگەی کوردستان ژەهراوی کراو زیانی گیانی بە دواوە بوو، لە دەڤەری ئێمە بوو، بۆیە ئێمە بە پێویستی دەزانین کە بۆ بەرەنگاربوونەوەی هەموو ئەوانەی کە دوژمنی ژینگەی ئێمە بوون و دەیانویست لە ناومان ببەن و ژینگەکەشمان ژەهراوی بکەن، ڕۆژێك هەبێت کە تیایدا لە سەرانسەری کوردستان ژینگە پاك بکرێتەوە و ببێتە هێمایەکی پیرۆزی بۆ ئەو خاکەی کە بۆ یەکەم جار ژەهراوی کراو نزیکەی لە 300 کەس تیایدا شەهید بوون.

کەس و کاری شەهیدانی کیمیابارانی

(بالیسان و شێخ وەسان و وەرێ)

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، ئێمەش ئاراستەی لیژنەی یاسایی و ئەندامانی پەرلەمانی دەکەین بۆ هەمان مەبەست وەکو پرۆژەکانی تر. خاڵی حەوتەم: خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژەی یاسای لیژنەی ئۆلۆمپی کوردستان کە بریتیە

pهەرێمی کوردستان - عێراق
ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان - عێراق

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

47

سالّی/ 2008 – بەرگی چل و حەوت

چاپی یەکەم/ سالّی 2008

پێرِیست

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (12) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/4/29 ل5

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (13) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/4/30 ل65

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (14) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/5/5 ل171

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (15) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/5/6 ل231

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (16) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/5/12 ل275

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (17) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/5/13 ل339

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (18) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/5/19 ل431

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (19) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/5/20 ل493

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (20) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/5/26 ل499

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (21) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/5/28 ل517

چوارشەممە ڕێکەوتی 28\ 5\2008

خولی دووەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (21)

چوارشەممە رێكەوتی 28/ 5/2008

كاتـژمێر (11)ی پـێش نیـوەڕۆی رۆژی چوارشـەممە رێكـەوتی 2008/5/28 ئەنجومـەنی نیشـتمانیی كوردستانی عێراق بە سەرۆكایەتی بەڕێز عدنان رشاد مفـتی سـەرۆكی ئەنجومـەن و, بـە ئامـادەبوونی بـەڕێز محمد قادر عبداللە(د.كمال كەركووكی) جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمـد عبـداللە سـكرتێری ئەنجومـەن, دانیشتنی ژمارە (21)ی خولی دووەم, ساڵی (2008) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی برگـە (1)ی مـاددە (20) لـە پێـڕۆی نـاوخۆی ژمـارە (1)ی هـەمواركراوی سـاڵی 1992ی ئەنجومـەنی نیشـتمانیی كوردسـتانی عێـراق, دەسـتەی سـەرۆكایەتی ئەنجومـەن بڕیـاردرا دانیشـتنی ژمـارەی (21)ی خولی دووەمی هەڵبژاردن لە كات (11)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی چوارشەممە رێكەوتی 28/ 5/2008 دا بەم شێوەیە بێت:

1 - خوێندنـەوەی یەكـەمی پێشـنیاری هـەموار كردنـی دووەمـی هـەموار كردنـی یاسـای خانەنشـینی ئەندامانی ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستان- عیراق، ژمـارە (3)ی سـاڵی/ 1999 ی هـەموار كـراو، كە لە لایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان پێشكەش كراوە.

2 - خستنە روو و گفتوگۆ كردنی پرۆژەی یاسای پاراستنی ژینگە لە هـەرێمی كوردسـتان كـە لـە لایـەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشكەش كراوە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی كوردستان، دانیشتنەكەمان دەكەینەوە بە خوێندنەوەی بەرنامەی كار:

1 - خوێندنـەوەی یەکـەمی پێشـنیاری هـەموار کردنـی دووەمـی هـەموار کردنـی یاسـای خانەنشـینی ئەندامانی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان- عیراق، ژمـارە (3)ی سـاڵی/ 1999 ی هـەموار کـراو، کە لە لایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە.

2 - خستنە روو و گفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای پاراستنی ژینگە لە هـەرێمی کوردسـتان کـە لـە لایـەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشکەش کراوە.

سەرەتا بەخێر هاتنی کاك دارا / وەزیری ژینگە و کاك سەعد وەزیـری هـەرێم بـۆ کاروبـاری پەرلـەمان دەکەین، زۆر بەخێر بێن سەرچاو، رەخنەیەکیش بـا لـە ئێـوەی بـەرێز بگـرم، زۆربـەی زۆری ئەنـدامان جاران گلەییان لەوەدا هەبوو دەیانگوت سەرۆکایەتی درەنگ دێت، ئەوەمان بەقـەدەری ئیمکـان لابـرد و، بۆ ئەوەی مەهانەی دواکەوتنیان لە وەختی خۆیـدا نـەمینێت و، دوایـی گوتیـان هۆڵەکـە گەرمایـە و بـە پەلە ئەوەمان چارەسەر کرد و پارەیەکی باش سەرف کرا بـۆ ئـەوەی گەرمایەکـەش نـەمێنێ، ئـەوە دوو، سێ جارە مولاحەزە دەکات سـەرۆکایەتی کـە دێینـە ژووری، هێشـتا زۆربـەی زۆری ئەندامـەکان رەغمـی ئـەوەی کـە جەرەسـیش لێـدراوە، نـەهاتوون، ئومێـد دەکـەم کـە ئـەوە تیکـرار نەبێتـەوە، ئەگـەر ئێمـە مەهانەشمان هەبێت لە دواکەوتن لەبەر مێوان، ئەو مەهانەیەش لای ئێوە نیە، بـەڵام ئـەو رەخنەیـەش قبوڵ بکەن لێمان، هەر ئازایەتیتان لەوە دا نەبێت کە رەخنـە لـە سـەرۆکایەتی بگـرن، داوا لـە لێژنـەی یاسایی دەکەم بێن لە شوێنی خۆیـان دابنیشـن، خـاڵی یەکـەم لـە بەرنامـەی کـار، خوێندنـەوی یەکـەمی پێشنیاری هەموار کردنی دووەم، هەموار کردنی یاسای خانەنشینی ئەنـدامانی ئەنجومـەنی نیشـتمانیی کوردستان- عیراق ژمارە (3)ی ساڵی/ 1999 ی هەموار کراو، کە لـە لایـەن ژمـارەی یاسـایی ئەنـدامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە، بەئیمزای خاتوو سۆزان شـەهاب نـوری، کـاك رەشـاد احمـد ، خـاتوو گـێلاس محی الدین محمد، کاك کەریم بەحری برادۆستی، کاك طلعت خضر سیف الدین، کاك عبدالرحمن احمد رضا، کاك شێروان حەیدەری ، کاك عەونی بەزاز، کاك طارق جامبـاز، خالـد ابـراهیم، پێشـکەش کـراوە، فەرموو کاك خەلیل بۆ خوێندنەوەی یەکەمی ئەو پرۆژەیە.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەناوی خوای گەورەو و میهرەبان، بەرێز سەرۆکی پەرلەمان، بـەرێزان ئەنـدامانی پەرلـەمان، پـرۆژە یاسـای پاراستن و چاککردنی ژینگە لە هەرێمی کوردستانی عێراق، ژمارە(.......)،

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك محمد صالح، خـاڵی یەکـەمی بەرنامـەی کـار، خوێندنـەوەی یەکـەمی، پێشـنیاری هـەموار کردنـی دووەم هـەموارکردنی یاسـای خانەنشـینی ئەنـدامانی ئەنجومـەنی نیشـتمانیی -عێـراق ژمـارە(3)ی سـاڵی/ 1999 هـەموار کـراو، کـە لـە لایـەن ژمـارەی یاسـایی ئەنـدامانی پەرلەمانـەوە پێشـکەش کـراوە، تکایـە پرۆژەکـە بخوێنەوە، ئەو پرۆژەیە نەك ژینگە.

بەڕێز خليل ابراهيم محمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

قانون التعديل الثاني لقانون تقاعد اعضاء المجلس الوطني لكوردستان- العراق رقم 3 لسنة 1999 المعدل.

المادة الاولى: تعدل المادة الثانية من القانون و تقرآ كالاتي:

أ - يتقاضى رئيس المجلس و نائبه و السكرتير و العضو عند انتهاء عضويته، او عجزه عن اداء عمله او فقدانه العضوية 80٪ مما يتقاضاه اقرانه المستمرون في المجلس من مجموع الراتب و المخصصات الشهرية، كما يتقاضى ورثته نفس النسبة عند وفاته.

ب - يستحق عضو المجلس المستقيل، الراتب التقاعدي المبين في الفقرة (ا) اعلاه، اذا مضى على عضويته اربع سنوات، اربع دورات انعقاد في المجلس.

ت - تصرف لرئيس المجلس و نائبه و السكرتير و العضو، عند انتهاء عضويته او فقدانها، مكافأة تعادل رواتبه و مخصصاته لسنة كاملة، و يؤخذ راتبه الاخير ومخصصاته اساساَ لاحتساب ذلك و لمرة واحدة مهما تعددت عضويته في الدورات الانتخابية.

المادة الثانية:

1 - لا يجوز الجمع بين الراتب التقاعدي الوارد في هذا القانون مع اي راتب اخر يصرف من الخزينة.

2 - لزوج العضو المتوفي الذي يتقاضى راتباَ اخر، حق الخيار بين ما يتقاضاه بموجب هذا القانون و ما يستحقه من راتب وظيفته او تقاعده، ايهما افضل.

المادة الثالثة: تسري حكم الفقرة (ا) من المادة الاولى و المادة الثانية من هذا القانون على المتقاعدين من اعضاء المجلس، و تعدل رواتبهم اعتباراَ من تاريخ نفاذه.

المادة الرابعة: لا يعمل باي قرار يتعارض مع احكام هذا القانون.

المادة الخامسة: ينفذ هذا القانون اعتباراَ من تاريخ نشره في الجريدة الرسمية(وقائع كوردستان).

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، وەكو باسم كرد ئەو پرۆژەیە لە لایەن 10 ئەندامەوە پێشكەش كراوە، دوا بڕیاریش بۆ ئێوە دەبێت لە كاتی گفتوگۆدا ئەم پرۆژەیە ئاراستەی لێژنەی یاسایی و لێژنەی دارایی و ئابووری دەكەم، لەگەڵ هەموو ئەندامانی پەرلەمان بۆ ئەوەی دیراسەتی بكەن و ڕاپۆرتی لێژنەكان حازر بكرێت، خاڵی دووەم لە بەرنامەی كار: خستنە روو و گفتوگۆكردنی پرۆژەی یاسای پاراستنی ژینگە لە هەرێمی كوردستان كە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشكەش كراوە، ئەگەر ڕاپۆرتتان هاوبەشە، فەرموو بۆ خوێندنەوەی راپۆرتەكەتان، ڕاپۆرتی هەردوو لێژنە هاوبەشە، لێژنەی یاسایی و لێژنەی تەندروستی هاوبەش، كاك دكتۆر فەرموو بیخوێننەوە.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بۆ/سەرۆكایەتی ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستان- عێراق

بابەت/رای لێژنەی یاسایی سەبارەت بە پرۆژە یاسای پاراستن و چاككردنی ژینگە

هەردوو لێژنەی یاسا و لێژنەی تەندروستی و كاروباری كۆمەڵایەتی بە پێی حوكمی رستەی كۆتایی لە ماددەی 6 و بڕگە چواری ماددەی 71ی پەیڕەوی ناوەخۆ لە 2008/5/25 بەرامبەر بە 4/حوزەیرانی/2708ی كوردی كۆبوونەوەیەكی هاوبەشیان ئەنجامدا بۆ لێكۆڵینەوە لە پرۆژە یاسای پاراستن و چاككردنی ژینگە لە هەرێمی كوردستان- عێراق، كە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی كوردستانەوە پێشكەش كراوە و لە لایەن سەرۆكایەتی پەرلەمانەوە ئاراستەی لێژنەكانمان كراوە، دوای خوێندنەوەی یەكەمی لە كۆبوونەوەی ئاسایی ژمارە یەكی رۆژی 2008/3/17، لێژنەكانمان دوای كۆبوونەوە لەگەڵ وەزیری پەیوەندیدار و گفتو گۆ و لێكدانەوەمان، ئەو پێشنیار و راسپاردانەی خوارەوەمان هەیە:

یەكەم: بەشێوەیەكی گشتی پشتگیری پرۆژە یاسایەكە دەكەین و هەمان شێوازی داڕشتن و ریز بەندی كە لەیاسا و بڕیارە دەرچووەكانی پەرلەمانی كوردستان بەكار هاتووە، بگرێنە بەر ودوای راستكردنەوەی زمانەوانی تەنها ئاماژە بەو ماددە و تێبینیانە ئەكەین كە تێبینیمان لەسەری هەیە.

دووەم: سەبارەت بە ماددەی یەك، كوردستانی عێراق لە هەردوو بڕگەی دووەم و سێیەم بسرێتەوە، با لەسەرەتای بڕگەی شەشەم و وشەی ژینگە زیاد بكرێ بۆ دوای وشەی ئەنجومەن و ناونیشان دەبێتە ئەنجومەنی ژینگەی پارێزگا.

سێیەم: سەبارەت بە ماددەی شەش، رێكخراوەكانی ئافرەتان بكرێتە رێكخراوەكانی كۆمەڵگای مەدەنی.

چوارەم: سەبارەت بە ماددەی 11:

أ - لە دووەم وەكیلی وەزیر بكرێتە، وەكیلی وەزارەت.

ب- لە بڕگەی پێنجەم سڕینەوەی هەموو خاڵەكان تا رێزبەندی (ق)، لە جێگایدا ئەوەی خوارەوە بنووسرێت،

پێنجەم: نوێنەری ئەو وەزارەت و دەستانەی كە پەیوەندیدارن بە ژینگە كە لە لایەن وەزیرەوە دیاری ئەكرێ، بەمەرجێك پلەیان لە بەرێوەبەری گشتی كەمتر نەبێت، ئەندامن.

خاڵی (ق) بكرێتە شەشەم و بەم جۆرە، نوێنەری رێكخراوەكانی ژینگەی ناوخۆیی.

پێنجەم: سەبارەت بە ماددەی 12، لێژنە رای وایە بسڕێتەوە، چونكە زیادە و ریزبەندی ماددەكانیش دوای سڕینەوەی راست بكرێتەوە.

شەشەم: سەبارەت بە ماددەی چواردە كە ریزبەندیەكەی دەبێتە ماددەی 13، لێژنە پێشنیار دەكات بڕگەیەكی تری بۆ زیاد بكرێت، بە ریزبەندی حەوتەم و بەو جۆرە:

حەوتەم: ئەنجامدانی رووپێوی پێویست بۆ هەڵسەنگاندنی كاریگەری ژینگەیی كە دەرئەنجامی بەكار هێنانی چەكی قەدەغە كراوی نێودەوڵەتیە لە هەرێمدا.

حەوتەم: سەبارەت بە ماددەی 16 کە دەبێتە ماددەی 15، وشەی لەهەر پارێزگایەك بکرێتە پارێزگاکانی .

هەشتەم:سەبارەت بە ماددەکانی 17 و 18 و 19 کە دەبنە ماددەی 16 و 17 و 18، وشەی ئەنجومەنی پارێزگا تیاندا بکرێتە ئەنجومەنی ژینگەی پارێزگا.

نۆیەم:سەبارەت بە بەشی پێنجەم لەهەر شوێنێك لەو بەشەدا، وشەی (هەڵسەنگاندن) هاتووە بکرێتە مەزەندە کردن، هەروەها وشەی (رێکارانەی) لە برگەی چواری ماددەی 25 کە دەبێتە 24 بسڕێتەوە.

یازدەم: سەبارەت بە ماددەی 26 کە دەبێتە ماددەی 27 و وشەی تێ خوێندەوەکان بسڕێتەوە، لەوائیحە بەعەرەبی.

دوازدەم: سەبارەت بە ماددەی 29 کە دەبێتە ماددەی 28، وشەی ژینگە لە کۆتایی برگەی یەکەم بسڕێتەوە.

سێزدەم: لە ناونیشانی بەشی هەشتەم، رستەی باج و کرێیەکان بکرێتە غرامە و کرێیەکان، یەعنی باج لابراوە، هەروەها لە ماددەی 32 کە دەبێتە ماددەی 31، برگەی یەکەم بەم جۆرە دابرژێتەوە: غەرامەیەکی ژینگەیی سالآنە بەسەر چالاکی ژینگە پیسکەرەکاندا دەسەپێنرێ کە بە پێی پێوەرێك دیاری دەکرێت و بۆ ئەم مەبەسەتە دەردەچێت.

چواردەم: سەبارەت بە ماددەی 33 کە دەبێتە 32 دەستەواژەی (گەڕانەوەی بۆ سەر سەبەبکار) بگۆڕدرێت بۆ (سەبەبکار بەرپرسە لە).

پازدەم: سەبارەت بە ماددەی 36 کە دەبێتە ماددەی 35، سەرەتاکەی دابرژێتەوە و بەم جۆرە: وەزارەت پێوەری ئاستەکانی پیس بوونی رێگە پێدراو.......هتد.

شازدەم: سەبارەت بە ماددەی 39 کە دەبێتە ماددەی 38، بەم جۆرەی خوارەوە دابرژێتەوە: وەزارەت رادەی پیسبوونی رێگە پێدراو دیاری دەکات بۆ دەرهاوێشتەکانی سەرجەم ئەو چالاکیانەی هەوا پیس دەکەن، لەوانەش........برگەکان وەکو خۆی بمێنێتەوە تا دوایی.

حەڤدەم: سەبارەت بە ماددەی 44 کە دەبێتە ماددەی 43، وشەی ئیعدام لە کۆتایی برگەی پێنجەم لە دەقە عەرەبیەکەدا بسڕێتەوە.

هەژدەم: سەبارەت بە ماددەی 45 کە دەبێتە ماددەی 44، وشەی باخچەی گشتی بسڕێتەوە.

نۆزدەهەم: لێژنەی هاوبەش پێشنیار دەکات، هەردوو ماددەی 53 و 54، لێك بدرێن و ببێتە ماددەی ژمارەی 52 و داڕشتنەوەی بەم جۆرە: ئەنجومەن بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنە پەیوەندیدارەکان، پلانێکی گشتی بۆ رووبەرووبوونەوەی کارەساتە ژینگەیەکان دادەنێت و ئەیخاتە بەردەم ئەنجومەنی وەزیران بۆ کار پێکردنی و لە پلانەکەش ڕەچاوی ئەوەی خوارەوە دەکرێت، برگەکانی هەردوو ماددەکە ئەکەنە شەش برگە و لێك دەدرێن.

بیستەم: سەبارەت بە ماددەی 59 کە دەبێتە ماددەی54 ، لێژنە پێشنیار دەکات بەم جۆرە دابڕژێتەوە:

1-لەگەڵ سەرپێچی نەکردن لەگەڵ هەر سزایەکی توندتر کە لە یاسایەکانی تردا هاتووە، سەرپێچی کاری حوکمەکانی ئەم یاسایە و پەیڕەو و ڕێنماییەکانی کە پێوە دەرکراون، بە بەند کردن سزا دەدرێن، بۆ ماوەیەك کە لە مانگێك کەمتر نەبێ و لە پێنج ساڵ زیاتر نەبێ، یان بە غەرامەیەك کە لە 150 هەزار دینار کەمتر نەبێ و لە 200 ملیۆن دینار زیاتر نەبێ، یان بە هەردوو سزاکان.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

عەفوەن دکتور، بیستەم ماددەی 59 نیە، غەلەتە لە کوردی، 56 دەبێتە 54، لە کوردیەکە خوێندرا 59.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ببوورن، دووەم، سزاکە دوو بەرامبەر دەبێتەوە لە کاتی دووبارە کردنەوەی سەرپێچیەکە.

سێیەم : وەزیر یان ئەوەی ڕێی پێدەدات بەمەرجێ پلەی لە بەڕێوەبەری گشتی کەمتر نەبێت بۆی هەیە غەرامەیەك بسەپێنێ کە لە (100000) سەد هەزاردینار کەمتر نەبێتو لە (10000000) دەملیۆن دینار زیاتر نەبێت بۆ هەرکەسێك کە سەرپێچی لە حوکمەکانی ئەم یاسایەو پێڕەوو ڕێنماییەکانی بەو پێیەوە دەرکراون بکات.

بیست و یەکەم: لیژنە پێشنیار دەکات ماددەی (62) وشەی (وقائیعی کوردستان)ی بۆ زیاد بکرێت و بکرێتە دوا ماددە، سەبارەت بە ماددەی (63) کە دەبێتە ماددەی ژمارە (60) بەمجۆرەی خوارەوە دابڕێژرێتەوە:-

﴿ پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیرانو لایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن﴾.

بیستودووەم : سەبارەت بە هۆکاری دەرچواندن ئەوا لیژنەی هاوبەش پشتیوانی لێ دەکات، لەبەر ئەوەی مەبەست لەدەرکردنی ئەم یاسایە دەگرێتە خۆ.

داواکارین پرۆژەکەو ڕای لیژنەی هاوبەش بخەنە بەردەم ئەنجومەن بۆ گفتوگۆو ڕادەربڕین لەسەری، لەگەڵ ڕێزماندا

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نەصی پرۆژەکە، ماددە، ماددە بخوێننەوە، دوایی رەئی لەسەر دەدا لێژنەی قانونی بۆ موناقەشە کردن.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان.

ئێستا پرۆژە یاسای پاراستن و چاککردنی ژینگە لە هەرێمی کوردستانی عێراق ژمارە (....................)ساڵی .... دەخەینە روو:

دەروازەی یەکەم، پێناسە و ئامانج و پرنسیپی گشتی،

بەشی یەکەم: پێناسە و ئامانجەکان:

ماددەی یەك: مەبەست لەو دەستەواژانەی خوارەوە، ماناکانی بەرامبەیانە بۆ مەبەستی ئەو یاسایە:

1- هەرێم:هەرێمی کوردستانی عێراق.

-وەزارەت : وەزارەتی ژینگە لە هەرێمی کوردستانی عیراق.

3- وەزیر: وەزیری ژینگە لە هەرێمی کوردستانی عیراق.

4-ئەنجومەن: ئەنجومەنی پاراستن و چاککردنی ژینگە لە هەرێمدا.

5-سەرۆك: سەرۆکی ئەنجومەنی پاراستن و چاککردنی ژینگە لە هەرێمدا.

6-ئەنجومەنی پارێزگا: ئەنجومەنی پاراستن و چاککردنی ژینگە لە پارێزگاکانی هەرێم.

7- صندوق: صندوقی پاراستن و چاککردنی ژینگە لە هەرێمدا.

8- ژینگە: ئەو دەورو بەرە ژیانبەخشەیە کە پێك هاتووە لە بوونەوەرە زیندووەکان لە مرۆڤ و ئاژەڵ و رووەك و پێکهاتەکانی بێ گیان و هەر چی دەوری داوە لە ئاو و هەوا و خاك و ئەوەی لە خۆی دەگرێ لە ماددەکانی رەق و شلە گازەکان و ئەو دامەزراوە جێگر و جوولاوانەی کە مرۆڤ لەسەریدا بنیاتی دەنێ.

9- پیس بوونی ژینگە: هەر گۆرانکاریەکی راستە وخۆ یان ناراستە وخۆ لە پێکهاتەی یان لە تایبەتمەندی ژینگە، دەبێتە هۆی زیان گەیاندن پێی یان، هاوسەنگی سروشتی دەشێوێنێ.

10- پیسکەرەکانی ژینگە: مادده رەقەکان یان شلەکان یان گازیەکان یان ژاوەژاو یان هۆکارە بایەلۆجیەکان یان تیشکاوەرەکان، یان گەرما یان لەرزینەکانی زیان بە ژینگە دەگەینێ و هاوسەنگی سروشتی دەشێوێنێ.

11- پاراستنی ژینگە و رێگە گرتن لە پیس بوونی و تێکچوونی یان رێگە گرتن لێان.

12-چاککردنی ژینگە: پەرەپێدان و جوانکردنی رەگەزەکانی ژینگە.

13- هەڵسەنگاندنی شوێنەواری ژینگە:دیاری کردن وشیکردنەوەو هەڵسەنگاندنی شوێنەواری پرۆژە یان دامەزراو یان چالاکی نواندن لە سەر ژینگەو دیاری کردنی رێ و شوێنەکانی پێویست بۆ رێگە گرتن یان کەمکردنەوەی شوێنەوارەکانی نەرێنی لە سەر ژینگەو داهاتە سروشتیەکان و پشتی پێ دەبەسترێ ئەویش نواندنی رەزامەندی یان پێچەوانەکەی .

14- ژاوە ژاو: ئەو دەنگانەی لە لایەن یاساییەوە لە رینەوەکانی لە سنووری رێپێدراوی خۆی دەردەچێت.

15- مادده ترسناکەکان : مادە رەقەکان یان شلەکان یان گازیەکانی تایبەتمەندی ترسناکی هەیە کە زیان بە ژینگە دەگەیەنن،وەکو مادە درمەکان یان ژەهراویەکان یان توانای تەقینەوەیان هەیە یان دەسووتێن یان تیشکاوەرە ئایۆنیەکان و شتی دیکەش .

16- خاشاك: مادە رەقەکان یان شلەکان یەن گازیەکانی کەڵکی بە کارهێنانیان پێوە نەماوە و ، نا هێڵدرێنەوە ، کە پاشماوەی جۆرەها چالاکیەکانن .

17- پارێزراوە سروشتیەکان : ئەو ناوچانەی تەرخان کراون بۆ پاراستنی جۆرەکانی دیاری کراولە بوونـەوەرە زیندووەکان یان هەر سیستەمێکی ژینگەیی دیکە کە ڕێگە بە لابردن وکارتێکردنی یان زیان پی ٚگەیاندنی یان لە ناوبردنی نادات .

18- زیندەوەرە هەمە جۆرەکان : جیاوازی و زۆریی بوونەوەرە زیندووەکان.

19- لایەنەکانی پەیوەندیدار : لایەنی حکومەتی پەیوەندیدار بە ژینگەوە .

20- دامەزراوەکان : زەوی و بیناو پێداویستی و ئامێرەکانی پێکی دەهێنن .

21- شوێنی گشتی :ئەو شوێنە ی بۆ هاتنی هـەموو کـەس یـان، بـۆ توێـژێکی دیـاری کـردوو لـە خـەڵك ئامـادە کراوە بۆ هەر مەبەستێك لە مەبەستەکان .

22- رەزامەندی ژینگەیی : بە لگەنامەیەکی فەرمییە وەزارەت دەریدەکات بە پێی ئـەو بەڵگـە نامەیـەوە رێگا دەدرێت بە ئەنجامدانی هەندێ چالاکی دیاری کراو لە لایەنی بیرو بۆچوونی ژینگەییەوە .

23- پێوانـەکانی پاراسـتنی ژینگـە :سـنووریان چـڕبوونەوەی پیسکەرەکان کـە رێگـا نادرێـت لـە پێکهاتـەکانی ژینگەدا بە سەریدا تێپەڕبن.

24- کارەساتەکانی ژینگە : ڕووداوەکانی کە فاکتەری سروشت یـان فاکتـەری مـرۆڤ پەیـدا دەبـن بـە پێـی ئـەو پێوانانەی بە هۆی رێنماییەکانەوە دەردەکرێن زیانێکی زۆر بە ژینگە دەگەیەنن.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بە زمانی عەرەبی کاك خەلیل بیخوێنەوە.

بەڕێز خليل ابراهيم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

الباب الاول

التعاريف و الاهداف و المبادئ العامة

الفصل الاول

التعاريف و الاهداف

المادة الاولى: يقصد بالتعابير التالية المعاني المبينة ازاءها لاغراض هذا القانون:

1 - الاقليم: اقليم كوردستان- العراق.

2 - الوزارة: وةزارة البيئة في اقليم كوردستان- العراق.

3 - الوزير: وزير البيئة في اقليم كوردستان- العراق.

4 - المجلس: مجلس حماية و تحسين البيئة في الاقليم.

5 - الرئيس: رئيس مجلس حماية و تحسين البيئة في الاقليم.

6 - مجلس المحافظة: مجلس حماية و تحسين البيئة في محافظات الاقليم .

7 - الصندوق: صندوق حماية و تحسين البيئة في محافظات الاقليم .

8 - البيئة: المحيط الحيوي الذي يشمل الكائنات الحية من انسان و حيوان و نبات و المكونات اللاحياتية، و كل ما يحيط بها من هواء و ماء و تربة، و ما يحتويه من مواد صلبة او سائلة او غازية، المنشآت الثابتة و المتحركة التي يقيمها الانسان.

9 - تلوث البيئة: اي تغيير مباشر او غير مباشر في مكونات او خواص البيئة، يؤدي الى الاضرار بها او يخل بالتوازن الطبيعي لها.

10 - ملوثات البيئة: هي المواد الصلبة او السائلة او الغازية او الضوضاء او العوامل الاحيائية او الاشعاعات او الحرارة او الاهتزازات التي تضر بالبيئة و تخل بالتوازن الطبيعي لها.

11 - حماية البيئة: المحافظة على البيئة و منع تلوثها و تدهورها او الحد منه.

12 - تحسين البيئة: تطوير و تجميل عناصر البيئة.

13 - تقدير الاثر البيئي: تحديد و تحليل و تقييم اثار مشروع او منشآة و نشاط على البيئة و تعيين التدابير اللازمة لمنع او التخفيف من الاثار السلبية على البيئة و الموارد الطبيعية و يعتمد عليه منح الموافقة من عدمها.

14 - الضوضاء: اصوات تتجاوز ذبذباتها الحدود المسموح بها قانوناً.

15 - المواد الخطرة: المواد الصلبة او السائلة او الغازية ذات الخواص الخطرة التي تؤثر تاثيراً ضاراً على البيئة، مثل المواد المعدية او السامة او القابلة للانفجار او الاشتعال او ذات الاشعاعات الايونية و غيرها.

16 - النفايات: المواد الصلبة او السائلة او الغازية، غير القابلة للاستخدام او التدوير الناتجة عن مختلف انواع الانشطة.

17 - المحميات الطبيعية: المناطق المخصصة لحماية انواع معينة من الكائنات الحية او اي انظمة بيئية اخرى، التي يمنع ازالتها او التاثير عليها او الاضرار بها او اهلاكها.

18 - التنوع الاحيائي: تباين و تعدد الكائنات الحية.

19 - الجهات المعنية: الجهات الحكومية ذات العلاقة بالبيئة.

20 - المنشآة: الاراضي و المباني و المرافق و المعدات المكونة لها.

21 - المكان العام: المكان المعد لاستقبال كافة او فئة معينة من الناس لاي غرض من الاغراض.

22 - الموافقة البيئية: وثيقة رسمية تصدرها الوزارة، تسمح بموجبها ممارسة انشطة محددة من وجهة نظر بيئية.

23 - معايير حماية البيئة: حدود او تركيز الملوثات التي لا يسمح بتجاوزها لمكونات البيئة.

24 - الكارثة البيئية: الحادث الناجم عن عوامل الطبيعة و فعل الانسان و الذي يترتب عليه ضرر شديد بالبيئة وفق معايير تصدر بتعليمات.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

رای لێژنەی هاوبەش لەسەر ماددەکە بخوێننەوە بە زمانی کوردی.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە راستیدا ئەو دەستەواژانەی کە لەم ماددەیەدا هاتوون، زۆربەی زۆریان بریتین لە دەستەواژەی زانستیانە و هیچ تێبینیەکی تایبەتیمان لەسەر ی نیە، تەنها دوو تێبینی نەبێ،یەکەمیان:

أ- (کوردستانی عێراق) لە هەردوو بڕگەی دووەم‌وسێیەم بسڕێتەوە.، کە ئەوترێ، وەزارەتی ژینگە لە هەرێمی کوردستانی عیراق، وەزیری ژینگە لە هەرێمی کوردستانی عیراق، کوردستانی عێراق لە هەردوو لا پێویست نیە.

ب-لەسەرەتای بڕگەی (شەشەم) وشەی (ژینگە) زیادبکرێت بۆ دوای وشەی ئەنجومەن‌و ناونیشانی دەبێتە (ئەنجومەنی ژینگەی پارێزگا).تەنها ئەو دوو تێبینیەمان هەیە، باقیەکەی تری هەردوو لێژنەکەمان هیچ گلەییەك و تێبینیەکمان لەسەری نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کەواتە مولاحەزەکەی هەردوو لێژنەی هاوبەش بە جێیە، کە ناوی پرۆژەکە هاتووە، کوردستانی عیراق لە دەستەواژەکان تیکرار کردنی، مانای نیە، مەفهومە کە دەڵێی: وەزیر، وەزیر لە هەرێمی کوردستان، لە شەشەمدا، مەجلیس موحافەزە ئەو بیئەیە جێی خۆیەتی بۆ ئەوەی جیا بکرێتەوە لەگەڵ مەجلیس موحافەزە، کەس قسەی هەیە؟ کاك جەعفەر فەرموو.

بەڕێز جعفر مصطفى معروف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من ماددەکە خۆی ناخوێنمەوە، بڕگەکانی چۆن نووسراوە؟ ماددەی یەك، بڕگەی دە، لە پاش بڕگەکە ئەگەر زیاد بکرێت، هەروەکو ئەوانەی خۆی کە پێشتر هاتووە، یان مەکائین و سەیارە خراپەکان بە هەموو جۆرەکانی و موەلیدەکانی کارەبا، سووتاندنی خواردەمەنی و دەرمانی بەسەر چوو، سووتاندنی زبڵدانەکان، پاككردنەوەی مەخزەنە گەورەکان، ئەوانەش ئەبنە هۆی پیس بوونی ژینگە،بڕگەی 11، ئەگەر زیاد بکرێت، رێگە گرتن لە رژاندنی تیزابی پاتری سەیارات، ئێستا عەدەدکی زۆری پاتری سەیارات هەر خراپە کە دێت، ئەخرێتە بازاڕ و لە شوێنەکان کۆ ئەکرێتەوە و لە شوێنێکی تایبەتدا دائەنرێ، بەس ئێستا فڕێ ئەدرێ و ئەکەوێتە ژێر عەرز و زەرەرێکی زۆر ئەدا بە ژینگەی کوردستان، ئەگەر ئەوانە حیسابێکیان بۆ بکرێ چاکە، هەوڵدان بۆ چوونە دەرەوەی ناوچە پیشەسازییەکان، بچێتە دەرەوەی شارەکان، ئەوانیش تەئسیرەکی زۆریان هەیە لەسەر ژینگە، لە بڕگەی 17 لە کۆتایی بڕگەکە زیاد بکرێ، ناشتنی دار و درختی زۆر لە شارەکان و هەموو کوردستان، کە وڵات دەپارێزێت، هەم لە وشکە ساڵی ئەیپارێزێت و هەم بۆ ژینگە چاکە، بڕگەی 19 ئەگەر زیاد بکرێ، یەکێك لە لایەنە گرینگەکانی پاراستنی ژینگە، وەزارەتی سەرچاوە ئاوییەکانە، ئەگەر ئەوانە هاوکار بن بۆ دروست کردنی سدودێکی زۆر لە کوردستاندا لە موستقبەلدا لەوانەیە کێشەیەکی زۆر چارەسەر بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك د.نوری.

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێشەكی دەست خۆشی لەو لیژنەیە دەكەم، كەوا ئەو پرۆژە قانونەی ئامادە كردووە بە دارشتنێكی زانستیانەی زۆر رێك و پێك، بەڵام دوو پرسیارم هەیە، یەكەمیان: لە برگەی 14 ، عەرەبیەكەی ئەڵێ(الضوضاء: اصوات تتجاوز ذبذبتها الحدود المسموح بها قانونآ)، ئەوە بەلای منەوە روون نیە، حەز دەكەم جەنابی وەزیر ئەگەر بۆمان روونكاتەوە، لە برگەی 24، ئەڵێ: المكان العام: المكان المعد لاستقبال كافة او فئة معينة من الناس لاي غرض من الاغراض، وا بزانم چاكترە بڵێین: او فئة معينة من الناس لغرض معلوم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

24 كوا مەكان عامە؟ 24 كاریسەی بیئییە،شەمسە خان.

بەڕێز شمسە سعید محمود:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لە ماددەی یەكەم، برگەی چوارەم، كە ئەڵێ: ئەنجومەن: ئەنجومەنی پاراستن و چاككردنی ژینگە لە هەرێمدا، دووەم، لە ماددەی شەشەمدا، هەر ئەنجومەنی پارێزگای تەعریف كردۆتەوە، من پێم وایە یەكێكیان زیادە، هەر ئەنجومەنەكە باشە، ئەوەی چوارەم ، چونكە كە ئەڵێ : لە ئەنجومەن، وازیحە كە پارێزگاكان ئەگرێتەوە، ئیتر برگەی شەشەم بە لای منەوە زیادە، لە برگەی 12 كە ئەڵێ: چاككردنی ژینگە، بریتیە لە پەرەپێدان و جوانكاری ژینگە، ئەوە خۆی بۆ خۆی ئامانجی یاساكەیە، هەدەفی یاساكە، چاككردن و پاراستنی ژینگەیە، هەدەف پێویست ناكات لەو ماددانە، ئەم ماددانە تەعاریفن، من پێم وایە زیادە، دووەم، لە برگەی چواردەم كە تەعریفی ژاوەژاوە، یاخود برگەی 15 ماددە ترسناكەكان، یاخود برگەی 16 خاشەكە، ئەم سێیانەی كە هاتووە زۆر بە تەفاصیل شەرحی كردوون، بەڕەئی من برگەی 10 لەوێ كە ئەڵێ، پیسكەرەكانی ژینگە، هەموویانی تەعریف كردووە، یەعنی ئەو سێ ماددەیە نەمێنێ و ئیكتیفا بكات بە برگەی دەیەم كە ئەڵێ: پیسكەرەكانی ژینگە بریتیە لە ماددە رەقەكان، شلەكان، گازیەكان، ئەو سێ ماددەیە لە وێ هەیە و ئەو تەفاصیلە زۆرەی پێ ناوێ، برگەی 19 لەگەڵ برگەی 20 هەردووكیان تەحصیل حاصلن، یەعنی لایەنەكانی پەیوەندیدار، ئاشكرایە كە پەیوەندی هەیە بە ژینگەوە و تەعریفی ناوێ، برگەی 20 هەر عەینی شتە كە باس لە دامەزراوەكان ئەكات، زەوی و بینا و پێداویستیەكان، ئەویش هەر تەحصیل حاصلە، لە برگەی 24 كە باسی كارەساتەكانی ژینگە دەكات، ئەڵێ: بریتیە لە رووداوەكان كە

فاكتەری سروشتین یان لە كاری مرۆڤەوە پەیدا ئەبن، هەتا ئەوەندە بەسە، یەعنی وازیحە، ئەو بڕگەیەی دوای ئەو زیادەیە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك محمد فەرەج.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

دوو تێبینیم هەبوو، یەكێكیان ئەوەی د.نوری وتی، دووەمیان ، ئەوەی ئیقلیم، لە ماددەی یەكەم، الاقلیم : اقلیم كوردستان_العراق، نەك اقلیم كوردستان العراق، لە هەموو تەعاریفەكانی پێشتر هەر بەو جۆرە تەعریف كراوە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك سەردار.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەركی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

وەڵڵا من هیوادارم لە نووسینەوەی ئەو قانونە، هەرچەندە قانونێكی زۆر باشە، بەڵام سوود وەرگێڕابا لە خیبرەی مامۆستا یان پرۆفیسۆر ئارام خدر مەولود كە لەسەر ئاستی عیراق یەكەمە، دووەمیان پرۆفیسۆری یاریدەدەر دڵشاد گەنجۆ، ئەویش هەر لە بواری ئەوەیە، یەعنی دەوڵەمەندتر دەبوو یاساكە، كە هەردووكیان مامۆستای خۆمن، سێ تێبینیم هەیە، تێبینی یەكەم لەسەر پێناسەی ژینگە، لێرە كە دەڵێ:المحیط الحیوي الذي یشمل الكائنات الحیة من انسان و حیوان و نبات، پرسیاری من بۆ سەرۆكی لێژنەی تەندروستیە، ئایا تەحالب و فتریات و بەكتیریا كاریگەری نیە لەسەر ژینگە؟ بە ئیجیابی و بە سەلبی؟ پێم وایە ئەو تەعریفەش شموولی ئەو سێ بەشەی ناكات، هەم تەحالب و هەم فتریات و هەم بەكتریا، من پێشنیاری پێناسەیەكی تر دەكەم، بەراستی پێناسەی ژینگەی هەموو دونیام لەبەر دەستە، ئەوەی ئوردنی و ئەوەی فەلەستینی و جەزائیری، ئەوەی ئوردنیان وا بزانم زۆر تێر و تەسەلە كە دەڵێ: المحیط الذي یشمل الكائنات الحیة و غیر الحیة، و ما یحتویە من مواد و ما یحیط بە من الهواء و التربة و التفاعلات و ما یقیم الانسان من منشآت فیە، ئەوە هەم تەحالب دەگرێتەوە و هەم مەواد و هەموو شتێك دەگرێتەوە، دووەم: لەسەر مەسەلەی 14 الضوضاء، پێم وایە لێرە لە پێناسەكەی زیاتر با باسی كاریگەری ئەو زەوزایە بكات، چ تەئسیرەكی هەیە لەسەر خەڵك؟ یان چ تەئسیری لەسەر پیسی ژینگەكە هەیە؟ نەوەك وەصفی حاڵەتەكەی بكات بەس ، بۆیە پێشنیار دەكەم بەو شێوەیە بێت پێناسەكەی، ذبذبات صوتیة عالیة تسبب تغییرآ فسلجیآ

او انزعاجآ نفسيآ و اجتماعيآ، له 16 النفايات، لێرە لە لای من مەفهوم نیـە، نـەفایات ئایـا قەصدی ئەوەیـە سوودی لێ وەرناگیرێت، هەموو نفایاتێك، لەبەر ئـەوە زۆر لـەو نفایاتانـەی سـوودیان لـێ وەردەگیرێتـەوە لـە زۆربەی وڵات، بۆ نموونە لە صین لە 20٪ دا تاقە لە نفایات بـەکاری دێننـەوە، بۆیـە پـێم وایـە دەبـێ ئـەوە بگۆڕدرێ، چونکە لێرە دەڵێ(غیر قابلة للاستخدام او التدویر الناتجة من بعض الانشطة) ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ڤیان خان فەرمو.

بەڕێز ڤیان احمد خضر پاشا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی یەکەم بڕگەی هەشتەم، کە لێرە پێناسەکەی ژینگە، منیش تا ڕادەیەك لەگەڵ کـاك سـەردار هـاوڕام، بەڵام ئەو بە عەرەبی خوێندیەوە، چونکە لێرە لە جیاتی بڵێین: هەموو بوونەوەرە زیندووەکان و ئاژەڵ و ڕووەك، دەتوانین بڵێین بریتیە لە هەموو سەرچاوە زیندوو یـان نـا زینـدووەکان، دیـارە هـەمان سەرچـاوەی منـیش هـەر ئـی ئوردنـە، سەرچـاوە سروشـتە زینـدووەکان کـە لەگـەڵ مـرۆڤ ڕۆڵ دەگێـڕن، هـەموو ئەوانـە پێکەوە پەیوەندیەکی بەهێزیان هەیە، وا بزانم ئەوە باشتر و کورتترە، لە جیاتی ئەو هەمووە بڵێین مرۆڤ و ئاژەڵ و ڕووەك، دەتوانین بڵێین هەموو سەرچاوە زینـدووەکان، یـان نـا زینـدووەکان، ئـەوە یـەك، دووەم: لـە 11 ، پاراستنی ژینگە و ڕێگگە گرتن لە پیس بوون و تێکچوونی، یان ڕێگە گرتن لێان، مـن پـێم باشـترە بـە ڕەئـی مـن داڕشـتنی پلانێکـی سـتراتیژی درێـژ خایـەن، بـۆ پاراسـتنی ژینگـە و سـامانی سروشـتی، 14 لێـرە ژاوەژاو، مـن دووبـارە لەگـەڵ د.نـوریم، دیـاری نـەکردووە ئـەو دەنگانـە لـە لای یاسـاییەوە، ئایـا لێـرە ڕۆڵـی حکومـەت لـە پابەنـد بـوونی بـۆ زامـن کردنـی بـۆ هاتووچـۆی هاووڵاتیـان نـابێ لێـرە دیـاری بکـات ڕۆڵـی حکومەت؟ ئەگەر بێت و ئامێرەکانی گواسـتنەوە بـە کۆمـەڵ. بـە چ شـێوەیەك ڕۆڵـی هەیـە لـە گواسـتنەوە؟ چونکە هۆیەکانی گواستنەوەیە ژاوەژاو دروست دەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ڕەمزیە خان.

بەڕێز رمزیە احمد رشید:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خاڵی 24، الكارثة البيئية: الحادث الناجم عن عوامل الطبيعة و فعل الانسان و الذي يترتب عليه ضـرر شـديد بالبيئـة وفـق معـايير تصـدر بتعليمـات.، ئـەوە ببێتـە (العوامـل الطبيعيـة و العوامـل البشـرية) باشـترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

هەندێکیان ئاراستەی جەنابی وەزیر کراوە، ئـەو پرسـیارانە یـان پێشـنیارانە، هەنـدێکیان ئاراسـتەی لێژنـەی تەندروستی، جەنابی وەزیر ئەگەر جوابت هەیە بۆ پرسیارەکانیان یاخود بۆچوونەکانیان، فەرمو.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەرەتا داواکاری من ئەوەیە، ئەگەر بێت و پشت بە دەقە عەرەبیەکە ببەستین، لەبەر ئەوەی ئەو وەرگێڕانە کوردیە هەندێك هەڵەی تێدایە کە کاریگەری کردووەتە سەر ناوەرۆکی بابەتەکە، دوو، سەبارەت بەو تێبینیانەی کە ئەو بەڕێزانە کردیان، ئامادەکردنی ئەو یاسایە، هەموو ئەو بەڕێزانەی کە کاك سەردار هەرکی باسی کردن، د.ابراهیم خضر مەولود و کە بەڕێزی خۆی بۆی تەرجومە کردووین بۆ ئینگلیزی و بەشدار بووە و د.دلشاد گەنجۆ و دەیانی تریش لەو بابەتە لە زانکۆکانی کوردستان و لە عێراقیش تێدا بەشدار بوون، ئەوە هەروا لە خۆیەوە لە دایك نەبووە، حەز دەکەم بەڕێزیشتان بزانن، دوای ماندوو بوونێکی زۆر، خاڵێکی تر بە گشتی بیڵێم ئەوانە تەعریفاتن، حەز دەکەم ئەوە بزانن تەعریف شتێکی علمیە ، دەکرێ جیاوازی لە تەعریفی پرۆفیسۆرێك، لە زانایەك، لە یەکی تر بۆ یەکێك جیاوازیەکی کەم هەبێ، بەس ئێمە هەوڵمان داوە لەم تەعریفانە، کامە تەعریف جامیع و مانیعە بۆ بیئەن ئێمە بێنین، ئیعتیمادمان کردۆتە سەر ئەوە، پێشم وایە، ئەگەر ئەو تەعریفەی، بۆ نموونە کاك سەردار هەرکی خوێندیەوە، بەراووردی بکەی لەگەڵ ئەوەی هی ئێمە هیچ فەرقی نەبوو، تەنها پاش و پێشی کەلیماتەکان بوو، لەوە زیاتر هیچ شتێکی فەرق نەکردووە جەوهەری بێت، هی ئەویش دوو دێر و نیوە و هی ئێمەش هەر ئەوەندە دەرچوو، ئەوە کێشەیەکمان نیە، من تێبینیەکەی د.نوری بە هەند وەردەگرم، لای خۆشمان ئێمە گۆڕانمان تێدا کردبوو، کە ناردوومانە، نازانم بۆ هەر وا ماوەتەوە، لە تەعریفی 14- الضوضاء: اصوات تتجاوز ذبذباتها الحدود المسموح بها قانوناً. ئەوە ئێمە لە قانوندا نیمانە، حدودوی زەبزەباتی دیار کردبێ، ئێمە گۆڕیمان: یحدد بنظام، ئێمە نیزامێکمان ئامادە کردووە لای خۆمانەوە، نیزامەکە باس لەوە ئەکات، ئەوە قانونی هەوایە، نیزامی هەوا و زەبزەباتە، ئەو زەبزەبانەی کە ڕێگای پێ ئەدرێ لە ولاتی ئێمە، ئێمە هاتووین و جیاوازییەکیشمان کردووە لە ستاندەری جیهانی کە لەوە ئەچێ ناکرێ ولاتێك وەکو کوردستان، وەکو سوێد وابێ، هاتووین جیاوازیشمان لەوە کردووە ڕێژەی زەبزەبەکانمان دیاری کردووە، ڕێژەکە چەند بێ؟ تا چەند تەجاوز نەکات لە ناو شارو لە دەرەوەی شار، ئەوە لای خۆمان ئێمە کردوومانە: یحدد بنظام، و ناردبوومان، دەکرێ لێرەش هەر وای لێبکرێتەوە، چونکە قانونێکمان نیە تەحدیدی ئەو ژاوەژاوەی کردبێ، من دەست خۆشی لە د.نوری دەکەم، ئەگەر جەنابتان بفەرموون و ئەوە وای لێبکرێ باشە، سەبارەت بەو تێبینیانەی تر، د.نوری باسی شتێکی تری کرد، لە مەکانی عام، ئێمە ئەڵێین لە مەکانی عام بۆ هەر مەبەستێك، دوایی ئەوە تەعریفە، مەکانی عام چیە؟ دوای باسی ئەکەین هەڵوێستی ژینگە لەسەر مەکانی عام ، یاساکە چی بۆ بڕیار ئەدا؟ نووسیومانە : لاي غرض من الاغراض. بۆ هەر مەبەستێك بەکار بێ، ئەوە مەکانی عامە، ئەگەر د.نوری ئەفەرمووێ، شوێنەکە و غەرەزەکە دیاری بکرێ، ئەو وەختە مەعنای وایە مەکانی عام بۆ یەك شتە، یەعنی مەکانی عام بۆ زۆر شت بەکار دێت و بۆ زۆر موناسەبات بەکار دێت، بۆ زۆر کار و چالاکی جۆراجۆر بەکار دێت، لەبەر ئەوە ئەبێ وا بێ، سەبارەت بە تێبینیەکانی شەمسە خان، باسی کرد لە مەجلیس و مەجلیسی موحافەزە، ئەوانە دوو شتی

لێك جیان، تەعریفە و لە ناو قانونەكەدا هاتووە، دەبێ لە تەعریفەكەشدا دیاری بكرێ، مەجلیس بریتیـە لـە مەجلیسی حیمایەی بیئە كە لە سەر ئاستی حكومەت ئەكرێ و وەزیفەكەی جیایە و مەجلیسی موحافـەزەش، ئەو مەجلیسەیە كە لەسەر ئاستی موحافەزە و سەرپەریشتی موحافیز دروست دەكرێ، ئەرك و مەهامی خۆی جیایـە، سـەبارەت بـەوەی كـە وتـی ئـەوەی خـاڵی 12 هەدەفـە، تـەعریف نیـە، ئێمـە باسـی تـەعریفی ئـەو موصتەلەحانە ئەكەین كە لـە قانونەكـەدا هـاتووە، مـن پـێم وابـوو ئـەو تەعریفانـە موناقەشـەش هەڵـنـەگرێ، بـەڵام ئـەوە بـەرێزتان موناقەشـەتان كـرد، بـۆ نموونـە : تحسـین البیئـە، ئـەوە موصـتەلەحێكە زۆر دووبـارە بوویتەوە، پێویست بەوە دەكات تەعریف بكرێ، تـەنها تـەعریفێكمان كـردووە، ئەهـداف شـتێكی تـرە، یـەعنی ئەوەش بڕیار لای جەنابتانە، سەبارەت بە ئەو هەموو تەعریف و موصتەڵەحانە لە نـاو قانونەكـەدا هـاتووە و پێویسـتی بـە تـەعریف كردنـە، تەعریفـەكانیش تـەعریفی عـیلمین، ئینسـانی پسـپۆر كردوویـەتی، زۆریـش پێداچوونەوەی لەسەر كراوە، ئەوەی مامۆستا محمد فـەرەج وتـی: اقلـیم كوردسـتان، ئـەوە شـتێكی لای خۆتـان هەر وایە، موشكیلەمان نیە، ئەو بەرێزە پرسیاری كرد لەسەر نفایات، ئێمە لە تەعریفی نفایات نووسـیومانە، دوو شتمان هەیە بۆ ئەوەی بۆ بەرێزتان و لە قانونەكەشدا مەعلوم بێت، النفایات: المـواد الصـلبة او السائلة او الغازیة، غیر القابلة للاستخدام او التدویر، ئەوە نفایات مەبەستمان ئەو مەوادەیە كە نە ریسایكڵ ئەكرێ و نە جارێكی تر بەكار دێتەوە، لە دوای ئەوەی كاك سەردار باسی ئەكات، موخەلەفات، موخەلەفاتمان هەیە، ئەوانە دوای رێسایكڵ، نفایاتمان بۆ ئەمێنێتەوە، نفایـات: مەبەسـتمان ئـەو مەوادانەیـە كـە هـیچ كـەڵكی نـامێنێ، جـا نفایاتی نەوەوی بێ، یان ئەو نفایاتانەی كە لە دوای ریسایكڵ و شت لە نەتیجەی شت دەردەچـێ كـە بەكـەڵكی هیچ نایەت، غەیری ئەوەی ئەبێ تەمرێكی صیحی بكرێت، یـان دووربخرێتـەوە، ئـەوە مەبەسـتمان لـە نفایـات ئەوەیـەو لـە یاساكەشـدا هـاتووە، ڤیـان خـان باسـی ژاوژاوی كـرد، ئێمـە لێـرە مەبەسـتمان تـەعریفی ژاوژامـان كردووە، دەوری حكومـەت مەعلومـە، یـەعنی ئـەو قانونـە كـە دەرئەچـێ، لەسـەر شـانی حكومـەت و وەزارەتـی ژینگەیە، كە جێبەجێی بكات، و نابێ بهێڵێ ئەو ژاوەژاوە كە لێرە بوو یاسا رێی پـێ بـدرێت، نووسـیویەتی بـۆ باسی رۆڵی حكومەت نەكراوە لە ژاوژێ؟ رەمزیە خـانیش پرسـیارێكی كـرد، ئـەوە پـێم وایـە هـیچ ئیشـكالێكی نیە، خۆشی هەر ئەبێ وا بێ، الناجم عن عوامل الطبیعة او فعل الانسان، چـونكە هۆكارەكـان كـە ژینگـە تێـك دەدەن، كارەساتەكان، كەوارسێكی تەبیعیە، یان ئینسان هۆكارێتی، بەس بۆیە نووسیومانە كارەساتی بیئی، ئەو بەرێزە دەیووت دوای ئەوە زیادە، و الذي یترتب علیه ضرر شدید، ئەگـەر ئـەو زەرەرە شـەدیدە نـەبێ، كەواتـە كاریسەی بیئی نیە، ئەوە هەر موشكیلەیەكی بیئیە و موعالەجە دەكرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

سوپاس، وەڵامی زۆر لە پرسیارەكان درایەوە، بە تایبەتی لەوەی كە ئاماژەی كرد بۆ وەڵامی چەند ئەنـدامێكی بـەرێز، ئەوانـە ئەهـداف نـین، موسـتەلەحاتن، تـەعریفاتن، لـە قانونەكـەدا هـاتووە، كـاك د.فـؤاد وەڵامـی ئـەو پرسیارانە بداتەوە كە ئاراستەی لێژنەكە كراوە.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لە راستیدا زۆربەی زۆری پرسیارەكان، جەنابی وەزیر وەڵامی دایەوە، تەنها روونكردنەوەیەكم هەیە لە بارەی لەرینەوە، رێژەیەكی تایبەتی هەیە كەوا رێپێدراواوە، بۆیە لەو رێژەیە دەرچوو، زیاد یان كەم، ئەوەیە كەوا لەم یاسایە باس كراوە و كەوا بتوانین بە یاسا نەهێڵین ببێ، لەبەر ئەوە هەموو زەبزەبەیەك ئەوە نیە زەرەری بۆ مرۆڤ هەبێ، هەنددێكی كە لەو رێژەیە دەرچێ، زیاد بێ یان كەم بێ، بە پێی پێوەرە نێو دەوڵەتیەكان، لەبەر ئەوە كاك داراش باسی كرد، ئێمەش ئەتوانین پێوەری خۆمان هەبێ، بەڵام پێوەری نێودەوڵەتی هەیە كەوا مرۆڤ چەند ئەتوانێ رێگر بێ، بتوانێ تەحمولی چەند زەبزەبە بكات؟ سورعەتەكەی چەند بێ؟ ئەوە یەك، لەبارەی بەشەكانی تریشەوە لە راستیدا، ئەوانە هەموو تەعریفن و هەمووشی زانستیانەیە، هیچ پێویست بە لێكۆڵینەوەیەكی زۆر ناكات، ئەوانە ئامانج نین، میكانیزم نین بۆ جێبەجێ كردنی، تەنها روونكردنەوەی ئەو قسانەیە كە لە دواییدا لە یاساكە هاتووە بۆ ئەوەی روون بێ كە ئەڵێن ژینگە، كە ئەڵێی: موئەسەسە، كە ئەڵێن مەحمیە، كە ئەڵێن نفایات، شتەكان روون بێ، ئەگینا هیچ شتێكی هینی تێدا نیە، پێم وایە زۆر رێك و پێك هاتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

سوپاس، ئەوەی كە گۆڕانكاری لێكرا، كوردستانی عێراق لادرا، لە ماددەی یەك و، دوو و، سێیەمدا، مەجلیس موحافەزە پێویست ناكات للبیئە، یەكێك مولاحەزەی ئەوەی كرد، ئەگەر چی جەنابی وەزیریش هینی كرد، چونكە ئەوە تەعریفە، لە هی ژاوەژاوەكە جەنابی وەزیر خۆی ئاماژەی پێكرد، لە ئاخیرەكەی، وتحدد بها قانوناً، شەتب دەكرێ، تحدد بنظام، ئەوەی تر هیچ گۆڕانكاری بەسەر دانەهاتووە، دەیخەمە دەنگەوە، كێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بڵند بكات، تكایە؟ كێ لەگەڵدا نیە؟ بە كۆی دەنگ ماددەی یەكەم پەسند كرا، بۆ ماددەی دووەم.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی دووەم: ئامانجی ئەم یاسایە هێنانەدی ئەم مەبەستانەی خوارەوەیە:

1- پارێزگاری كردن لە ژینگەی هەرێم و پاراستنی و رێگە گرتن لە پیسبوونی و چاككردن و پەرەپێدانی.

2- پاراستنی سروشت و تەندروستی گشتی لە مە ترسیەكانی چالاكی و كارەكانی زیانبەخش بە ژینگەو مرۆڤ

.

3- پارێزگاریكردنی داهاتەكانی سروشتی و گەشە پێدانی و رێنماییكردنی بە كارهێنانی .

4- سیاسەتی ژینگە بكرێتە بەشێكی دانەبڕاو لە پلانی گشتگیری گەشەپێدان لە هەموو مەیدانەكانی مرۆیی و پیشەسازی و كشتوكاڵی وبنیاتنان و گەشت وگوزارو شتی دیكە.

5- بەرز کردنەوەی رادەی وشیاری بە مەسەلە کانی ژینگە و قووڵکردنەوەی هەست بە لێپرسینەوەی تاك و کۆمەڵ بۆ پاراستنی ژینگە و چاککردنی و هاندانی هەوڵە خۆ بەخشراوەکان لەو مەیدانەوە.

بەڕێز خليل ابراهيم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الثانية: يهدف هذا القانون الى تحقيق الاغراض التالية:

1 - **المحافظة على بيئة الاقليم و حمايتها و منع تلويثها و تحسينها و تطويرها.**

2 - **حماية الطبيعةو الصحة العامة من اخطار الانشطة و الافعال المضرة بالبيئة و الانسان.**

3 - **المحافظة على الموارد الطبيعية و تنميتها و ترشيد استخدامها.**

4 - **جعل السياسة البيئية جزءآ لا يتجزءآ من التخطيط الشامل للتنمية في جميع المجالات البشرية و الصناعية و الزراعيةو العمرانية و السياحية و غيرها.**

5 - **رفع مستوى الوعي بقضايا البيئة و ترسيخ الشعور بالمسؤلية الفردية و الجماعية لحماية البيئة و تحسينها و تشجيع الجهود التطوعية في هذا المجال.**

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

رەئی لێژنەی یاسایی وا بزانم مولاحەزەتان لەسەر نەنووسیە؟ هەردوو لێژنە تێبینیان لەسەر ئەو ماددەیە نیە، کەس تێبینی هەیە؟ کاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئاشکرایە یەکێك لە گرنگترین مەهامەکانی دەرچوونی ئەم یاسایە، دانانی سیاسەتی ژینگەیە لە هەرێمی کوردستان، لە بڕگەکانی داهاتووشدا ئیشارەتی پێدراوە، لە ماددەی دووەم، لە خاڵی چوارەم، سیاسەتی ژینگە بکرێتە بەشێکی دانەبڕاو، من پێم وایە ئەو داڕشتنە تۆزێك کەم و کورتی هەیە، لە سەرەتا ئەبێ ئاماژە بەوە بدات کە سیاسەتی ژینگە دابندرێت، دواتر بکرێتە بەشێکی دانەبڕاو لە پلانی گشتی، واتە تۆ ئەوەلەن، ئەبێ سیاسەتەکە دابنێی، دواتر هەوڵ بدەی ئەوە ببێتە بەشێکی دانەبڕاو لە پلانی گشتی ئاوەدان کردنەوە، بۆیە من پێشنیار دەکەم، لە ماددەی چوارەم لە جیاتی ئەوەی تەنها بنووسرێ، سیاسەتی ژینگە بکرێتە بەشێکی دانەبڕاو، سەرەتا دانانی سیاسەتی ژینگەی هەرێم، دواتر بەستنەوەی بە شێوەیەکی دانەبڕاو لە پلانی گشتی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك پیر خدر.

بەڕێز خضر سليمان خليل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

خاڵی یەكەم، داڕشتنەكە بە زمانی عەرەبی ئەز بینم، نارێك و پێكە ، المحافظة على بيئة الاقليم و حمايتها، منع تلويثها و تطويرها و تحسينها، ئەوە تحسينها و تطويرها، بێتە عایدی منە، بەلای منەوە بێژن: المحافظة على سلامة البيئة و حمايتها و تحسينها و تطويرها للحد من تلويثها، ئەوها باشتر دەبێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

خاتوو شەمسە.

بەڕێز شمسە سعيد محمود:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لەم ماددەیە كە ئامانجەكانی دیاری كردووە، لەم یاسایە هەموو ئامانجەكان تێر و پڕن ولە شوێنی خۆیانن، بەلام من یەك ئامانج بە زەرووری ئەزانم و كە تیای نیە، ئەویش ئەوەیە، هەدەفێ ئەم یاسایە ئەبێ بەرگرتنیش بێ لە زیادە ڕۆیەی لەلایەن، مەسەلەن ئەصحابی مەعاملەوە بێت، و هۆكاری سەرەكی پیس بوونی ژینگەیە، یەعنی شێوازێك لە عقوبە دابنرێ، وەكو هەدەفێكی ئەم یاسایە، بۆ سەرپێچی كاران، ئەوە من بە شوێنی شیاوی خۆی ئەزانم لێرە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

هەدەف چۆن ئەبێ عقوبە بێت؟ عقوبە بۆ ڕەدعە، نابێ هەدەف بێت، كاك عزالدين.

بەڕێز عزالدين سليم خديدا:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لە خاڵی دووەم، حماية الطبيعةو الصحة العامة من اخطار الانشطة و الافعال المضرة بالبيئة و الانسان. ئاخیری بە تەعریفی بیئە هاتووە، المحيط الحيوي الذي يشمل الكائنات الحية من انسان و حيوان و نبات...الخ، یەعنی البيئە و الانسان جیاوازی نەكرایە، انسان شەتب بكرێ و بیئە تەواوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك كەرخی.

بەڕێز كرخی نجم الدين نورالدين:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

وەڵلا من پێم وایە ئەو ماددەیە زیادە، چونكە خۆی ئەو قانونە داندرایە بۆ جێبەجێ كردنی ئەو ئەهدافە، یەعنی هەدەفێك هەیە، لە ئەسبابی موجەبەش زۆربەی زۆری ئەو شتانە نووسراوە، من پێم وایە نووسینی ئەهدافەكان، خۆی قانونەكە جێبەجێ دەكەین، پێم وایە زیادە و ئەسبابی موجەبەكە، هەندێك بە دوو، سێ شتیش دەوڵەمەند بكرێ، ئەوە هەر هەمووی دەخرێتە ئەوێ و لەوێندەرێ دەڵێ: ئێمە لەبەر ئەو شتانە ئەو یاسایەمان داناوە و تەواو، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

سۆزان خان.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من هەمان ڕەئی كاك كەرخیم هەیە، چونكە ئەم یاسایە لە ئەسباب موجەبەكەی زۆر بە تێر و تەسەلی هاتووە، ئێمە بۆ چی پێوەستیمان بەو یاسایە هەیە، ئەشكرێ لێرەدا بێ بۆ تەئكیدی زیاتر، بەڵام لێرەدا كە باس لەوە دەكات: جعل السياسة البيئية جزءآ لا يتجزء من التخطيط الشامل، یاخود باسی ئەوە دەكات كە سیاسەتی بیئی لەناو هەموو مەجالاتەكاندا بێ، پێم وایە ئەوە ئەبێ یەكەم خاڵ بێت، ئەهمیەتەكەی، چونكە تۆ هەتا ئەو سیاسەتە پەیڕەو نەكەی لە هەموو لایەكدا، یاخود لە هەموو مەجالاتەكاندا، تۆ ناتوانی موحافەزەی بیئە بكەی، خاڵی پێنجەمیشی، ئەو قەزایای بیئە لابردرێ، بكرێتە رفع مستوى الوعي البيئي، چونكە قەزایای بیئە جیاوازە لەگەڵ الوعي البيئي، چونكە ئێمە پێویستمان بەوەیە كە هەموو تاكێك وشیار بێ لە بارەی ژینگەوە، قەزایای بیئە، چەند قەزیەكی موحەدەدە كە تۆ ئەبێ وەعیەت لەسەری هەبێ، بەڵام الوعي البيئي موناسیبە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

مولاحەزاتەكان، ئەوەی لە ماددەی دووەم، یەكەم، ئەوەی كاك پیر خدر وتی، ئەگەر جەنابی وەزیر و بەڕێزان ئەندامانی هەردوو لێژنەكە، مەنع تەلەوسەكە بخەنە ئەخیرەكەی حەل دەبێت، لە مولاحەزەی كاك ئارام، جعل السياسه البيئيه، ئەوە ئەگەر جەنابی وەزیر وەڵامی بداتەوە، ئەوەی پێنجەمیش، قەزایا البيئە، الوعي البيئي، ڕاستەی ئەوەی سۆزان خان دەڵێی، ئەوەش جواب بدەیتەوە، كاك كەرخی ڕاست دەكەی، بەڵام ئەوە لێرە هەبێ باشترە، ئەهدافەكە هەبێت، ڕاستە لە هینیش هاتووە، بەس لێرەش هەبێ باشترە، فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

سەبارەت بە سیاسەی بیئی، ئێمە لە قانونی وەزارەت باسمان لەوە كردووە كە وەزارەتی ژینگە سیاسەتی بیئە و ستراتیژیەتی بیئە لە هەرێمی كوردستان دائەنێ، ئێستا دەستیشمان پێكردووە، لە قانونی وەزارەت هاتووە، بۆیە لێرە دووبارەمان نەكردەوە، دوو، بە خۆی دانانی ئەو یاسایە بەشێكە لەو سیاسەتە بیئیەو ستراتیژیەی بیئیەی كە ئەبێ لە كوردستاندا پەیڕەو بكرێت، بۆیە لێرە ئەوەمان دووبارە نەكردووتەوە، سەبارەت بەوەش بۆ نەكراوە بە خاڵی یەكەم؟ ئێمە دانانی سیاسەی بیئی هەر لە پێناو خاڵی یەكەمدا كە خاڵی جەوهەریە: ، المحافظة على بيئة الاقليم و حمايتها و تطويرها، ئەو موحافەزەیە بە چی ئەكرێ؟ بە تێكەڵاو كردنی سیاسەتی بیئیە لەگەڵ بوارەكانی تر، سەبارەت بە پرسیاری قەزایای بیئی،ئەگەر واش بڵێین (رفع مستوى

الوعي البيئي)، ئەوەش دروستە، بەس لە راستیدا وەعی بیئی، بیئە مانایەکی زۆر فراوانی هەیە، ئێمە بۆمان ناکرێ هەموو هاوولاتیەك بگەیەنینە ئەوەی وەعی بە هەموو رەگەزەکانی ژینگە لای دروست ببێ، هەدەفەکەمان ئەوەیە، تەنها ئەو کێشانەی کە ژینگەیین و کێشە رووبەرووی خەڵك دەبێتەوە و مەترسی هەیە، مەترسی لەسەر ژیانی خەڵك دروست دەکات، یەعنی ئەگەر بەس بتوانین بە گشتی هەموو خەڵکێکن ئەوانەی کە مەترسی هەیە لەسەر ژینگە، بزانێ کافیە، بەڵام ئیلمام بە هەموو بیئە ئەوە شتێکی زەحمەتە، بۆیە ئێمە بەس قەزایای بیئیمان باس کردووە، باس لەوەش کرا البیئە و الانسان، لە دووەم: الافعال المضرة بالبیئة و الانسان، چونکە لە راستیدا ئینسان راستە لەناو بیئە ئەژێ بەس بیئە یەعنی ئەو موحیتەی دەرەوەی ئینسان، کە ئەڵێین بیئە : موحیتی دەرەوەی ئینسان، ئینسان خۆشی، یەعنی هەندێ کار تەئسیر لە ئینسان ئەکات و هەندێك هەیە لە بیئەی ئینسانەکەیە کە موحیتەکەی دەرەوەیە، بۆیە دووبارە کراوەتەوە، من تێبینیەکی ترم نیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەقەت چوارەمت جواب نەداوە، یەعنی (مستوى الوعي البیئي)، نازانم ئەگەر جەنابت موافیق بی ئەوە باشترە لە قەزایا، چونکە قەزایا تەفسیر دەکرێ ، چیە و چ نیە و تێنەگیشتن، بەلام وەعی بیئی هەمووی دەگرێتەوە و شاملترە بە رەئی من، ئەگەر چوارەم ئەوەی کاك ئارام وتی بکرێتە(وضع السیاسة البیئیة و جعلها جزءآ لا یتجزآ من التخطیط)، یەعنی سیاسەتی بیئیمان ئەبێ هەبێ ئەویش ئەوەیە کە وەزارەت دایدەنێت، کاك د.فؤاد قسەت هەبوو؟

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە راستیدا ئەوەی کە کاك دارا باسی کرد، سیاسەتی بیئی ئەوەیە کە ئەم بڕگانەیە کە لەو یاسایە هاتووە، ئەبێ بە سیاسەتی بیئەی ژینگەی هەرێم، ئەوە لە لایەك و پێم وایە ئەوەی خاڵی پێنجەمیش، (رفع مستوى الوعي بقضایا البیئە)، ئەو روونکردنەوەی کاك دارا لە جێی خۆیدا بوو، بەڵام ئەگەر بکرێت بە وەعی بیئی، لام وایە هیچ موشکیلەیەکی تێدا نیە، هەرچەند ئەوە دوور و درێژتر دەبێ، شەرت نیە هەموو کەسێك هەموو شتێك لەبارەی بیئەوە بزانێتن ئەو شتانە باس ئەکەین ئێمە کەوا زەرەری هەیە بۆ ژینگە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاك دارا.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئیمە ئەوەی خاڵی چوارەم باسمان کردووە، وتم باسی سیاسەت و ستراتیژیەتی سیاسەتی بیئی و دانانی ستراتیژیەتی بیئی لە قانونی وەزارەت هاتووە، ئێمە لەو ماددەیە باس لەوە ئەکەین، هەدەف لەو قانونە چیە؟ هەدەفی ئەم قانونە بۆ دانانی ستراتیجیەتی بیئی نیە، ستراتیجیەتی بیئی لەمە گەورەترە، نووسیمانە،

المادە الثانیة:یهدف هذا القانون الی، ئەمانـەوێ بـەم قانونـە وا بکـەین کـە سیاسـەی بیئـی بەشـێك بێـت لـەو خوتەیەی کە لە وڵاتدا هەیە، نە وەزارەتی صیناعە نە تەختیت و نەشتێك بە بێ بیئە نەکات، ئەوە قانونی وەزارەت نیە یەعنی، ئەوە خاڵی چوارەم نووسـیومانە هـەدەف لـە دانـانی ئـەو قانونـەی حیمایـەی بیئەیـە، بریتیە لە تێکەڵ کردنـی سیاسـەی بیئـی بـە بوارەکـانی تـری تەنمیـە، سیاسـەتی بیئـی لـە قـانونی وەزارەت باسمان کردووە، یەکێك لە هەدەفە سەرەکیەکانی دانانی وەزارەتەکەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من بۆیە رەئیم دا لەسەر قەزایای بیئی بکرێتە وەعی بیئی، وەعی بیئـی زۆر شاملترە، هەنـدێ شـت هەیـە، شتی بچووکە رەنگە قەزیـەش نـەبێت، مەسـەلەن زەلامێـك بیبسیەك دەخـوات لـەناو سـەیارە لـە رێگادایـە، پەنجەرەکە دێنێتە خوارێ و قووتیەکە فرێ ئەدات، ئەوە قەزیە نیە، بەڵام ئەگەر وەعی هەبێت ئەوە فڕێ نادات، ئەوە نابێ فڕێ بدات، دەبێ لـە نـاو سـەیارەکە دابنێـت و کـە هاتـە خـوارێ لـە مـاڵ لـە زبڵخانـە فـڕێ بداتن، یان خەڵکێك دەنگی رادیۆ بەرز دەکاتەوە تا حەدێك زەوزا دروست دەکات، ئەو زەوزایە دژی بیئەیـە، ئەوە قزیەکیش نیە وەکو لێرەدا دێتە پێشەوە، کاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە ماددەی چواردەم بڕگـەی یەکـەم، زۆر بـە ئاشـکرایی ئیشـارەت بـەوە دەدات کـە پێشـنیارکردنی سیاسـەتی گشتی بـۆ پاراسـتنی ژینگـە لـە هەرێمـدا و دەستنیشـان کردنـی ئامـانج و کـارە گرنگـەکانی ژینگـە، ئـەوە لـە چوارچێوەی ئەرك و ئامانجی ئەو لێژنە باڵایەیـە کـە لـەو یاسایەدا دادەمـەزرێت، بۆیـە مـن پـێم وایـە ئـەم یاسایە بەتەئکیـد بەشـێك لـە ئەرکـە گرنگەکـەی دەستنیشـان کردنـی سیاسـەتی ژینگەیـە لـە هەرێمـدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێ کە لەوێ هاتووە مانای ئەوەیە لێرە پێویست ناکات باس بکرێتەوە، ئەوەی کە لێرە هاتووە ئەوە دایئەنێ لێرە ئەوە هەدەفەکانیتی، یەعنی ئەوسیاسەتەی کە هەیە دەیکاتـە هـەدەفێك، تـەواوە هینەکـە، کەواتـە بـەو تەغیراتانەی کە کرا ، چوارەم ناگۆڕدێت، (منع التلوث) دێتـە دوایـی، (رفـع المسـتوی البیئـي بقضـایا البیئـة) دەبێتە (رفع المستوی البیئي)، دەیخەمە دەنگەوە ماددەکە هەمووی، کێ لەگەڵیتی دەستی بڵند بکـات، تکایـە؟ کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ قبوڵ کرا، بۆ ماددەی دواتر تکایە.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەشی دووەم: پرنسیپە بنەڕەتیەکان و حوکمەکانی گشتی،

ماددەی سێ: هەموو مرۆڤێك مافی ئەوەی هەیە لە ژینگەیەکی پاکدا بژیت، ئەرکی هەموو لایەکە بۆ کارکردن بۆ پاراستنی ژینگە و دابین کردنی پێداویستیەکانی نەوەکان بە بێ ئەوەی زیان بە مافی نەوەکانی داهاتوو بگەیەنێ.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

الفصل الثاني

المبادئ الاساسية والاحكام العامة

المادة الثالثة:

لكل انسان الحق في العيش في بيئة امنة و سليمة، و من واجب الجميع العمل على حماية البيئة و تامين احتياجات الاجيال من دون المساس بحقوق الاجيال المقبلة.

بەڕێز خلیل ابراهیم احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێژنەی هاوبەش هیچ تێبینیەکمان لەسەر ئەو ماددەیە نیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو ماددەیە لیژنەی هاوبەش پشتگیری لێ دەکات، ئەگەر کەس قسەی لەسەر نیە، دەیخەمە دەنگەوە، کاك حاتم فەرموو.

بەڕێز حاتم محمد جان حسن:

بەڕێز سەرۆکی ئەەنجومەن.

وەڵڵا بە قەناعەتی خۆم، ئەوە تەقریبەن دووبارە بوونەوەیە، لە ماددەی سێ هەیە، کە لێرەدا هاتووە ئەڵێ: هەموو مرۆڤێك مافی ئەوەی هەیە لە ژینگەیەکی پاکدا بژیت، ئەرکی هەموو لایەکە بۆ کارکردن بۆ پاراستنی ژینگە و دابین کردنی پێداویستیەکانی نەوەکان بە بێ ئەوەی زیان بە مافی نەوەکانی داهاتوو بگەیەنێ، بەڵام لێرە تەعبیرەکەی بەو شێوەیە من ئەیڵێم: هەموو مرۆڤێك مافی ئەوەی هەیە لە ژینگەیەکی هێمن و پاکژدا بژی و ئەرکی هەموو لایەکە بۆ پاراستنی ژینگە بۆ ئەوەی زیان بە مافی نەوەکانی داهاتوو نەگەینێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

د.شوکریە فەرموو.

بەڕێز د. شوکریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی من تێبینیم هەیە، بە نیسبەت ماددەی سێەوە کە ئەڵێ:هەموو مرۆڤێك، جوانترە ئەگەر بڵێین : هەر مرۆڤێك، ئەوە خاڵی یەکەمم، حەزم کرد کە ئەوە دابڕێژرێتەوە بە شێوەیەکی کوردانەو جوان، کە ئەڵێ هەموو مرۆڤێك، جوانترە بگۆترێ هەر مرۆڤێك، لكل انسان، دوو، پێداویستیەکانی نەوەکان،یەعنی مەبەستی لە چیە بۆ نەوەکان؟ جوانترە بەسەریان بچینەوە و چاکی بکەنەوە، من تێبینیم لەسەر خاڵەکانی تر هەبوو بەراستی.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێخ فەتاح فەرموو.

بەڕێز فتاح عبدالله نقشبندی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەللاَ من دەست خۆشی لە قانونەکە ئەکەم بە گشتی، بەڵام پێم وایە ئەو ماددەیە بە زیادی ئەبێنم، یەك، دووەم: ئەو عیباراتانەی زۆریان بەلەنگی دێن لە ناحیەی قەواعیدیەوە، مەسەلەن نووسراوە: لكل انسان الحق فى العيش، بۆ نەڵێین : من حق كل انسان العيش في بيئة امنة و سليمة؟ یەعنی عیباراتەکان زۆر بەلەنگی دێن کە قانونەکە ئەمێنێتەوە شتێکی خۆش نیە بە شێوەیەکی ناقەواعیدی بکەوێتە بەر دەست، یان هەر لە ماددەی پێشتر ئەڵێ: يهدف هذا القانون، بۆ ناڵێین: الهدف من هذا القانون، لەگەڵ ڕێزمدا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عزالدین فەرموو.

بەڕێز عزالدين سليم خديدا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەراستی لە ماددەی سێیەم، لكل انسان الحق في العيش في بيئة امنة و سليمة، و من واجب الجميع العمل على حماية البيئة و تامين احتياجات الاجيال، پاشان هاتووە، من دون المساس بحقوق الاجيال المقبلة، نازانم ئەو ئەجیالە چیە و ئەو ئەجیالە موقبیلە چیە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو کەلیمە لێرە پێویستە ئیزافە بکرێت، کاك فورسەتیش مولاحەزەی دا، الاجيال الحالية من دون المساس بحقوق الاجيال القادمە، کەلیمەی حالیە ئیزافە بکرێت، کاك عادل.

بەڕێز عادل محمد امين:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من بەراستی ئەو ماددەیە بڕگەی پێشەکەی بە زیاد ئەزانم، لەبەر ئەوەی لە ماددەی 33 دەستووری هەمیشەی عیراقدا هاتووە، یەعنی هەر تەئکید کردنەوەیە، لە ماددەی 15 دا هاتووە، یەعنی دوو مادەی دەستووری باسی ئەوە دەکات، ئیتر من بە زیادی دەزانم ئەوە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

چ عیلاقەمان بەوە نیە كە لە دەستوور هاتووە، یەعنی هەر شتێك لە دەستوور هاتبێت نابێ لە قوانین هاتبێت؟ كاك سعدالدین.

بەڕێز سعدالدین عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ڕاستە دیارە ماددەكە زیاتر لەوەی دەچێ كە ماددەیەكی دەستووریە، كە لەوێش هاتووە و لێرەش هاتووە ئیعتیادیە، بەس كە دەڵێ (لكل انسان الحق في العيش في بيئه)، لامەكە لە پێشەوە تەعلیلی دەوێ، (لذلك من واجب الجميع العمل على حمايته)، ئەوها جوانترە،نەك (و من واجب الجميع)، چونكە لكل دەبێ تەعلیلەكی لە پاشان هەبێ، لەگەڵ ڕێزم.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

چاوەڕوانم دەكرد شتێك بڵێی لە ماددەی یەكەم ئاماژەمان پێكرد، چونكە لێرە نەبووی، بەڵام نەتگووت، جەنابی كاك دارا ئەو مولاحەزاتانەت گوێ لێبوو، بزانین چ ڕەئیت هەیە؟

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەو ماددەیە ڕاستە ماددەیەكی دەستووریە، لەبەر گرنگی ماددە دەستووریەكەش كە لە دەستووردا تەنها ئەو خاڵەش هەیە كە تەئكید لەسەر بیئە ئەكات، ئێمە بە پێویستمان زانیوە لە یاساكەی خۆماندا بیهێنێن، لەبەر ئەوە ئەو شەرح و قەواعیدە، پێشم وایە ئێمە هەمووومان قسەمان هەیە ئەگەر حەزكەن قسەی لێبكەن، من پێشم وا نیە، نە ئەو لامە تەعریفەكەی وایە و نە ئەو ئیعرابەش، بەس ئێستا وەختی ئەوە نیە، پاشان من تێبینیم لەسەر ئەو ئەجیالە هەیە، كە باس لە تەئمین ئیحتیاجاتی ئەجیال ئەكەین، من پێم وا نیە بەس مەبەست ئەجیالی حالی نیە، چونكە كە باس لە ئەجیال ئەكەین، زۆرتر مەبەستمان نەوەكانی داهاتووە، ئەركی سەرشانی ئێمەیە لە پاراستنی ژینگە، چونكە ژینگە پشت دەبەستێ، بریتیە لەو ڕەگەزانەی كە لەناو خاكدا هەیە، و لەو كانزایانەش كە لەناو خاكدا هەیە، كە بوویتە سەرچاوەی سەرەكی ژیانی خەڵك، جا جاری وا هەیە، ئاو سەرچاوەی ژیانە، ئیقتیصادیشە و جاری وا هەیە كانزاكان نەوت و كانزای ترە لە خاك دەرئەهێنرێت، ئەبێ ئێمە بزانین كە پاراستنی ئەو ڕەگەز و كانزایانە لە پێناو:

یەك: دابین كردنی ژیانی نەوەكانی ئایندە، چونكە دەبێ ئەوە بزانین ئەو كانزایەی هەمانە لە كوردستان نەوتمان هەیە، هەمووی هی ئەو چەند ساڵەیە، هەمووی دەربێ، بەڵكو بیر لەوە بكەینەوە نەوەكانی داهاتوو بە شێوەیەكی تەندروست، بە شێوەیەكی دیاریكرا دەربێ، بیریش لەوە بكەینەوە كە ئەوە مافی نەوەكانی

ئایندەشی تێدایە ئەو وڵاتە، لەبەر ئەوە هەر بەكارهێنانێكی خراپ لە ژینگە بۆ نموونە، ئەگەر شوێنێك سەرچاوەی ئاوی ژێر زەوی بێت، لەو شوێنە نەوت دەرنایەت، لەبەر ئەوەی تەنها لەو ناوچەیە ئاوی ژێر زەویمان هەیە، دەرهێنانی نەوتیش یەعنی تێكدانی ئاوی ژێر زەوی ئەو ناوچەیە، یان بەكارهێنانی زەوی كشتوكاڵی، ئەگەر بێت و سەمادی كیمیاوی پێوەبكرێ، ئەو یەك، دوو ساڵە بەرهەمی باشی ئەبێ، بەڵام لە ساڵەكانی داهاتوودا خاكەكە ئەكوژێت و بەرهەمی نابێت، لەبەر ئەوە ئێمە رێگرین لە موبیدات و لە سەماد و هەموو ئەو شتانەی زەرەری هەیە بۆ ئایندە، ئێستا بۆ ئەم ساڵ سوودی هەیە، بەڵام بۆ ساڵەكانی ئایندە زەرەری هەیە، بۆیە باس لەوە ئەكەین هەم ئیحتیاجاتی نەوەكانی داهاتوو دابین بكەین و لە ئێستاوە و هەم كارێكیش بكەین لە بەكار هێنانی ژینگەی خۆمان، حەقی نەوەكانی داهاتوو نەفەوتێ، من پێم وا نیە شتێكی نا تەندروستی تێدا بێت یاساكە، ئیتر رای جەنابتانە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك فرسەت تۆ شەرحەت هەیە لەسەر ئەجیالەكە.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بڕگە سێ بڕگەیەكی دەستووریە بەراستی لە زۆربەی دەساتیر هاتووە، وەكی باسی ژینگەش ئەكەن، باسی ئەجیالی ئێستا ئەكەن و باسی ئەجیالی موستەقبەلی ئەكەن، تۆ نابێت لێكی جیاواز بكەی، باش كردنی ژینگە هەر لەبەر خاتری ئەجیالی ئێستا نیە، لەبەر خاتری ئەجیالی موستەقبەلیشە، لەبەر ئەوە مادام وشەی ئەجیال دوو جار هاتووە،مەفروزە ئێمە وای لێبكەین جیاوازی بكەین و مەبەستیان چیە؟ ئەجیال موتلەق هاتووە، هەر كامە ئەجیال، لێرەش لە دواییەكە هاتووە، الاجیال المقبلە، بەرەئی من هەكا وای لێبكەین، (تامین احتیاجات الاجیال الحالیە و المقبلە)، باشتر ئەبێت و صیاغەی قانونیشی رێك و پێكتر ئەبێ و، زۆر سوپاس .

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

ئەوەی كاك فرسەت وتی تەواو و دروستە، بەس كە ئەڵێین ئەجیال بە موتلەقی ،حالی و موقبیل پێویست ناكات بەراستی، ئەوە لە رووی لوغەوییەوە ئەوها باشترە، كە ئەڵێین ئەجیال یەعنی هەمووی ئەگرێتەوە، یەعنی ئەو شەرحەی ناوێ، بەس ئەوە دوو شتی لێك جیان، یەكێكیان تەئمینین موتەتەلەباتی ئەجیالە، یەكێكیان موحافەزەی حقوقی ئەجیالە، یەعنی ئەوە دوو شتی لێك جیایە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

فەرموو كاك خلیل.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وا بزانم مەسەلەکە وەکو وتت دەستووریە، با ئیزافەی یەکەم،(الحالیە دون المساس بحقوق الاجیال المقبلە)، یەعنی هەردووکیان جیاوازیش دەبێت، باسی (اجیال الحالیە) و باسی ئەوەی تریش دەکرێ (المقبلە)، یەعنی نەڵێن (الحالیە و المقبلە)، ئەو کەلیمە (دون المساس) تیدا بمێنێ تا ئێمە زەرەر بە ئەوانی تریش نەگەینین، مەسەلەنی مەواریدی میاهی جەوفیە ئێستا هەمووی سەرف بکەین، ئەوە حەقی ئێمە نیە، لازمە سیاسەت وا بێ بۆ ئەجیالی تریش، نەوت دەبێ حەقی خەڵکی تریش بێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

باشە ناکرێ بڵێین: (دون المساس بحقوقها المقبلە)، ئەو ئەجیالەی دووەم بسڕینەوە،لێژنەی قانونی ئەگەر وای لێبکەین باشە؟ (لکل انسان الحق في العیش في بیئة امنة و سلیمة و من واجب الجمیع العمل علی حمایة البیئة و سلامتها، دون المساس بحقوق الاجیال المقبلة).

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەزیر، ئەو کەلیمەی(تامین احتیاجات)، ئەساسی ئیشەکەمانە، ئێمە ئەڵێین: کار دەکەین لە پێناو پاراستنی ژینگە و دابین کردنی پێداویستیەکان، چونکە پێداویستیە سەرەکیەکانی ژیان هەمووی لەناو ژینگەیە، بەڵام کە ئەو پێداویستیانە دابین ئەکەین، ئەجیالەکە چی لێ ئەکەن موشکیلەمان نیە، بەس (تامین احتیاجات) بمێنێ، (من دون المساس بحقوق الاجیال المقبلە).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دارا ئیحتیاجات تەنها بیئە نیە، سەیارەش ئیحتیاجاتە، جل و بەرگیش ئیحتیاجاتە، تەیارەش ئیحتیاجاتە، حمایە البیئە و سلامتها، و تامین حقوق الاجیال المقبلە،

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من قسەکەم یەك خاڵە ئەویش ئەوەیە، ئینسان ئەتوانێ لە بیئە تەئمینی هەندێ ئیحتیاجی خۆی بکات، کە بەلای زانایانی ژینگەوە ئەوە هەرە پێویستیە سەرەکیەکانن کە مرۆڤ لە ژینگە وەریئەگرێ، کانزاکان بێ لە ناو خاك دەریئەهێنێ، یان ئاو یان هەوا یان خاك یان تەنەوعە حەیاتیەکەی کە هەیە، یەعنی لە دار و درختێکەوە بیگرە تا پێداویستیەکانی تر، هەتا ئەو شیشەی کە خانووی لێ دروست ئەکرێ لە ژینگە وەردەگیرێت هەتا بلۆکەکەش لە ژینگە وەرئەگیرێت، ئێمە ئەڵێین رێگە بدرێ کە ژینگە بەکار بێت لە پێناو دابینکردنی پێداویستی نەوەکان، تەئمینی ئیحتیاجات، بەڵام کە ئەو پێداویستیانە رێگای پێ ئەدرێ،(دون المساس بحقوق الاجیال المقبلە).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

(لكل انسان الحق في العيش في بيئة امنة و سليمةو من واجب الجميع العمل على حماية البيئة و سلامتها)، تـەواو مەعروفـە حیمایـەی بیئـە بـۆ دوا رۆژیشـە ، خـۆ مەصـنەعێك دانـانێی بلێـی: (دون المساس بحقوق الاخرين)، كە تەئمینی سەلامەتی بیئەت كرد ئەو بیئەیە دەوامە، خۆ مەصنەع نیە بلێی ئـەو مەصـنەعەی دەكەمەوە مەسی حقوقی ئەجیالی موقبیلە بكەم، راستە، بەلأم تۆ لێرە بە عەكسەوەیە، ئەوە بۆ ئێستاشە و بۆ دوا رۆژیشە، هەموو ئەو جوملەی دواتر زیادە، ئەگەر ئەو شەتبەی بكەین تا بیخەمە دەنگەوە،

(لكل انسان الحق في العيش في بيئة امنة و سليمةو من واجب الجميع العمل على حماية البيئة و سلامتها)، تەواو، موافیقن جەنابی وەزیر؟ هەردوو لێژنە؟ دەیخەمە دەنگەوە، كێ لەگەڵ ئەو خوێندنەوەی دواییـە بـۆ ماددەكە دەستی بڵند بكات؟ فەرموون، كێ لەگەڵدا نیە؟ بە زۆرینە قبوڵ كرا، فەرموو بۆ ماددەی تر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

مـاددەی چـوار: مەسـەلەی پاراسـتنی ژینگـە و چاككردنی لـە پرۆسـەی پـلان دانـان لەسـەر ئاسـتی پـرۆژە و پرۆگرام و پلانەكانی گەشەسەندنی كەرتە هەمە جۆرەكانی هەرێمدا لەبەر چاو دەگیرێت.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

المادة الرابعة: تراعى اعتبارات حماية و تحسين البيئة في عملية التخطيط على مستوى المشاريع و البرامج و الخطط التنموية للقطاعات المختلفة في الاقليم.

لێژنەی هاوبەش هیچ تێبینیەكمان لەسەر ئەو ماددەیە نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

فەرموو د.شوكریە.

بەڕێز د.شكريە رسول ابراهيم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەراستی من ئەو بەشی دووەمە، ئەو ماددانەم هەمووی بە وردی خوێندوەتەوە كە بریتیە لە دە مـاددە، بـە رەئی من ئەبوایە 10 خاڵ بوایە، ئەو دە خاڵەش كورتبكراباتەوە، نەك بكرایە ماددەیەك، چـونكە بەراسـتی من دائیمـەن و هەمیشـە وەكـو پسـپۆریم، مامەڵـە لەگـەڵ تێكسـتدا دەكـەم، مامەڵـە لەگـەڵ فیكـرەدا ئەكـەم، مامەڵە لەگەڵ دارشتندا ئەكەم، ئەمانەی كە لێرەدا دانراوە هەمووی چەند خاڵێكە، ئەتوانین لـە سـێ خاڵـدا رێكی بخەین، ئەو ماددەی دووەم كە كراوە بە ماددەی مەسەلەی پاراستنی ژینگە و چاككردنی لـە پرۆسـەی پلانـدانانـدا، ئەوانـەی تـر هـەمووی زیـادە، لـە پرۆسـەی پلانـدانانی هـەرێم، پێویسـتە لەبـەر چـاو بگیرێـت،

چونکە کە تۆ پلانت دانا مانای وایە کە تۆ بەرنامەت داناوە، مانای ئەوەیە پرۆژەت هەیە، مانای ئەوەیە سیستەمێکت هەیە کە چۆن بتوانی ئەو سیستەمە جێبەجێ بکەی لە رێگەی تەوعیەوە و لە رێگەی هەموو ئەو ئەرکانەی کە وەزارەتەکە گرتوویەتە دەست خۆی، ئەوانی تریش کە دێت، باوەڕم پێ بکە لە مەسەلەی تەوعیە زیاتر و هەندێ لە وەزارەتە مەعنیەکان هیچی تر ناگرێتەوە، جا بۆیە من پێم باش بوو لە 10 خاڵدا و ئەو 10 خاڵەش کورت بکراباوە بە سێ خاڵ یان چوار خاڵ ئەوەتا لای خۆم نووسیومە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک جعفر فەرموو.

بەڕێز جعفر مصطفى معروف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پرسیارێکم لە جەنابی وەزیر هەیە، ئەو شەریکات و کۆمپانیانانەی کە هەن لە کوردستاندا، ئایا ئەوانەی غەیرە کوردین ئیلتیزام دەکەن بەو یاسایە؟ بە پاراستنی ژینگە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر وەڵامت هەیە؟

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەڕاستیدا ئێمە کە پەلەمان دەکرد لە دەرچوونی ئەو یاسایە، یەکێك لە هۆکارەکانی ئەوە بوو تا بتوانین هەموو کەس ئیلزام بکەین، ئێمە ئەو شەریکاتانەی کە ئیش دەکەن لێرە، بەشێکیان لە کۆمپانیا ئەجنەبیەکان خۆیان داوا ئەکەن، یەعنی پێش ئەوەی دەست بەکار بن داوای یاسای ژینگەمان لێ ئەکەن، داوای موافەقاتی بیئیمان لێ ئەکەن، لەوانە پرۆژەی هایدرۆپاوەری دێرەلووك، کە ئەڵمانیەکان ئەیکەن، یەعنی پێش ئەوەی دەست بەکار بن، داوایان کرد رای ژینگە چیە تا هەڵسەنگاندنی ژینگەی بۆ بکرێت، هەندێك لەو پرۆژانەی کە پێشتر دەست پێ کراون، پێش دەست بەکاربوونی وەزارەتی ژینگە، بە بێ رەزامەندی ژینگە کارەکانیان ئەکەن، هەندێ لەو پرۆژانەش کە ئێستا ئێمە بە کێشەین لەگەڵیان، لەبەر نەبوونی یاساکە، نەمانتوانیوە لەگەڵیان یەکلابکەینەوە، چونکە تا ئێستا یاساکە دەرنەچووە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێمە ماددەی پێشتر دەنگمان بۆ دا، ئەگەر چی مەسەلەن دەکرا ببێتە یەك ماددە و چەند خاڵێك، بەڵام زەرەریشی نیە تەئکید بکرێتەوە، لەبەر ئەوەی هەر یەکە و مەسئولیاتی جیاوازە و ئەو ماددەیە وەکو خوێنرا جارێکی تر کاک خەلیل بیخوێنەوە بۆ ئەوەی بیخەمە دەنگدان.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

المادة الرابعة: تراعى اعتبارات حماية و تحسين البيئة في عملية التخطيط على مستوى المشاريع و البرامج و الخطط التنموية للقطاعات المختلفة في الاقليم.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك فرسەتیش مولاحەزەیەكی هەیە كە پشتگیری لە د.شوكریە دەكات با بفەرمووێ.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

منیش لەگەڵ ڕەئی د.شوكریەم، تەئسریش لە مەوزوع ناكات، چونكە ڕاستە دەنگمان لەسەر مادده سێیەم دا، بەس خۆ موناقەشە لەسەر مەزموونی ماددەكە ناكەین، مەوزوع مەوزوعی ماددەكانە بكەینە فەرع، یەك مادده بێت ئیتر هەمووی ببێتە فروع، چونكە هەموو لە ژێر یەك عینوانن،(المبادئ الاساسیە و الاحكام العامە)، هەمووی یەك عینوانە، مەفروزە یەك مادده بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

هیچ مانیع نیە ئەوە بكرێت، شتێكی تەنزیمی ئەبێت.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

خۆی ئەوەی كاك فرسەت و بەڕێزان ئیسارەیان كرد تەواوە، بەڵام چۆن ڕەبتی ئەكەی لە بەینی مەبادیئی ئەساسی و ئەحكام عامە لەگەڵ ماددەكە؟ چۆن ڕەبتی ئەكەی؟ بە چ صیغەیەك؟

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

یەعنی ئەگەر، فەصلی دووەم: (المبادئ الاساسیة و الاحكام العامة): بنووسرێ المادة 3: اولاً، ثانیاً تا ئاخیرەكەی با بڕوات، فەرموو كاكە.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

سەرەتا ئەم یاسایە ئێمە لە قانونی بیئەی عیراقیش كە تازە تەواو بووە، لە مەجلیسی شورای دەولە چوویتە پەرلەمان، ئەو ماددانە هەمووی بە جیا هاتووە لەبەر ئەهەمیەتی بابەتەكان و ڕەبتیشیان نیە، ئێمە لە خاڵێكدا باسمان لە تەعاون كردووە، لەگەڵ وەزارەتی حكومەت، لەگەڵ وەزارەتی تەندروستی و دەوری تەندروستی، لە بوارێكدا لەگەڵ وەزارەتی بیئەی عێراقی باس دەكەین، لە بوارێكی تر یەعنی لەبەر

گرنگی ماددەکە ئەو بابەتەکان وا باشترە وەکو خۆی بمێنێتەوەو بـە ماددەیـەکی موسـتەقیل بێـت ناتوانیـت رەبتی بکەیت، چونکە ناوەڕۆکی ماددەکان لە یەکتری جیان.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئیشکالێك دروست دەبێت، لەبەر ئەوەی دەنگماندا بۆ ماددەی سێ بەڕاستی، لە رووی قانونیەوە هین نەبێتن دەخەمە دەنگدانەوە، وای لێ دێتن تەوحیدی بکەین بۆ یەك ماددە، ئەگەر مـوافیقن دەیخەمـە دەنگدانـەوە، هەر مەبادیئ ئەساسی دەیکەینە یەك ماددە، کاك خەلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مەسەلەیەکی شەکلی و تەنزیمییە، وا ناتوانین لە گرنگیەکەش نایەتە خوارێ، عینوانەکە وازیح و ئاشکرایە چۆن لە ماددەی دوو دەڵێت (یهدف القانون لتحقیق) ئەوەش مەبادیئە، مـاددەی سـێ یـەك، دوو، سـێ نـازانم هیچ ئیشکال دروست ببێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

باشە دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ موافیقە فەسڵەکە هەمووی ببێتە یەك ماددەو (ثانیا وثالثا ورابعـا) بـڕواتن دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینـەی دەنـگ وەرگیرا، کەواتە ئەوە دەبێتە ماددەیەك ئەوەلەن موناقەشەی بۆ کراو دەنگیشی بـۆ درا، ئێسـتا (ثانیـا وثالثـا ورابعا) هەمووی بخوێنەوە، بۆ ئەوەی بیخەینە ناو موناقەشە.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الثالثة: (اولاً) تەصـویتی لەسـەر کـرا، مـاددەی چـوارەم دەبێتـە دووەم، ثانیـا/ تـراعی اعتبـارات حمايـة وتحسين البيئة في عملية التخطيط على مستوى المشاريع والبـرامج والخطـط التنمويـة للقطاعـات المختلفـة في الاقليم.

ثالثاً/ على المؤسسات التربويـة والاكاديميـة في الاقلـيم العامـة والخاصـة ان تـدخل في مناهجها بـرامج تربويـة بيئية بتنسيق مع الوزارة.

رابعاً/ على المنظمات النسوية المؤسسات العامة والخاصة العاملة في ميادين التربية والتعليم والتدريب والابحاث والاعلام الثقافة والاوقاف وغيرها ان تسعى لاشاعة ثقافة الوعي البيئي في الاقليم.

خامساً/ علـى جميـع الجهات الاداريـة كـل حسب اختصاصها العمـل علـى ترشـيد اسـتخدام المـوارد الطبيعيـة للتنمية المستدامة.

سادساً/ المؤسسات الصحية واجهزة التقيس والسيطرة النوعية ان تأخذ بنظر الاعتبار مبادئ الصحة البيئيـة لبرامج عملها.

سابعاً/ للوزارة التعاون والتنسيق مع الجهات الدولية غير الحكومية في مجال حماية وتحسين البيئة.

ثامناً/ على الوزارة التعاون والتنسيق مع وزارة البيئة العراقية في كل ما يتعلق بالاتفاقيات الدولية.

بەڕێز د..فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە تەنها یەك تێبینیمان هەیە لە ماددەی شەش كە بووە بە بڕگەی چوار (على المنظمات النسوية) بكرێت بە (على منظمات المجتمع المدني)، لە بڕگەكانی تردا هیچ تێبینیمان نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كەواتە تەنیا راپۆرتی لیژنەی هاوبەش لە جیاتی مونەزەماتی نەسەوی بكرێتە مونەزەماتی موجتەمەی مەدەنی زۆر راستیشە، كێ قسەی هەیە؟ ناوتان دەنووسم، نازناز خان فەرموو.

بەڕێز نازناز محمد عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی شەش، یان بڕگەی شەش منیش لەگەڵ ئەوەدام كە هەموو رێكخراوەكانی كۆمەڵگەی مەدەنی بگرێتە خۆی، نەك تەنها ئافرەتان، ماددەی حەوت بە شتێكی زیاد دەزانم، چونكە راستەوخۆ پەیوەندی بە بیئەوە نییە، بەڵكو سیاسەتی حكومەتە، ماددەی هەشت تەحصیل حاصلە، ئەسڵەن كۆنترۆلی جۆری بۆ خۆراك، بۆ دەرمان، یان دەزگا تەندروستیەكان یەك لە هەدەفەكانیان پاراستنی تەندروستی، یاخود هەدەفی رەئیسیانە، بۆیە لێرە بە شتێكی زیادی دەزانم، بڕگەی نۆ و دە ببێتە یەك ماددە، وەزارەت پێویستە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی ژینگەی عێراقی و لایەنە نێودەوڵەتیەكان و حكومیەكان لە مەیدان پێكەوە چاك كردنی لە ژینگەدا بكات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

رەچاوی ئەوە بكەن، ئێمە دەنگماندا ماددەكان نەمان، یەكەم، دووەم، سێیەم قسە دەكەن، بۆ ئەوەی هینمان یەك بێت، كاك دیلمان فەرموو.

بەڕێز محمد احمد صالح (دیلمان ئامێدی):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لە بڕگەی سێ هاتووە (على مؤسسات التربية والتعليم)، لە بڕگەی چوارەمیش هاتووە (المؤسسات العامة والخاصة في ميدان التربية والتعليم) بە تەسەوری من ئەگەر بڕگەی سێیەكە ئیلغا ببێت، چوارەكە ئیزافەكی بچووك لە رێگەی پرۆگرامی تایبەت بە ژینگە (من خلال برامج الخاصة البيئة) ئەو بڕگەیە كەمتر دەبێتەوە، مانای ئەوی دیكە شاملترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاكە ئەبو بەكر فەرموو.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

تەنها لە ماددەی شەش کە دەبێتە بڕگەی چوارەم (علـى المنظمـات النسـوية و المؤسسـات العامـة) (والمؤسسـات العامة)یە چونکە لەگەڵ ئەو یەك نییە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سەعدەدین فەرمور.

بەڕێز ملا سعدالدين عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە عەینی کە دەکاتە چوارەم یەعنی (على المنظمات والمؤسسات العامـة والخاصـة) دوايـیٚ لـە پاشـان (والاعـلام والثقافة والاوقاف) ئەوانە هەر موئەسەساتن چ عام، چ خاص، یـان دەبێـت بـە نوفتەیـەکی سـەربەخۆ بێـت، یەعنی بڵێت (على وزارة الاوقاف والثقافة والاعلام)، یانیش ئەوەیە کە نەگۆترێت دەرج نـەکرێت لـە زیمـنی موئەسەسـاتەکان، دوايـیٚ لـە شەشـەم (علـى المؤسسـات الصـحية واجهـزة التقـيس والسـيطرة ان تأخـذ بنظـر الاعتبار) ئەوە عیبارەتێکی تری بۆ دابنرێت، نەك (ان تأخذ بنظر الاعتبار) چـونکە لەوانەیـە (اخـذ بنظـر الاعتبار) لەوانەیە نایکات، یەعنی (على) بێت باشترە، لەگەڵ ڕێزمدا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دیارە ئەم خاڵە زۆر شتی لەسەرە، لەگەڵ کاك مەلا سەعدەدین هاوڕام لە لابردنی ئیعلام و سەقافەو ئەوقاف لەویٚ، ئەگەر مەبەستی لەوە بێت وەزارەتەکان پەیوەست بکات، ئـەوە دەبێـت وەکـو وەزارەت ناویـان بێنێـت، نەك بە موئەسەساتی عامەو خاصە، هەروەها دەبێت ئیزافەی بۆ بکرێت (منظمـات حمايـة البيئـة) چـونکە ئەوە ئێستا خۆشیان کاریانە، ئێستا کوردسـتانی سـەوز بەشـێك لـەو کارانـەی کـە دەیکات وشـیار کردنـەوەی ژینگەییە، ئەی بۆ لەم یاسایە ناویان نەهاتووە، کە ئەوان ئەوەندە دەورێکی فەعالیان هەیـە، دەبێـت ئیزافـە بکرێن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆرە شوکریە فەرموو.

بەڕێز د.شوکریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت خاڵی سـێیەمەوە مـن لەگـەڵ ئـەوە نـیم هـەر شـتێك هاتـە نـاو پەرلـەمان، یەکسـەر بیخەنـە نـاو پرۆگرامـی کولیـەوە، یـاخود پـەروەردە، لـە لایەکـەوە مـافی مـرۆڤ بخرێتـە بەرنامـەوە، ئەنفالـە، ژینگەیـە، تەدخینە، ئەمەش هاتووە دەڵێت بخرێتە ناویەوە، بەڕاستی من ئەم هەموو شـتانە ئـەرکێکی زیـاتر قورسـتر دەکات بەنیسبەت زانکۆیەکانەوە، بـەڵام وەکـو وشـیارییەکی کۆمەڵایـەتی ئێمـە دەتـوانین پێـی لـیٚ دابگـرین،

مەسەلەن لەناو تەکسیەکدا دەتوانێت یەکێك دێت شتێك دەخوات و دەیخاتە دەرەوە، ئەگەر من تاکەکانی کۆمەڵ و لە خێزانەوە دەستم پێ کرد، بەڕاستی ئەوە ژینگە دەپارێزم، ئەمە خاڵێك.
خاڵێکی تریشم هەیە ماددەی پێنج و شەش و هەشت هەمووی پێکەوە رێك بخرێت بەجوانی دابڕێژرێتەوە، من دەتوانم دوایی بتانـدەمێ باسی کۆمەڵگەی موجتەمەعی مەدەنی کراوە، کۆمەڵگەی موجتەمەعی مەدەنی ئەمە حوکمی تیا نییە، کە لێرەدا دەڵێت هەموو رێکخراوەکانی ئافرەتان، پێویستە بگوترێت هەموو رێکخراوەکانی حکومی و لەگەڵ ناحکومیەکان، کەوا پێویستە تیای بێت، پێویست ناکات مەسەلەی ئافرەتانیشدا بێت، چونکە ئێمە کۆمەڵێك رێکخراوی لاوانمان هەیە، پێویستە ئەوانەش ئاگادارو تەوعیە بکرێنەوە، ئەمە لە لایەك.
خاڵی نۆیەم لە عەرەبیەکە فەرقی هەیە، ئەو (واو)ە کە دەڵێت (مع الجهات الدولیه غیر الحکومیه) لێرە واوێك دانراوە نووسراوە لەگەڵ لایەنی نێودەوڵەتی و ناحکومیەکان، ئەمە لێرەدا تەرجمەکە وا نەهاتووە، ئەو واوە لێرەدا زیادە لە کوردیەکەدا.
خاڵێکی تریشم هەیە، من لەگەڵ نازناز خان دام، خاڵی نۆیەم و دەیەم یەك بخرێن، بەو شێوەیە دابڕێژرێت کە نازناز خان گوتی لە لای خۆشم نووسیمە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك جەعفەر فەرموو.

بەڕێز جعفر مصطفى معروف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشنیارێکم هەیەو پرسیارێك دەکەم لە جەنابی وەزیر، هەرچەندە ناوەکە هاتووە، بەس تۆزێك وازیح نییە، پاش پەروەردە ئەکادیمی گشتی ئەگەر فوتابخانەی تیا بکرێت چاکە، چونکە فوتابیەکی زۆرمان لەو شوێنانەدا هەیە، ئەمە یەك.
دوو/ ئێمە باسی هەرێم دەکەین، ئایا ئێمە دەتوانین ئەم یاسایە لەناوچەکانی دەرەوەی هەرێم، مەقصەد مەنتیقەی خانەقین و ئەم شوێنانە بەکار بێنین، کە یاسا جێ بەجێ دەکەین، نەك هەر هەرێم بە تەنها مەقصەدم ناوچەکانی دەرەوەی هەرێمە، چی دەکرێت بۆ ئەوانە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك حاتەم فەرموو.

بەڕێز حاتم محمد جان حسن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بە قەناعەتی خۆم بڕگەی سێیەم ماددەی پێنجی پێشوو بوو لەگەڵ بڕگەی چوارەم کە ماددەی شەشی پێشوو بوو پێش دەنگدان، زۆر هاوشێوەی یەکن بکرێنە یەك ماددە، بکرێتە یەك بڕگە ئەویش بەم شێوەیە

(پێویسته هەموو دەزگاكانی پەروەردەو ئەكادیمی گشتی و هەموو رێكخراوەكانی مەدەنی و دەزگاكانی گشتی و تایبەتی ئەوانەی له مەیدانەكانی پەروەردەو فێركردن و راهێنان و توێژینەوەو راگەیاندن و رۆشنبیری و ئـەوقاف و هـی دیكـه كـار دەكـەن هـەوڵی رۆشـنبیری و وشـیاری ژینگـه لـه هەرێمـدا بـدەن و بەرنامـەی پەروەردەیی بخەنه پرۆگرامەكانیانەوە)، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك محەمەد رەفعەت فەرموو.

بەڕێز محمد رفعت عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

منـیش بڕگـەی چوار پـێم باشـه بـەم شـێوەیەی لـێ بێـت (علـى منظمـات المجتمـع المـدني والمؤسسـات العامـة والخاصة العاملة في جميع الميادين) باقی ئەوانەی تری لێ لابرێت (تسعى لاشـاعة الثقافـة والـوعي البيئـي في الاقليم)، چونكه به رەئی من زیادن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

دیاره بەشێك له رەئیەكانی من برادەرانم پێش من باسیان كرد، منیش تەئیدی ئەوه دەكـەم كـه بڕگەیـەكی تایبەتی ئیشارەت به راگەیاندن و وەزارەتی رۆشنبیری بدات لـەو ماددەیـە، لەبـەر ئـەوەی ئـەركێكی یـەكجار زۆر گرنگ بۆ ژینگه پـارێزی دەكەوێتـە سـەر راگەیانـدن و وەزارەتـی رۆشـنبیری، هـەروەها بڕگـەی شەشـەم سـۆزان خـان ئیشـارەتی پێـدا، پێویسـتە سـەرەتا بـاس لـە رێكخراوەكـانی ژینگـە پـارێزی بكـەین، دواتـر رێكخراوەكانی كۆمەڵگەی مـەدەنی، كـە پێمـوا بـوو ئەوسا گـەنجان و لاوان و بوارەكـانی تـریش ئافرەتـانیش دەگرێتەوە، له هەمان كاتیشدا پێشنیارێكم هەیە، ئێمە پشت بـە دەقـە كوردیەكـە ببەسـتین، لەبـەر ئـەوەی سێ، چوار نموونە لەو ماددەیەو لـە بڕگەكانـدا هەیـە، بۆیـە كوردیەكـەی دروسـتترە، بـۆ نموونـە لـە بڕگـەی پێنجەم، ئەگەر موقارەنەیەك لەنێوان كوردی و عەرەبیەكە بكرێت، دەردەكەوێت كه كوردیەكە زۆر شاملترو جوانتر هاتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

من دەمەوێت بزانم بۆچی شاملترە؟

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

له عەرەبیەکەدا باس لە موئەسەساتی تەربەوی و ئەکادیمی ئیقلیم دەکات، واتا پتر دەڕوات بۆ عامەو خاصە، (على المؤسسات التربوية والاكاديمية في الاقليم العامة والخاصة)، بەلآم لە کوردیەکەدا هاتووە (پێویستە هەموو دەزگاکانی پەروەردەی ئەکادیمی گشتی و تایبەتی لە هەرێمدا)، واتا گشتی و تایبەتیەکە پێش ئیقلیمەکە هاتووە، مانایەکەی جوانترە لەوێدا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر فەرمووو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەم خالآنەی کە هاتووە هەر یەکەیان گرنگی خۆی هەیە، هەر یەکەیان لە بوارێکی جیا ئێمە باسمان کردووە لەبەر گرنگی ژینگە، لەبەر ئەوە ئەم بوارە نوێیە لە هەرێمی کوردستان لە دامودەزگاکانی ئێمە، ئێمە بە پێویستمان زانیوە هەر یەکەیان لە خاڵێکی جیا ئاماژەی پێ بکەین، بۆ نموونە ئەگەر باس بکەین با بڵێین ماددەی پێنجەم کە ئێستا بۆتە سێیەم لەبەر گرنگی پەروەردە، ئێمە پێمان وا نییە ئەگەر هەموو کەس لەماڵەوە پەروەردە بکرێت، پەروەردەمان بۆ چیە؟ یەعنی پەروەردە مانایەکی زۆر شاملە، ئەگەر بێتو ژینگە لە پەروەردە گرنگی پێ نەدرێت، چونکە خۆشتان دەزانن ژینگە بەرنامجی تەربەوی و جۆرێك دەرسەکانی پەروەردە خۆشی ژینگەیە، یەعنی ئەگەر باسی کۆمەڵگای مەدەنی بکەین ژینگەیە باس لە فیزیایە، لە کیمیا، احیا بکرێت هەمووی ژینگەیە، جگە لەوە لەسەر داوای ئێمەو زانکۆی سەلآحەدین بەشی کۆلیژی ژینگەی کردۆتەوە لە کۆلیژی زانست، یەعنی ئێستا قسمێکی تایبەتیشمان هەیە، لەبەر ئەوە دەبێت ئەو بوارە گرنگە، گرنگیەکی تایبەتی پێ بدرێت و لەناو تەربیەشدا باس بکرێت، چونکە دروست کردنی نەوەیەکی نوێی ژینگە پارێز لە تەربیەوە، بۆیە ویستوومانە بە خاڵێکی تایبەت بێت و شتێکی زیاد نییە، دواتریش کە باسمان لە مونەزەماتی موجتەمەعی مەدەنی کردووە، ئێمە کە دەڵێین مونەزەماتی موجتەمەعی مەدەنی، ئێمەش لەگەڵ لیژنەی هاوبەشین بکرێت بە موجتەمەعی مەدەنی، رێکخراوەکانی ژینگەشی تیایە، چونکە ئەوانیش بەشێکن لە رێکخراوەکانی مەجتەمەعی مەدەنی.

دوو/ ئەوان کاری خۆیان ژینگە پارێزییە، بەس ئێمە مانای وایە بەم یاسایە رێکخراوەکانی تریش ئیلزام بکەین و کار بکەین لەسەر وشیار کردنەوەی خەڵك لەبواری ژینگە، هەندێك بوار با بڵێین لە هاوکاری وشیاری ژینگە دەوریان هەیە هەندێك لایەن، بۆیە بە تایبەت ناومان بردوون، لە بواری تەربیەو تەعلیم و تەدریب ئەبحاس و سەقافەو راگەیاندن، چونکە ئەمانە زۆر دەور دەبەن، بۆیە ناومان بردن ئەوقافیشمان بۆیە باس کرد، چونکە ئێمە باسی تەربیەمان کرد، باسی ئیعلام و سەقافەمان کرد، ئەوقافیش بوارێکی زۆر گرنگە، مامۆستایانی ئاینی دەتوانن رۆڵێکی زۆر گرنگ ببینن لە وشیار کردنەوەی خەڵك، بەتایبەتی ئەو جیلەی کە لە قوتابخانە پێی نەگەیشتووەو پێی ناگات، دەتوانین لە رێگەی مزگەوتەکانەوە خەڵك وشیار بکەینەوە، کە ئەوە بۆ ئێمە دەورێکی زۆر گرنگی هەیە، ویستمان ئاماژەیەکی پێ بدەین بۆ ئەوەی هەوڵی

ئەوان لە یاسایەکە تەنیا گرنگی پێدان نەبێ، خۆی ئەگەر لا ببرێت کێشەیەکی نییە، بەس بە گرنگترو پێویستری دەزانین تا ئەمانە دەوریان ببێت لە وشیار کردنەوەی خەڵك.

سەبارەت بە خاڵی نۆیەم و دەیەم کە دەڵێن تێکەڵ بکرێن، دوو شتی لێك جیان بەڕاستی، خاڵی نۆ لە کوردیەکە بە هەڵە تەرجومە کراوە، باس لە تەنسیق دەکات لەگەڵ جیهاتی دەولی غەیری حکومی، ئێستا لە دنیا مونەزەماتی بیئی زۆر بەقوەتن، لەبەر ئەوە کێشە ژینگیەکان گڵۆباڵ و جیهانین، ئامادەییان هەیە یارمەتی موئەسەساتی بیئە بدەن، ئەحزابی ژینگەیی هەیە، حزبی سەوز هەیە، هی پارتی هەیە، ئەمانە هەن، ئەوانە دەتوانن هاوکاری ئێمە بکەن لە کوردستاندا بۆ ئەوەی بتوانین پەیوەندییان پێوە بکەین، بەلاّم غەیری ئەمە، ئەوە باس لە جیهاتی غەیری حکومی دەکات کە بۆ ژینگە کار دەکەن، خاڵی دەیەم باس لە تەعاون و تەنسیقێك دەکات لەگەڵ حکومەتی عێراقی کە پەیوەندی بە ئیتیفاقیاتی دەولی هەیە، ئێستا عێراق بۆتە ئەندام لە زۆرێك لە ئیتیفاقیاتی دەولی دەربارەی ژینگەوە کراوە، ئەوانە رێککەوتنی دیۆتۆو رامسەرو ئۆزۆن و ئیتیفاقیەی نەتەوە یەکگرتووەکان بەتایبەت بە تەغیری ناخوات، هەموو ئەمانە کە عێراق داخیل بووەو ئێمەش وەکو هەرێمی کوردستان دەبێت ئیلتیزامی پێوە بکەین، ئەوە باس لەوەیە، یەعنی دوو خاڵی جیان، بۆیە جیامان کردۆتەوە، ئەمە تێبینیەکانی من بوو لەسەر داوای ئەو بەڕێزانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، بەڕاستی بە کورتی وەلاّمی پرسیارەکانی ئێوەی دایەوە، ئەوەی راستی بێتن زۆر داڕێژراوە، هەندێك تێبینی ئەگەر ئەو ماددانەمان تەوحید نەکرد بوایە لە یەك مادده، رەنگ بوو بۆچوونێك هەبوایە کە هەندێك مادده لەگەڵ ماددەکەی تر زیادی و کەمی هەیە، بەلاّم ئێستاکە زۆر باش هاتووەو چاکیشمان کردو دەنگماندا بۆ ئەوەی بیکەینە ماددەیەك، مولاحەزەکانی جەنابی وەزیر وەلاّمی زۆر پرسیاری ئێوەی دایەوە بە دیقەتیش، تەنیا ئەو گۆڕانکارییە لە چوارەم کە لیژنەی هاوبەش ئیقتیراحی کردووە، ببێتە کۆمەڵگای مەدەنی لە جیاتی رێکخراوەکانی نەسەوی و موئەسەساتی عامەو خاصە زۆر باش هاتووە، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، فەرموو بۆ ماددەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دەروازەی دووەم

رێکخستن و پاراستن و چاك کردنی ژینگە

بەشی یەکەم

ئەنجومەنی پاراستن و چاك کردنی ژینگە لە هەرێمدا

ماددەی یازدە كە دەبێتە ماددەی چوار:

بەپێی ئەم یاسایە ئەنجومەنێك دادەمەزرێت بەناوی ئەنجومەنی پاراستن و چاك كردنی ژینگە لە هەرێمدا پەیوەندی بە وەزارەتەوە دەبێت، سەرۆكی ئەنجومەن، یان رێپێدراوی ئەو نوێنەرایەتی دەكات و هەر یەك لەم ئەندامانە پێك دێت:

یەكەم/ وەزیر: سەرۆك.

دووەم/ جێگری وەزیر: جێگری سەرۆك.

سێیەم/ بەڕێوەبەری گشتی كاروباری هونەری و خۆپاراستن لە تیشكاوی وەزارەتدا: ئەندام و بڕیاردەر.

چوارەم/ بەڕێوەبەرە گشتیەكان لە وەزارەتدا: ئەندام.

پێنجەم/ نوێنەری وەزارەت و ئەم دەستانەی خوارەوە دەبێت بە پلەی بەڕێوەبەری گشتی پەیوەست بە ژینگە بن: ئەندام.

أ- وەزارەتی تەندروستی.

ب- وەزارەتی شارەوانییەكان.

ج- وەزارەتی كشتوكاڵ.

د- وەزارەتی پیشەسازی.

هـ- وەزارەتی داهاتە ئاویەكان.

و- وەزارەتی سامانە سروشتییەكان.

ی- وەزارەتی گەشت و گوزار

ح- وەزارەتی پلاندانان.

خ- وەزارەتی ناوخۆ.

گ- وەزارەتی بازرگانی.

ك- وەزارەتی گواستنەوە.

ل- وەزارەتی داد.

م- وەزارەتی پێشمەرگە.

ن- وەزارەتی كارەبا.

ت- وەزارەتی خوێندنی باڵاو فێركردنی زانستی.

س- وەزارەتی مافی مرۆڤ.

ش- وەزارەتی پەروەردە.

ع- دەستەی وەبەرهێنان.

ص- نوێنەری رێكخراوەكانی ژینگەی ناوخۆ.

شەشەم/شارەزاو پسپۆرو راوێژكاران لە كاتی پێویستدا وەزیر دایاندەمەزرێنێت.

حەوتەم/ وەزیر بۆی هەیە میوانداری هەر کەسێك پێی شیاو بێت بکات، بۆ ئامادە بوونی لە دانیشتنەکانی ئەنجومەن لەکاتی پێویستی لە ناوەوەو دەرەوەی هەرێم پرس و رایان پێ بکات بەبێ ئەوەی مافی دەنگدانیان هەبێت.

هەشتەم/ سکرتێری ئەنجومەن: وەزیر دایدەمەزرێنێت پەیوەستە بە بڕیاری دەرەوە.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

الباب الثاني

تنظيم حماية وتحسين البيئة

الفصل الاول

مجلس حماية وتحسين البيئة في الاقليم

المادة الحادية عشرة: يؤسس بموجب هذا القانون مجلس يسمى ب(مجلس حماية وتحسين البيئة في الاقليم) يرتبط بالوزارة يمثله رئيس المجلس او من يخوله ويتألف من عضوية كل من:

اولاً/ الوزير/ رئيساً

ثانياً/ وكيل الوزير/ نائباً للرئيس

ثالثاً/ مدير عام الشؤون الفنية والوقاية من الاشعاع بالوزارة / عضواً ومقرراً.

رابعاً/ المدراء العامون في الوزارة / اعضاء.

خامساً/ ممثل الوزارات الاتية على ان يكون بدرجة مدير عام ذي علاقة بالبيئة/ عضواً

أ- وزارة الصحة.

ب- وزارة البلديات.

ج- وزارة الزراعة.

د- وزارة الصناعة.

هـ- وزارة الموارد المائية.

و- وزارة الثروات الطبيعية.

ز- وزارة السياحة.

ح- وزارة التخطيط.

ط- وزارة الداخلية

ي- وزارة التجارة.

ك- وزارة النقل.

ل- وزارة العدل.

م- وزارة البيێشمرگە.

ن- وزارة الكهرباء.

س- وزارة التعليم العالي والبحث العلمي.

ع- وزارة حقوق الانسان.

ف- وزارة التربية.

ص- هيئة الاستثمار.

ق- ممثل عن منظمات البيئة المحلية.

سادساً/ الخبراء المختصون والمستشارون يعينهم الوزير عند الحاجة.

سابعاً/ للوزير استضافة من يراه مناسبا لحضور جلسات المجلس عند الحاجة من داخل وخارج الاقليم والاستئناس بهم دون ان يكون لهم حق التصويت.

ثامناً/ سكرتارية المجلس يشكلها الوزير وترتبط بالمقرر.

بەڕێز د. فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ڕەئی لیژنەی هاوبەش.

ئەم تێبینیانەمان هەیە، سەبارەت بە ماددەی یازدە لە بڕگەی (أ/2- وکیل الوزیر) بکرێتە (وکیل الوزارە)، (ب) لە بڕگەی پێنجەم سڕینەوەی هەموو خاڵەکان تا ریز بەندی (ق) لە جێگەیدا بۆ ئەوەی ئەمەی بۆ بنووسرێت بەم شێوەیە:

(پێنجەم/ نوێنەری ئەم وزارەت و دەستانەی پەیوەندیدارن بە ژینگە، کە لەلایەن وەزیرەوە دیاری دەکرێن، بە مەرجێك پلەیان لە بەڕێوەبەری گشتی کەمتر نەبێت/ ئەندام).

خاڵی (ق) کە خاڵی دواییە بکرێتە شەشەم بەم جۆرەی بکرێتە نوێنەری ڕێکخراوەکانی ژینگەی ناوخۆیی، نەك ژینگەی ناوخۆ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەی (ص و ق)ەکەش داخیل کراوە.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە بڕگەی پێنجەم سڕینەوەی هەموو خاڵەکان تا ریز بەندی (ق) لە جێگەیدا بۆ ئەمەی بۆ بنووسرێت بەم شێوەیە:

(پێنجەم/ نوێنەری ئەم وزارەت و دەستانەی پەیوەندیدارن بە ژینگە، کە لەلایەن وەزیرەوە دیاری دەکرێن، بە مەرجێك پلەیان لە بەڕێوەبەری گشتی کەمتر نەبێت/ ئەندام).

خاڵی (ق) کە خاڵی دواییە بکرێتە شەشەم بەم جۆرەی بکرێتە نوێنەری ڕێکخراوەکانی ژینگەی ناوخۆیی، نەك ژینگەی ناوخۆ، وەکو لە عەرەبیەکە هاتووە (ممثل عن منظمات البيئة المحلية)، یەعنی وەکو

کوردستانی سەوز بۆ نموونە، یەعنی لەجیاتی ئەو هەموو وەزارەتانە وەزیـر دیـاری بکرێـت بـە کوردیەکـەی ئەوەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دکتۆر ڕەمەزان فەرموو.

بەڕێز د.رمضان عبدالرحمن محمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

به ڕەئی من ئەو دەقەی کە لە پرۆژەکەدا هاتووە دروستترە، ئەم لیژنە هەمیشەیەی کە هەیە بە یاسا ڕێـك بخرێـت، نـەوەك لـە دەسـەڵاتی وەزیـر دایـە ئـەوەی لـە دەسـەڵاتی وەزیـرە بانگهێشتی موستەشارو هەنـدێك خەڵكە بەشێوەی نەك میوان لە دانانی ئەنجومەنەکە، کە لە ئاستی هەرێمدایە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سالم فەرموو.

بەڕێز سالم محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ڕەئیـا مـن لـە بیدایـە ئـەوەی کـە دەڵێـت (یمثلـه رئـیس المجلـس او مـن یخولـه)، ڕەئیسـی مـەجلیس ببێتـە مومەسیل پێش ئەوە هەموویانە، بێژین (یرأسه وزیر او من یخوله)، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێموایە ناوی وەزارەتەکان بگوترێت باشـترە، لەبـەر ئـەوەی قەزیەکـە زۆر حەساسـەو وتەیـەکیش هەیـە بگوترێـت یاسـایەکانی پاراسـتنی ژینگـە دەکەوێتـە نێـو ئیسـتیراتیجیاتی ئـەمنی قـەومی، شـتێکی زۆر زۆر حەساسە، بۆیە ناوی وەزارەتەکان بمێنێت باشترە، یەعنی ئیلزام بێت لەسەریان، ئەوە یەك.

دوو/ لە پێنجەم دەڵێت (علـی ان یکـون بدرجـة مـدیر عـام ذي علاقـة بالبیئـة)، ئـەو (ذي علاقـة بالبیئـة)، پێموایە زیادە لە زۆر لەو وەزارەتانـە کـە یاسـامان بـۆ دانـاوە، وەکـو وەزارەتـی پێشـمەرگە، مـن نـابینم هـیچ مودیر عامێك عیلاقەی هەبێت بە ژینگە، بەڵام با تێیدا بێت، ئەوە لا بدرێت.

تێبینی سێیەمم لە (ق) کە دەڵێت (ممثل عن منظمات البیئـة المحلیـة) (المحلیـة) لـە لای مـن مـەفهوم نییـە، یەعنی من دەزانم مەبەستیان ئەوەیە مونەزەماتی غەیری حکومی، ئەگەر ئەو مەحەلیە بگۆڕین بۆ غەیری حکومی، پێموا بێت باشترە.

چوارەم/ لە (سابعاً) دەڵێت (والاستئناس برايهم دون ان يكون لهم حق التصويت)، مەبەست لێرە (للوزير استضافة من يراه مناسباً) ئەو (استئناس برايهم) زيادە، لەبەر ئەوەی تۆ لە پاشی دەڵێی (دون ان يكون لهم حق التصويت)، ئەوە من هيوادارم جەنابی وەزير بە علمی وەڵامم بداتەوە، نەوەك تۆمەتبارم بكات كە پێش و پاشم كردووە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك سەعدەدين فەرموو.

بەڕێز ملا سعدالدين عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لێرە كە باس لەوە دەكرێت (الفصل الاول: مجلس حمايه وتحسين البيئه في الاقليم)، ئەوە (في الاقليم)ە، يان وەزارەتە، يەعنی ئيشكالێكە، چونكە ئەگەر ئەوە مەجليسێكی خاص بێت، پاشان باسی وەزير دەكات و باسی موازەنەی خاص دەكات، ئەوە لێرە ئيشكالێكە، دوايێ (يمثله رئيس المجلس) عەينەن لەسەر رەئيەكەی كاك سالمی (يرأسه رئيس المجلس)، نەك (يمثله)، لە پاشان لەو وەزارەتانە ئەو وەزارەتی تێدا نييە، وەزارەتی ئەوقاف، كە ئێمە باسی وەزارەتی ئەوقافمان كرد، دەبێت وەزارەتی ئەوقافيشی تێدا بێت و زياد بكرێت، لە (الخبراء والمختصون والمستشارون) لە شەشەم (الخبراء والمختصون في المنظمات البيئية)، ئەوها باشترە، دوايێ لە پاشان (والمستشارون يعينهم الوزير عند الحاجة)، نابێت بڵێين (يعينهم الوزير)، يەعنی بانگيان دەكاتن (يستضيفهم، يعينهم) وشەيەكە لەگەڵ ئێرە ناگونجێت و لەگەڵ ڕێزمدا.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

تەبعەن كە (مجلس حماية وتحسين البيئة في الاقليم) ئەمە شتێكە لەسەر ئاستێكی زۆر بەرزە، وای لێ بكرێت (يرأسه الوزير) خۆشمان دەزانين، (او من يخوله عادة وكيل الوزير، نائبا للرئيس) زۆر جاريش (عندما يكون الرئيس غائباً يخول وكيل الوزير)، ئەوە هەردەم بووە بە شتێك وەكو عورفێكی لێ هاتووە، لێرەدا ناوی نەهاتووە.

سێيەم/ (مدير عام الشؤون الفنية والوقاية من الاشعاع بالوزارة: عضواً ومقرراً)، من دەپرسم بۆ لەوێ ئەندام و بڕيادەريشە، ئەم هەموو موديرعامەی تريش هەيە لەناو وەزارەتەكەدا، سەبەبەكەی چيە بەس ئەو تەنها دەبێت عوزو بێت و موقەريريش بێت، دووەم/ ئێمە پێويستمان بە موقەرير نييە، چونكە لە دواييدا كە دێيت لە هەشتەمدا سكرتاريەتی مەجليس هەيە، كەواتە موقەريری ناوێت، ئەوسا سكرتێر مەجليس هەڵدەستێت بە ئيشی موقەريرەكە، ئەوەی كە كاك سەردار دەڵێت (ذوي علاقة بالبيئة) ئەو هەموو وەزارەتانە بەڕێوەبەرايەتی گشتی بەڕێوەبەريان نييە لە ئاستی ئەوەی كە ئيختيصاصی بێت

هەبێت، ئینجا لێرەدا یەك خاڵ هەیە (الخبراء والمختصون والمستشارون يعينهم الوزير عند الحاجة)، تەبعەن ئەوە گوتمان تەعینەکە لەسەر ئەوان نییە، بەڵام ئێمە ئێستا لە خاڵەکەی دوای ئەو دەڵێت (ومن يراه مناسبا لحضور الجلسات دون ان يكون لهم حق التصويت)، خوبەڕاو موختەسین و موستەشارینیش تەنها بۆ ئیستیشارە کردنە، ئەوانیش نابێت مافی دەنگدانیان هەبێت، ژمارەشیان دەبێت دیاری بکرێت، مادام ئەوانە تەعین دەکرێن، جەنابت ئیقتیراحیان دەکەیت و ئیقتیراحەکە بەرز دەکرێتەوە بۆ ئەنجومەنی وەزیران، ئەوان بڕیاری لەسەر دەدەن، دەبێت:

یەکەم/ عەدەدی موستەشارەکان دیاری بکرێت.

دووەم/ عادەتەن موستەشار ئیشارەی پێ دەکرێت، ئێستا کێشەیەکی زۆر هەیە لە هەندێك وەزارەتدا موستەشارەکان حەقی دەنگدانیان هەیە لەناو مەجلیسەکەدا، ئەوە بۆتە کێشەیەکی زۆر زۆر گەورە، ئەو (استئناس برايهم) خاڵی حەوتەم لابرێت.

(سكرتارية المجلس يشكلها الوزير وترتبط بالمقرر) بۆ؟ (سكرتارية المجلس يرأسها) یەکێك مواصەفاتەکەی چییە (يشكلها الوزير) تۆ نابێت بە تەنیا ئەو سکرتاریەتە تەشکیل بکەیت و دەست نیشانی بکەیت و بڕیاریشی لێ بدەیت بە کوێوە بەسترا بێت، تۆ مەجلیسێکی گەورەت هەیە، (مدراء عامون) لەگەڵتان دایە، دەبێت ئەوانیش رەئیان هەبێت لەوەی کەوا ئەو سکرتاریەتە بۆ میکانیەتی ئیشەکە بەکوێوە بەسترا بێت؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆرە شوکریە فەرموو.

بەڕێز د.شوکریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت خاڵی یەکەمەوە لەگەڵ رەئیەکەی کاك سالم دام، بەنیسبەت خاڵی سێیەمەوە بەڕێوەبەری گشتی و کاروباری هونەر خۆپاراستن لە تیشکاوەر، ئەو موستەڵەحاتە زۆر لە جێی خۆی نییە، بە رەئی من جوانترە ئەگەر بڵێی تیشکێنەر، ئەمە خاڵێك.

خاڵێکی تریش لە رووی تەکنیکەوە ئەو هەموو وەزارەتە، هەرچی (أ، ب)ی عەرەبیە لێرە ریز کراوە، ئەو (أ، ب) یەکان لابرێت، وەزارەتەکانیش هەمووی لابرێت لە رووی تەکنیکەوە، بەس بنووسرێت وەزارەتەکان لەنێوان دوو کەوانە ناوی وەزارەتەکان بهێنرێت. ئەمە دووەم.

خاڵێکی تریش کە باسی نوێنەری رێکخراوەکانی ژینگەی ناوخۆ دەکرێت، ئایا رێکخراوی ژینگەمان هەیە؟ ئایا ناوخۆمان هەیە؟ ئینجا بە رەئی من جوانتر دەبێت، ئەگەر بڵێین نوێنەری رێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی و حکومی، ئەوە بە رەئی من جوانتر دەبوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

شمسە خان فەرموو.

بەڕێز شمسە سعید محمود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش لە خاڵی پێنجەمدا تەئیدی پرۆژەی موشتەرەك دەکەم، کە ناوی ئەو هەمموو وەزارەتە نەنووسرێت، چونکە عەدای وەزارەتی ئەوقاف، مودرای عامی هەموو وەزارەتەکانە، لەبەر ئەوەی پێم باشە بە خاڵێك بنووسرێت (مودرای عامی هەمموو وەزارەتەکانی ئیزافەی هەیئەی ئیستیسمار لەگەڵ مومەسیلی مونەزەماتی بیئەی مەحەلی، یەعنی ئەوە کە هەموویان دەبێت، ئەگەر مودیر عام نەبووایە بەڕاستی بەخۆی مەجلیسێکی وزەرا بوو ئەگەر وەزارەت بوایە، لە خاڵی شەشەمدا ئێمە تا ئێستا لەم پەرلەمانە هەرچی مەجلیسێکە تەشکیل کرا بێت تایبەتمەند بوو بێت بە هەر وەزارەتێك، بەڕاستی ئێمە عەدەدەکەمان دیاری کردووە، هاوڕام لەگەڵ سۆزان خان لای خۆشم یاداشتم کردووە، دەبێت عەدەد دیاری بکرێت، ئەو خەبیرو موختەس و موستەشارانەی کە وەزیر بەرزی دەکاتەوە بۆ مەجلیسی وزەڕا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆر نوری فەرموو.

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لەگەڵ بۆچوونی لیژنەی هاوبەشم، بەلاّم بە هەندێك دەستکارییەوە، بڕگەی یەك، دوو، سێ، چوار وەکو خۆی بمێنێتەوە، بەلاّم بۆ پێنجەم (ممثل عن وزارات ذات علاقة بالبيئة وهيئة الاستثمار على ان يكون بدرجة مدير عام مع ممثل عن منظمات البيئة المحلية وعدد من الخبراء شرط ان لا يزيد عددهم عن ثلاثة)، بڕگەکانی شەش و حەوت و هەشت هەرسێکیان زیادن، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عیزەدین فەرموو.

بەڕێز عزالدین سلیم خدیدا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر مەجلیسێك هەبێتن بەم شکلەو بەو سەلاّحیەتە، وابزانم ئیحتیاج بە وەزارەتی بیئە ناکات، بەو سەلاّحیات و بەم شکلەو، سی تا چل کەس ئەندامن تێدا وەکو کۆنفرانسێك، ئانیش حکومەتێکە، ئەوە مەجلیس نییە، ئەوە یەك.

هی تر، دەبێت مەجلیسەکە موصەغەر بێتن بۆ وەزیر هەبێتن هەر کەسێکی تر بەشداری تیایدا بکات، من پشتگیری لە راپۆرتی لیژنەی هاوبەش دەکەم، هەندێك شتی تریش هەیە وەك مەسائیلی تەکنیکی لە ماددەی پازدەم هاتووە (اكمال النصاب القانوني) کەی چل کەسەکان ئێمە دەینین نیصابی قانونەکە بکەین و باسی شتێك بکەین لەسەر ئەوانە، ماددەی دوازدەش (للمجلس موازنة خاصة) ئەوە ئەو مەجلیسە بەسەر

وەزارەتە، ئان بەسەر ئیقلیم دایە، دەزانم عەینی شتە، شتەکە بەسەر وەزارەتدایە، ئان بەسەر ئیقلیمدایە وەك کاك سەعد وتی، ئەگەر پەیوەندی بە ئیقلیمەوە عیلاقەی بە وەزارەتی بیئەوە نییە، ئەگەر بە وەزارەتی بیئەوە بێت، ئەو مەجلیسە زۆرە، چل کەس زۆرە بۆ وەزارەتی بیئە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

گوڵناز خان فەرموو.

بەڕێز گوڵناز عزیز قادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش پشتگیری لە ڕەئی ڕاپۆرتی لیژنەی هاوبەش و ئەو بڕادەرە بەڕێزانە دەکەم کە ئەوە دەڵێن، لێرە ناوی حەقدە وەزارەت هاتووە، دەکرێت ئەوە ڕەچاو بکەین، چونکە لە دوا مادده، ماددەی (63) لەسەر هەموو وەزارەتەکان و لایەنە پەیوەندیدارەکان فەرز کردووە، کە پەیڕەوی بەندەکانی ئەم یاسایە بکەن، بۆیە بە زیادەی دەزانم و پشتگیری لە ڕەئیەکەی لیژنەی هاوبەش دەکەم، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دارا وەڵامت هەیە بۆ ئەو مولاحەزاتانە، فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەرەتا سەبارەت بە روون کردنەوەکەی لیژنەی هاوبەش، ئێمە بەڕاستی کێشەکمان نییە، ئەگەر وەزارەتەکان یەك، یەك ناویان بێت، یان نا، من دوایی هەر هەموویان دەکەم بە ئەندام لەو لیژنەیە، چونکە ئێستا هەمانە لەوە دەست بەکار بووین و ئیشەکانمان دەڕوات، ئەگەر یەك وەزارەت نێت خەلەلەکە پێیان دیارە، خۆیان داوا دەکەن ئێمە بۆ نین، کە ڕاستەوخۆ پەیوەندی بە ئەوانیشەوە هەیە، یەعنی باوەڕتان ببێت لە مەجلیسەکەی ئێمە وەزارەتی ئەوقاف تێدا نییە، لەوانەیە تیای بوایە زۆر باش و پێویست بوایە، خۆشیان پێیان باشە، ئەمە خاڵێکە، ئەگەر نەبێت من بەلامەوە کێشەیەك نییە ناوەکان نەنووسرێت، بەڵام ئەمانە وەزارەتی مەعنین، لەبەر ئەهمیەتی ئیشەکە، بۆ ئەوەی ئیجبار بکرێن و بە ئەرکی خۆیان بزانن، پاشان ئەو مەجلیسە دواتر دەردەکەوێت کۆمەڵێك بڕیار دەدەن، کۆمەڵێك شتی گرنگیان بەدەستەوەیە داتای ستیراتیجیەتی بیئی ئەم وڵاتەیە، لە وڵاتێکی وەکو کۆریا ئەنجومەنێکیان پێکهێناوە بەهاوکاری هەموو وەزارەتەکان بۆ دانانی سەرپەرشتی وەزارەتی ژینگە، بۆ دانانی ستیراتیجیەتی بیئی شەش ساڵ خەریك بوون، دوای شەش ساڵەکە لە لایەن سەرۆکی کۆمارەوە ستیراتیجیەتەکە ئیعلان کرا، کە مەبەستمان پێی گرنگی بابەتەکەیە، لەبەر ئەوە ئێمە لەلایەن خۆمانەوە موشکیلەمان نییە ئەو ناوانەی تێدا نەبن، بەڵام بوونیشیان شتێکی پێویستەو ئەگەر تەحدید بکرێت ئەوە باشترە، ئەوانیش گرنگیەکی زیاتری پێ دەدەن، چونکە ئەرکی مەجلیسەکەش گەورەیە.

سەبارەت بەو خاڵەی کە نووسیوومانە (ذات علاقة) ئەوە بۆ ئێمە زۆر گرنگە، ئەگەر هەبێت (ذات علاقة)، بۆ ئەوەی ئێمە کە باس لە وەزارەتی کارەبا دەکەین، کارەبا یەکێکە لەو هۆکارانەی کە ژینگە پیس دەکات، دەکرێت کارەبا لە تاقەی نوێ بێت ئەوە تاقەی موتەجەدید کە ژینگە پیس ناکات، بەس چی بکەین بۆ ئەوەی چارەسەری ئەو کێشەیە بکەین، ئەو تاقەیەی هەمانەو ژینگە پیس دەکات کەم بکرێتەوە، کەسانی وا هەن لەناو مودیر عامەکانی وەزارەتی کارەبا پسپۆڕە، لەو بوارە شارەزاترەو بۆ ئێرە باشترە، بەهەمان شێوە لە کشتوکاڵ، بۆ نموونە وەزارەتی پێشمەرگە، ئێمە وەزارەتی پێشمەرگە پاراستنی ژینگەمان هەیە، یەعنی لەناو ئەوانیشدا لایەنێك هەیە کە گرنگی بە ژینگە دەدات، لەناو وەزارەتی ناوخۆ بەڕێوەبەرایەتی گشتی پۆلیس دارستانمان هەیە، کە گرنگیەکی زیاتر دەدەن، دیفاع مەدەنیمان هەیە کە تایبەتە بە ژینگە، مرورمان هەیە، لەبەر ئەوە بۆیە دەڵێین (ذات علاقة) بۆ ئێمە پێویستە هەتا ئیمکان هەبێت دەبێت (ذات علاقة) بێت، ئەگەر لە وەزارەتێکدا نەبوو، ئەو کاتە دەتوانین کەسێك بینین، یان هەر کەسێك خۆیان دیاری بکەن، کە پێمان وایە لەبەر ئەوەی ژینگە بوارێکی فراوانە وەزارەتی پەروەردە دەتوانێت مودیر عامێك بنێرێت، کە لە بواری ژینگە شارەزاییەکی زیاتری هەبێت، رەغبەتی هەبێت، یان بەڕێوەبەری گشتی چالاکی قوتابخانەکان بێت، کە ئەوانە ئیشی چالاکی و نەشاتاتی جۆراوجۆر دەکەن، بۆیە ئێمە پێمان باشە ئەو (ذات علاقة) بمێنێت، کە ئەو بەڕێزانە داوایان کرد نەمێنێت.

سەبارەت بە (ممثل عن منظمات البيئية المحلية)، بۆ بیئەی مەحەلیمان گوتووە؟ ئەگەر بڵێین مونەزەماتی بیئی غەیری حکومی ئەمە غەڵەتە، چونکە ئێمە کە باس لە مونەزەمات دەکەین یەعنی موجتەمەعی مەدەنی غەیر حکومی، لەبەر ئەوە پێویست ناکات بڵێین غەیری حکومی، ئەو کاتە تۆ ئیحتیمالە مونەزەماتی بیئی لە ئەوروپاشەوە بێنیت بڵێیت (ترتبط بمنظمات غير حكومية)، ئێمە باس لە مونەزەمەی بیئی کوردستانی دەکەین، بۆیە نووسیمانە (منظمات البيئة المحلية) مونەزەماتی بیئیشمان هەیە، کۆمەڵەی کوردستانی سەوز هەیە، ئاشتی سەوز هەیە، ئێستا زۆر بوون، لەبەر ئەوە داوامان کردووە کە مونەزەماتی بیئی کوردستانی بێت، بۆیە گوتوومانە مەحەلی.

سەبارەت بە ئەو خوبەڕاو موختەصین و موستەشارانە، ئەوە خەڵکێك هەیە حەز دەکەم بۆ بەڕێزتان روونی بکەمەوە، ئێوە قانونی وەزارەتتان دەرکردووە، قانونی وەزارەتی منیش لە لای ئێوە دەرچووە، بۆمان دیاری کراوە، هەموومان وەك یەك چەند خەبیرو چەند موستەشارمان هەیە، ئەمە قانونی وەزارەت نییە، ئەمە مەجلیسێکە پێویستی بەوە هەیە لە بوارەکەی خۆیدا ئەو رۆژە خەبیرێك بێت بەشداری بکات، گوتوومانە خەبیر نە مەعاشی هەیە، نە تەعینە، نە موافەقەی ئەنجومەنی دەوێت، خۆمان دەعوەتی دەکەین، ئەمرۆ یەکێك لە کێشەکەمان ماددەی تیشکاوەری و تەلەوەسی ئیشعاعییە، خەبیرێکی تیشك، مامۆستایەکی زانکۆ بانگ دەکەین، رۆژی دوایی خەبیر باسی پلە بەرزی و (تنوع حياتي) خەبیرێك لەو بوارە بانگ دەکەین، ئەمە باسی وەزارەت نییە، تا عەدەدی بۆ دانێین، خەبیرەو حەز دەکەن لای دەبەین، هەر هەدەفەکە ئەوەیە بۆچی بانگی دەکەین (والاستئناس برايهم) هەر بۆ ئەوە بانگی دەکەین، حەقی

تەصویتیشی نییە، ئیتر سێیان بێت، دووان بێت، پێنج بێت، هیچ لە مەسەلەکە ناگۆڕێت، جگە لەوەی ئێمە دەوڵەمەنتر دەکات بەو شتەی کە پێیەتی، ئەو (یعینە) مەبەستمان تەعین نییە، ئەوە لەوە دەچێت غەڵەتەکە لەوە هاتبێت، ئەمە هەدەفەکە ئیستیزافەیە، ببوورن، ئەمە ئیستزافەیە، بەس لەناویاندا ئێمە کێ تەعینی ئەو موختەسە دەکات، وەزیر، وەزیر دەڵێت ئەمڕۆ تەحدیدەکە مەبەستمان (یحددهم الوزیر) (یعینهم الوزیر) مەبەستمان تەشخیص و تەعینە، سەبارەت بەو پرسیارەی کە کردی هەموو مەجلیسەکە دەبێت موقەریرێکی هەبێت، موقەریرەکەش دەبێت عوزوێك بێت لەناو مەجلیسەکە، جا ئەوەی موقەریر بێت لە مەجلیسی حیمایەی بیئە، ئەو مودیر عامی فەنیە نزیکترین کەسە لە بوارەکەی خۆی لەناو وەزارەتی ئێمە کە مەشاکیلی بیئی دێتە بەردەست و مەسئوولە لە چارەسەر کردنی مەشاکیلی بیئی، بۆیە مودیری عامی فەنی هەر کەسێك بێت، ئەو موقەریر بێت، خۆشی عوزوە، یەعنی پێویست ناکات، ئێمە گوتوومانە مودیر عامەکان عوزون، خۆی عوزوە، بەلأم ئەویش موقەریر بێت، بەنیسبەت سکرتاریەتەوە ئەگەر لەم یاسایە هەر نەبێت، پێویست ناکات، ئەو وەزیرە خۆی دایدەنێت، یەکێك دادەنێت، سکرتێرە ئیشی کتاب و هێنان و بردنە، حەقی تەصویتی نییە، ئەندامێکی عادەتیە، یەعنی ئەگەر لە یاسایەکە نەبێت پێویست ناکات، وەزیر خۆی سکرتێرێك دادەنێت، سەبارەت بەو بەڕێزە پرسیاری کرد (منظمات البيئية المحلية)، سەبارەت بە مەجلیسەکە چل کەس نییە بەڕێزان، یەعنی ئەگەر ئەوانە هەمووشی دابنێین بیست کەس تا بیست و پێنج کەسە، لەبەر ئەوە چل کەس نییە ئەهمیەتی ئیشەکەش ئەوە دەخوازێت مەجلیسێکی وا ببێت، نیصابی قانونیشمان بۆیە راست کردەوە، ئەم مەجلیسە بڕیار دەدات لە کۆمەڵێك شتی گرنگ لەم ولأتە کە بکرێت، هەندێك ئیجازاتی بەدەستە، بۆیە دەبێت نیصابی قانونی هەبێت و دەبێت دەنگدانیشی تیا بێت، ئەو موازەنەیەش دەتوانین لاببەین، پێویست ناکات دواتریش دێینەوە سەری، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دکتۆر کەمال قسەی هەیە، فەرموو.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.کەمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت خاڵی شەش و حەوت هەردووکی زیادە لێرە هاتووە، چونکە ئەوە لە سوڵبی کاری وەزیرو وەزارەتە، یەعنی پێویست ناکاتن (يراه المدير مناسبا) وەزیر خۆی دەتوانێت موستەشارێك بێت کە تەعین نەبێت، راتبی نەبێت، بۆ هیچ شتێك نەبێت خۆی دەتوانێت ئیستیشارەی پێ بکات، زۆر تەبیعییە، بە رەئی من پێویست ناکات لێرە بنووسرێت، بەنیسبەت خاڵی هەشتەمیش (سکرتارية المجلس تشكلها الوزير وترتبط بالمقرر) ئەمە خەلەلێکی تیایە، خەلەلێکی رێکخستنی تیایە، بۆیە بە رەئی من ئەویش زیادە، چونکە مادام سکرتاریەتت دانا تەواو، ئیتر پێویست ناکات ئیرتیباتی بە موقەریرەوە بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر خاڵی شەشەم هەر زیادە، لەبەر ئەوەی لە حەوتەمدا ئەوانیش دەگرێتەوە، (للوزير استضافة من يراه مناسبا لحضور جلسات المجلس عند الحاجة من داخل وخارج الاقليم)، ئەوە خوبەڕاو موختەسین و موستەشاریش دەگرێتەوە، دەتوانیت دەعوەتیان بکەیت، لەبەر ئەوە خاڵی شەشەم زیادە، خاڵی هەشتەم ئەوەی کاک کەمال باسی کرد، ئەوەش زیادە، یانیش دەبێت (يشكلها الوزير يرتبط بالوزير)، یەعنی با موقەریر بێت، کە موقەریری هەبێت سکرتاریەتی بۆچیە؟ دەتوانێت موقەریر دوو فەرمانبەر بۆ خۆی دابنێت بۆ موتابەعەی شتەکان، یەعنی ئەوەش شەتب بکرێتن، یەعنی ئەو سکرتاریەتە زیادە، لەبەر ئەوە ئەگەر کەس ئیعتیرازی نییە ئەو دوو خاڵە: شەشەم کە دەڵێت خوبەڕاو موختەسین، هەشتەم: سکرتاریەت ئەوە شەتب بکرێت، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە شەتب بکرێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بە کۆی دەنگ هەردوو بڕگە شەتب کرا، دەمێنێتە سەر ئەو نوقتەیەی کە ئیختیلافی لەسەر بوو لیژنەی یاسایی ئیقتیراحی کردووە، کە ئەو ژمارە وەزارەتانە ناویان نەنووسرێت، هەر بنووسرێت وەکو لە راپۆرتەکەیاندا هاتووە، دەقەکەی دەڵێت، دەقەکەی خۆتان بخوێنەوە.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

(پێنجەم/ نوێنەری ئەم وزارەت و دەستانەی پەیوەندیدارن بە ژینگە، کە لەلایەن وەزیرەوە دیاری دەکرێن، بە مەرجێك پلەیان لە بەڕێوەبەری گشتی کەمتر نەبێت/ ئەندام).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەم پێشنیارەی لیژنەی هاوبەش هەم دەڵێت ناوەکانی تێدا نەبێت، هەمیش بەڕێوەبەرە گشتیەکە پەیوەندیدار بێت بە ژینگە ئەوەشی لابردووە، چونکە فیعلەن ناتوانێت فەرز بکاتن ئەوە هەبێتن، بەلاّم دەتوانیت جەنابی وەزیر داوای بەڕێوەبەرێکی گشتی دەکاتن لەگەڵ وەزیری پەیوەندیدار دەڵێت ئەگەر یەکێکی وات هەبێت شارەزای هەبێتن بینێرێتن، بەلاّم بیخەیتە ناو قانونەوەو ئیلزام بکەیت جێ بەجێ ناکرێت، کاك شێروان قسەت هەیە لەسەر ئەوە، فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت مودیر عامەکە، ئەگەر ئەو وەزارەتە مودیر عامی نەبێت دەتوانێت فەرمانبەرێك بنێرێت بە دەرەجەی مودیر عام بێت، مەرج نییە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نـەخێر ئـەوە وایـە بـە دەرەجـەی مـودیر عـام بێـت، مومكینـە موستەشـارێك بنێرێـت، كـەمتر نـەبێت لـە دەرەجەی مودیر عام، هەندێك ئەندامی پەرلەمانیش ئاماژەیان بەوە كرد كە زەرووریە ناوەكانی تێدا بێت، ئەندامێكی پەرلەمان گوتی لەنێوان دوو كەوانە ناوی وەزارەتەكان بنووسرێت، ئەگـەر ناوەكـان نەنووسـرێت ئیلزامـی تیـا نابێت، مومكینـە وەزارەتێك بڵێت پێویست ناكات بنێـرین، ئەگـەر ناوەكـان نەنووسـین، ئـەو وەخـتی وەزیـر موخەیـەر دەبێـت بینرێـت، یـان نـەنێرێت، لەبـەر ئـەوە نووسـینەكەی زەرووریيـە، بـەڵام وەزارەتی عەدل پێویستی هەیە، فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێم باشە ناوەكان ببێت تـا ئیلـزام بكـرێن، بـۆ ئـەوەی هـیچ وەزارەتێـك نـەتوانێت نەیـەت، ئـەوە بـەلای ئێمەوە زۆر گرنگە، چونكە ئێمـە هەنـدێك وەزاراتمـان هەیـە، هەنـدێك هـەیئاتمان هەیـە ئێسـتا راسـتەوخۆ ئیشـەكانیان كاریگـەری خراپیـان لەسـەر ژینگـە هەیـە، ئەگـەر یاسـایەك نـەبێت ئیلزامـی بكـات، لەوانەیـە بەشداری ئەو مەجلیسە نەكات، گوێ بۆ ئێمە نەگرێت بەڕاستی، وەزارەتی عەدل ئێمە زۆر لەم كێشانەی كە رووبەڕووی دادگا دەبێتەوە، بەڵێ ئەو كاتـە هـەبووە، ئێمـە زۆر دەمێكـە لەسـەر ئـەو یاسـایە رێككـەوتووین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەگەر هەردوو لیژنەی هاوبەش موقتەرەحەكەیان سەحب نەكەنەوە، بەڵێ فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

مە گوتی ئێمە نەدانین، تەشخیص نەكـەین تـا دەسـتی وەزارەتـی بیئـە كراوەتـر بێـت و وەكـو تـریش باسـی كابینەی شەشەم دەكرا، ئەوە لەوانەیە دەنگی وەزارات و ئەوانە بوو، لەبەر ئەوە بەڕاستی ئەوەمان مە گۆتی با نەبێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

دەزانی چۆنە كاك خەلیل، ئەو مولاحەزەیەی لەبەر ئەوەی كابینەی شەشەمتان لە پێشە، نە بۆ ئەو قانونە، نە بۆ قانونێكی تر ناتوانین ئێمـە لـە تـەوەقوعات بـین، هـەر وەختێكـی وا بـوو هـەمواری دەكەینـەوە، هـەر برِگەیە، نەك هەر ئەوە، مومكینە زۆر برِگەی تێـدا بێـت، ئەگـەر گۆڕانكـاری تێـدا بێـت هـەمواری دەكـەین، بۆیە ئەگەر هەبێت باشترە، ئەگەر سەحبی بكەن، فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێستا من ناتوانم خۆم بکەمە نوێنەری برادەران هەموویان سەحب بکەم، ئەوە کاك شێروان سەرۆکی لیژنە لێرەیە، ئەگەر قسەیەك بکات باشە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لەگەڵ سەحب کردنەوەکە نینە، چونکە ئێمە سوڕ دەزانین ئێستا ئەو کابینەیە دەگۆڕێتن، وەزارەتی تر دێنە ناوی، لە ئێستاوە دەزانین قانونەکە تەعدیل دەکەین بەڕاستی، بۆیە ئەوە نەصێکی شاملە، ئەو مەوزوعانەی کە عیلاقەی بە وەزارەتەکانەوە هەیە، جەنابی وەزیر دەتوانێت ئەو رۆژی دەعوەتی ئەو وەزارەتانە بکات مەوزوعەکە حەسم بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك فرسەت قسەی هەیە، فەرموو.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

رێزو ئیحتیرامم بۆ رەئی جەنابی کاك شێروان هەیە، ئێمە قانونێکمان لەبەر دەستە تەعامول لەگەڵ موافیعەکە دەکەین بەڕاستی، هەر وەختێك کابینەکەی تر دروست بوو پێویستی بەوە هەیە قانونی مەجلیسی وەزیران ئەو وەختی بێتە گۆڕین، لەوانەیە ئەو وەزارەتانە وەکو خۆی بمێنێتەوە، ئەوە یەك.

دوو/ وەزیری ژینگە ویلایەتی نییە لەسەر وەزارەتەکانی تر، لەوانەیە سبەی یەك لە وەزیرەکان بڵێت من نانێرم، چونکە لە قانون نەهاتووە، دەمێنێت لەسەر عیلاقاتی شەخصی و پەیوەندییەکان، ئەوە شتێکی خراپە بەڕاستی، مەجلیسەکە ئەو تابعەو ئەو قوەتی ئیلزامی نامێنێت، ئەگەر بێتو ناوەکانی وەزارەتەکان لەناو قانون نەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك خەلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەگەڵ ئەو پەڕی ڕێز بۆ سەیدا فرسەت کە سەیدامانە، بەڵام ئێمە گوتمان (ذات علاقة)، ئەوە بە قانون دیار دەکرێت، خۆ وەزیر ویلایە عامەی نادەینێ بە کەیفی خۆی بێژت بۆ ئەوە بینە، ئەوە بینە، ئێمە گوتمان (ممثل عن الوزارات والهيئات ذات العلاقة بالبيئة)، لەبەر ئەوەی موحەدەد دیارە لە (يحددها الوزير) زانیت ئەمە عیلاقەتەو دیارە لە هەر وەزارەتێك کامە مەعنیە پێی.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دەزانی چیە، خیلافەکە لەسەر تەفسیری مەنتیقە، ئەوەی کە کاك خەلیل دەڵێتن (ذات علاقة)ەکە، ئەوە تۆ دەسەڵاتێك دەدەیتە وەزیرێك من بەپێی ئەو قانونە ، ئەگەر قانون تەحدیدی نەکاتن، ناکرێت ئەو دەسەڵاتەی بدرێتە وەزیرێك لەسەر وەزیرێکی تر بەڕاستی، لەبەر ئەو مەنتیقەیە من تەئیدی کاك فرسەت دەکەم، بە هەر حاڵ وەجهە نەزەری لیژنەی قانونی ئەوەیە دەڵێت کە کابینەی نوێ لە پێشە، پێویست ناکات ئەوە هین بکرێتن، مومکینە تەغیرات بکرێت بە موقتەرەحی لیژنەی یاسایی، تەواو ئەو نوقتەیە یەکلا بکەینەوە، دوایێ موناقەشەی خاڵەکانی تر دەکەین، ئێمە پێشنیارێکمان هەیە دوایێ ئەو تەفسیلاتە دەکەین، لیژنەی یاسایی دەڵێت ئەو ناوانە پێویست ناکات بنووسرێت، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە ئەو ناوانە پێویست ناکات بنووسرێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ کێ تەئیدی موقتەرەحی لیژنەی یاسایی دەکات کە ئەو ناوانە نەنووسرێن، بنووسرێت وەزارەتی پەیوەندیدار دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ ببوورن دەبێت بژمێرین، ئەوەی تەئیدی پێشنیاری لیژنەی یاسایی دەکات دەستی بەرز بکاتەوە؟ کاك کەمال و کاك فرسەت دەڵێ تێنەگەیشتوون برادەران بۆیان شەرح بکە، ئەگەر وایە جارێکی تر، نازناز خان نوقتەی نیزامی نەبوو قەتعی دەکەم، فەرموو.

بەڕێز نازناز محمد عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

جاری وا هەیە رەئی سێیەم دروست دەبێت، بە رەئی من بنووسین واجیبە هەموو نوێنەری وەزارەتەکان.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نوقتەی نیزامی نییە، ئێمە دوو شتی تایبەتمان لە پێشە، هالە خان فەرموو.

بەڕێز د.هالە سهیل وادی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

راپۆرتەکە هاوبەشە، بەڕاستی ئەوە ئیقتیراحی لیژنەی تەندروستی بوو، هی لیژنەی یاسایی نییە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

راستە ئەوە نوقتەی نیزامییە، موقتەرەحی لیژنەی هاوبەش، یاسایی و تەندروستی دەڵێن لە ماددەی چوار لە برگەی پێنجەم ناوی وەزارەتەکان هاتووە، کە دەبنە ئەندام لەو ئەنجومەنە، لیژنەی هاوبەش موقتەرەحیان ناوی وەزارەتەکان هاتووە، کە نوێنەریان لە دەرەجەی مودیر عامە لێرە وا هاتووە، دوایێ ئیقتیراح کراوە کەمتر نەبێتن ئەندام بن لەو مەجلیسە، لە پرۆژەکەدا ناوی وەزارەتەکان نووسراوە، لیژنەی

هاوبەش دەڵێت ئەو ناوانە پێویست ناكات بنووسرێت تەنیا بنووسرێت وەزارەتی پەیوەندیدار، نوێنەری وەزارەتی پەیوەندیدار، كێ لەگەڵ موقتەرەحی لیژنەی هاوبەشە دەستی بەرز بكاتەوە؟ 44 دەنگ، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ 21 دەنگ، موقتەرەحەكەی لیژنەی هاوبەش سەری گرت، كەواتە بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، بەهەر حاڵ ئەگەر هەڵەیەكی هەبێتن، ئیختیلافێكی قانونی هەبێت، ئەویش موشكیلە نییە، ئەوە قورئانی پیرۆز نییە، دەتوانین هەمواری بكەینەوە هەر وەختێكی بۆمان بكرێتن، ئێستا موقتەرەحی لیژنەی یاسایی قەبول كرا لە پێنجەمدا كە دەبێتە لایەنە پەیوەندیدارەكان، (ذوي علاقة)ەكەش نەما، دەرەجەكەی لە مودیر عام كەمتر نەبێت، لە دووەمدا نووسراوە وەكیل وەزیر دەنووسرێت وەكیل وەزارەت، لە یەكەم دەڵێت (یؤسس بموجب هذا القانون مجلس یسمی ب(مجلس حمایة وتحسین البیئة في الاقلیم یرتبط بالوزارة ویرأسه الوزیر) شتێكی وا وەكو قانونەكانی تر بنووسن، لێرە هین هاتووە، ئەو مەجلیسانەی كە هەمانە لە قانونەكانی تردا، كاك خەلیل ئەوە صیاغە بكرێت وەكو ئەو مەجلیسانەی لە وەزارەتەكانی تردا نووسیوومانە، كەواتە ئێستا ئێمە ماددەكە هەمووی بەو گۆڕانكاریانەی كە كراو دوو برگەی ئیلغا كرا، موقتەرەحی لیژنەی هاوبەش قەبول كرا، كەمتر لە مودیر عام نەبێت و پەیوەندیدار بێت بە ژینگە ئەوەش لادرا، شەرت نییە پەیوەندیدار بێت، بەڵام گوتمان دەتوانێت جەنابی وەزیر خۆی داوای بكات، وەكیل وەزیر دەبێتە وەكیل وەزارەت، ئەو برگەی یەكەم وەكو قەوانینی پێشوو كە مەجلیس هەیە لە وەزارەتەكان وا بنووسرێت، یەعنی (یرتبط بالوزارة) ئەوە چۆن لە قانونەكانی تر سیاغەتان كردووە، ئێستاكە نازانم چۆنە؟ بەلاَم (یرأسه الوزیر وینوب عنه وكیل الوزارة) وەكو لە هەموو وەزارەتەكاندا هاتووە، ماددەكە هەمووی دەخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەس كاك دكتۆر رەمەزان لەگەڵدا نییە، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، تكایە ماددەی پێنجەم.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی دوازدە كە دەبێتە ماددەی پێنجەم:

ئەنجومەن بودجەیەكی تایبەتی هەیە.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

المادة الثانیة عشرة: للمجلس موازنة خاصة به.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

رەئی لیژنەی هاوبەش.

سەبارەت بە ماددەی دوازدە لیژنەی هاوبەش رەئی وایە ئیلغا بکرێت، چونکە زیادە ریز بەندی ماددەکانیش دوای سڕانەوەی راست بکرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من پێموایە ئەو ماددەیە زیادە، لەبەر ئەوە میزانیەکە زمنی وەزارەتەکە دەبێت، هیچ موازەنەی پێویست ناکات، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە ئیلغا بکرێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، فەرموو.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی سێزدە کە دەبێتە ماددەی پێنجەم:

ئەندامانی ئەنجومەن لە وەزارەتەکانیانەوە بە دوای جێبەجێ کردنی بڕیارو راسپاردەکانی کە لە ئەنجومەنەوە دەردەچێ، دادەچن و راپۆرتەکانیان دەربارەیانەوە ئامادە دەکەن و بۆ بڕیاردەری ئەنجومەنی بەرز دەکەنەوە.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الثالثة عشر والتي ستصبح المادة الخامسة:

يتولى اعضاء المجلس متابعة تنفيذ القرارات والتوصيات الصادرة عن المجلس في وزاراتهم واعداد تقارير عنها ورفعها الى مقرر المجلس.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لیژنەی هاوبەش هیچ تێبینیەکی نییە، وەکو خۆی بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من تێبینیم هەیە، (الی مقرر المجلس) ببێتە (رئیس المجلس)، بۆ ئەوەی زۆر موناقەشەی لەسەر نەکەین، لەبەر ئەوەی موازەنە بۆ ئەو لایەنە دەبێت، کە شەخصیەتێکی مەعنەوی هەبێت، قانونی مەعنەوی هەبێت، ئەمە بەشێکە لە وەزارەتەکە، جەنابی وەزیر موافیقە بۆ ئەو مولاحەزەیەی کە درا (رفعها الی مقرر المجلس) بووە (رئیس المجلس)، ئەگەر کەس مولاحەزەی نەبێت، ئەوەش دەخەمە دەنگدانەوە، تۆ راپۆرتێک دەنووسی خۆ بۆ پەرلەمان نانووسیت، دەبێت بۆ سەرۆکایەتی بنووسیت، کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خۆی موقەریر بۆ ئەو نەوعە ئیشانەیە، بەڕاستی ئەگەر بێیە سەر حەقیقەت تەقاریر دەدرێتە موقەریر، موقەریر دەداتە وەزیری، نەك راستەوخۆ بچێتە لای وەزیر.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێروان تەقاریر بۆ رەئیس دەنووسرێت بە رێگای موقەریر، هەر کەسێك بۆ سەرۆکایەتی دەنووسێت و دەدرێتە مودیری نووسینگەکە، مودیر نوسینگەکە دەیگەیەنێتن، تەقریرێك وەکیل وەزیر، وەزارەتێکی تر تەقریرێك بنووسێت بەپێی ئەوە بێت بیداتە موقەریر، ئەوە ناکرێتن، ئەو ماددەیە بەو گۆڕانکارییە (واعداد تقارير عنها ورفعها الى رئيس المجلس) دکتۆرە شوکریە مولاحەزەت هەیە، فەرموو.

بەڕێز د.شوکریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی من چەند ساڵە لە زانکۆم موقەریر بووم، سەرۆك بووم بۆ ئەم شتانە، کە تۆ لیژنەیەك تەشکیل دەکەیت ئەو لیژنەیە ئیش و کارەکەی چیە، حەسری ئەو بابەتە دەکەن، ئەگەر ژینگە بێت کە تۆ لیژنەیەکی وا گەورەی تەشکیل کرد، ئەم لیژنەیە هەمووی کۆ دەبنەوە، باسی ژینگە دەکرێت، موقەریرەکە دەینووسێت رەفع دەکرێت دەچێتە سەرەوە، ئینجا بواری جێ بەجێ کردن دێت، ئیتر پێویست ناکات من بیهێنم لێرە بیکەم بە بابەتێکی تایبەتی، ئەمە تەحصیل حاصلە، کە تۆ بودجەت داناو لیژنەت تەشکیل کرد، ئیتر ئیش و کاری خۆی و مەساری خۆی وەردەگرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاك دارا وەڵامی بدەوە.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەم مەجلیسە جیایە لەگەڵ مەجلیسێك لەناو زانکۆدا، یان لەناو وەزارەتدا بەخۆت دروستی دەکەیت، ئەمە مەجلیسێکە لەسەر ئاستی هەرێمە، هەر وەزارەتێك ئەم مودیر عامە نوێنەری ژینگە دەبێت لەناو وەزارەتەکەی خۆی، دەبێت ئەو راسپاردانەی رادەسپێرین لەناو وەزارەتەکەی خۆی کە صناعەیە، ئەم کێشە ژینگانەیان هەیە، نەتیجەی تەوصیات و قەراراتی مەجلیسەکە ئەو هەمووی لە وەزارەتەکەی خۆی دەیهێنێتەوە، بەس ئەمە ئەرکێك بوو، گوتمان لە کۆڵ وەزیری بکەینەوە، بۆیە گوتمان موقەریر بێت، بەس ئەوە جەنابی سەرۆکی ئەنجومەن ئەوەشی بە وەزیر بەخشی، هەرچەندە من ئەو یاسایەم بە خۆم دانەناوە، ئەمەش با بکرێتە رەئیسی مەجلیس پێم باشە، من ئەو یاسایەم بە موقەریر دانەناوە، موقەریرەکە مەسیحییە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

هـەر كەسـێك ئـازادە، بـەڵام هـەر ئەوەندەيـە ئەنـدامانی پەرلـەمان نەتيجەكـەی هـين دەكـەن، دەيخەمـە دەنگدانەوە بەو گۆڕانكاريەی كراوە تەقاريرەكە لە جياتی بۆ موقەرير كرا بۆ رەئيس، كێ لەگەڵدايە دەستی بـەرز بكاتـەوە؟ زۆر سـوپاس، كـێ لەگەڵدا نييـە دەسـتی بـەرز بكاتـەوە؟ زۆر سـوپاس، بـە زۆرينـەی دەنـگ وەرگيرا، تكايە ماددەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعيل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی چواردەم كە دەبێتە ماددەی شەشەم:

سـەرباری ئـەو ئەركانـەی بـەپێی ياسـای وەزارەت پێـی سـپێردراوە، ئەنجومـەن ئـەو ئـەرك و دەسـەڵاتانەی خوارەوەی هەيە:-

يەكەم: پێشنيار كردنی سياسەتی گشتی بۆ پاراستنی ژينگە لە هەرێمداو دەست نيشان كردنی ئامانج و كارە گرنگەكانی ژينگە.

دووەم: دانپێدانان وپشت بەستان بە تايبەتمەندی و پێوانەكانی پێوەری رەگەزەكانی ژينگە.

سێيەم: دانپێـدانانی مـەرج و بـەرزە فتكاريـەكانی دەبـێ لـە دامـەزراوو چالاكيەكاندا هـەبێ، كـە كاريگـەری زيانگەياندن بە ژينگەوە هەيە، يان دەبێتە هۆی تێكدانی هاوسەنگی ژينگە.

چوارەم: دانپێدانانو پشت بەستن بەڕێنمايی بەرزەفتكاريەكانی پێويست بۆ جێ بەجێ كردنی حوكمـەكانی ئەم ياسايە، كە بەپێی ئەم ياسايەوە دەركراون.

پێنجـەم: يـەككردنی پلانـەكانی فرياكـەوتن كـە لايەنـەكانی پەيوەنديـدار ئامـادەی دەكـات، بـۆ رووبـەڕوو بوونەوەی كارەساتەكانی ژينگە.

شەشەم: راسپاردن بە هەمواركردنی ياساو پێڕەو و رێنمـايی و پارێزنامـە (تێخوێندنـەوە)و تايبەتمەنـدی و پێوانەو پێوەرەكانی جۆری، كە تايبەتمەندە بەپاراستنی ژينگە لە هەرێمدا.

بەڕێز خليل ابراهيم محمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

المادة الرابعة عشرة والتي ستصبح المادة السادسة:

بالاضافة الى المهام المناطة به بمقتضى قانون الوزارة، يتولى المجلس المهام والصلاحيات التالية:

اولاً: اقتراح السياسة العامة لحماية البيئة في الاقليم وتحديد الاهداف والاولويات البيئية فيها.

ثانياً: اقرار واعتماد المواصفات والمعايير القياسية لعناصر البيئة.

ثالثاً: اقرار الشروط والضوابط التي يجب توافرها في المنشأت والنشاطات التي لها تـأثير ضار على البيئـة او يؤدي الى الاخلال بتوازنها.

رابعاً: اقرار واعتماد التعليمات والقرارات والضوابط اللازمة لتنفيذ احكام هذا القانون والصادرة بموجبه.

خامساً: توحيد خطط الطوارئ التي تعدها الجهات المعنية لمواجهة الكوارث البيئية.

سادساً: التوصية بتعديل القوانين والانظمة والتعليمات واللوائح والمواصفات والمعايير والمقاييس النوعية الخاصة بحماية البيئة في الاقليم.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تێبینی لیژنەی هاوبەش.

سەبارەت بەم ماددەیە لیژنە پێشنیار دەکات بڕگەیەکی تری بۆ زیاد بکرێت بە ریز بەندی حەوتەمەوەو بەم جۆرە (حەوتەم: ئەنجامدانی رووپێوی پێویست بۆ هەڵسەنگاندنی کاریگەری ژینگەیی کە دەرئەنجامی بەکارهێنانی چەکی قەدەغە کراوی نێودەوڵەتی لە هەرێمدا).

حەز دەکەم بە عەرەبیەکەیشی بیخوێنمەوە بەم شێوەیە:

(اجراء المسوحات اللازمة لتقيم الاثر البيئي الناجم عن استعمال الاسلحة المحرمة دوليا في الاقليم)، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک بەڵێن فەرموو.

بەڕێز حمد عبدالله محمود(بەڵێن):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە خاڵی یەکەم نووسراوە (پێشنیار کردنی سیاسەتی گشتی بۆ پاراستنی ژینگە)، نازانم لە هەموو بەندەکانی خوارەوە بڕیار لێ دانە، بەڵام بەس لەوە پێشنیار کردنی سیاسەتی گشتییە، لێرەش پێموایە ئیقتیراح کردن دەسەڵاتی ئەوەی هەبێت ئەو سیاسەتە بڕیار لێ بدات، نەك پێشنیار بکات.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک غەفور فەرموو.

بەڕێز غفور طاهر سعید مەخموری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت ماددەی چواردە کە بۆتە ماددەی شەشەم، بەنیسبەت بڕگەی یەکەم لە جیاتی پێشنیارەکە بنووسرێت داڕشتنی، چونکە تۆ سیاسەتەکە دادەڕێژی، ئەو مەجلیسە دەبێت سیاسەتی دابڕێژێت بۆ پاراستن و پێشخستنی ژینگە لە کوردستاندا، ئەوە خاڵێك.

خاڵێکی تر، پێم باشە بڕگەیەکی تر ئیزافە بکرێت، یەکێك لە ئەرکەکانی ئەم ئەنجومەنە پاك کردنەوەی ژینگەی کوردستان بێت لە شوێنەوارەکانی شەڕی داگیرکاریش بە خەڵکی کوردستان، لەگەڵ رێزمدا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆرە رۆژان فەرموو.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بڕگەی شەش پێم زیادە لابدرێت، چونكە ڕاسپاردن بە هەموار كردنی یاسایەكە خودی دەسەلاَتی وەزیرە هەر كاتێك بۆی هەیە پێشنیارەكان بنێرێتە پەرلەمان، هەروەها سەبارەت بە ڕێنماییەكان ئەویش دەسەلاَتی وەزیرە هەر كاتێك داینێت و بیگۆڕێت، بۆیە ئەو بڕگەیە زیادەو لابدرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك عیزەدین فەرموو.

بەڕێز عزالدین سلیم خدیدا:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

پێشنیارەكە زمانەوانییە، (بالاضافة الى المهام المناطة بە بمقتضى قانون الوزارة،) (بمن) لازمە تەعبیرەكە (بالاضافة الى المهام المناطة بالمجلس بمقتضى قانون الوزارة، ويتولى المهام والصلاحيات التالية) ئەوە ڕاستترە لە زمانەوانی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێستا یەك تێ نەگەیشتن دروست بووە لە لای من لە بەشی یەكەمی ئەم ماددەیە، كە دەڵێت (بالاضافة الى المهام المناطة بە بمقتضى قانون الوزارة) جەنابی وەزیر گوتی ئەم مەجلیسە زۆر جیاوازە لەو مەجلیسەی كە هەیە لەناو وەزارەت، كە لەناو یاسایەكە بۆمان ئیقرار كردووە، لەبەر ئەوەی ئەم مەجلیسە مەجلیسێكە تایبەتە بە حیمایە كردنی بیئە لەسەر ئاستی هەرێم، لێرەدا نازانم ئەگەر من ڕاست تێ گەیشت بم، یان نا، ئێمە لەناو یاسای وەزارەتەكەدا هیچ مەهامێكمان نووسیووە ئەم مەحلیسە پێش دروست بوونی؟ ئەم پرسیارە ئەگەر بتوانێت وەلاَمم بداتەوە.

خاڵی دووەمم/ ئەوەیە جەنابی وەزیر كە دەستی كرد بە كارەكانی وتی ئێمە بەپێی ڕێنمایی كۆمەڵێك ستانداردو شتمان زەوابتمان بۆ كردۆتەوە، لێرەدا كە دەڵێت (التوصيه بتعديل) گوتمان قەوانین و ئەنزیمە ئەو شتانە خۆیان دەیكەن (اللوائح والمواصفات والمعايير والمقاييس النوعيه)، جەنابی وەزیر مەعاییر و مەقاییسی نەوعی ئەوە شتێكی ستاندەردە سالاَنە لەسەر ئاستی جیهانی لە لایەن مونەزەماتی گەورەی بیئیەوە دادەڕێژێت و بلاَو دەكرێتەوە، نازانم لێرە لە كوردستان خاترمان دەگرن، بۆمان زیاد دەكەن، بۆمان كەم دەكەنەوە، تۆ ئەم مەعاییرانە ستانداردی جیهانییە، ناتوانیت دەستكاری بكەیت و بڵێیت بە حەسەبی ئیقلیم ئێمە چاكی دەكەین، سەبارەت بەو خاڵەی كە لیژنەی هاوبەش داوای دەكات و زیادی دەكات لەناوەوە ئەوە ئەركی وەزارەتە ڕووپێوی ژینگەیی لەناو وەزارەتداو خۆشیان هەوڵیان بۆ داوە، ئەمە ئیشی ئەم مەجلیسە نییە، مەجلیسەكە زیاتر ئیشی سیاسەت داڕشتنە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ڤیان خان فەرموو.

بەڕێز ڤیان احمد خضر پاشا:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

منیش لەگەڵ ئەو پێشنیارەی پێشنیار كردن، ئەوە ئسلوبێكە نایەت لەگەڵ ئەو قانونە، داڕشتن رێكترو بەهێزترە، داڕشتنی پلانێكی ستراتیجی بۆ پاراستنی ژینگەو ئامانج و كارە گرنگەكانی ژینگە، منیش لەگەڵ داڕشتنم، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

دكتۆرە شوكریە فەرموو.

بەڕێز د.شوكریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەڕاستی من كە ئەم ئەركانەم خوێندەوە لەگەڵ ئامانجەكەدا زۆر هاوبەشی تێدایە، ئینجا بە رەئی من ئەمە دەمج بكرێت پێكەوە لە ژێر یەك ناونیشان، ئامانج و ئەركەكانی ئەم وەزارەتە، ئەوە خاڵێك.
خاڵێكی تریشم هەیە، بەڕاستی هەندێك موستەڵەح بەكار دەهێنرێت خوێندنەوەم نەبیستووە، نەتیا خوێندنەوە هەیە نەلێخوێندنەوە، ئەو پێشگرە زۆر زیادە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

دكتۆر نوری فەرموو.

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

منیش لە بڕگەی یەكەم لەگەڵ ئەوەم كە ئیقتیراح بكرێت بە (وضع) لە بڕگەی شەشەم وشەی (اللوائح) لێرە هاتووە لە قانونی عێراقیدا شتی وا نییە، وا دیارە ئەو بڕگە لە قانونێكی عەرەبییەوە وەرگیراوە لەبیریان چووە ئەوە لاببەن، وشەی (اللوائح) لاببەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

خۆی دكتۆرە رۆژان پێی وایە بڕگەی شەشەم زیادە، لەبەر ئەوەی ئەو تەوصیەیە دەسەڵاتی وەزیرە، هەر وەختێك دەتوانێت داوای بكاتن تەعدیل بكرێت، یەعنی هەموو وەزیرێك بۆی هەیە تەعدیلی قەوانین داوا بكات، ئەگەر رەئیتان لەسەر ئەوەیە ئەوە لابچێت، جەنابی وەزیر رەئیت چیە؟ ئەوەی شەشەم، هەر خۆی وەزیر بێ، مەجلیسیش ئەو سەلاحیەتەی هەیە تەوصیە بكاتن بۆ گۆڕینی هەر قانونێك، دەرهێنانی هەر قانونێك، لەبەر ئەوە ئەو تەوصیەیە تەحصیل حاصلە هەیەتی، بەبێ ئەوەی مەجلیسەكەشی هەبێت، ئەوەی دكتۆرە رۆژان مولاحەزەیدا دەڵێت ئەوە بەدیهییە، كە وەزیر رەئیسی ئەو مەجلیسەیە، مانای وایە

بۆی هەیە هەر ئیقتیراحێك مەجلیس بیكات وەزیر دەتوانێت بەو دەسەلآتەی لە وەزارەت هەیەتی، كەواتە جەنابی وەزیر موافیقە، دەیخەمە دەنگدانەوە ئەو برگەی شەشەم لابرێت، كێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، دوو كەس لەگەڵدا نییە، بەزۆرینەی دەنگ برگەی شەشەم لادرا، قسەكەی كاك دكتۆر نوری كە دەڵێت (اللوائح)ەكە، بەس ئەوە برگەكە هەمووی لاچوو، كاك بەڵێن و كاك غەفور دوو، سێ برادەری تریش لە برگەی یەكەمدا دەڵێن دارشتنی لە جیاتی ئیقتیراح (وضع السیاسة) ئایا ئەو سیاسەتە وەزارەتەكە جێ بەجێی دەكات، یان وەزارەتەكانی تریش، یان ئەنجومەن، ئەگەر ئەنجومەنی وەزیرانی بوێت پێشنیارەكە راستترە، ئەگەر وەزارەت ئەمرەكەی بكاتن بۆ هەموو وەزارەتەكان دارشتنەكە راستترە، یەعنی بە عەرەبیەكە بڵێی (وضع السیاسة)، دەبێت ئەمری وەزیری بیئە جێ بەجێ بكرێت، كەچی هەندێك جار ئەو ئەمرە لە لایەن رەئیسی ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەربچێتن، چونكە یان دەبێت دەسەلآتی بدەیتێ لەم بارەیەوە، بۆیە ئەنجومەنی وەزیرانە، من پێموایە ئیقتیراحەكە راستترە، بۆ ئەوەی ئەگەر عیلاقەی بە وەزارەتەوە هەبێت ئەوە قەرار دەداتن، ئەگەر عیلاقەی بە وەزارەتی ترەوە هەبێت بریارێكە پێویست دەكات وەزارەتی كارەبا جێ بەجێی بكات، وەكیلی وەزیر، یان مودیر عام لەوێ ئەو دەسەلآتەی نییە قەرار بداتن، دەبێت بچێتە ئەنجومەنی وەزیران، بۆیە پێشنیارەكە راستتر هاتووە، سووكم كرد بۆ سەر ئەركی وەزیر بۆ شەرح كردنەكە، كاك دارا مولاحەزەكانی تر چیت هەیە؟ ئەگەر بیڵێیت فەرموو.

بەرێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەرێز سەرۆكی ئەنجومەن.

سەبارەت بەوەی جەنابت باست كرد، ئێمە ئیقتیراحی سیاسەی بیئی، دەبێت ئیقتیراح بێت، چونكە پێویستی بەوە هەیە لە ئەنجومەنی وەزیران پەسند بكرێت و پەیوەندی بە هەموو حكومەتەوە هەیە، جاری وا هەیە سیاسەتی بیئی وا پێویست دەكات كە تۆ لە مەنتیقەیەكدا هەر نەوت دەرناهێنی، سیاسەتی بیئی وا پێویست دەكات سەددێك دروست دەكەیت، سیاسەی بیئی وا پێویست دەكات مەنتیقەیەكی صناعی لا دەبەیت، ئەوە ئیقتیراح بێت، سەبارەت بە خاڵی حەوتەم كە لیژنەی هاوبەش باسی كرد بوو زیادی كردووە، لەبەر گرنگی ئەوەی كە لە یاسایەكەدا هاتووە كوردستان رووبەرووی وێران كاری و چەكی كیمیاوی بووە، بەس لەراستیدا ئەم ئەركە ئەركی ئەو لیژنەیە نییە، من لەوە لەگەڵ سۆزان خانم، ئەمە ئەركی وەزارەت خۆیەتی مەسوحاتی بیئی بكات، نەك ئەو مەجلیسە، ئەگەر لێرە نەبێت، لە شوێنێكی تر دابنرێت هەر دەبێت، سەبارەت بەو پرسیارەی كە كردیان دانانی زەوابت و مەعاییر، بەرێزان، ئەوە هەموو ولآتێك مەعاییرو زەوابتی خۆی هەیە، چونكە ناكرێت ئەو قیاساتەی لە ولآتێكی تردا هەیە بۆ ئێرە ببێت،

له وڵاتێكی وەك ئەڵمانیا تەنها قیاسی هەرێمی هەسن لە شاری فرانكفۆرد جیاوازە لەوەكانی تر، لەبەر ئەوەی لە شاری فرانكفۆرد نیسبەیەكی زۆر كاربۆنیان هەیە بەهۆی مەتارەكەوە، ئەوە نەیانتوانیوە عیلاجی بكەن ستاندەرەكەیان بەرز كردۆتەوە، بۆ ئەوەی بتوانن عیلاجی بكەن، لەبەر ئەوە هەر وڵاتێك خصوصیاتی خۆی هەیە، هەتا لە سەعاتی شەو و رۆژدا فەرقی هەیە، لە شەودا چەندی رێگای پێ دراوە زەوزا هەبێت، لە رۆژدا چەند هەبێت؟ لەبەر ئەوە هەموو وڵاتێك ستانداردی خۆی هەیە، ئێمە بۆ ئەو مەبەستە لیژنەیەكی فەنیمان دروست كردووە لە مامۆستایانی زانكۆ و كەسانی پسپۆر ماوەیەكی زۆرە، تا ئەمەیان بۆ ئێمە ئامادە كردووە، تایبەتە بە قیاساتی هەواو و زەوزا لە هەرێمی كوردستان، بۆیە گوتوومانە دەبێت لەلایەن ئەو لیژنەیەوە ئیقرار بكرێت، یەعنی ئەوەی عالەمی بۆ ئێمە نابێت، ئەگەر وا بكەین مەشاكیلی زۆرمان بۆ دروست دەبێت، هەتا ئاوەكەمان فەرقی هەیە، هەندێك ستاندەردی ئاو هەیە لێرە ناتوانین لەوڵاتێكی تردا تەسبیتی بكەین وەكو كوردستان، سەبارەت بەیاسای وەزارەت، یاسای وەزارەت باسی مەجلیسی حیمایەی بیئەی تیایە، بەڵام یاسایەكە باسی خوبەڕاو موختەسین و موستەشاری تیایە، ئەگەر وەزارەت هەیبێت ئەوە شتێكی ترە، وەكو هەموو وەزارەتەكانی تر، بەس لە یاسایەكەمان ئیشارەت بەوە كراوە، كە دەبێت مەجلیسی حیمایەی بیئت لە هەرێمداو دوو، سێ خاڵیش ئەركی بۆ نووسراوە، بەس ئەوا بە تەفسیل باس لە ئەرك و مەهامی ئەم مەجلیسەو ئەوانە نەكراوە، بۆیە لەم یاسایەدا هاتووە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، من داوا لە لیژنەی یاسایی و لیژنەی تەندروستی دەكەم موقتەرەحی خۆیان بخوێننەوە، بۆ ئەوەی بیخەمە دەنگدان، كە دەڵێت ئەو بڕگەیە زیاد بكرێتن حەوتەم كە ئێستا دەبێتە شەشەم، فەرموو.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەو بڕگەیەی كە ئێمە پێشنیارمان كردووە بریتیە لە ئەنجامدانی رووپێوی پێویست بۆ هەڵسەنگاندنی كاریگەری ژینگەیی كە دەرئەنجامی بەكارهێنانی چەكی قەدەغە كراوی نێودەوڵەتی لە هەرێمدا.

لەڕاستیدا بەكارهێنانی ئەم چەكە لە كوردستاندا كاریگەریەكی خراپی لەسەر هەموو ژیانی كۆمەڵگای كوردی كردووە بە گیانلەبەران و بە رووەك و بە خۆڵ و بە هەوای هەرێمەوە، بۆ ئەوەی كەوا ئەم گرفتە گەورەیە بە گرنگی وەربگیرێت، پێویستە هەر كاتێك لە وەزارەتەكانی تریش بەشداری بكەن لە رووپێویەوە، بۆیە ئەو ئەركەمان خستۆتە سەر ئەم ئەنجومەنە سەرباری ئەوەی ئەم رووپێوە لە ئەركی بنەڕەتی وەزارەتی ژینگەدا هەیە، لەبەر ئەوەی زیادمان كردووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

دەیخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵ موقتەرەحی لیژنەی هاوبەشە بۆ زیاد كردنی ئەو بڕگەیە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، دوو كەس لەگەڵدا نییە، بە

زۆرینەی دەنگ ئەو برگەیە زیاد کرا، عەرەبیەکەش پێشتر خوێندبوویەوە (اجراء المسوحات اللازمة لتقيم الاثر البيئي الناجم عن استعمال الاسلحة المحرمة دوليا في الاقليم)، ئێستا مولاحەزەیەك دەمێنێت، ئەویش وابزانم کاك عیزەدین بوو لە سەرەتای (بالاضافة الى المهام المناطة به) ئەو (به)یە چیە؟ مەقصەدی کێیە؟ دەبێت (بالمجلس) بنووسرێت، یان (بالوزير) (بمقتضى قانون الوزارة) ئەوەش چیە؟ (بالمجلس بموجب هذا القانون) وا نییە، دەبێت بگوترێت (بالاضافة الى المهام المناطة بالمجلس بمقتضى قانون الوزارة، يتولى) ئەوە مەفهومە (المهام والصلاحيات التاليه)، ئەو مولاحەزەیەی سۆزان راستە، لەجیاتی ئەو موقەدیمەیە (يتولى المجلس المهام التالية) وا نییە کاك خەلیل، ئەگەر پێتان باشە دەیخەمە دەنگدانەوە، ئەو گۆڕانکاریەی کە خوێندمەوە برگەیەکمان لابرد، برگەیەکیشمان ئیزافە کرد، ئەوەش (يتولى المجلس المهام والصلاحيات التالية)، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، تکایە ماددەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی پازدەم دەبێتە ماددەی حەوتەم:

یەکەم: هەردوو مانگ جارێك ئەنجومەن دانیشتنەکانی گرێدەدا، یان هەر کاتێك پێویست بوو ئەویش بەهۆی بانگێشەی سەرۆك، یان جێگرەکەی لەکاتی نەهاتنی رادەکە لە کۆبوونەوەکانی ئەنجومەن تەواو دەبێت، ئەگەر زۆرینەی ئەندامەکانی ئامادە بوون، وپێویستە سەرۆك، یان جێگرەکەی یەکێك لەوان بێت.

دووەم: ئەنجومەن بەزۆرینەی دەنگی ئەندامە ئامادە بووەکان بڕیارەکان دەردەکاتو لە حاڵەتی یەکسان بوونی دەنگەکان، ئەو لایەنەی سەرۆکی کۆبوونەوەکە دەنگی لەپاڵی دەنگی ئەوان داوە ئەو دەیباتەوە.

سێیەم: هەر ئەندامێك بۆی هەیە پێشنیاری خۆی بخاتە بەردەمی سەرۆك بۆ بانگێشە کردنی شارەزاو ڕاوێژکاران، یان هەر کەسێکی دیکە، بۆ ئامادە بوون لە کۆبوونەوەکانی ئەنجومەن بۆ وەرگرتنی بیروڕاکانیان لەو کاروبارانەی دەخرێتە بەردەمیان بەبێ ئەوەی مافی دەنگدانیان هەبێ.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الخامسة عشرة والتي ستصبح المادة السابعة:

اولاً: يعقد المجلس جلساته مرة واحدة كل شهرين او كلما دعت الحاجة الى ذلك بدعوة من الرئيس او نائبه في حالة غيابه، ويكتمل النصاب في اجتماعات المجلس اذا حضر اكثرية اعضائه على ان يكون الرئيس او نائبه واحدا منهم.

ثانياً: يتخذ المجلس قراراته باكثرية عدد اصوات اعضائه الحاضرين وفي حالة تساوي الاصوات يرجح الجانب الذي صوت معه رئيس الاجتماع.

هەرێمی کوردستان - عێراق
ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆڵەکان

48

سالّی/ 2008 – بەرگی چل و هەشت

چاپی یەکەم/ سالّی 2008

پێرِیست

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (22) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/6/2 ل5

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (23) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/6/3 ل67

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (24) خولی دووەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2008/6/8 ل101

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (25) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/6/9 ل123

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (26) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/6/10 ل163

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (27) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/6/11 ل213

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (28) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/6/17 ل269

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (29) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/6/18 ل351

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (30) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/6/23 ل385

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (31) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/6/25 ل427

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (32) خولی دووەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2008/6/29 ل503

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (33) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/6/30 ل515

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (1)ی نائاسایی خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/7/23 ل533

له راستیدا من هەر روونکردنەوەیەکم هەیە لە رۆژنامە رۆژنامەی بڵاوکرایتەوە، شتێك بە زمانی منەوە، حەز دەکەم پشت راستی بکەمەوە، نووسراوە کە گوایە مـن وتوومـە: ئەنـدامانی پەرلـەمان نـاتوانن ڕای خۆیان دەربڕن، من هەرگیز قسەی وام نەکردووە، بۆ ئاگاداریتان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس بۆ ئەو روونکردنەوە ، خۆزگە هەر کەسێك بە زمانییەوە شتێك بڵاوبکرێتەوە، ئەگەر راست نەبێ لێرە روونی بکاتەوە، بەڵام دوێنێ من مولاحەزەیەکم دا دەقی مولاحەزەکەم هاتە دی، ئیتیفاقتان کرد و قەرارتان دا کە کەس بە ناوی خۆی نەبێت، یەعنی نەڵێت ناوم بە بێ ناو، هەر کەسێك تەصریحێك ئەدات و قسە ئەکات، ئازادە و سەربەخۆیە سەدلە سەد، بەڵام با بەناوی خۆی بیکات، بە پێکەنینەوەش وتم، بەڵام وای لێ نەیێت بڵێی سەرچاوەیەکی نزیك لە ئەندامێکی پەرلەمان قسەیەکی کرد، هەر دەق ئەمڕۆ راگەیاندنێکی وا لە رۆژنامەیەك بڵاوبوویتەوە، سەرچاوەیەکی نزیك لە ئەندامێکی پەرلەمان وای وت، و وای وت، بەڵێ کاك شێخ فەتاح.

بەڕێز فتاح عبدالله نەقشبندی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دوێنێ لێرە ئیتیفاقێك کرا **کە** قسەکان ئەوەی لێرە ئەکرێت، لە دەرەوە باس نەکرێ، جەنابت دوو، سێ جار تەئکیدت لەوە کردەوە ئەوەی لەناو جەلسەی دوێنێ وتراوە و باس کراوە، لە دەرەوە باس نەکرێ، بە داخەوە من سەعات هەشت کە چووم سواری سەیارە بووم، تەلەفۆنێکم بۆ هات، وتی من رۆژنامەی رۆژنامەم، ئەو جەلسەی ئەمڕۆ داخراو بەشی دووەم لەسەر ئەوە بووە کە ئەندامانی پەرلەمان داوای حقوق و ئەوەی خۆیان کردووە، من گوتم کاکە شتی وا نەبووە، وتی ئێستا ئەندامێکی پەرلەمان پێی وتم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەڵێ مامۆستا پاش تەلەفۆنی تۆ بۆ یەکێکی تر تەلەفۆنی کردووە، عەینی قسەی وتووە، وتیتی ئەندامێکی تری پەرلەمان پێی وتم، ئەویش وتی کێیە؟ لێی دەرهێناوە، وتی شێخ فەتاحە، ئەوە بە حەقیقەت با شتێك بڵێم: لە پەرلەمان هیچ شتێك نیە بیشارینەوە، ناشاردرێتەوە، ئەوە یەك، خۆشمان بڕیارمان داوە هیچ شتێك نەشارینەوە، بەڵام وتمان قسەیەك کە ئەکەین بۆ ئەوەی مەسئول بین لە قسەکە، ئەندامی پەرلەمان دەبێ بوێر بێ و نەترسێ بڵێ من فلان کوری فلانم و ئەو قسەیەم هەیە، ئێمە لەبەر ئەوە بوو وتمان کەسێك نەڵێتن ئەو قسەیەت دەدەمێ، بەڵام ناوم مەنووسە، مانای وایە قسەکە راست نیە، ئەگەر نا ئەندامی پەرلەمان حەصانەی هەیە، کەس موحاسەبەی ناکات، لە چ بترسێ و بڵێ من ناوم مەنووسە؟ مەقصەدمان لەوەدا بوو، کاك خەلیل لە فەصلی دووەمین، فەصلی یەکەممان تەواو کرد، ئێستا دەست پێ دەکەین بە خاڵی یەکەم لە بەرنامەی کار، بەردەوام بوون لەسەر خستنەروو و گفتوگۆکردنی پرۆژەی یاسای پاراستنی ژینگە لە هەرێمی کوردستان، لە دانیشتنی پێشتردا فەصڵی

یەكەممان تەواو كرد، ئێستا لە فەصڵی دووەمەوە دەست پێ دەكەین، فەرموو لێژنەی یاسایی، لێژنەی تەندروستی راپۆرتتان، هاوبەشە.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەنجومەنی پاراستن و چاككردنی ژینگە لە پارێزگاكانی هەرێم:

ماددەی (16) كە دەبێتە ماددەی (8):

لەهەر پارێزگایەكی هەرێم ئەنجومەنێك دادەمەزرێ بەناوی (ئەنجومەنی پاراستنو چاككردنی ژینگە لە پارێزگاكەدا)و پارێزگار سەرۆكایەتی دەكاتو لەكاتی نەهاتنی جێگرەكەی شوێنی دەگرێتەوەو بەئەنجومەنەوە پەیوەست دەبێ.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

الفصل الثاني

مجلس حماية و تحسين البيئة في محافظات الاقليم

المادة16 و تصبح المادة الثامنة:

يؤسس في كل محافظات الاقليم مجلس يسمى ب(مجلس حماية و تحسين البيئة في المحافظة) يراس المحافظ او نائبه في حالة غيابه، و يرتبط بالمجلس.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

سەبارەت بە ماددەی (16) كە دەبێتە مادده (8) وشەی (لەهەر پارێزگایەك) بكرێتە (لەپارێزگاكانی)، تەنها ئەم تێبینیەمان هەیە، سوپاس.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

عەفو، بەس كەلیمەی كل، لادەچێ، لە جیاتی بڵێی: يؤسس في كل محافظة، يؤسس في محافظات الاقليم.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئێستا ئەو ماددەیە لە لێژنەی هاوبەش تەنیا(كل)ەكەیان لابردووە، وا بزانم شتێكی تەبیعیە، ئەگەر كەس ئەوەی نیە دەیخەمە دەنگەوە، فەرموو كاك سەردار.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەركی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەوە هەمووی لەسەر یەك دەبێتە مەجلیسی موحافەزە، لە حیمایە و تەحسین بیئە، پێشنیاری من وەكو ماددەی پێشتر، كە باسی ئەوە دەكرێ، لەسەرەوە ئەو تەعریفە و لە خوارەوە، یەكەم و دووەم و سێیەم بێت، نەك بە مەواد بێت، یەعنی اولا: ببێتە مەجلیسی موحافەزە، دووەم، بڵێین، یۆسس المجلس، هەتا ئەخیری، یەك ماددە بێت هەمووی، سوپاس.

بەڕێز گێلاس محی الدین محمد غریب:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لە ماددەی پێشتردا لە ئەنجومەنی پاراستن و چاككردنی هەرێم، مودیر عامەكانی هەموو وەزارەتەكان ئەندامن لەو ئەنجومەنە، لێرە پارێزگا ئەویش ئەبێ بە سەرۆكی ئەنجومەنێكی تر لە پارێزگاكاندا، ئایا پارێزگا نابێت بچێتە ئەو ئەنجومەنەی وەزارەتەوە؟ كە مودیر عامی وەزارەتی ناوەخۆ سەرپەرشتی و ئەوانە ئەكات، بەڵام دەرەجەی مودیر عام و لەگەڵ مودیر عامی وەزارەتی ناوەخۆ لەگەڵ پارێزگا، تەزاروبێك دروست نابێت لەوە؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

باوەر ناكەم ئەوە رەبتی هەبێ، بەڵام بە نیسبەت ئیقتیراحی كاك سەردار، رەئیتان چیە جەنابی وەزیر؟

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

سەبارەت بە ئەنجومەنی پارێزگا، ئەوە جیاوازە لە ئەنجومەنی پاراستنی ژینگە لە سەر ئاستی حكومەت دەكرێ، لەسەر ئاستی پارێزگارە و پارێزگاریش لەسەر ئاستی ئیداریە سەرپەرشتی دەكات، ئەوە پەیوەندی نیە بەوە، ئەوە شتێكی لە یەك جیاوازە، سەبارەت بەو ماددانەش ئێمە ئەگەر جەنابتان سەیری بكەن، ئێمە دواتر لە هەر ماددەیەكدا، بۆ نموونە ماددەی 18 ، مومارەساتی مەجلیسمان نووسیوە، نووسیومانە خاڵی یەك و، دوو ، سێ، چوار، لەبەر ئەوە كردوومانە ماددەیەكی جیا، هەروەها ماددەی 19 ، ئەو بەرنامەیەی كە پێویستە مەجلیسەكە لەسەری بڕوات ئەویش بە سێ چوار خاڵ نووسیومانە، كردوومانە پێنج خاڵ، لەبەر ئەوە ماددەكانمان بە جیا نووسیوە، لەبەر ئەوە ئەگەر نەشی گۆڕین، تەنها ئەوە بگۆڕین لەوە ئەچێ بۆ ئێمە تێكچوونێك ببێ، ئێستا تەنزیمێك كراوە و تەنزیمەكەمان لێ تێك ئەچێ، دەنا لە مەسەلە جەوهەریەكە ناگۆڕێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

خۆی ماددەی 16 و 17، دەبێتە یەك، چونكە زۆر فەرقێكی وای نیە، كاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بە قەناعەتی من ماددەکان باش هاتووە، ماددەی 16 پەیوەندی بە مەجلیسی موحافەزە هەیە، ماددەی 17 پەیوەندی بە مەجلیسی مەرکەزیەوە هەیە، بۆیە ناکرێ دەمج بکرێ هەردووکیان پێکەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

نازانم ماددەی 17 زۆر ڕەکیکە بە حەقیقەت.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوە ماددەی 17 باس لە مەجلیسی حیمایەی بیئە دەکات لەسەر ئاستی هەرێمدا، ئەم مەجلیسی حیمایەی بیئەیە لەسەر ئاستی هەرێم، ئەو سەرپەرشتی دروستکردنی مەجلیسی موحافەزە دەکات کە لەسەر ئاستی هەر شارێك هەیە، یەعنی ئەو ماددەیە جیاوازە، ئێمە پێشتر باسی مەجلیسێکمان کردووە لەسەر ئاستی هەرێم، ئەوە مەجلیسە سەرپەرشتی دروست کردووە،

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بە عەرەبیەکەی دەخوێنمەوەو و دەمجی دەکەم: ماددەی 16، يؤسس في محافظات الاقليم، مجلس يسمى مجلس حماية و تحسين البيئة في المحافظة، و يتولى المجلس تشكيله من الجهات المعنية لحماية البيئة من المحافظة و يراسه المحافظ او نائبه في حال غيابه، و يرتبط بالمجلس بتعليمات يصدرها المجلس ، یەعنی ئەوە دەمج بکرێ هەمووی عەینی شت دەکات، جا ئەوەی کاك سەرداریش دەڵێ بکرێتە یەك و دوو، یەعنی ماددەی 16 و 17، ببێتە یەك ماددە، بەڕێز د.شوکریە.

بەڕێز د.شوکریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

حەز دەکەم ئەو قسەی کە لە پێشتر بە منت وت، وتت: دوێنێ ناوتم خوێندەوە، دوێنێ من لە لایەن سەرۆکی فراکسیۆنەوە ئاگادار کرام کە بچمە کۆڕێك، لەبەر ئەوە بە قسەی سەرۆکی فراکسیۆن وام کرد، ئەوە یەك، دوو:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نوقتەی نیزام، سەرۆکی فراکسیۆن بۆی نیە ئیزنت بدات، دەبا من ئیزنت بدەم.

بەڕێز د.شوکریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

چونکە زۆر حەزم لە ئیلتیزامە، بە نیسبەت ئەو خاڵانەی کە ئێستا ئاماژەتان پێکرد، بەراستی ڕام لەگەڵ ئەوەیە کە ئەو خاڵی 16 و 17 و 18 دەمج بکرێ جوانترە، چونکە کە ئەڵێی ئەنجومەنی موحافەزە وا هەست دەکەی هەر ئەو ئەنجومەنەیە کە لەوێیە، بەڵام گەر ناوی بنێن ئەنجومەنی پاراستن و چاککردنی

موحافەزە ئەم صەلاحیاتانەی خوارەوەی هەیە، یەکەم ئەنجومەنەکە هەبێ، دووەم، ئەنجومەن لە چی پێك دێت؟ سێیەم، ئەرك و صەلاحیاتەکانی، بە پێی خاڵ بێنە خوارێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

با تەعلیقەشیت لێ بدەم هەندێ کەس کەیفیان بە تەعلیقەکە دێت، هەندێ کەس رەخنەیان لە من گرت کە من هەندێ جار تەعلیق دەدەم، هەندێ کەسیش قسە دەکات و قسەی خۆی دەکات دوایی دەچێتە دەرێ و نایەتەوە، ئەوەش هەیە، کاك د.فؤاد فەرموو.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە راستیدا ئێمە تێبینیەکمان هەیە بۆیە ماددەی 17 و 18 و 19 وا لەق دەردەچێ، تێبینیەکەشمان ئەوەیە: سەبارەت بە ماددەکانی 17 و 18 و 19، وشەی ئەنجومەنی پارێزگا تێیاندا بکرێتە ئەنجومەنی ژینگەی پارێزگا، لەبەر ئەوە ئەو هینە حەل دەبێ،

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

کاك خەلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

راستە ئەوە رەئی لێژنەی موشتەرەك بوو، بەس لە ماددەی یەکەمیش ئەوەمان تەرح کردبوو کە لە تەعریفات ئەو مەجلیس موحافەزە ببێتە مەجلیس بیئە موحافەزە، بەس لەوێ قبوڵ نەکرا و تەصویت لەسەر نەکرا، هەر وەکو خۆی ما، جا ئێمە لێرە ناتوانین ئەوە بکەین، چونکە لەوێ تەعریف کرا مەجلیس موحافەزە یان مەجلیس حیمایە و تحسین بیئەی موحافەزە، لەوێ نەکرا نازانم لێرە کو دەتوانین بیکەین؟

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سعدالدین.

بەڕێز ملاسعد الدین ملاعبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە ماددەی 16 و لە ماددەی 17، هەر ئەوها بێت باشە، یؤسس مجلس حمایة البیئة في الاقلیم، في كل محافظات الاقلیم مجلساً یسمى بمجلس حمایة البیئة في محافظات الاقلیم، بەس لێرە لە ماددەی 16 و 17 و 18 و 19 عەدەدی ئەعزا نەهاتیە، یەعنی کە لە چەند ئەعزا پێك دێت؟ ئەو مەجلیسە لە چەند ئەعزا پێك دێت؟ ئێمە باسی ئەوەشمان کردیە لە ماددەی 19 کە عەدەدی ئەصوات بە حاز وەردەگێرێ ؟ دەبێ چەند بێ؟ چەند نەبێ؟ باسی عەدەد نەکرایە، ئەوهاش بە باشتر دەزانم ، یؤسس في اقلیم کوردستان مجلساً یسمى بمجلس المحافظة.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دارا فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە وەك جەنابتان ئاگادارن، ئەوە دوو مەجلیسە، مەجلسێکیان پێشتر موناقەشەمان کرد و مەهامەکانیشی دیارە، هەر باسمان کردووە لە یاساکە و ئەوەش مەجلیسێکە لەسەر ئاستی پارێزگا مەهامی ئەوەش دیارە کە هەر یەکەی چەند خاڵێکە کە ئەو کاتی باسمان کرد، ئەو دوو خاڵە لە یەکتری جیایە، یەکێکیان حەقێکی قانونی دەدا بەوەی بە دروستکردنی مەجلسێك لە موحافەزە و بەسەر پەرشتی موحافیز لەسەر ئاستی حیمایەی بیئە لە موحافەزە، ئەوە ماددەی 16، ماددەی 17 باس لە مەجلیسی موحافەزەکەی ترە، کە ئەڵێی مەجلیس یەعنی مەجلیس حیمایە البیئە، ئەوەی کە لەسەر ئاستی هەرێمە، ئەوە سەرپەرشتی تەشکیل کردنی مەجلیسی موحافەزە دەکەن بۆ ئەوەی کە دەوائیری موختەصی تێدا بێ بەسەرپەرشتی موحافیز، و بە تەعلیمات یصدرها المجلس، ئەوەش هەر مەجلیسی حیمایەی بیئە بە عام، یەعنی ئەوە دوو ماددەی لەیەك جیایە، ئەگەر تێکەڵ نەکرێ بۆ ئێمە وازیحترە، مەهامی هەر یەکێکیان دیارە، یەکەمیان تەشکیلی مەجلیسە لە موحافەزات، دووەمیان شێوازی تەشکیل کردنەکەیە لە لایەن مەجلیسی حیمایەی بیئەیە بە گشتی، سەبارەت بە ماددەی 18، ئەوەش ممارەساتی مەجلیسی حیمایەی بیئەی موحافەزاتە، کە وتمان ئەگەر بیئەکەش زیاد بکرێ موشکیلە نیە، بەس ئەگەر لە تەعریفەکە نەمانکردبێ، مەجلس بیئە موحافەزە ، ئەگەر وای لێبکرێ، یەکەم جار وا ئیقتیراحمان کرد.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك خەلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەڵڵا ئێمە ئەو زەرورەتە نابینین دەمج بکرێت، چونکە باسی تەئسیسە، مەبدەئێکە لەهەر موحافەزە، ئەو مەجلیسە دەبێت، مەجلیس بیئە موحافەزە، دوای باسی ئەو جیهەتە کە دەیکات ماددەی دیکە تەشکیلی مەجلیس دەکات، ئەوە مەجلیسی باڵای ئیقلیم ئەوە دەکات، ئەوەی تریش باسی مەهامە، یەعنی هیچ ئیشکال نیە وابزانم، ئەوە موجەبە نیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێستا دوو مەجلیس تەشکیل دەکەن لە موحافەزە، دوو ماددەیە، ئەوە ئەو موقتەرەحەی کە جەنابت کردیتت باشترە، ئەو دوو ماددەیە ببێتە یەك ماددە و بوترێ: یؤسس في محافظات الاقلیم، مجلس یسمی

مجلس حماية و تحسين البيئة في المحافظة، يتولى تشكيله مجلس حماية و تحسين البيئة في الاقليم، يراسه نائبه في ....الخ، كاك سالم فەرموو.

بەڕێز سالم محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

جەنابی وەزیر و کاك شێروان حەیدەریش، ئەوە هەردوو مادده ڕەبت نابن، 16 و 17، ئەوە مەجلیس موحافەزەیە و ئەوی تر لەسەر مستەوای ئەقلیمە، نابێت ڕەبت بکەین.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کە دەڵێی: یؤسس في محافظات الاقلیم، یەعنی هەر موحافەزەیەك مەجلیسێکی دەبێ، دوایی دەڵێ، یتولی المجلس تاسیس مجلس المحافظة، عەینی شت دەکات، فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لە تەعریفاتمان گوتیە ئەگەر هات، المجلس بە تەعریف، فەقەت المجلس، چوارەم دیارە کە مەبەستمان چیە؟ رابعاً:المجلس یعني مجلس حمایة و تحسین البیئة في الاقلیم، ئەوە مەجلیسی بالآیە، لێرە 18 وەکو تۆ ئەڵێی: یتولی المجلس: مەبەستمان ئەو مەجلیسەیە، ئەو مەجلیسی موحافەزات ئەکات، یەعنی وازیحە و ئیشکال نیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە صیغەیەکی تر کاك زانا ناردوویەتی، ئەویش هەر دەمجە، یؤسس في محافظات الاقلیم مجلس یسمی مجلس حمایة و تحسین البیئة في المحافظة، یتولی المجلس تشکیله من الجهات المعنیة بالبیئة بموجب تعلیمات یصدرها لهذا الغرض، یراسه المحافظ او نائبه في حالة غیابه، و یرتبط بالمجلس، ئەوە باشە؟

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕێزان ئەگەر ئەوەی دەمج بکەین لە 16 و 17 ئەوە هیچ ئیشکال نیە، ئەتوانین دەمج بکەین و ئەتوانین وا لێ بێت، هیچ ئیشکالیش دروست نابێت، یؤسس في محافظات الاقلیم مجلس یسمی مجلس حمایة و تحسین البیئة في المحافظة، یتولی تشکیله مجلس حمایة و تحسین البیئة في الاقلیم، یراسه المحافظ او نائبه في حالة غیابه، ئەوە دەمجەکەیە، ئەتوانی ئیزافە بکەین، و یمارس اختصاصات،1،2،3 تا ئەخیر،

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سەردار کە ئەصڵی موشکیلەکەی دروست کرد، سێ ماددەکەی کردووتە ماددەیەك، بەو شێوەیە ئیقتیراحی کردووە، ماددەی 16: اولاً:یقوم المجلس بتشکیل مجلس یسمی مجلس حمایة و تحسین البیئة في المحافظة، یراسه المحافظ او نائبه في حالة غیابه، و بعضویة الجهات المعنیة لحمایة البیئة في المحافظة، و یرتبط بالمجلس الذي یصدر تعلیماته لهذا الغرض.

ثانياً-يمارس مجلس المحافظة المهام و الصلاحيات التالية:

1-متابعة تنفيذ قرارات المجلس ذات العلاقة بالمحافظة.

2- ابداء الراي في المشاكل البيئية في المحافظة.

3-اقتراح خطة حماية البيئة.

سێ ماددە باسی موحافەزە دەکات، ئیقلیم باسمان کردووە، باسی مەجلیس موحافەزەیە، موهیماتی، قسەت هەیە جەنابی وەزیر؟ فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەراستی ئەوەی ئێمە باسی ئەکەین، ئەوە فەصڵێکی سەربەخۆیە، باس لە مەجلیسێك ئەکەین کە جاری وا هەیە پێویستە تەنیا قانونێکی بۆ دەربچێ، مجلس حماية و تحسين البيئة في محافظات الاقليم، تەبیعیە ئەو فەصڵە سێ ماددە بێت بۆ ئەوەی واجیباتەکان جیا بێت، من بەلامەوە سەیرە فەصڵێك سێ و چوار ماددە هەمووی بکەی بەیەك بۆ ئەوەی یەك ماددە بێت، زۆر دوور و درێژ دەبێ، ئەو کاتە ئیلزام ناکات هەر فەصڵیش بێت بەراستی، تۆ مەجلیسێکت دروست کردووە و ئەرکێکی زۆر گەورەی هەیە لە موحافەزاتی ئیقلیم بەسەرپەرشتی موحافیز، ئێمە لە سێ ماددەدا مەهامی ئەو مەجلیسەمان تەعریف کرد، و تەعریفی مەجلیسەکە و چۆن تەشکیل ئەبێ؟ و مەهامی چیە،دیاری کردووە، ئیترنازانم حیکمە لەوەی چیە کە هەمووی بکرێت بە ماددەیەك و بە بێ ئەوەی پێشتر دیراسەیەکی لەسەر کرابێ؟

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

حیکمەت لەوە دایە باش نەهاتووە بەراستی، سەلاسەتی تێدا نیە، با من عەرزی بکەم بزانە وەکو خۆی کوە؟ ماددەی 16 دەڵێ:يؤسس في محافظات الاقليم مجلس يسمى مجلس حماية و تحسين البيئة، يتولى المجلس تشكيل مجلس المحافظة، ئەدی ئەوەی پێشتر چ بوو؟ بەراستی لێرەدا لەنگە،تۆ لە ماددەیەکدا مەجلیست دانا و دەڵێ مەجلیسی ئیقلیم هەڵدەستێ، حیکمەتەکە لێرەیە، بە دوو ماددە، دوو مەجلیس دادەنێی، نابێت، کاك عادل فەرموو.

بەڕێز عادل محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئوصوڵی موناقەشە وایە، دەرگای گفتوگۆ بکرێتەوە، ئەوەی ناوی نووسیوە ڕێگای ئەدەی، بەڵام ئێمە شەش ، حەوت کەس ناومان نووسی ڕێگەت پێمان نەدا و 6،5جار گەڕایەوە بۆ لێژنەی قانونی و بۆ برادەرێکی تر، ئەوە نوقتەی نیزامیە یان نا؟

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نوقتەی نیزامی نیە، جارێ حەقت نەسووتایە، ناوت نووسراوە، بەڵام کە جەنابی وەزیر قسەیەکی داوا کرد، لێژنەی قانونی قسەیەکی داوا کرد، ئەوان ئەساسی ترن بۆ ئەوەی ئیشەکە ئاسان بکەن، خۆ ئەگەر

دەرگای بکەمەوە پاش ئەوە دە کەس قسە دەکات، ئەگەر لێژنەی قانونی و وەزیر نەگەنە قەناعەتێك کەوایە، دەبێ بیخەینە دەنگدانەوە، ئەوەش خراپە بە حەقیقەت، ئێمە دەمانەوێ بە تەوافوق بە صیغەیەك، سێ ماددەیە دەیکەینە ماددەیەك، گرنگترە لەوەی دوو کەس ناوی نووسیوە قسەی بدەینی یان نا، سێ ماددەکە بکرێتە یەك ماددە، ئەو وەختی کە کردمانە یەك ماددە، کێ ئیعتیرازی هەیە و قسەی هەیە؟ دەتوانین قسەی بدەینێ، ئێستا ئەو موفتەرەحەی کاك سەردار بە تەوحیدی ئەو سێ ماددەیە، فەرموو کاك زرار.

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەراستی لە سەرەتادا نووسراوە، ئەنجومەنی پاراستن و چاککردنی ژینگە لە پارێزگاکانی هەرێم، کەواتە دەبێ ئەو سێ ماددە باس لەوە بکات ئێمە ئەنجومەن بۆ هەر پارێزگایەك لە پارێزگاکان دادەنێین؟ عیلاقەی بە پارێزگاوە هەیە نەك ئەنجومەنی باڵای هەرێم، من پێم باشە هەر سێ ماددەکە لەو سێ دێرە کۆ بکەمەوە ئەگەر مەجالم بدەی دەیخوێنمەوە، بۆ هەر پارێزگایەك لە پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان، ئەنجومەنێك هەبێت، پارێزگار یان جێگرەکەی سەرۆکایەتی بکات، سەر بە ئەنجومەنی باڵای هەرێم بێت و ئەرك و دەسەڵاتەکانی خوارەوەی هەبێت، ئەوە ئەرك و دەسەڵاتەکانی نووسراوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك رەشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تێبینیەکم هەیە، بەراستی ئەو قانونە کە تەماشای دەکەی بەشی زۆری موفتەبەسە، یەعنی دەیەها تەعدیلاتی لەسەر کرایە، ئەوە نەتیجەی ئەو تەعدیلاتەیە و هاتووتە سەر ئەو لاپەڕەیە، ئێمە هەندێ شت هەیە برِەك بە وردی تەماشای بکەین، وەلەو نامەوێ بگەڕێمەوە، جائیز نیە، لە ماددەی 11 کە ناوی وەزارەتەکانمان نەنووسی، بووە بەشێك لە تەعتیلی ئەو قانونە، هەندێ شت هەیە ناکرێ لەسەری راوەستین و باسی لێوە بکەین، ئەوە موفتەبەسە لە قانونی عیراقی، دەیەها تەعدیلی لەسەر کرایە، زۆر ئەهەمیەتی نیە ئەوەندە باسی لێوە بکەین، بە قەناعەتی من وەکو خۆی بمێنێتن بەسە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، کاك رشید فەرموو.

بەڕێز رشید کریم رشید:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێم وایە ماددەی 16، هەروەکو خۆی بمێنێتەوە، بەڵام ماددەی 17 ئەگەر شتێکی بۆ زیاد بکرێ، ماددەی 18 هەمووی زیادە، ماددەی 18 بریتیە لە ئەرك و دەسەڵاتەکانی ژینگە لە پارێزگا، مەعەلعیلم

به رێنمایی بۆی دێ له ژینگەی باڵاوه، ئەگەر واش نەبێ ئەوه نوقصانی هەیه ، کێ ئەرك و دەسەڵاتی بۆ داناوه؟ ئەو سێ ئەرك و دەسەڵاته وەکو قیودێك وایه، ئەو مەجالی هینی نیه که ئەرك و دەسەڵاتی زیاتر دانێ، پێم وایه که هەردوو ماددەکه وەکو کاك سەردار وای گوت بیکەین بە یەك و دوو و بەو شێوەیه دەمج بێت، ئەگەر شتێك ئیزافه بکرێت بۆ ماددەی 17 ئەویش ئەوەیە: ئەنجومەن: ئەنجومەنی پارێزگا له لایەنە پەیوەندیدارەکان بە پاراستنی ژینگە لە پارێزگاکەدا دادەمەزرێ، بە پێی ئەو رێنماییانەی ئەنجومەن بۆ ئەو مەبەسته دەریدەکات و ئەرك و دەسەڵاتەکانی خۆشی دیاری دەکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەڵلا من تەئیدی جەنابی وەزیر دەکەم له هەموو بۆچوونەکانی، چونکە ئەگەر ماددەی 11 بخوێنینەوه دەبێنین ئەو ماددەیه تایبەته بە مەجالیس و حیمایەی بیئه له هەرێم، ئەوه یەك، تەشکیلاتەکەی دایە، دوایی ئیختیصاصاتەکەی داوه، ئەوەی لە ماددەی 16 و 17 هاتووه بەراستی ئەوه پەیوەندی بە موحافەزە هەیه، جگە لەوەش وەرەوه مادده یەك، تەعریفی مەجلیس هاتووه و تەعریفی مەجلیسی موحافەزەش هاتووه، بۆیه ماددەکان وەکو خۆی بمێنێتەوه و ماددەکه وزوحی تێدایه و هیچ گۆڕانکاری تێدا نەکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عادل.

بەڕێز عادل محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش پشتگیری لە رەئیەکەی کاك شێروان دەکەم، لەگەڵ هەندێك تەوزیحات، ئێمه ماددەی 16، ئەصڵی ئەو ماددەی 16 لەگەڵ 17 نەصەن نەقڵ کراوه لە قانونی حیمایه و تەحسینی بیئەی عیراقی، هەر چەندە ئەوه نافیز نیه له هەرێمی کوردستان، نەصەن نەقله ئەوه، له ماددەی یەك ناو لێنانی مەجلیسی موحافەزەکەیه، ئێمه مەجلیسێکمان هەیه لە ئاستی هەرێمه، یەعنی دووانه، یەك:ئەوەی باڵایه، مەجلیسی هەرێم باڵایه و مەجلیسی موحافەزات لە خوارووی ئەوەیه، ماددەی یەك تەنها ناو نانه، ئەڵێ: تەئسیس دەکرێ بەو ناوه، ماددەی دوو ئەڵێ: کێ تەشکیلەکەی دەکات؟ مەجلیسی هەرێم تەشکیلەکەی دەکات، کەواته مانەوەی زۆر لە جێی خۆیەتی و زۆر دروسته، حەز دەکەن ماددەی (7) ماددەی ئەو قانونه که قانونی ژماره (3)ی ساڵی 1997/ ، ماددەی (7) ئەکاته ماددەی (16)، ماددەی (8) ئەکاته ماددەی(8)، نەصەن لەوێوه هاتووه و زۆر دروسته، ماددەکەی تریش ئەتوانین مەهام و صەلاحیاتی ئەنجومەنی پارێزگاکه چیه؟ لەوێ تەحدیدی بکەینەوه، ئەوانه زۆر دروست هاتووه.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش تەئیدی ئەو رەئیەی جەنابی وەزیر دەکەم، ئەو ماددەیە زۆر بە وازیحی هاتووە، لەبەر ئەوەی لە ماددەی یەکەم:تەفسیری مەجلیس کراوە بە مەجلیسی حیمایەی بیئەی ئیقلیم، لە ماددەی 19 لە دوای ئەم ماددەی ترەوە، مەجلیسی موحافەزە هاتووە، ئێمە ئەگەر بێت و ئەم ماددەیە دەمج بکەین، یان لایبەین، یان هەر گۆڕانکاریەکی لێ بکەین، ئەبێ ماددەکە هەمووی لابەین، بەڵام بۆ ئەوەی ئەو نا رێك و پێکیەی یان ئەو غوموزە لاببەین، هەرچەند لەسەری فەصڵەکە نووسراوە (مجلس حماية و تحسين البيئة في محافظات الاقليم) ئەتوانێ بڵێ: (يتولى مجلس حماية وتحسين البيئة في محافظات الاقليم، تشكيل مجلس المحافظة)، ئەو نارێك و پێکیە و ئەو هینە کە روون نیە، روون بێتەوە، یان ئەو ماددەیە وەکو خۆی بمێنێتەوە و هیچ عەیبی نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك زانا فەرموو.

بەڕێز قادر سعید خضر(زانا):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەڵڵا من پێشنیارەکەی خۆم رەوان کرد، پێم وایە وەکو خۆی بمێنێتەوە، ئەگەر بشمێنێتەوە تەنها ماددەی (16) و (17) دەمج بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك د. کمال فەرموو.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د. کمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێم وایە ماددەکان باش هاتوون، ماددەی 16 وەکو خۆی بمێنێت، ماددەی 17 بەو شێوەیە بنووسرێتەوە: ئەنجومەنی پاراستنی ژینگە لە هەرێم، پێك دێت لە نوێنەرانی لێژنەی پاراستنی ژینگە لە پارێزگاکان، نوێنەرایەتی پارێزگاکان لێژنەی باڵا پێك بێنێت بۆ هەرێم، بەو شێوەیە بێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێستا بەڕێز کاك عادل، ئەو هەموو ئەندامانە قسەیان کرد، هیچ نەگۆڕدرا هەر عەینی ئیشکالە، دەمج بکرێ، جەنابت و کاك شێروان و کاك عومەر تەئیدی جەنابی وەزیرتان کرد، بەڵام دەگەرێمەوە سەر ئەوەی عەرەبیەکەی بخوێننەوە، ئەوە مەجلیسێکە لە موحافەزە، ئەوە مەجلیسی ئیقلیم نیە، دوو مادەیە، تۆ بە دوو ماددە، دوو مەجلیس تەشکیل دەکەی، هەردووکیشی یەکە، ئەگەر دووە، پێمان بڵێن بۆ

ئـەوەی هـەر یـەکی بەتـەنیا هـین بکـەین، ئـەوە عەرەبیەکـە دەخوێنمـەوە، ئـەوەی عـەرەبی دەزانـێ بـا موناقەشەم بکات رجاتان لێدەکـەم، یەکـەم: (یؤسـس في محافظـات الاقلـیم)، کـێ تەئسـیس دەکات غـەیری مەجلیسی ئیقلیم؟ ئـەوە یـەك، ئـەوەی لـە بـیر مەکـەن،(یؤسـس في محافظـات الاقلـیم) یـەعنی مەجلیسـی ئیقلـیم لـە موحافـەزاتی ئیقلـیم مەجلیسـێك دادەمـەزرێ بـە نـاوی (مجلـس حمایـة و تحسـین البیئـة في المحافظة و یراسه الرئیس او نائبه في حالة غیابه، و یرتبط بالمجلس)، یەعنی مەجلییس ئیقلیم، مـاددەی دواتـر دەڵـێ، (یتـولی المجلـس) یـەعنی مەجلیسـی ئیقلـیم، جارێکـی تـر گەڕایـەوە سـەر ئـەوە، سـیاغەکەش لەنگە،(تشکیل مجلس المحافظة)، عەینی مەجلیسەکەی ماددەی پێشوو، جارێکی تر تەشکیلی کرد، یان دوو مەجلیس دادەنێین، پەخشان خان فەرموو.

بەڕێز پەخشان عبدالله زەنگەنە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لـە عینوانەکەشـیدا: (مجلـس حمایـة و تحسـین البیئـة في محافظـات الاقلـیم)، ئیحائـەکی وا دەدا کـە یـەك مەجلیسە، بۆیە ئەبێ ببێ بە مەجالیس، ئەوە یـەك، دوو: مـن پـێم وایـە لـە موحافـەزات ئـەو مەجلیسـە تەئسیس ناکرێ، تەشکیل ئەکرێ، مەجلیسەکەی هەرێم ئەوە تەئسیس ئەکرێ، لەبەر ئەوە ئـەوەی هـەر نزیکە لەوەی کە جەنابت وتت، (تؤسس في محافظات الاقلیم)، ئەگەر بمانـەوێ تەئسیسـەکەش بهێڵێنـەوە، (مجلساَ یسمی ب)، هـەتا ئەگاتـە، و(یـرتبط بـالمجلس)، (ویـرتبط)ەکـە نـەمێنێ، (و یتـولی مجلـس الاقلـیم تشکیله من الجهات المعنیة بحمایة ......الخ).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

د.رۆژان فەرموو.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مادده 16 کە دەڵێ: (تؤسس في محافظات الاقلیم)، لە هەر پارێزگایەك بە پێی ئەو یاسایە ئەو مەجلیسـە پێـك دێـت، یـەعنی بـەپێی دەقـی یاسـا، ئەنجومەنەکـە دادەمـەزرێ و پێـك دێـت، مـاددەی 17 بـاس لـە تەشـکیلاتی مـەجلیس دەکـات، واتـە هەیکـەلی مەجلیسـەکە، ئـەو ئەنجومەنـە باڵاکـە دیـاری دەکـات، عەزویەکەی کێیە؟ ئەو تەفاصیلەی لێرە باس کرایە، ئەوەیە جیاوازی هەردوو مادده، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە ئێستا دۆزیمەوە کاکە، ئەوە قانونی حیمایەی بیئەیە، بزانن یەك کەلیمەیان لەبیر کردووە لـەوە، یـەك کەلیمەتان لە بیر کـردووە هـەمووی گۆڕیـوە، دەڵـێ: یؤسـس في کـل محافظـة، مجلساَ یسـمی مجلـس المحافظـة لحمایة و تحسین البیئة، یراسه المحافظ و یرتبط بالمجلس. تەواو، دواتر: یتولی المجلس، تحدید تشکیل مجلس المحافظة، حسب طبیعة و خصوصـیة العمـل البیئـي فی کـل محافظـة....الخ، ئـەوە زۆر وازیحـە و فـەرقی زۆرە لەگـەڵ ئـەوەی دەیڵـێن، ماددەکـەی دواتـر: یتـولی المجلـس، مەجلیسـەکە تەشـکیل کـرا لـە مـاددەی پێشـووتر،

تەحدید، ئەوە مەهامەکەیتی، فەرقی هەیە تۆ بەوەی کە ئێستا هاتووە دوو مەجلیس دادەنێ بە دوو مادده، کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئـەوەی د.ڕۆژان ئیشـارەتی پێـدا 100٪ وایـە، مـادده 16 ەکـە تەئسـیس مەجلیسـەکەیە، ماددەکـەی تـر تەشکیلی مەجلیسەکەیە، بەراستی، موساعەدە بکـە بـرا، مـادده 16 دەڵـێ: یؤسـس، تەئسیسـەکەیە، مـادده 17 تەشکیلی هەیکەلیەتەکەیـە کاکـە، مەجلیسـەکە هـەر مەجلیسـی هەرێمـە، مەجلیسـەکی تـر نیـە، زۆر وازیحە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو جەنابی وەزیر، دوایی ئێوە لێژنەی هاوبەش قسە و ڕەئی خۆتان بدەن.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوەی د.ڕۆژان وتی تەواوە، ئەوە دوو ماددەیە، ماددەی یەکەم: پەرلەمان ڕێگا ئەدات بـە دروسـت کردنـی مەجلسـێك لـە موحافـەزات، مـاددەی دووەم، بـاس لـەوە دەکـات، ئـەو مەجلیسـە کـێ تەشـکیلی ئـەکات؟ مەجلیسی حیمایەی بیئەی ئیقلیم، ئـەوە یـەك، دوو: ئـەوەی لەبـەر دەسـت جەنابتـە، ئـەوە یاسـای ژمـاە (3)ی/ساڵی 1997، کە 11 ساڵ بەسەری تێپەر بووە و ئەوە یاسای ئەو ساڵەی عیراقە کە دەرچووە، کـە تازە دەرچووە و کە خۆشتان دەزانن لە عیراقدا دەرکردنی یاسا ئێستا زۆر قورستر بووە، چونکە دەکەوێتە مەجلیسی شورای دەولە و بە چەند مەرحەلەیەك ئەڕوات، لـەوێ بـە هـەمان شـێوە هـاتووە، خـاڵی دووەم ئەڵێ: یتولی المجلس، یەعنی مەجلس حیمایە البیئە، ئەوە دەقەکەیەتی، ئەوە یاسا تازەکەی ساڵی 1997، یتولى المجلس تشكيل مجلس كل اقليم او محافظة، برئاسة المحافظ او رئيس الاقليم، ئەوان تەبعەن باسـیان لە ئیقلیم کردووە، و عضوية الجهات المعنية بحماية البيئە في الاقليم او المحافظة، بتعليمات يصدرها رئيس المجلس، کراوەتە ماددەیەکی سەربەخۆ، لە ماددەی یەکەم نووسـراوە: يؤسـس بموجـب هـذا القـانون في كـل اقليم او محافظة، مجلس يسمى مجلس حماية و تحسين البيئة في الاقليم او المحافظة، يراسه رئيس الاقليم او المحـافظ، یـرتبط بـالمجلس، مـاددەی دووەم، کردوویتـە دوو خـاڵ، خـاڵی ئەکـەم: یـرتبط بـالمجلس، ئـەو مەجلیسـەی کـە ڕێگـا پێـدراوە دروسـت بکرێـت، کـێ تەشـکیلی ئـەکات؟ مجلـس حمایـە البیئـە في الاقلـيم، تەئیسەکەی و واجیباتی چیە؟

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر من پێم وایە دەقی یاسای عێراقـی بـۆ ئێمـە نـابێتن، ئەگـەر واش هـاتبێ، هـەم خەلـەلێکی تێدایە و هەم ئێمە لێرە کە دەیکەین هین نابێت، من داوا دەکەم لە لێژنەی هاوبـەش ئەگـەر گەیشـتوونە ڕەئیەك پێمان بڵێن تکایە.

بەڕێز خليل ابراهيم محمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

مەسەلە مەسەلەی سیاغەیە، لە بیدایەتەوە ئەو مەجلیسە گەورەیە بمانگوتبا مەجلیسی ئەعلا بۆ حیمایەی بیئە، ئیحتیمالە ئەو خەڵتەش دروست نەدەبوو، ئەملوهیم ئێستا ئیشكالەكەی حەل دەبێت، ئێمە هەر سێ ماددە دەمج بكەین، بەو شێوە دەبێت و هیچ گرفتێك دروست نابێت، وەكو فەصلیش دروست نابێت، ئێمە بەو شێوەیە دەبێت ئێمە هەردوو لیژنە لێرە لەسەر مینەصە گەیشتینە ئەو سیغەیە، ئەگەر پێتان باش بێت تەصویت بكەن، يؤسس في محافظات الاقليم مجلس يسمى بمجلس حماية و تحسين البيئة في المحافظة، يتولى تشكيله مجلس حماية و تحسين البيئة في الاقليم، يراسه المحافظ او نائبه في حالة غيابه، و يمارس المهام و الصلاحيات التالية:

1 - متابعة تنفيذ قرارات المجلس ذات العلاقة بالمحافظة.

2 - ابداء الراي في المشاكل البيئية في المحافظة.

3 - اقتراح خطط حماية متابعة تنفيذها و تقديم تقارير دورية عن النشاط و الواقع البيئي في المحافظة، الى المجلس.

ئەوە هەر سێ ماددە دەبێتە یەك و ببێتە ماددەی(8).

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەوە زۆر باشە، ئەو موقتەرەحە تازەیە هی هەردوو لیژنە، زۆر موناقەشە كرا دەیخەمە دەنگەوە، ئەو سێ ماددەیە تەوحید دەبێت بە ماددەیەك، كێ لەگەڵیتی دەستی بەرزبكاتەوە تكایە؟ فەرموون، كێ لەگەڵدا نیە؟ بە ئەكسەریەت لەگەڵیتی، ئەگەر باوەڕتان نیە بە سەرۆكایەتی دەبێ بیژمێرین، ئەو سێ ماددەیە دەمج بوو بە ماددەیەك كە لیژنەی هاوبەش خوێندیەوە، جەنابی وەزیریش مانعی نەبوو، بۆ ماددەی 19ی كۆن كە دەبێتە ماددەی 9.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی 19 كە دەبێتە ماددەی 9:

ماددەی نۆزدە:

1- بەپێی بانگێشەی سەرۆكەكەی یان جێگری سەرۆك ئەنجومەنی پارێزگا بەلای كەمی جارێك لە هەر مانگێكدا كۆدەبێتەوە.

2- لە كۆبوونەوەكانی ئەنجومەنی پارێزگادا رادەكە بە ئامادەبوونی زۆرینەی ژمارەی ئەندامەكانی تەواو دەبێ.

3- ئەنجومەنی پارێزگا بە زۆرینەی دەنگی ئەندامەکانی ئامادەبوو، بڕیارەکانی وەردەگرێ‌و لەکاتی یەکسان بوونیدا ئەو لایەنە دەیباتەوە کە سەرۆکی ئەنجومەنی پارێزگا یان جێگرەکەی دەنگی لەگەڵیاندا داوە.

4- کۆنووسی کۆبوونەوەکانی ئەنجومەنی پارێزگا مانگانە دەخرێتە بەردەم ئەنجومەن بۆ زانین‌و پەسندکردنی.

5- ئەنجومەنی پارێزگا بۆی هەیە میواندارى هەرکەسێك بکات لە تایبەتمەندو شارەزاکان بۆ وەرگرتنی بیروڕاکانیان‌و پرسیارکردنیان دەربارەی کاروبارەکانی ژینگە، بەبێ ئەوەی مافی دەنگدانیان هەبێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ڕەئی لێژنەی هاوبەش لەسەر ئەو ماددەیە؟

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە تەنها تێبینیمان ئەوەیە کە ئەم ماددەیە سەرەتاکەی بکرێ بە ئەنجومەنی ژینگەی پارێزگا، ئەوانی تر وەکو خۆی بمێنێتەوە، یەعنی :مجلس بیئة المحافظة، یجتمع مجلس بیئة المحافظة مرة واحدة علی الاقل.......الخ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئاخر تۆ ئیقتیراحت کرد، لە پێشتر ناوەکەت لێنا مجلس حمایە و تحسین البیئە فی المحافظة، دەبێ ئەوەش وا بێت، کە ئەو ماددەی پێشوو، سێ ماددەکەت دەمج کرد بۆ هین، ئەوەش باسی موحافەزە دەکات، دەبێ بڵێی: یتولی مجلس حمایە و تحسین البیئە فی المحافظة، ئەوە وای لێ بکەن، ئەوە ماددەیە کە خوێندرایەوە لێژنەی هاوبەش تەنیا لە ناوەکەیدا، مەجلیس موحافەزە کە کردوویەتی، یجتمع مجلس حمایە و تحسین البیئە فی المحافظة، مرە واحدە علی الاقل کل شهر، کێ قسەی هەیە ناوی دەنووسم، جەنابی وەزیر قسەت هەبوو فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە خاڵی شەشەم لە ماددەی یەکەم، تەعریفی مەجلیسی موحافەزەمان کردووە بۆ ئەوەی هەموو جارێ ئەو دووور و درێژە دووبارە نەبێتەوە، هەر لە رووی قانونیەوە شتێکی ناپێویستە و نابێت، تەعریفەکان هەر لا ئەبەین، هەموو جار بنووسین مەجلیس البیئة حمایە و تحسین فی المحافظة ، ماددەی یەکەم نووسیومانە، خاڵی شەشەم، مەبەستمان ئەوەیە، لەبەر ئەوە ئەگەر ئەوە بنووسین کافیە، هەر تیکرار دەبێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کەواتە ئەو مولاحەزەیەی کرد هەردوو لێژنەکە پێتان وایە سەحبی بکەنـەوە هینەکـەی، مەفهومـە ئـەوە، بەڵام لە ماددەی پێشتر دەنگمان بۆ دا و تەواو بوو، لێرە بەتەنیا مەجلیس موحافەزە مەفهومـە کـە ئـەوە دەگرێتەوە، کاك ئیحسان فەرموو.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەقیقەت منـیش هـەر ئـەو تێبینیـەم هـەبوو وەکو وەزیـری ژینگـە وتـی، ئـەوە لـە تـەعابیرەکان هـاتووە مەجلیسـی موحافـەزە، یـەعنی مەجلیسـی حیمایـەی بیئـە لـە موحافـەزاتی ئیقلـیم، کەواتـە هـەر کاتێـك مەبەستەکە دیارە ئیتر پێویست ناکات ئـەو تەفصـیلاتانە و عینوانەکـە بـە تـەواوی بنووسـین، مـەجلیس موحافەزە تەعبیر لەو مەجلیسە دەکات کە حیمایەی بیئەیە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاك زانا.

بەڕێز قادر سعید خضر (زانا):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تەصویتەکە لەو شێوەیە کرا، مجلس بیئة المحافظة، وشەی بیئەمان بۆ زیاد کرد ئەوە جیای بکەینەوە لـە مەجلیسی موحافەزە کە هەڵبژێردراوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاك خلیل.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

راستە بیدایەتەن رەئی لێژنەی موشتەرەك هەر لە ماددەی یەکەم، تەعریفەکان (مجلس المحافظـة) ببێتـە (مجلس بیئە المحافظـة) تـا جیـاواز ببێـت لەگـەڵ مەجلیسـی ئیقلـیم و لەگـەڵ مەجلیسـی موحافـەزاتیش، بەڵام لە ئەوانی تریش لـە مـاددەی 16 و 17 و 18 و19 ، عـەینی موقتـەرەحمان هـەبوو و تەصـویتمان کرد و لە ماددەی یەکەم پەسند نەکرا، مادام ئەوە نەکرا بۆ ئێمە، ماددەی تریش لادەچێ، من نووسیمە و نەکرا لەسەری، یەعنی لەسەری ئەو ئێمـە نـەکرا، بـا ئینسـاتیش بکـرێ، بـەس مـن موتەئەکیـدم هـەوە، پێویست ناکات بڵێین:(مجلس بیئة المحافظة)،چونکە تەعریف کراوە لە ماددەی یەکەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك محمد رفعت.

بەڕێز محمد رفعت عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێم وایە ئەو ماددەیە هەر زیادەیە، چونکە ماددەی 15 ئەگەر سەیری بکەین هەموو ئەو تەعلیماتەی لەناو هاتووە، لە ماددەی (15) هەمووی باس کراوە، بۆیە هاتنی جارێکی تر لێرە زیادەیە، بە رەئی من لابرێت باشە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک محمد ئەوە مەجلیس ئیقلیمە ماددەی 15،

بەڕێز محمد رفعت عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئیقلیم خۆی تەعلیمات نانێرێ بۆ موحافەزات، بەرزترە، تەعلیماتی بۆ دەنێرێ، بۆیە مادام بەرزترە دیاری کراوە، ئیقلیم تەعلیمات دەنێرێ بۆ موحافەزات، بە گوێرەی تەعلیماتی ئیقلیمە لە موحافەزات کار بکەن.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دوایی لێژنەکە جواب بداتەوە، کاک سەردار.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من هیچ تێبینیم لەسەر ناوەکەی نیە تەنها لەسەر ماددەی 19 کەپێم وایە بوویتە ماددەی (9)، من پێم وایە وەکو قانون پێویست ناکات بچێتە ناو تەفاصیلیش، ئیجتیماعات و نیصاب و ئەوانە، تەنها بە یەك جوملە بڵێین: یصدر كل مجلس محافظة نظاماً لتنظيم اجتماعاته و جلساته، نیزامێك دەربكات بۆ تەنزیم کردنی ئەوە، یان مەجلیس بۆیان دەربکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک بارزان فەرموو.

بەڕێز بارزان محمد قادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەللا من پێم وایە لە ماددەی (19) تەرجومەی عەرەبی غەڵەت کراوە، جێگرەکە زیاد هاتووە، دووەم، ئەو مانگە زۆرە هەموو مانگ کۆ بێتەوە ئەو مەجلیسە، پێم وایە ئەو مانگە بکرێتە یەك مانگ یان دوو مانگ جارێك باشترە کۆ بێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک رەشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو مەجلیسە عادەتەن لە موحافەزە پێك دێت لە هەموو مومەسیلی دەوائیرەكان، لەبەر ئەوە مانگی جارێك كۆبوونەوەی بكەن كەمە، بیكەن دوو مانگ جارێك بێت، ئەوانە قەراراتیان، تەوصیات دەبێ، بەبەرنامە، رۆژانە نیە ئیشیان هەتا هەموو مانگ كۆبوونەوە بكەن، پێشنیار دەكەم دوو مانگ جارێك بێت كۆبوونەوەكە، هەتا ئیشەكەیان بە رێك و پێكی بڕوات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

د.شوكریە فەرمو.

بەڕێز د. شكریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من بە نیسبەت ماددەی (19) هەست دەكەم لێك چوونێكی زۆر هەیە لەگەڵ ماددەی (15)، ئایا لە ماددەی (15) پرسیارێكم لە وەزیر هەیە: هەردوو مانگ جارێك ئەنجومەن كۆدەبێتەوە، بەڵام لە ماددەی (19)دا ئەڵێ بە لایەنی كەمەوە مانگی جارێك كۆدەبێتەوە، كامەیان گرنگە؟ ئایا دوو مانگ جارەكەیە یان مانگی جارێكە؟ پێویستە ئەوە یەك بخرێت، ئەوە خاڵی یەكەم، دوو: من پێم باشە ئەو ماددەی (19) وای لێ بێ: بە پێی بانگێشەی نەك سەرۆكەكەی یان جێگری سەرۆكی ئەنجومەن، بە پێی بانگێشەی سەرۆكی ئەنجومەن یان جێگرەكەی پارێزگا بە لایەنی كەمەوە مانگی جارێك كۆدەبێتەوە، ئەو رستەیە زۆر نارێكە وای لێ بێت، هینی خاڵی یەكەم من پێم باشە، لە جیاتی بڵێی: لە كۆبوونەوەكانی ئەنجومەنی پارێزگا ڕاددەكە بە ئامادەبوونی زۆری ، پێویستە وای لێ بێ: كۆبوونەوەكانی ئەنجومەنی پارێزگا بە ئامادە بوونی زۆرینەی ژمارەكانی ئەندامانی دەبەسترێ، خاڵێكی ترم كە خاڵی سێیەم و پێنجەمە، زۆر لە ماددەی (15) دەچێ ئەگەر ئێوە بیخوێننەوە هەر وەكو یەكە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێم وایە ئەو ماددەیە زۆر بە رێك و پێكی هاتووە و تەئیدی رەئیەكەی جەنابی وەزیر دەكەم، مەجلیسی موحافەزە زۆر دەلالەتێكی وازیحە، یەعنی هیچ جارێك پێویست ناكات ئەو عینوانە دوور و درێژەی بۆ بنووسرێتەوە، ئەوە یەك، دوو، ئێمە مادام لە ماددەی (15) صەلاحیاتەكەمان دا كە مەجلیسی ئیقلیمی كۆ بێتەوە، هەر چەند ئەو ماددەیە پێویست نەبوو لێرە بێ، ئەبێ ئەو ماددەیەش وەكو خۆی بمینێتەوە بۆ مەجلیسی موحافەزە و سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

د.رۆژان فەرموو.

بەڕێز د. رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تێبینیم لەسەر ناوی ئەنجومەنەکە هەبوو، هەروەها جەنابی وەزیر روونی کردەوە وەکو ماددەیەکی لێ دێ کە تەعدیل کراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک عەونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لە ماددەی یەکەم، لە فەقەر شەش تەسبیتمان کرد، دەنگی لەسەر دراوە، مجلس بیئة المحافظة، نیازمان ئەوەبوو کە تەحدیدمان کرد لە لێژنەی قانونی لەگەڵ لێژنەی تەندروستی گوتمان جیاوازی بکەینەوە لە مەجلیسی موحافەزە، هەتا ناوەکان نزیکی یەك نەبن، لەبەر ئەوەی پشتگیری قسەکانی کاك زانای دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك خەلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لە لای خۆم ئیشارەتێك دەکەم، راستە ئەوە موقتەرەحی ئێمە بوو، بەڵام لە ماددەی یەکەم تەصویت لەسەر ئەوە نەکرا، پەسەند نەکرا سەیدا عەونی، وە ئیلا لازمە بگەڕێنەوە ئینسات، من لێرە موتابەعەم دەکرد و نەکرا، جەنابی وەزیریش ئاگای لێیە نەکرا، ئەوە یەك، دووەم: ماددەی (15) عیلاقەی بەوە نیە، ئەوە باسی سەیری عەمەلی مەجلیسی ئیقلیم دەکات، ئەوەی لە مانگ جارێك بێت وا بزانم موفرەدات لە مەجلیسی موحافەزە زۆرترە، وا بزانم پێویست دەکات زۆرتر دابنیشن، چونکە یەومیات و مفرەدات زۆرترە، ماددەکە وا بزانم جوان هاتووە و رێك و پێك هاتووە و هیچ موشکیلەی نیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وەڵڵا خۆ لە لای کاك فورسەتیش و لە لای منیش تەئشیر نەکراوە کە مەجلیس موحافەزە گۆڕابێت بە مەجلیس بیئە فەقەت، هەر ئەوە نووسراوە (مجلس حماية و تحسين البيئة في محافظات الاقليم)، وەکو خۆی ماوەتەوە، جا دەتوانین بگەڕێنەوە مەحزەرەکە بۆ ئینسات و تەماشای دەکەین، ئەگەر خیلاف هەبوو پێتان دەڵێین، وەکو خۆی ماوەتەوە، ئەوە مانای وایە ئیشکالمان نیە، ئەگەر بمانگۆڕیبا ئێستا دەبووە ئیشکالێك لێرە، ئەگەر دەشگەڕێنەوە سەر مەحزەرەکە تەماشای دەکەین بەهەر حاڵ، ئێستا هەندێ برادەر کە دەڵێین لە ماددەی (15) هاتووە و لێرەش هاتووە، بەڵام ئەوەی لە ماددەی (15) هاتووە هی مەجلیسی ئیقلیمە، ئەوە هی مەجلیسی موحافەزەیە، دەبێ تەئکید بکرێتەوە، ئەگەر تەئکید

نەكرێتەوە رەنگە پابەند نەبێ بەوێندەر، بەڵام لێرە نووسیتی ئەگەر چی تیكراریش بێت بۆ ئەوێندەر، بەڵام ئەو مەجلیسەی موحافەزەیە بۆ ئەوەی هین بكرێت، بۆیە من مولاحەزەیەكی ئەوتۆم نەدیت، دەیخەمە دەنگەوە، كێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بڵند بكات، تكایە؟ فەرموون، كێ لەگەڵدا نیە؟ بە كۆی دەنگ قبوڵ كرا، بۆ ماددەی دواتر تكایە.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی (20) كە دەبێتە ماددەی (10):

یەكەم: لە هەرێمدا سندوقێك دادەمەزرێ بەناوی (سندوقی پاراستنو چاككردنی ژینگە لە هەرێم)دا بۆ خەرجكردنی لە پێناو پاراستنی ژینگەو چاككردنیو پارێزگاری كردن لە ڕەگەزەكانی لە چوارچێوەی هێنانەدی ئامانجو مەبەستەكانی كە لەدەقی ئەم یاسایەو پێڕەو وڕێنماییەكانیدا هاتوونو ئەو تێخوێندنەوانەی بەپێی ئەم یاسایەوە دەركراون.

دووەم: سندوقەكە، كەسایەتیەكی مەعنەوی هەیەو لەلایەنی داراییو كارگێڕییەوە سەربەخۆیەو سامانەكانی سامانی گشتین.

سێیەم: داهاتەكانی سندوقەكە لە مانەی خوارەوە پێك دێت:-

أ- ئەو بڕە پارانەی لە بودجەی هەرێمەوە بۆی تەرخانكراوە.

ب- ئەو بڕە پارەو یارمەتیو بەخششو بەخشینانەی لەلایەن دەوڵەتانی بەخشەرو دەستەو كۆمەڵەو ڕێكخراوەكانی ناوخۆو هەرێمیو نێودەوڵەتیو دەستەو كۆمەڵەكانی ئەهلیو تایبەتیو تاكەكان پێشكەش كراون.

ج- باجو كرێو ڕەسمو غەرامەكانی ژینگە بەپێی ئەم یاسایە وەرگیراون.

چوارەم: دیاریكردنی ڕێكارەكانی تایبەتیو پەیوەست بەدامەزراندنی سندوقو سپاردنو عەمباركردنو سەرفكردنو لایەنەكانی خەرج كردنی داراییەكانی بەپێی ڕێنماییەكانی ئەنجومەن دەبێ كە بۆ ئەم مەبەستە دەریاندەكات.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

تەنها تێبینیەكانی ئێمە لەسەر ئەو ماددەیە ئەوەیە، وشەی (ضرائب) لابردرێت، حذف كلمة (الضرائب) من الفقرة الثالثة (ج) منها فقط.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

پێش ئەوەی لێژنەكە قسەی بكات من خۆم ئیشارەتم پێ كردووە، چونكە زەرائیب لێرە هینەكی ئیتیحادیە و لێرە نیە، ئوجور و رسوم و غەرامات بێ لێی وەردەگیرێت، بەڵام تەسجیل دەبێ لەسەر حیسابی وەزارەتی مالیە بە پێی قەوانین، مادام تۆ لە مەبالغ موخەصەصە لە میزانیەتی حكومەتی ئیقلیم دەبێ لەوێ ئیزافە

بكرێ بۆ میزانیەتان، ناکرێت موباشەرەتەن بێت، هەموو جار داهاتی هەموو وەزارەتەکان، مادام میزانیە عامەکە لە وەزارەتی مالیە تەحدید دەکرێ، داهاتەکە بۆ وەزارەتی مالیە تەسجیل دەکرێ، ئەوە خیلافەکی زۆری لەسەرە لە قەدیمەوە، ئەگەر لە ئیقتیصادێکی زۆر کراوەتر و لامەرکەزیتر ئەوە دەکرێت، بەڵام ئێمە تا ئێستاکە لە میزانیەی وەزارەتەکاندا تەوحید کراوە و وەزارەتی مالیە میزانیەی هەموو وەزارەتەکانە، هەموو رسوم و ئەوانە تەسجیل دەکرێ بە ناوی وەزارەتەکەوە، بەڵام دەچێتە سەر میزانیە، بۆیە من پێم وایە ئەوە لێرە نابێ وا بوترێ، ئەو (ج) زیادە هەمووی نەك بەس زەرائیبەکە، چونکە ئوجور و رسوم و غەرامات و ئەوانە دەچێتە حیسابی وەزارەتی مالیە، کاك فرسەت مولاحەزەکەی باشی دا، دەڵێ: ئەوە میزانیەی وەزارەتی ژینگە نیە، ئەوە سەندوقێکی تایبەتە، کەواتە بە سە زەریبەکەی لێ لابردرێت، مادام سندوقە ئەوە خاریجی میزانیەیە، یەعنی میزانیەی حکومەت بۆ سندوق نەك بۆ وەزارەتی بیئە، ئەو سندوقە مەهامی تایبەتی هەیە، دوایی دێینە سەری، کەواتە بەس زەریبەکە وەکو لێژنەی هاوەبەش ئاماژەی پێکرد، زەریبەکە لە (ج) لادەبردرێ، ناوتان دەنووسم، کاك کەریم بەحری فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی هەر پێم خۆش بوو جەنابت لە رەئیەکەی خۆت پەشیمان نەبیتەوە، با بڕگەی (ج) حەزف بکرێت باشە، لەبەر ئەوەی ناکرێت بۆداهاتی هەرێم صندوق تەرخان بکرێت، ئەوە داهاتە بۆ میزانیە، بۆ خەزێنەی دەوڵەتە، کە لە خەزینەی دەوڵەتیش دێت تەرخان دەکرێت، ناکرێت غەرامات و رسوم و ئجور بۆ ئەو صندوقە تەرخان بکرێت، بۆیە من لەگەڵ ئەوە دام ئەو بڕگە (ج)ە حەزف بکرێت لەو ماددەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لەوەدا دەبێت رەئی دکتۆر دلێر بپرسین رەئیسی لیژنەی دارایی و ئابوورییە، لەسەر ئەو مەسەلەیە لە رووی داراییەوە رەئی چیە؟

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاویس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش پێم وا بێت ئەوانە هەمووی داهاتی هەرێم حیساب دەکرێت، ئەگەر وابێت بچێتە حیسابی دارایی، من وای دەیخوێنمەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك بەڵێن فەرموو.

بەڕێز حمد عبدالله محمود(بەڵێن):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش هەمان ڕەئیم هەیە، چونکە لە فەقەرەی (أ) لە خاڵی سێیەم گوتت، یەعنی دەکرێت لە میزانیەی هەرێم شتێك تەخصیص بکرێت بۆ ئەو صندوقە، چونکە تۆ غەرامات و رسوم جارێکی تر لە قانونێکی تر عەینی شتە باس کراو قەبول نەکرا، نازانم ئێستا بە بیرم نایەتەوە کەمەیان بوو، باسمان کرد کە ئەو غەرامانە وەردەگیرێن بخرێنە ناو صندوقێك، بەڵام قەبول نەکرا، بۆ ئێستا ئەو فەقەرە (ج)ە لێرە قەبول بکرێت؟ چونکە لە فەقەرەی یەکەم عیلاجی کردووە، دەڵێت (المبالغ المخصصة من میزانیة الحکومة الاقلیم)، دەکرێت لە میزانیەی حکومەت شتێکی بۆ تەخصیص بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من خۆ مولاحەزەکەم داوا بوو، بەڵام کاك فرسەت بەو ئیعتیبارەی دەزانێ چۆنە؟ با من ڕەئیەکەی کاك کەریم و کاك دلێرو کاك بەڵێن باشتر شەرح بکەم، ئەو صندوقە خاڵی یەکەم نەبوایە (المبالغ المخصصة من میزانیة حکومة الاقلیم)، ئەو خاڵە دەمایەوە، بەڵام کە دەڵێت (المبالغ المخصصة)، خۆ حکومەتی ئیقلیم بۆ ئەو صندوقە، کە پارە دادەنێتن، دەتوانێت ڕەچاوی ئەو داهاتە بکاتن لە رسوم، کە لە وەزارەتی بیئە هاتووە زیاتریش بداتن، لەبەر ئەوە زیادە، یەعنی مومکینە مەسەلەن بڵێن ملیۆنێکی خر کردۆتەوە، حکومەت دە ملیۆنی دەداتن بەو صندوقە، زیمنی ئەوی ڕەچاوی کردووە ملیۆنێك هاتووە لە وەزارەتی مالیە هین کراوە، ئەگەر موافیق بن هەردوو لیژنەو جەنابی وەزیر، فەرموو ڕەئیتان کاك خەلیل.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەمە صندوقێکە تایبەتە، بەشێك نییە لە وەزارەت، یەعنی صندوقەکە شەخصیەتی خۆی مەعنەوی، لە ناحیەی مالی شەخصیەتی مەعنەوی هەیەو ئیستیقلالی مالی هەیە، تۆ دەتوانیت بە قانون مەصادری تەمویلی دیار بکەیت، شتێك بۆی تەخصیص دەکرێت، ئەو ئجورو غەرامەو رسومات زۆر شتێکی تەبیعییە بۆ ئەو ببێت، هیچ مەناعەتی قانونی نییە بەڕەئی ئێمە، بەس زەڕائیب نابێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر تۆ ڕەئیت چیە؟

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەرەتا ئەم یاسایە ڕەئی وەزارەتی مالیە وەرگیراوە لەسەری، بەس ئەو زەڕائیبە لادرا بوو لەوێ، نازانم چۆن گەیشتۆتە ئێرە جارێکی تر، یەعنی وەزارەتی مالیە خۆی موافیق بووە، ئەو صندوقە شتێکی موستەقیلە، ئەوە لە هەموو دنیادا هەیە، لە هەموو وڵاتێکدا، بەڕاستی ئێستا مەشاکیلی بیئی یەکجار زۆرە خۆشتان دەزانن، ئەو هۆکارانەی دەبنە هۆی پیس بوونی ژینگە، ئەگەر غەرامەیەك نەبێت، صندوقێك نەبێت ئیش لەسەر بیئە بکات، لەوە دەچێت حکومەت میزانیەی تری هەیە، ئیهتیماماتی تری هەیە بەڕاستی بەلایەوە گرنگ نییە، بۆیە ئێمە داواکارین وەکو خۆی بمێنێتەوە، تەنها زەڕائیبەکە لابرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

مـن تـەنیا صـندوقەكە بڕێـك دوو دڵـی كـردووم، ئەگـەرنا كەلیمـەی صـندوق نـەبێت هـیچ داهـاتێكی هـیچ وەزارەتێـك بـۆ وەزارەتەكـە خـۆی نانووسـێت، هـەمووی بـۆ وەزارەتـی مالییـە، تـەنیا ئیشـكالم لەوەیـە ئـەوە صندوقێكی تایبەتە، لەبەر ئەوە بـۆ ئیشـێكی تایبەتیشـە، لەوانەیـە هـەردووكیان راسـتە، ئـەوتریش راسـتە، لەبەر ئەوەی مەسەلەن حكومەت بڵێین كە تەحدیـدی موخەصەصاتێك دەكات بـۆ ئـەو صـندوقە رەچـاوی ئەوەش دەكات داهاتی خودی صـندوقەكە چـەندە لەگـەڵ رسـومات و ئەوانـە، ئـەوەش مولاحـەزە دەكـات، بـا ئەوانەی قسەیان كردووە تەواوی بكەین، كاك سەعەدەدین فەرموو.

بەڕێز ملا سعدالدين عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من مولاحەزەم لەسەر ئەوەیە (وتعتبر امواله اموالاً عامة)، یەعنی ئەوە نایەوێت شتێكی زیادە، لە پاشان كە باسی رسوم و غەرامات دەكات، دەڵێت (البيئية) لە قـانونی مالیـە، كاتێـك كـە ئـەوقافی مـالی هـەبوو، یـەعنی ئـەوەی كـە سـەر بـە وەزارەتـی ئـەوقاف بـوو، ئـەو پـارەی لـە وەقـف وەردەگـیرا لـە مالیـەی دەدراوەو لـە مزگەوتـەكان سـەرف دەكـرا، یـەعنی ئـەو شـتە هەیـە، بـوونی هەیـە لـە وەزارەتـی مالیـە، كـە دەكـرێتن ئـەو رسومات و غەرامانەش هەر سەرف بكرێتەوە بۆ ئەو مەجلیسە، یان بۆ ئەو صندوقە، لەگەڵ رێزمدا.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

دكتۆرە شوكریە فەرموو.

بەڕێز د.شوكريه رسول ابراهيم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

منیش لەگەڵ خاڵی (ج)دا نیم، ئەمە یەك.

دوو/ خاڵی یەكەمی ماددەی بیست، كە دەڵێت (لـە هەرێمـدا صـندوقێك دادەمـەزرێت)، بەڕاسـتی ئـەم چـوار دێـرە زۆر زیـادە، ئێمـە دێـین كراسـێك لەبـەر دەكـەین، ئـیتر نـە پێویسـتی بـە قیافەیـە، نـە پێویسـتی بـە سوخمەیە، بە رەئی مـن وا جوانترە (لـە هەرێمـدا صـندوقێك دادەمـەزرێت بۆچـی؟ دەبێـت بنووسـرێت بـۆ خەرج كردن، بەناوی چی؟ بەناوی صندوقی پاراستن و چاك كردنی ژینگە لە هەرێمدا، لەپێناوی چیە؟ لـە پێناو پاراستنی ژینگەو چاك كردن و پارێزگاری كـردن، تـەواو هـەتا ئـەوێ، ئەمانـەی تـر هـەموو زیـادە لـە رەگەزەكانی، لە چوارچێوەی هێنانەدی.........، ئەمانە زۆر دوورن، ئەمە خاڵێك.

خاڵێكی تر، من پرسیارم لە وەزیر هەیە، دەڵێت صندوقەكە كەسایەتیەكی مەعنەوی هەیە لە لایەن دارایـی و كارگێری سەربەخۆیە، كە ئەم كەسایەتیەی هەبێت، مانای ئەوەیە توانای ئەوەی هەیە لە رووی داراییەوە هەموو شتێك سەرف بكات، لە رووی داراییەوە پارەی بۆ بێت، ئەی باشە ئەو خـاڵی سـێیەمە بـۆ لێـرە، ئـەو داهاتانە ئیزافە بكە، لەگەڵ ئەو داهاتانە نیم، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

کاك رەشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو صندوقە وەکو لە دەستووری عێراقی هاتووە، ئەو ئەقالیمەی نەوتی لێ ئینتاج دەکرێت، دەبێت لە ئیراداتی نەوت بەشێکی باش پارە تەرخان بکرێت بۆ حیمایەی بیئە، ئەمەش وەکو ئیقلیمی کوردستان، ئەوە جەنابتان دەزانن بەرەو ئەو مەشروعانە دەڕۆین، مەفروزە لێرە دیار بکرێتن، ئەو نەوتەی ئینتاج دەکرێتن لە هەرێمی کوردستان بەشێك لە ئیراداتی وی دەعمی ئەو صندوقەی پێ بکرێتن بۆ حیمایەی ژینگە.

دوو/ بەنیسبەت رسوم و غەرامات، با نەڵێین غەرامات، بڵێین ئجور ئیدارییە، دائیمەن خەدەماتی ئیداری کە وەردەگیرێت، دەکرێت بۆ ئەو صندوقە بەکار بێت، بۆ مالیە نانێرێت، ئێمە وەختی خۆی لە غورفەی تیجارە چەند ساڵ بەناوی خەدەمات پارەمان وەرگرتووە بۆ غورفەی تیجارە، بۆ مالیە نەبووە، دەکرێتن بەناوی ئجور خەدەمات، نەك غەرامات، لێرەش هەندێك ناو هاتووە، بەڕاستی کە بەشداری بکەن لەو صندوقە، من وا تەماشا دەکەم تەقلیلی ئەهمیەتی ئەو صندوقەیە، کە لەسەر مستەوای ئەفراد، یان جەمعیاتی ئەهلی، مەفروز نییە ئێمە رێگا بدەین، خۆ صندوق سواڵکاری نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەی ئەخیریت زۆر تەبیعییە، فەردیش موساعەدە بکات، سوپاسی دەکەین، دەوڵەتیش بیکات سوپاسی دەکەین، بەڵام ئەوەی لە 5٪ەکە لە قانونێك قەرار دراوە، مادام لێرە دەڵێت (المبالغ المخصصة من میزانیة حکومة الاقلیم) رەچاوی ئەوەش دەکات، دکتۆرە رۆژان فەرموو.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تێبینیم لەسەر بڕگەی یەکەم هەیە، کە دەڵێت (القانون والانظمة والتعلیمات واللوائح) وشەی (اللوائح) لێرە لا بدرێت ئیکتیفا بە تەعلیمات بکرێت بەسە، هەروەها لە هەمان بڕگە باس لە ئەهداف دەکات و کۆمەڵێك شتیش دەژمێرێت (حمایة البیئة او تحسینها او المحافظة علی عناصرها) ئایا بێ لە حیمایەو تەحسین بیئە هیچ ئەهدافی تری هەیە لەو یاسایە؟ یان ئەو بڕگەیە ئیکتیفا بکرێت بە حیمایەی بیئەو تەحسینی، یان ئەوە لابدرێت تەحقیقی ئەهداف بمێنێت، چونکە وابزانم هەدەف لەو یاسایە حیمایەو تەحسینی بیئەیە، هەروەکو لەناوی یاسایەکەدا هاتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

(اللوائح) راست دەكات، لوائيحەكە شەتب بكرێت، هەر لە قوانينى خۆماندا ئەو موستەڵەحە وەكو كاك فرسەت دەڵێت نيمانە، (الاهداف والاغراض)، ئەهداف عەينى شتە، خۆ تەنيا (الاهداف والاغراض المنصوص عليها)، كە گوتت ئەهداف ماناى حيمايەو تەحسينى بيئە، عەينى شت دەكات، (الاهداف والاغراض حماية وتحسين البيئة) دەكاتن، دەمێنێت تەنيا ئەو خيلافەى لەسەر بڕگەى (ج)، ژمارەيەك لە ئەندامانى پەرلەمان دەڵێن زيادە، يەعنى لەبەر ئەوەى دەچێتە وەزارەتى ماليە، جەنابى وەزير فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امين/ وەزيرى ژينگە:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

لەڕاستيدا من سەرەتا باسم كرد، لە قەوانينى بيئەى دنيا ئەو صندوقە هەيە، ئەوە يەكێكە لەو داواكاريانەى لەوانەيە چەند جارێك لە رۆژنامەكانى خۆمان دووبارە بۆتەوە، خاڵى گرنگ لەم فەسڵە بڕگەى (ج)ە لە ماددەى دە، ئەگەر ئێمە نەتوانين غەرامات بخەينە سەر ئەو مەنشەئانەى كە بيئە پيس دەكەن، هيچ جيهەتێكى تر نييە غەرامە وەربگرێت، ناتوانين نە ئێمە وەريدەگرين، نە كەسى تر، هەموو بەرهەمهێنێك بە ئارەزووى خۆى پيس دەكات بەبێ ئەوەى غەرامەيەك هەبێت لە موقابيلدا خزمەتى ژينگەكەى پێ بكرێتەوە، چونكە ئێمە وەزارەتى مەعنين، ئەمە يەكێكە لە خاڵە گرنگەكانى صندوقەكە، يەعنى پێموايە داهاتى سەرەكى صندوقەكە بريتييە لە ئەمە، لەم غەراماتەى كە ئێمە دەيخەينە سەر ئەو پرۆژانەى كە دەبنە هۆى تێكچوونى ژينگە، بەپێى ئەو تەعليماتە، بەپێى ئەوەى ليژنەكە بڕيارى دەدات، ئەمە بريتيە لە غەرامەيەكى سەنەوى لەسەر هەموو ئەوانە، لەبەر ئەوە لابردنى پێموايە صندوقەكە ئەهميەتى نامێنێت، لەگەڵ رێزمدا.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

ئەو برادەرانەو بەخۆشمەوە كە پێمان وابوو لابدرێت، من دوو دڵيەكەم لەوە بوو، يەكەم/ صندوق بوو، ناوى صندوقى هێنا، دووەميش/ جەنابى وەزير دەڵێت ئێمە رەئى وەزارەتى داراييشمان وەرگرتووە، كەواتە لە رووى دارايى و قانونييەوە، جەنابى وەزير خۆى بەناوى وەزارەتى ماليەش دەڵێت موافيقن، تەنيا ئەوەندەيە ئێمە لە رووى قانونى زەريبەكە هين نييە، لەگەڵ ئەوەشدا ئەگەر ئەوانەى كە قسەتان كرد دەبێت لابچێت، ئەگەر موسيڕن لەسەرى، چونكە خۆم سەحبم كرد، كە گوتم بڕگەى (ج) زيادە، ئێستا ناڵێم زيادە، ناڵێم كەمە، لەبەر ئەوەى جەنابى وەزير دەڵێت ئەوە رەئى وەزارەتى ماليەشە، تەنيا زەريبەكەمان لابرد، تەنيا دوو رەئيەكەيە حەسمى دەكەين، ئێمە زەريبەكەمان لابرد، دەمێنێت بڕگەى (ج)ەكە هەمووى لابچێت، من خۆم يەكەم جار قسەم كرد گوتم لابچێت، بەڵام ئێستا ناڵێم لابچێت، لەبەر ئەوەى جەنابى وەزير دەڵێت ئەوە رەئى وەزارەتى ماليەشە، لەبەر ئەوەى خۆشم دوو دڵم صندوقە، نەك داهات، كاك كەريم يەكەم جار داوات كرد لابچێت، موسيڕى لەسەر داوايەكەت كە لابچێت، فەرموو.

بەڕێز كريم بحرى عبدالله:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

بەڕاستی من نازانم، من لە دەرسی مالیە کە خوێندومە دەڵێت (الدولە بالوعە)، یەعنی هەرچی هەبێت دەبێت بچێتە ناو خەزینەو ناو ئەوەی مالیە، لەوێش بێت تەوزیع بکرێتن، بەڕاستی نەگوتراوە، ئەگەر هەر وەزارەتێك صندوقێك دابنێت و خۆشی غەرامات وەربگرێت و خۆشی رسوم بکات، هەمووی بۆ خۆی ببات و نەچێتەوە خەزینە وەکو داهاتێك حیساب نەکرێتن، کەواتە هیچ نەکرا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دەولە بالوعە نییە، ئەوە یەك.

دووەمین/ وەزارەتی بیئەش دەوڵەتە، من بە بیرم دێت داهاتی وەزارەتی کارەبا، بۆ خۆی بوو، ئێمە بە بیرمان دێت قەرزمان دەکرد، وەکو وەزارەتی مالیە قەرزمان دەکرد لە وەزارەتی دیکە، کارەبا لە داهاتی وەزارەتی کارەبا مەعاشمان پێ دەدا، لەبەر ئەوە هەمووی دەچێتەوە یەك هینەوە، بە هەر حاڵ موقتەرەحەکە بۆ شەتبی بڕگەی (ج)، کاك دکتۆر دلێر تۆ رەئیت چیە؟

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاویس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە سیستەمێکمان هەیە بەڕاستی هەموو واریداتی دەوڵەت دەچێتەوە وەزارەتی مالیە، لە وەزارەتی مالیەوە سەر لەنوێ تەوزیع دەکرێتەوە بەسەر دامودەزگاکانی دەوڵەتدا، راستە هەندێك دامودەزگامان هەیە واریداتی خۆی هەیە، تەمویلی زاتی خۆی دەکات و خۆی خۆی بەخێو دەکات، ئەو واریداتانەی دوایی ئەگەڕێتەوە بۆ خۆی، بەلاَم هەمووی دەچێتەوە حیسابێك، کە پێی دەگوترێت حیسابی (69) ئەگەر لە ژمارەکە بە هەڵەدا نەچووبم، لەبەر ئەوە ئەمە دژایەتی هەیە لەگەڵ ئەو سیستەمەی کە ئێمە هەمانە، ئێمە دژی ئەوە نین کە ئەو صندوقە هەبێت و صندوقێکی چالاك بێت و دەعم بکرێت، بەلاَم بەم شێوەیە دەعم ناکرێت، ئەمە لەگەڵ ئەو سیستەمەی ئێمە کە پەیڕەوی دەکەین لە رووی داراییەوە دژە، دیسان من هەندێك تێبینیم هەیە سەبارەت بە خاڵی چوارەم، دوایی دێمە سەری، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کەواتە موقتەرەحی کاك کەریم کە دکتۆر دلێریش پشتگیری لێ دەکات و کە ئەندامێکی تریش پشتگیری لێ دەکات، کە دەڵێت خاڵی (ج) زیادە لابچێت، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە ئەو بڕگەیە لابچێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ 20 دەنگ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ ئەوەیە وەکو خۆی بمێنێتەوە بەس زەریبەکە لابچێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ سی و قصور دەنگ، زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەکو خۆی مایەوەو ماعەدا زەریبە، بەس زەریبەکەی لێ لاچوو، جەنابی وەزیر ئەوەشی گوت کە وەزارەتی دارایی موافیق بووە، ئێستاکە ماددەکە هەمووی بە لابردنی وشەی (اللوائح) کە دکتۆرە رۆژان گوتی لەگەڵ زەریبە، ماددەکە بە لابردنی کەلیمەی لەوائح و زەریبە دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، دوو کەس لەگەڵدا نییە، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، تکایە ماددەکەی تر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەشی چوارەم

پلاندانانی ژینگەیی

ماددەی (21) کە دەبێتە ماددەی (11):

یەکەم: بەپێی پێشنیاری ئەنجومەن، وەزیر پلانێکی بنچینەیی بۆ پاراستنی ژینگە لە هەرێمدا دادەنێ و ئەم پلانە دان بەو بڕیارە دەنێ، کە لە ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەردەکرێ.

دووەم: پلانی پاراستنی ژینگەی بنچینەیی ملکەچی ئەو چاو پێداخشاندنەوە دەوریانە دەبێ، کە هەردوو ساڵ جارێك وەزیر ئەنجامی دەدات و بەپێی پێشنیاری ئەنجومەن دان بەو هەموار کردنانەدا دەنێ، کە بە بڕیارێك لە ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەردەکرێت.

سێیەم: چاو پێ داخشاندنەوەی دەوری بە پشت بەستن بە حاڵەتی ژینگەی هەرێمی ئەنجام دەدرێ لەگەڵ لەبەرچاو گرتنی پەرەسەندنەکانی جیهانی لە مەیدانەکانی زانست و توێژینەوەو تەکنۆلۆژیا.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لیژنەی هاوبەش پشتگیری ئەو ماددەیە دەکات و هیچ تێبینیەکمان نییە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

شتێکی زۆر ڕەوایە هەموو نوقتەکان، کاك سەعدەدین فەرموو.

بەڕێز ملا سعدالدین عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

عادەتەن مەجلیسەکە خوتەکەی دادەنێت، نەك وەزیر (یضع الوزیر خطة اساسیة لحمایة البیئة) لە هەموو ماددەکەی مەجلیس بکرێتە وەزیر، وەزیریش بکرێتەوە مەجلیس، ماددەکە زۆر رێك دەبێتەوە، یەعنی (بناءا علی مقترح الوزیر) مەجلیس خوتەکەی دادەنێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

تاڤگە خان فەرموو.

بەڕێز تاڤگە محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بە ڕەئی من ئەو قسەی کاك سەعدەدین قەیدی ناکات ئەوە مەجلیسی حیمایەی بیئەیە لە ئیقلیم، بەڵام ئایا وەزیر بە تەنها خوتەکە دادەنێت؟ یان وەزارەت حازری دەکات بۆ مەجلیسەکە؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك ئیحسان فەرمووە.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

چونكە وەزیر سەرۆكی ئەو ئەنجومەنەیە، لەبەر ئەوە دەبێت پێشنیارەكە هەر لە لای ئەنجومەن بێت، چونكە وەزیرەكە خۆی سەرۆكی ئەنجومەنەكەیە، ئەوە خاڵی یەكەم.

خاڵی دووەم/ خوتەی حیمایەی بیئە موراجەعەی دەوری دوو ساڵ، بە ڕەئی من ئێستا لەم زەمانانە ئەو بارودۆخە لەسەر ژینگە دەبێت، ئەو مەسەلەی سۆتن و ئەو مەسەلەی خۆڵ بارین و ئەو مەشاكیلی دیكەی بیئەیە، پێویستی موراجەعەی ساڵانە هەیە، نەك دوو ساڵ جارێك بێتن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەو مولاحەزەیە لە ناحیەی لوغەوی فیعلەن وا هاتووە، یەعنی خۆی (یضع الوزیر خطة اساسیة لحمایة البیئة)، خۆی وەزیریش ڕەئیسی مەجلیسەكەیە (یضع المجلس خطة یقوم بها مجلس الوزراء) شتێكی وا بێتن، ماددەی یەكەم گۆڕینەكە وا دەبێتن (او یقر مجلس الوزراء الخطة الذي یضعها مجلس البیئة)، لیژنەی هاوبەش ئەگەر چاكی بكەن (یضع المجلس خطة یقرها مجلس الوزراء)، جەنابی وەزیر فەرمووە.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لەڕاستیدا مەجلیسەكە پێشتریش باسمان كرد، ئەو ئیشی ئیقتیراحەكەیە، چونكە مەجلیسەكە هەر یەكە نوێنەری وەزارەتێكە، ئەوان خوتەی بیئی دانانێن، وەزارەت دایدەنێت، بەس لەسەر ئیقتیراحی ئەوە ڕەفع دەكرێت بۆ ئەنجومەنی وەزیران لەوێ موصادەقەی لەسەر دەكرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر كە مەجلیس كۆبوونەوەی دەكات ئیقتیراح وەزعەكە هەمووی بە ئیمزای ڕەئیسی مەجلیسەكە دەبێت، كە وەزیرە، كەواتە هەردووكیان یەك قوەی قانونیان هەیە، مەجلیس خوتەیەكی ئیقرار كرد، یان داینا، یان ڕەئیسی مەجلیس داینێت، یەعنی وەزیر، یان دەتوانین وا بڵێین (تقوم الوزارة بوضع خطة بناءا علی اقتراح المجلس وتقر خطة من قبل بقرار یصدرها مجلس الوزراء) ئەوها باشە، (تقوم الوزارة بوضع الخطة الاساسیة لحمایة البیئة في الاقلیم بناءا علی اقتراح المجلس، وتقر خطة بقرار یصدر عن مجلس الوزراء)، (وتقر خطة من قبل مجلس الوزراء)، ئەو صیاغەكە دوایی هینی دەكەین، كەواتە ئەو ماددەیە بە گۆڕینی بڕگەی یەكەم لەبەر ڕۆشنایی قسەكانی بەڕێزان دەیخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەكۆی دەنگ وەرگیرا، تكایە ماددەكەی تر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەشی پێنجەم

هەڵسەنگاندنی کاریگەری ژینگەیی و ڕەزامەندی ژینگەیی

ماددەی (22) کە دەبێتە ماددەی (12):

هەر کەسێکی سروشتی، یان مەعنەوی گشتی، یان تایبەتی تێکەڵاو، یان هەر لایەنێك دوای بەکار بوونی ئەم یاسایە دامەزرا بێ و چالاکیەك ئەنجام بدات و کاریگەری لەسەر ژینگە هەبێت، پێویستە توێژینەوەیەك ئامادە بکات، بۆ هەڵسەنگاندنی کاریگەری چالاکی ئەو پرۆژانەی دایاندەمەزرێنێ لەسەر ژینگەداو بۆ وەزارەتی بەرز بکاتەوە، بۆ وەرگرتنی بڕیاری گونجاو دەربارەیەوەو پێویستە ئەو توێژینەوەیە ئەمانە لەخۆی بگرێ:

یەکەم: هەڵسەنگاندنی کاریگەریەکانی ئەرێنی و نەرێنی پرۆژەکە، یان دامەزراوەکە، یان کارگەکە لەسەر ژینگەدا.

دووەم: هۆکارەکانی پێشنیار کراو بۆ دوورکەوتنەوەو چارەسەر کردنی هۆکارەکانی پیس بوون، بەجۆرێك جێ بەجێ کردنی ڕێنماییو بەرزەفتکاریەکانی ژینگە بێنێتە دی.

سێیەم: حاڵەتەکانی پیس بوونی لە ناکاو ئایندەو ئەو ئامادەکاریەی پێویستە بیگرینەبەر.

چوارەم: بەدیلەکانی کە دەتوانرێ بۆ بەکارهێنانی تەکنۆلۆژیای پاكو خاوێنتری ژینگە بخرێتە کار.

پێنجەم: کەم کردنەوەی پاشماوەکانو کۆکردنەوەی سەر لەنوێو بەکارهێنانەوەی.

شەشەم: هەڵسەنگاندنی گوژمەی و سوودەکانو ئەو زیانە ژینگەییانەی کە لە پرۆژەکە دەکەوێتەوە.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بە (بەشی پێنجەم) لە هەر شوێنێکی ئەم بەشەدا وشەی (هەڵسەنگاندن) هاتووە، پێشنیار دەکەین بکرێتە (مەزەندە کردن).

عەرەبیەکەی بەم شێوەیە: (بالنسبة للفصل الخامس جعل كلمة (تقيم) بكلمة (تقدير) اينما وردت في مواد الفصل.

لەڕاستیدا تەقیم لەم بەشەدا لە جێی خۆی نەهاتووە، ئەمە مەزند نەکردنە، یەعنی دەبێت بزانرێت چەندێکە تەقیم کردن، هەڵسەنگاندن بزانین چۆنیەتەکەی چۆنە؟ بەڵام لێرە چۆنیەتەکەی بە تەنها مەقصەدمان نییە، دەبێت چەند لایەنی لەم بڕگانەدا هاتووە چەندە؟ ئەو پێشێلکاریانەی کە کراون، لەبەر ئەوە گونجاوترە تەقیمەکە بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە ماددەی یەك بڕگەی (13)م تەفسیرمان کردووە، گوتی (تقدیر الاثر البیئي) بە کەلیمەی تەقدیر هاتووە، دوایی ئێمە تەعریفمان کردووە، (تحدید وتحلیل وتقیم اثار مشروع او منشأة او نشاط علی البیئة............)، لەوێ مادام تەقدیر هاتووە، باسی تەقیم و تەحلیل و ئەو عەمەلیاتانە هەمووی دەکرێت، عینوانی فەسڵەکە ببێتە (تقدیر الاثر البیئي)، لە هەر شوێنێك تەقویم هاتبێت بکرێتە تەقدیر، چونکە خۆی (یتضمن تحلیل وتقیم) ئەوانە هەمووی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، ئەوە ماددەیەکە هەمووی بە دیقەت هین کراوە، لیژنەی هاوبەش ئەو تەعدیلەی کە داوایان کرد بوو لەگەڵ ماددەی یەك ئیقرارمان کردو دەگونجێت، ئەگەر کەس قسەی لەسەر نییە دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، ماددەکانی تر دێن هەمووی عیلمینە قابیلی موناقەشە ناکات، ئیلا ئەگەر مەسەلەیەکی جەوهەری نەبێتن، تکایە ماددەکەی تر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (23) کە دەبێتە ماددەی (13):

وەزیر بۆی هەیە داوا لە هەر کەسێکی سروشتی، یان مەعنەوی، یان هەر لایەنێکی وەستاو بکات بەر لە بەکار بوونی ئەم یاسایە، چالاکیەك ئەنجام بدات و کاریگەری لەسەر ژینگەدا هەبێ، توێژینەوەیەك ئامادە بکات بۆ هەڵسەنگاندنی کاریگەری پرۆژەکانی لەسەر ژینگەدا، ئەگەر پێداویستیەکانی پاراستنی ژینگە پێویست بکات.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە هیچ تێبینیەکمان نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەش دەسەلاتێکی تەبیعییە بدرێتە وەزیر، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، تکایە ماددەکەی تر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (24) دەبێتە ماددەی (14)؛

ئەنجومەن بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنەکانی پەیوەندیدار پێوانەو مواسەفات و بنەڕەت و بەرزەفتکاریەکانی پێویست دابنێت، بۆ دەست نیشان کردنی پرۆژەو ئەو مەیدانانەی ملکەچن بۆ توێژینەوەکانی هەڵسەنگاندنی کاریگەری ژینگەیی و ئامادە کردنی لیستی ئەو پرۆژانەو دانانی پێڕەو و ڕێکارەکانی هەڵسەنگاندنی کاریگەری ژینگەیی.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە هیچ تێبینیەکمان نییە، جگە لەو پێشنیارەی لە پێشەوە باسمان کرد، هەڵسەنگاندن بکرێت بە مەزندە کردن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من مولاحەزەیەکم هەیە، ئەویش (يضع المجلس وبالتنسيق مع الجهات المعنية) ئەو تەنسیقە مەجلیس ناتوانێت بیکات، دەبێت وەزارەت بیکات، مەجلیس کۆبوونەوەی دەکات، تەنسیقەکە دەبێت وەزارەت پێی هەڵبستێتن، لەبەر ئەوە دەبێت صیغەکەی بگۆڕین، (يضع)ەکە هەر زیادە (تقوم الوزارة وبالتنسيق مع الجهات المعنية بوضع المعايير والمواصفات والاسس والضوابط اللازمة لتحديد المشاريع والمجالات التي تخضع لدراسات تقدير الاثر البيئي واعداد قوائم بهذه المشاريع ووضع نظم واجراءات تقدير الاثر البيئي) وای لێ دێتن، ئێستا تەقیمەکە بووە تەقدیر، (يضع المجلس) بووە (تقوم الوزارة وبالتنسيق مع الجهات المعنية بوضع المعايير)، تەواوە، لیژنەی هاوبەش پێتان باشە، جەنابی وەزیر، فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوەی جەنابیشت باشە، بەڵام لێرە باس لە مەجلیس کراوە، باس لەو مەعاییرانە دەکەین، کە هەر پرۆژەیەك تەصنیفی پرۆژەکان دەکرێت، وەکو ئێستا بابڵێین هەیە (أ و ب و ج) کام پرۆژە پێویستە بخرێتە ژێر چاودێری بیئیەوە؟ بەبێ ئەو راپۆرتی هەڵسەنگاندنی بیئییە رێگای پێ نادرێت، بەڵام ئەگەر بێتو بەس وەزارەت دیاری بکات، لەوە دەچێت جۆرێك لە فشار لەسەر وەزارەتەکانی دیکە دروست بکات، چونکە ئەم پرۆژانە هی وەزارەتەکانی ترن لە بەرهەمهێنانەوە بگرە تا وەزارەتی صناعە، تا وەزارەتی صحە، تا هەموو وەزارەتەکان، کاتێك بە تەنیا وەزارەتی بیئە بڕیار بدات، لەوانەیە هەندێك مەعاییری زۆر قورس دابنێت، کەس نەتوانێت پرۆژەیەك بکاتەوە، بۆیە ئەگەر رەئی مەجلیسەکە کە نوێنەری وەزارەتەکانی تری تیایە لەگەڵ بێت باشترە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێمه كه پێشتر هینمان كرد گوتمان (تقوم الوزارة بوضع خطة بناءا على اقتراح المجلس)، تۆش لەبەر رۆشنایی خوتەکە دەجولێیەوە، كە خوتەكە لە لایەن مەجلیسەوە دانراوە، لێرەش دەتوانین ئەگەر بۆ ئەوەی تەئكید لەسەر شتەكە بكەینەوە (تقوم الوزارة بناءا على الخطة الاساسية للمجلس)، بەلاْم مەجلیس ناتوانێت تەنسیق بكات، ئیلا دەبێت وەزارەت تەنسیق بكات، فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ببوورە جەنابی سەرۆك، ئەوە دانانی خوتەی بیئییە، ئەمە تەنها دانانی مەعاییرێكە، كە باسمان كردووە ئەم مەجلیسە وەزارەتی بیئە خۆی سەرپەرشتی دەكات و وەزیر خۆی رەئیسی مەجلیسەكەیە، تەنسیق بكات لەگەڵ جیهاتی مەعنی بۆ دانانی مواصەفاتێك، كە تایبەتە بە تەقدیر بیئەكەیە، یەعنی تەنها بۆ دانانی ئەو مواصەفاتانەی كە چ مەشروعێك داوای ئەو راپۆرتەی دەكرێت.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك جەمال لە ئەمریكا چۆنە؟

بەڕێز جمال محمد قاسم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

تەبیعی عادەتەن من باسی بانكی دەولی دەكەم، كە قەرز دەدات بە دەوڵەتان، عادەتەن ئەوان قبولی لیژنەو مەجالیسی مەحەلی ناكەن بۆ تەقدیر، بەرنامەیەكیان هەیە پێی دەڵێن (ڤسبلتی سەتدی فۆر پارك پلان) بۆ هەر پرۆژەیەك بێت، ئەوان كە هی دوەلین مەجموعەیەك دەوڵەت شارەزاییان لەو مەوزوعە هەیە، كە ئەو تەقدیرو دیراسەیە بكەن، بۆ ئەوەی لە ئەنجامدا ئەو شەریكەی كە دروست دەكرێت، كە بڵێین بانكی دوەلی پارەی تیا سەرف كردووە، بەر مەسئوولیەت نەكەون، لەبەر ئەوە ئەوان تەحەمولی مەحەلی ناكەن، لەبەر ئەوە ئەم مەوزوعە مەوزوعێكی گرنگە، بە قەناعەتی من وەزارەت تەئكید لەسەر ئەوە بكاتەوە، كە شەریكاتی ئەجنەبی گەورە، كە شارەزاییان هەیە لە دیراسەت كردن و تەحلیلاتی دروست كردنی ئەو شەریكاتانە، ئەو تەئسیراتانەی كە هەیانە دەیانبێت لە ئێستاو لە داهاتووشدا ئیستیفادە لەو شتە بكرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

من هینەكەی خۆم تەعدیل دەكەم، (یضع المجلس او بالتنسیق مع الجهات المعنیة) لاببە، لەبەر ئەوەی تۆ مەجلیسەكە نوێنەری هەموو وەزارەتەكانی تێدایە، كەواتە جیهاتی مەعنی ئۆتۆماتیكیەن لە مەجلیسەكە هەن، (یضع المجلس المعاییر والمواصفات والاسس والضوابط اللازمة لتحدید المشاریع والمجالات التي تخضع لدراسات تقدیر الاثر البیئي واعداد قوائم بهذه المشاریع ووضع نظم واجراءات تقدیر الاثر البیئي)، فەرموو كاك خەلیل.

بەڕێز خليل ابراهيم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەرچەندە رەئی وەزیر موهیمە لێرە، من وا دەبینم ئەو ماددەیە هەمووی زیادە، مادام گوتی (يضع المجلس)، چونکە لە ماددەی چواردە، کە بووە ماددەی شەش لە (ثانيا وثالثا) بخوێنن دەڵێت لە سەلاحياتی ئەو مەجلیسە (ثانياً/ اقرار واعتماد المواصفات والمعايير القياسية لعناصر البيئة.

ثالثاً/ اقرار الشروط والضوابط التي يجب توافرها في المنشأت والنشاطات التي لها تأثير ضار على البيئة او يؤدي الى الاخلال بتوازنها).

وابزانم عەینی ئەو ماددە، یەعنی هەر ئەو بڕگەیەی تێدایە، جا لێرە هەر زیادە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بە کاك فرسەتیشم گوت زیادە، ئەگەر جەنابی وەزیر رازی بێت دەیخەمە دەنگدانەوە بۆ ئیلغای.

بەڕێز دارا محمد امين/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

راستە لەوێش هاتووە، لێرە دووبارە بۆتەوە، بەس ئەمە دوو فەسڵی جیایە، لەویٚ باس لە سەلاحیاتی مەجلیس دەکات، لێرە باس لە بابەتێکی زۆر گرنگ دەکەین، کە ئەوە بڕبڕەی پشتی ژینگەیە، ئەویش هەڵسەنگاندنی کاریگەری ژینگەیی مەشاریعە، لە هەموو دنیا هەر کۆمپانیایەك کە بیەوێت ئیش بکات، بەرهەمهێنان بکات، دەڵێت ئەوە لە قەوانینی خۆتان چیتان هەیە لەسەر ئەوە، کە بریتیە لەم بڕگانە، کە مەعاییرەکانی لە لایەن مەجلیسێکی تایبەتەوە دیاری کراوە، ئەوە یەکێکە لە خاڵەکان، یەعنی ئەمە فەسڵێکی تایبەتە، تەنسیقەکە موشکیلە نییە، چونکە ئەوە وەزارەتی تری تیایە، زۆر تەبیعییە ئەگەر لابچێتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆر نوری فەرموو.

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لەگەڵ ئەوەم کەوا وشەی (الجهات المعنية) بمێنێت، بەلأم بکرێت بە (الجهات المختصە)، چونکە زانکۆیەکان ئەوان دەتوانن هاوکاری ئەو ئەنجومەن بکەن، بەبیٚ ئەوەی کەوا ئەندامی ئەو لایەنە بن، لەبەر ئەوەی مانەوەی بەم شێوەیە بێت، بەلأم بکرێت بە (الجهات المختصە) چاکترە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك محەمەد فەرەج فەرموو.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من قسەكەم لەسەر ئەوەیە ئەنجومەن لە هەموو وەزارەتێكدا، لە هەموو جێگایەكدا ئیستیشارییە، ناتوانێت مەعاییر دابنێت، دەتوانێت پێشنیار بكات، لەبەر ئەوە دەبێت بە كاری وەزارەتەكە، وەزارەت دەبێت مەعاییرو مواصەفات دابنێت، نەك ئەنجومەن، ئەنجومەن ئیشی ئیستیشارییە، دەتوانێت تەوصیە بكات، پێشنیار بكات، بەلاّم دەبێت وەزارەتەكە ئەو توانایە وەربگرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەو مەجلیسە ئیستیشاری نییە، بەپێی مەوادەكانی پێشتر كە دیاریمان كردووە، مەجلیسێكە دەسەلاّتی هەیە، ئەوە یەك.

جوابی كاك دكتۆر نوریش، سەرۆكی زانكۆ لە ماددەكانی تردا دەڵێت رەئیسی مەجلیس، یان وەزیر بۆی هەیە ئیستیشارە بە هەر كەسێك بكات، یەعنی كەواتە بەبێ ئەوەی ناویشیان بێنێت، دەتوانێت ئیستیشارە بكات، كەواتە جەنابی وەزیریش موافیق بوو لەسەر ئەو ئیقتیراحەی بەندەتان و هەردوو لیژنەش پێیان باش بوو وای لێ بێتن (یضع المجلس المعايير والمواصفات والاسس والضوابط اللازمة لتحديد المشاريع والمجالات التي تخضع لدراسات تقدير الاثر البيئي واعداد قوائم بهذه المشاريع ووضع نظم واجراءات تقدير الاثر البيئي) دەیخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵ ئەو ماددەیە بە تەعدیلاتەوە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، تكایە ماددەكەی تر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی (25) كە دەبێتە ماددەی (15):

هەموو لایەنەكانی پەیوەندیدارو بەهەماهەنگی لەگەڵ وەزارەت و بەر لە بەدەستهێنانی رەزامەندی بۆ هەر پرۆژەیەك، پابەند دەبن بە وەرگرتنی ئەم رێ وشوێن‌و رێكارانەی خوارەوە:-

یەكەم: كار كردن بۆ قەدەغە كردنی كاریگەرییەكانی نەرێنی ژینگە، كە بۆی هەیە لە پرۆژەكانیان، یان لەو پرۆژانەی دەكەونە ژێر چاودێریكردنیان یان ئەوانەی رەزامەندی دەربارەیانەوە دەردەكەن، پەیدا ببن.

دووەم: وەرگرتنی هەموو رێكارەكانی گونجاو بۆ مسۆگەر كردنی پیادەكردنی رێساكانی لەم یاسایەدا هاتووە، بەسەر پرۆژەكانیان و پرۆژەكانی كە دەكەونە ژێر چاودێری كردنی، یان ئەوەی دەركردنی رەزامەندی دەربارەیانەوە دەگرێتە ئەستۆ، لەوانەش پێڕەو و رێنماییەكانی بەپێی ئەم یاسایەدا دەركراوە.

سێیەم: چاودێری کردن و بەدواداچوونی پێڕەوو پێوانەکانی ژینگەو لە پرۆژەکانی و یان ئەو پرۆژانەی دەکەونە ژێر چاودێرییەوەو پابەند بێت پێیانەوەو بەهۆی راپۆرتی دەورییەوە دەربارەیانەوە ئەنجومەن ئاگادار بکاتەوە.

چوارەم: هەماهەنگی لەگەڵ ئەنجومەن بکات بەر لە دەرکردنی هەر رەزامەندیەك، یان راگەیاندنێك پەیوەندی بە ئەنجامدانی چالاکی ستراتیژی و زەبەلاحەوە هەبێت و کاریگەر بێت لەسەر ژینگەدا.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە تەنها تێبینیمان ئەوەیە لە عەرەبیەکە (وحذف كلمة (اجراء)من (رابعا) هەر بمێنێتەوە (التنسيق مع المجلس قبل اصدار اية موافقات...........).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو ماددەیەش ئەگەر کەس مولاحەزەی لەسەر نییە، بە دەقیقی هاتووە، تەنیا لە رابعا (اجراء)ەکە حەزف بکرێت، کاك ئیحسان فەرموو.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

فەقەرەی یەکەم لە بەندەکە هاتووە (العمل على منع التاثيرات السلبية) هەر کارێك لەناو کۆمەڵگا، لەناو وڵات بکرێت ئەکید تەئسیراتی هەیە، مەنع کردنی تەئسراتی سلبی ئەوە مومکین نییە، بەس دەتوانیت بڵێی ئیقلال، یەعنی کەم کردنەوە، بە رەئی من ئەو مەنع کردنە بکرێتە کەم کردنەوە عەمەلی ترو باشترە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆر نوری فەرموو.

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش لەگەڵ رەئی کاك ئیحسانم فەقەرەی یەك بکرێت (منع التاثيرات)ە.

دوو/ (اتخاذ كافة الاجراءات المناسبة) بکرێت (اتخاذ التدابير اللازمة).

چوار/ وەکو پێشنیار کرا ئیجرائەکە لاببرێت، پرسیارێکم هەیە لە جەنابی وەزیر، کە دەڵێت (بممارسة نشاطات استراتيجية وعملاقة) مەبەستی لەوەدا چیە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خۆی ئەگەر ئەو مولاحەزەیەتان بەجێ بوو، ئەگەر جوملەی دوای ئەوەتان تێدا نەبوایە، ئەو جوملەی دواتر دەڵێت (العمل على منع التاثيرات السلبية البيئية التي قد تنجم عن مشاريعها)، یەعنی ئەوە کۆنترۆلی خۆیەتی، کۆنترۆلی مەشروعەکەیە، دەبێت بکرێتن، ئەگەر ئەوەی تێدا نەبوایە مولاحەزەکەتان لە جێی

خۆی بوو، کەواتە ئەو ماددەیە تەنیا مولاحەزەی لیژنەی هاوبەش کە ئیجرائەکەیان ئیلغا کرد، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، تکایە ماددەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (26) کە دەبێتە ماددەی (16):

پێویستە وەزارەت بە دوای جێ بەجێ کردنی بڕیارەکانی دەرکراون و تایبەتن بە کاریگەریەکانی ژینگە سەبارەت بە پرۆژەو دامەزراوەکاندا بچێ لە میانەی هەماهەنگی کردن لەگەڵ لایەنەکانی پەیوەندیدارەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە ئەندامەکان دەڵێن ئەو ماددەیە زیادە، جەنابی وەزیریش دەڵێت مانعم نییە بیخەیتە دەنگدانەوە، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە ئەو ماددەیە شەتب بکرێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بۆ شەتبەکە فەرموو جارێ نیوەی دەنگمان بۆداوە، نیوەکەی تر ماوە.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەم ماددەیە بەڕاستی نابێت شەتب بکرێت، وەباهەتێکە لەسەر وەزارەت، ئەو بڕیارانەی کە دەردەچێت لە مەجلیسەوە، ئەو تەقیمە هەر هەمووی، ئەم شروت و مەعاییرو مواصەفاتەی کە دەردەچێت، بۆ ئەوەی بزانین چەند ئەو مەعەمەلانەی کە قائیمە، ئەو مەعەمەلانەی (التی ستقام) تا چەند.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاکە بزانە، فەرموو جەنابت، خۆی پەلەکە لە ئێمە بوو دەنگمان بۆدا، بەڵام تەواو نەبوو، تەنیا گوتمان کێ لەگەڵدایەو کێ لەگەڵدا نییە تەواومان نەکرد، چونکە داوای کرد، بە هەر حاڵ، ئێمە نیوەی دەنگدانمان کرد، با عەرزت بکەم ئەو ماددەیە بۆیە دەنگ بەرز بۆوە کە زیادە، لەبەر ئەوەی لە چەندین ماددەی تردا ئەو تەفسیرە هەیە، وەزارەت مەهامیەتی، تەنفیزی قەراراتی بکاتن، کە خۆی دەردەهێنێت، کە عیلاقەی بە تەئسیراتی بیئەوە هەیە، تەحصیل حاصلەو بەدیهیەتە، بێجگە لەوە لە قانونی وەزارەتیشدا ئەوە هەیە، فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی ئێمە فەسڵێکی تر باس دەکەین، کە باس لە تەقیمی ئەسەری بیئییە، دەبێت ئێمە وەکو باسم کرد، ئەو فەسڵە زۆر گرنگە بۆ ئێمە، کە ئێستا کوردستان لەسەر بەرهەمهێنانەو دەیان مەعمەلمان هەیە زووتر دروست کراوە، هەمیشە ئێستا هەیە، کە بەپێی ئەمە دەتوانین مامەڵەی لەگەڵ بکەین، ئێمە ئەگەر فەقەرەی یەکمان هەبێت ماددەیەك لە کۆتایی ئەم فەسڵە، کە وەزارەت بۆی هەیە ئەم بڕیارانە جێ بەجێ

بكات، بۆی هەیە موتابەعەی بكات، كە تایبەتە بە تەقیمی ئەسەری بیئی، یەعنی بابەتەكەی ئێمە تایبەتە بەم بڕگەیە كە (ئی ئای كە)یە وەزارەت بۆی هەبێت موتابەعەی بكات، بۆی هەبێت ئەم بڕیارانە جێ بەجێ بكات، بۆی هەبێت لێپرسینەوە بكات، چونكە لەم بابەو لەم فەسڵە باسمان نەكردووە، بەس ئەمە فەسڵێكی موستەقیلە، ئەگەر بمێنێت باشترە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئینجا هەر بۆ مەعلوماتت، هەر ئەو ماددەیەی پێش ئێستا دەنگمان بۆدا، خاڵێكیان دەڵێت (اتخاذ كافة الاجراءات المناسبة لضمان تطبيق القواعد الواردة في هذا القانون على مشاريعها وعلى المشاريع التي تخضع لاشرافها او التي تتولى اصدار الموافقة عنها، بما في ذلك الانظمة والتعليمات الصادرة بموجب هذا القانون)، كێ لەگەڵ ئەوە دانییە لەغو بكرێت دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كەواتە بەكۆی دەنگ ماددەكە ئیلغا كرا، نوقتەی نیزامیەكە راست بوو، بەڵام لەبەر ئەوەی هەڵەكە لە منەوە بە پەلە بوو، پێش ئەوەی مەجال بدەینە جەنابی وەزیر قسە بكات خستمانە دەنگدانەوە، رەخنە لە خۆمان دەگرین پەلەمان كرد، بەڵێ كاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من مولاحەزەیەكی عامم هەیە لەسەر موناقەشەی ئەمڕۆ، من حەز دەكەم لە دەستەی سەرۆكایەتی، خاصەتەن جەنابت مەجال زیاتر بە لیژنەو وەزیرو ئەندامانی پەرلەمان بدەیت بەڕاستی، بۆ ئەوەی زیاتر بتوانن رەئی خۆیان تەرح بكەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

جەنابت لە هەمووان زیاتر قسەت كردووە، كاك شێروان ئەوە تەناقوزێكی تریش، رەخنەی گەورەی لە منە دەڵێت مەجال دەدەیت، ئەمڕۆش دەڵێی مەجال بدە، دەیخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵ ئەوەیە بەردەوام بین دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵ ئەوەیە بەردەوام نەبین دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، دوای دەخەین تا سبەینێ سەعات (5)ی ئێوارە، چونكە بەیانیەكەی سەعات (10) رەئیسی لیژنەكان لەگەڵ حكومەت و هین و ئەوانە بووە سەعات (11)، لەبەر ئەوە سەعات (10،30) لێرە بن، دەچین بۆ ئەنجومەنی وەزیران، سەرۆكی لیژنەكان سەعات دەو نیو كە هاتن باسی دەكەین، كۆتایی بە دانیشتنەكەمان دەهێنین، زۆر سوپاس.

عدنان رشاد مفتی	محمد قادر عبدالله(د.كمال كەركووكی)	فرست احمد عبدالله
سەرۆكی ئەنجومەنی نیشتمانیی	جێگری سەرۆكی ئەنجومەنی نیشتمانیی	سكرتێری ئەنجومەنی نیشتمانیی
كوردستان - عێراق	كوردستان – عێراق	كوردستان – عێراق

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (26)

سێ شەممە رێکەوتی10\6\2008

خولی دووەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (26)

سێ شەممە رێكەوتی 10/ 6/2008

كاتــژمێر (5)ی پــاش نیــوەڕۆی رۆژی ســێ شــەممە رێكــەوتی 2008/6/10 ئەنجومــەنی نیشــتمانیی كوردستانی عێراق بە سەرۆكایەتی بەڕێز عدنان رشاد مفـتی سـەرۆكی ئەنجومـەن و, بـە ئامـادەبوونی بـەڕێز محمد قادر عبدالله(د.كمال كەركووكی) جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمـد عبـدالله سكرتێری ئەنجومـەن, دانیشتنی ژمارە (26)ی خولی دووەم, ساڵی (2008) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگـە (1)ی مـاددە (20) لـە پێـڕۆی نـاوخۆی ژمـارە (1)ی هـەمواركراوی سـاڵی 1992ی ئەنجومـەنی نیشـتمانیی كوردسـتانی عێـراق, دەسـتەی سـەرۆكایەتی ئەنجومـەن بڕیـاردرا دانیشـتنی ژمـارەی (26)ی خولی دووەمی هەڵبژاردن لە كات (5)ی پاش نیوەڕۆی رۆژی سێ شەممە رێكەوتی 10/ 2008/6 دا بەم شێوەیە بێت:

1- بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆ كردنی پرۆژەی یاسای پاراستنی ژینگە لە هەرێمی كوردستان.

2- خستنەڕوو و گفتوگۆ كردنی پرۆژەی یاسای هەموار كردنی یاسای كرێی خانووبەرە ژمارە (87)ی ساڵی 1979ی هەموار كراو، كە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشكەش كراوە.

3- خستنەڕوو و گفتوگۆ كردنی پرۆژەی یاسای هەموار كردنی یەكەمی یاسـای ژمـارە (26)ی سـاڵی 2007 یاسای باجی دەرامەت، كە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشكەش كراوە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی كوردستان، دانیشتنەكەمان دەكەینەوە، بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگە (1)ی ماددە (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموار كراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستانی عێراق، دەستەی سەرۆكایەتی ئەنجومەن بڕیاریدا بەرنامەی كاری دانیشتنی ژمارە (26)ی خولی هەڵبژاردن لە كاتژمێری (5)ی پاش نیوەڕۆی رۆژی سێ شەممە رێكەوتی 2008/6/10دا بەم شێوەیە بێت:

1- بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆ كردنی پرۆژەی یاسای پاراستنی ژینگە لە هەرێمی كوردستان.

2- خستنەڕوو و گفتوگۆ كردنی پرۆژەی یاسای هەموار كردنی یاسای كرێی خانووبەرە ژمارە (87)ی ساڵی 1979ی هەموار كراو، كە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشكەش كراوە.

3- خستنەڕوو و گفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای هەموار کردنی یەکەمی یاسای ژمارە (26)ی ساڵی 2007 یاسای باجی دەرامەت، کە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشکەش کراوە.

سەرەتا بەخێرهاتنی بەڕێز وەزیری ژینگە کاك دارا و کاك سەعد وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان دەکەم، داوا لە لیژنەی یاسایی دەکەم بێن لە شوێنی خۆیان دابنیشن، فەرموون.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەشی شەشەم

پشکنین و چاودێری کردنی ژینگە

ماددەی (27) کە دەبێتە ماددەی (16):

وەزارەت چاودێری دەزگاو پرۆژەو دامەزراوو چالاکیە جۆراو جۆرەکان دەکات، بۆ زانینی رادەی پابەند بوونیان بە مواسەفات و پێوانەو پێوەرەکانی پشتی پێ دەبەسترێ لە پاراستنی ژینگەدا، بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە هیچ تێبینیەکمان نییە لەسەر ئەو ماددەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆربەی ئەو ماددانەی ماون، بەڕاستی مەسائیلی عیلمین و فەنین و لە تەجاروبی پرۆژە یاساکانی هاوشێوە وەرگیراوەو حکومەت دیراسەتی کردووە لەگەڵ لیژنەی یاسایی و لیژنەی تەندروستیش، کە گفتوگۆی کردووە، ئێستا هەردوو لیژنەی هاوبەش پشتگیریان لە دەقی ماددەکە کردووە، کەس قسەی لەسەر هەیە، کاك محەمەد رەفعەت فەرموو.

بەڕێز محمد رفعت عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (27) کە بۆتە ماددەی (16)، من پێموایە لەگەڵ ماددەی (29) کە دەبێتە ماددەی (18) یەك و دوو بکرێت بە یەك، چونکە پەیوەندییان بە یەکترییەوە هەیە، بەم شێوەیە بخوێندرێتەوە (تقوم الوزارة بمراقبة المؤسسات والمشاريع والمنشات والانشطة عن طريق فرق مراقبة البيئة والتي لها الحق في دخول المنشات والمؤسسات لغرض تفتيشها والتأكد من مدى تطبيق شروط وضوابط حماية البيئة)، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سەعدەدین فەرموو.

بەڕێز ملا سعدالدين ملاعبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وا دیارە ئەو ماددەیە، ماددەیەکی زیادە، تەحصیل حاصلە، یەعنی موراقەبە کردن صەمیمی ئیشی وەزارەتە، دوایێ لە ماددەی چواردە لە مەهامی وەزارەت هەر باسمان کرد، دوێنێش لەو ماددەیەی کە ئیلغامان کردەوە، هەر عەینی ماددە بوو کە موراقەبەی تەنفیزی قەرارات بوو، جا ئیقتیراح دەکەم ئەو ماددەیە زیادەو هەڵبگیرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ڤیان خان فەرموو.

بەڕێز ڤیان احمد خضر پاشا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەو ماددەیە کە دەڵێت بەپێی مواصەفات و پێوانەو پێوەرەکان، بەڵام لێرە هیچ شتێکی پێ ئاماژە نەکردووە، چونکە لە ماددەکانی تریش (21 و 22 و 23 و 24) باسی توێژینەوەو زانستی ژینگە دەکات، بەڵام هیچ ئاماژە بە دانیشتنی سەنتەرێکی توێژینەوە نەکردووە، من دوێنێش هەوڵمدا باس لەوە بکەم، چونکە توێژینەوەو پاراستنی ژینگە باس دەکرێت، بەڵام بەبێ ئەوەی ئاماژە بکرێت بە دامەزراندنی، یان داهێنانی دەزگایەك بۆ ئەو توێژینەوەو لێکۆڵینەوە، کە ئەوەش بۆ پاراستنی ئاوە، خاکە، هەوایە، لێرە من پێشنیاری ئەوە دەکەم بە دامەزراندنی سەنتەرێکی ئیستیراتیجی لێکۆڵینەوەی ژینگەیی، کە لە هەرێمدا دروست بکرێت، بە مەرجێك خەڵکی پسپۆڕی و شارەزای لێی دابمەزرێت، کە بەڕێوەی ببات، پێشنیاری ئەوە دەکەم دامەزراندنی بەشێکی تایبەت کە لە بواری ژینگە لە هەموو زانکۆیەکانی هەرێم، چونکە زۆر باسی دەکرێت لە هەموو ماددەکان، بەتایبەتی ماددەکانی (21 و 22 و 23 و 24) باس دەکرێت، توێژینەوەو پاراستن، دەبێت هەر شتەکە توێژینەوەی زانستی لێ بکرێت بەشێوەیەکی ئەکادیمی دەبێت سەنتەرێکی توێژینەوەو ئەکادیمی دروست بکرێت، ئەوەش سەر بە زانکۆیەکانە لە هەرێمدا، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن اسماعيل سليم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تێبینیەکەم لەسەر ئەو ماددەیە هەر ئەوەیە باسی مونشەئات و مەشاریع و ئەوانە دەکاتن، باسی ناو شار ناکات، خۆی ئالودە لە هەموو شتێکی زیاتر ئەوەیە کە لەناو شار پەیدا دەبێت، بەهۆی سەیارات و ئەو شتانە، ئەگەر موراقەبەی زاتی بکرێت، کێ موراقەبەی ئەوانە دەکات؟ چۆن موراقەبەی خۆیان دەکەن؟ ئەو سەیاراتانەو ئەوانەی کە دێت وەکو بۆری سۆبا کە بە نەفتی رەش ئیش دەکات، ئەسڵەن ئەکسەریەتی دانیشتوانی خەڵك لەناو شارە، لەناو گوندو ئەوانە نییە، پێویستە لەوێ موعالەجەی ئەوە بکرێت، بەدیلێك

بۆ ئـەو ئـالودەی هـەوا دیـار بكرێـت، بـە رەئـی مـن شـارە گـەورەكان وەكـو هـەولێر، سـلێمانی، وەكـو دهـۆك، پێویست بە ڤیتارو ئەو شتانە دەكرێت، بۆ ئەوەی موعالەجەی ئەو ئالودەیە بێتە كرن، چونكە بەو شێوەیە هەم ئیزدیحام كەم دەبێتن، هـەم ئـالودەی هـەوا بـڕێـك باشـتر دەبێـت، هـەر ئـەوەنـدە تێبینیـەم هـەبوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

مولاحەزەكانی ئەوە گوتت لێرە هاتووە (والمشاريع والمنشات والانشطة المختلفـة) هـەمووی دەگرێتـەوە، بـەلاَم لە قسەكاندا دەمەوێت رەئی جەنابی وەزیرو لیژنەی هاوبەش وەربگـرم، بەتایبـەتی لـەوەی مـاددەی (27 و 28 و 29) دەكرێت بكرێتە یەك ماددە بە فەقەرات، بە تەسەلسول هـەمووی رەبـتی بـە یـەك مەوزوعـەوە هەیە، ئەویش رەقابەیە، وەزارەت رەقابە دەكات، خاوەن مەشروع دەبێت بە واجیـب هەڵبستێت بـۆ رەقابـە، فیرەقی موراقەبە هەمووی هـی یـەك ماددەیـە بـە یـەك و دوو دەتوانێـت تـەواو بـێتن، ئـەو رەئیـەی خـاتوو ڤیانیش جوابی بدەنـەوە تكایـە، فـەرموو، ئـەوەی كـاك محەمـەد رەفعـەت گـوتم، بـەلاَم جـوابی خـاتوو ڤیـان دزەیی بدەنەوە، چونكە جیاواز بوو، ئەوەی جەنابت دەمج بوو، یەكەم جار گوتم.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

سەبارەت بەم فەسڵە كە باس لە تەفتیش و رەقابەی بیئی دەكات، لەڕاستیدا وەزارەتی بیئە لە كوردسـتان و لە عێراقیش، یان لە جۆرێك لە وڵاتانی دنیا وەزارەت ئیشراڤ رەقابەیە، یەعنی هەر خودی وەزارەتەكە ئەو ئیشەیە، لەبەر ئەوە وەزارەتی ژینگە وەزارەتێكی ئیشراڤ رەقابیە، بۆیە بە پێویستم زانی بۆ تەئكید كـردن بـە سـێ مـاددەی جیـاواز بـاس لـەوە بكـەین، یـەكێكیان/ حـەقی ئـەو رەقابەیـە دەدات بـە وەزارەت، كـەوا موراقەبەی هەموو وەزارەت و هەموو چالاكی جۆراوجۆر بكات، كە ئەوە ناو شارو دەرەوەی شار دەگرێتەوە.

سـەبارەت بـە ماددەكـانی دووەم و سـێیەم، هـەر یەكـەیان بـاس لـە شـتێكی تـر دەكـات، كـە دروسـت كردنـی موراقیبی بیئییە، حەق پێدانە بە موراقیبی بیئی بە چوونە ناو هەموو مونشەئەیەك، كە وەكو بـەڕێزتان دەزانن لە وڵاتێكی وەكو ئەمریكا موراقیبی بیئی، بـۆی هەیـە بچێتـە نـاو هەنـدێك مەشـاریعەوە، كـە بـاجی تایبەتی هەیە كەسێك لە (ئێف ئای) بۆی نییـە بچێت، لەبـەر ئـەوەی ئـەو مەشـاریعانە مەشـاریعی خاصـن، مەشاریعی نەوەوییە، یان شتی تایبەتە، بەلاَم ئەوانە مەراقەبەی بیئی خۆیان دەكەن، لەبەر گرنگی باسەكە، ئێمە ویستوومانە لە یەكتری جیا بكەینەوە، بیكەینە ئەو دوو و سێ ماددەیە.

سەبارەت بە وەڵامی خاتوو ڤیان دزەیی، لە یاسای وەزارەت ئەوە هاتووە، كە ئەركی وەزارەتە دروست كردنی ئەبحاسی بیئی و لێكۆڵینەوە، ئەوە لـە قـانونی وەزارەت هـاتووە، ئێمـە ئێسـتا دەسـتمان پـێ كـردووە بـەوەی پرۆژەیەكمان تەقدیم كـردووە بـە دروسـت كردنـی مەعهـەدێك تایبـەت بـە تـەدریب و ئـەبحاس و تـەدریبی كەوادیری بیئی و ئەبحاسی بیئی، دەستمان پێ كردووە.

سەبارەت بە بوونی قسمی ژینگەش، نەك بكرێتەوە، ئێستاكە كراوەتەوە لە زانكۆی سەلاحەدین، ئەمە یەكەم ساڵیەتی، قسمی ژینگە لە كۆلیژی علوم كراوەتەوە، بڕیارە ئەمساڵ لە زانكۆیەكانی تریش بە هەمان شێوە دەست پێ بكرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

لیژنەی هاوبەش ئێوە رەئیتان لەسەر دەمجەكە چیە؟

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لەڕاستیدا ئێمەش وامان پێ باشە لە مەنتوقی ماددەكە هیچ ناگۆڕێت، هەر وەكو خۆی بمێنێتەوە بەو شێوەیەی كەهاتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كەسی تر قسەی نییە لەسەر دەمجەكە، ئەگەر هەر كاك رەفعەت بێت، جەنابی وەزیرو هەردوو لیژنەكەش هین نەكەن، زۆر گۆڕانكارییەكی ئەوتۆ ناكات، كەواتە ماددە بە ماددە ئەوەی لەسەر دەكەین، ماددەی شازدە مولاحەزەیەكی ئەوتۆ نەهاتووە، وەلامی ڤیان خان درایەوە، هی كاك عبدالرحمنیش شەرحمان كرد، ئەو ماددەیە دەخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بە زۆرینەی دەنگ وەرگیرا، تكایە ماددەكەی تر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی (28) كە دەبێتە (17):

یەكەم: پێویستە خاوەن هەر پرۆژە، یان دامەزراوێك پرۆسەكانی چاودێری سەربەخۆو بەهەماهەنگی لەگەڵ لایەنەكانی پەیوەندیدار ئەنجام بدات و بەپێی پێوەرو بەرزەفتكاریەكانی وەزارەت دایاندەنێ و بەرزكردنەوەی راپۆرتەكانی دەربارەیانەوە بەپێی رێنمایەكانی وەزارەت و هەر لایەنێكی دیكەداو پێڕەوو رێنمایی و تێخوێندنەوەكان بەپێی ئەم یاسایەوە دەركراون، دەست نیشان دەكات.

دووەم: دەبێ خاوەن هەر پرۆژەیەك، یان دامەزراوێك ملكەچی چاودێری ژینگە بێ، تۆمارگایەك بەدەستەوە بگرێ، بۆ دیاری كردنی كاریگەریەكانی چالاكیەكان لەسەر ژینگەداو بەپێی ئەو رێنماییانەی وەزارەت دەریدەكات.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

(بالنسبة للمادة (28) والتي ستصبح برقم المادة (27) نقترح حذف (واللوائح) من الفقرة (اولاً) منها). هەر ئەو تێبینیەمان هەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دوێنێش گوتمان کەلیمەی (اللوائح) لە هیچ ئێمەدا نییە، لە ماددەیەکی تر (اللوائح) هاتبوو شەتب کرا، پێموایە تەبیعییە لێرەش شەتب بکرێت، ئەوەش وەکو ماددەکەی پێشووە، شتێکی تەبیعییە، ئەگەر کەس مولاحەزەی لەسەر ئەوە نییە، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ ماددەی حەڤدە وەرگیرا، تکایە ماددەکەی تر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (29) دەبێتە (18):

یەکەم: تیپی چاودێری کردنی ژینگە سیفەتی فەرمانبەری بەرزەفتکار وەردەگرێ، دەتوانێ بەرزەفتی سەرپێچی و تاوانەکانی ژینگە کە پێچەوانەی ئەم یاسایەوە روو دەدەن بکات.

دووەم: تیپی چاودێری کردنی ژینگە مافی ئەوەی هەیە بچێتە ناو دامەزراوو دەزگاکان بە مەبەستی پشکنینیان و وەرگرتنی چەند نموونەیەك لێیان و دڵنیا بوون لە رادەی پیادە کردنی پێوەرو مەرج و بەرزەفتکاریەکان بۆ پاراستنی ژینگە، لە کاتی ئەنجامدانی کارەکەیدا رەگەزەکانی پۆلیسی ژینگە هاوکاری دەکات.

سێیەم: لەسەر خاوەنی پرۆژەو چالاکیە جۆراو جۆرەکان پێویستە رێگا بۆ تیپەکانی چاودێری ژینگە خۆش بکەن، بۆ ئەوەی بتوانن ئەرکەکانیان جێ بەجێ بکەن و بەیانات و زانیاریەکانیان پێ بدەن، کە بە پێویستی دەزانن بۆ جێ بەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بە ماددەی (29) کە دەبێتە ماددەی (28) وشەی (ژینگە) لە کۆتایی بڕگەی (یەکەم) بسڕێتەوە، یەعنی (من الشرطة البيئية)، هەر شورتە بمێنێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

(فرق المراقبه) لە تەعریفی ماددەی یەکدا هاتووە، ئەگەر لە تەعریفی ماددەی یەکدا هاتبێت، شەتب کردنەکەی راستە، ئەگەر نەهاتبێت، دەبێت بنووسرێت (تكون فرق المراقبة) وەکو پێشتر موافەقەتمان کرد بوو، کاك خەلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

عینوانێکمان نییە بەناوی شورتەی بیئی، حەرەس غابات هەیە، دەڵێت (وتؤازرها اثناء تأدية عملها عناصر من الشرطة البيئية)، یەعنی ئەو موستەڵەحە نیمانە، (عناصر من الشرطة) یەعنی هەر ئەوە دەبێت.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك خەلیل من شورتەم نەگوت، ئێوە گوتتان، من مەقصەدم (فرق المراقبة) لە تەعریفەكە هەیە، یەعنی قەصدم ئەوەیە، ئەگەرنا شورتەكە ئیعتیادییە، بیئەكە لابدرێت، شورتە، شورتەیە تەكلیف دەكرێتن، مومكینە بەوە هەڵبستێتن، لەوێ شەتب كردنەكە تەواوە، بەس مەقصەدم لە مولاحەزەكەی خۆمە (تكون لفرق المراقبة البیئیة) تەعریفی هەیە، ئەگەر تەعریفی نییە، دەبێت بە كاملی بنووسرێت، وەكو عینوانی قانونەكە، دەبێت عینوانی (تكون لفرق المراقبة) یەعنی دەبێت جوملەكەی ئیزافە بكرێت، كاك دارا فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێم باشە ئەگەر بكرێت پێناسەی موراقیب بێت، ئیش بكەین لە تەعریفەكە، كە لێرە هاتووە، كە ئەمەش تەعریفەكەیەتی (المراقب/ الموظف المسمى بموجب احكام هذا القانون لمراقبة تنفیذ التشریعات المتعلقة بالبیئة)، ئەگەر ئەوە بنووسرایە باشتر بوو، چونكە لە لای خۆمان پێشتر نووسیبوومان، بەس لێرە نا، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

دكتۆر نوری فەرموو.

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لەبەر ئەوەی كەوا تەعریفی فیرەقەی موراقەبەی بیئی نەكراوە، چاكترە بڕگەی یەكەم بەم جۆرە بنووسرێتەوە (تشكل فرق المراقبة البیئیة مهمتها ضبط المخالفات والجرائم البیئیة التي تقع خلافاً لهذا القانون)، لێرە هەم تەعریفیشمان كردووە، هەم موهیمەكەشمان دیاری كردووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، ئەوە زۆر راستە فەقەرەیەك ئیزافە بكرێت، بەڵێ كاك دارا.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من تەئیدی دەكەم، بەس ئەگەر بەشێوەیەكی تر دایبڕێژینەوە، لێرە نووسیوومانە (تكون لفرق المراقبة البیئیة صفة مأمور الضبط) بنووسین (صفتها الضبط ولها) خۆی ئەوە نووسراوە خۆی عیبارەتەكە زۆر نەگۆڕین.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەوەل جار دەبێت تەشكیلی بكەیت، دوایێ تەعریفی بكەیت، لەبەر ئەوە ئەو قسەیەی كاك دكتۆر نوری (تشكل فرق المراقبة البیئیة ....)، ئینجا صیاغەكەی دوایێ بدەنە لیژنەی قانونی كە گوتی، ئەوە كاك

فرسەت مەخرەجێكی تری دۆزیەوە، دەڵێت لە ئەوەلەكە لەجیاتی (تكون) بنووسین (تشكل فرق المراقبة البيئية وتكو لها صفة مأمور)، ئەوەلەن نووسراوە (تكون لفرق المراقبة) بنووسرێت (تشكل فرق المراقبة البيئية وتكون لها صفة مأمور الضبط ولها ضبط المخالفات والجرائم البيئية التي تقع خلافاً لهذا القانون)، باشە كاك دكتۆر نوری، ئەویش موافیقە، پەخشان خان فەرموو.

بەڕێز پەخشان عبدالله زەنگەنە:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من مولاحەزەیەكی زۆر بچووكم هەیە، كە ئێمە فرق تەشكیل دەكەین، نەك (ولها) موهیمەكەی ئەوەیە، بۆ ئەوە تەشكیل دەبێت، (لها) یەعنی دەتوانێت بیكات و دەتوانێت نەیكات، هەر ئەوە بوو، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەگەر مولاحەزەت كرد بێت پەخشان خان، گوتمان (وتكون لها)، نەك (لها)، یەعنی (تكون)ەكەی دوا دەخەیت، لە بیدایەتەكەی نووسراوە (تشكل فرق المراقبة البيئية وتكون لها صفة مأمور الضبط ولها ضبط المخالفات والجرائم البيئية التي تقع خلافاً لهذا القانون)، (وعليها) لە جیاتی (لها)ی دووەم، باشە موشكیلە نییە، كاك محەمەد فەرەج فەرموو.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من وادەزانم زۆر چۆتە ناو تەفاسیلەكەوە، هەر ئەمە (مأمور)ە بۆچی؟ بۆ زەبتی موخالەفات، جەرائیمیش نابێت، جەریمە وەختێك دەبێتە جەریمە، كە تەحقیق ببێت، چونكە لە پێشەوە موخالەفاتە، خۆ موحەقیق نییە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

لیژنەی هاوبەش موقتەرەحێكیان كردووە، منیش تۆزێك تەعدیلی دەكەم، ئەو نووسیوویەتی (تقوم الوزارة بتشكيل فرق المراقبة البيئية، مهمتها ضبط المخالفات والجرائم البيئية التي تقع خلافاً لهذا القانون)، ئەوە باشە، دەیخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەكۆی دەنگ وەرگیرا، كەواتە هەرسێ بڕگەكەی ماددەی (18)، فەرموو كاك كەریم قسەی هەیە.

بەڕێز كريم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەوەی كە مەعلومە ئێستا لە هەرێمی كوردستان بەشێك هەیە لە بەڕێوەبەرایەتی پۆلیسی هەرێمی كوردستان بەناوی پۆلیسی پاراستنی ژینگە، باشە ئەی ئەركی ئەوانە چیە؟ یەعنی چ ئەوەكیان هەیە لەگەڵ فرق، ئەوە یەك.

مەسەلەن حەرەسی غابات لە زیمنی ئەو تەشکیلاتە دایە، ئایا ئەو تەشکیلاتە جیاوازە لەگەڵ ئەوە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

لە هەر وەزارەتێك دەكرێت ئەو بەشە دابنرێت، لە هەر مەنشەئەیەك، خۆمان باسمان كردووە، پۆلیسی مرور واجیبێكی گەورەی دەكەوێتە سەر شانی ئەوەی كاك عبدالرحمن ئاماژەی پێ كرد، سەیارەیەك تێ دەپەڕێ ئەو دووكەڵە رەشەی دەكاتن و پێویست دەكاتن پۆلیسی مرور دەست بە جێ ئیجرائات وەربگرێتن، لەسەر وەزارەتی بیئە رانەوەستێتن، یان موراقیبی هین و ئەوانە، لەبەر ئەوە لەوێ ئەو فرقە تەعاروز نییە، بەڵێ كاك دارا.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەكە دەنگی لەسەر دراوە، گوتم ئەگەر لەسەر شورتەی بیئی ماوە، بۆیە دامانناوە، ئێمە لە كوردستاندا پۆلیس نا، فەرماندەیی پاراستنی ژینگەمان هەیە، لەگەڵ پۆلیسی دارستان، كە ئەم دوو هێزە هەردووكیان لە بارودۆخێكی نائاسایی دروست بوون، بۆ ئەوەی یاسایەكەشمان شێوازێكی مەدەنی وەربگرێت، لە هەموو دنیا پۆلیسی بیئی هەیە، ئەوانە لە جیاتی ئەوەی ئێستا لە بەرنامەی ئێمەش هەیە، بەڕاستی ئێستا قسەمان لێ كردووە، كە ئەم پۆلیسانە ببنە پۆلیسی ژینگە، ئەگەر بێتو لە یاسایەكەش شورتە بە موتڵەقی نەیەت، وا جوانترە بڵێین بۆ موراقەبەی مونشەئات، ئەوەی كە دەچێتە ناو پۆلیسی بیئی و لە بەرنامەشمان هەیە، كە لە داهاتوو بۆمان بكرێت، ئەوانە ناو بنێین بە پۆلیسی ژینگە پارێزی، بۆیە لێرە ناومان هێنا بوو، گوتمان ئەگەر ببێت باشترە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

عەفوو دەكەی كاك دارا، لێرە ئیشكالێكمان دێتە پێش، شورتەی بیئی دەبێت تابعی نیزامی شورتە بێتن، راستە لێرە موهیمەكەیە، لێرەش داخیلی بكەین، ئەوەلەن دەبێت بە قانون تەشكیلی بكەیت وەكو ئەوەی تر.

دووەمین/ دەبێت بگەڕێیتەوە سەر نیزامی داخیلی وەزارەتی ناوخۆ بۆ تەشكیلی شورتە، بە عام كە هاتوونە لێرە، مانای ئەوە نییە تۆ لەوێ هینی ناكەیت، لە دواییدا شورتەی بیئی هەبوو بە پرۆژەیەك تەشكیلی بكەن، بەڵام لێرە باشترەو شاملترە، هەموو شورتەیەك دەتوانێت هاوكارتان بێت (مۆزر) دابنێت، بۆیە من موقتەرەحی لیژنەی هاوبەش بۆ حەزفی بیئەكە، جەنابت دەنگت نەكرد، من وامزانی تەواوەو بیئەكە لەوێ شەتب كراوە، بە گۆڕانكاری لە یەكەمەكە كە كرا، ماددەكە دەخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەكۆی دەنگ وەرگیرا، تكایە ماددەكەی تر.

بەڕێز محمد صالح اسماعيل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی (30) دەبێتە ماددەی (19):

ڕێكخراوەكانی كۆمەڵگەی مەدنی و تاكەكان بۆیان هەیە وەزارەت ئاگادار بكەنەوە سەبارەت بە چالاكی و هەڵس و كەوتەكانی زیان بەژینگە دەگەیەنن.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە هیچ تێبینیمان لەسەر ئەو ماددەیە نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك كەمال پێی وایە زیادە، چونكە ئەوە تەحصیل حاصلە، بە تەنیا مونەزەمات نییە، هەر هاووڵاتیەك، هەر دامودەزگایەك بە هەموو مونەزەماتی موجتەمەعی مەدەنیشەوە، ئەگەر چی زیاتر واجیبی بوو، واجیبی موجتەمەعاتی مەدەنییە، یەعنی ئەوان بێجگە لەوەی، ئێوە موقتەرەحێكتاندا، بەلای كەمی شەرحێك بكەین، هۆی ئەوە چیە؟ كە داوا دەكەن ئیلغا بكرێت، چونكە جەنابی وەزیر رەئیەكی هەیە بڵێتن، لیژنەی هاوبەشیش رەئییان هەیە، فەرموو كاك خەلیل.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە پێمان باش نییە حەزف بكرێت، چونكە ئەمە ئیشراكی موجتەمەعی مەدەنی و موجتەمەع هەمووی لەو مەوزوعە گرنگە، یەعنی وابزانم ببێت باشە، ئێمە لەگەڵ حەزفەكە نین.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك دارا فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

جەنابتان دەزانن پێش دروست بوونی موئەسەساتی بیئی و وەزاراتی بیئی، كە لە ساڵی 1972 لە موئتەمەری ستكهۆلم بڕیاریدا، تەنها ڕێكخراوەكانی كۆمەڵگای مەدەنی هەبوون لە هەموو دنیا كە كاری ژینگەیان كردووە، ئێستا زۆر دەورێكی كاریگەریان هەیە لە هەموو شوێنێكدا چاودێری ژینگە دەكەن، ئێمە بە پێویستی دەزانین ناوی ڕێكخراوەكانی كۆمەڵگای مەدەنی لەم یاسایە ببێت و بەشداری پێ كردنی ئەوان لە پرۆسەكانی حكومەت كارێكی گرنگەو دەتوانم بڵێم گرنگیەكی تەواو دەدات بە یاسایەكەی ئێمە، ئەوانیش دەتوانن ڕۆڵێكی تر ببینن، كە ئەو مافەیان پێ بدەین و بۆیان هەبێت چاودێری بكەن، ئێمە لە كەموكوڕیەكان ئاگادار بكەنەوە، بۆیە مانەوەی بە شتێكی گرنگ دەزانم، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو دکتۆر کەمال قسەی هەیە.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.کەمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی سی بە ڕەئی من زیادە، یەکەم/ تۆ ناتوانیت مەجتەمەعی مەدەنی ئیجبار بکەیت، کە مەعلوماتت بداتێ، ئەوە یەك.

دووش/ تەحدیدت کردووە، بۆ مەجتەمەعی مەدەنی و ئەفراد، ئەوە کراوەیە بۆ هەموو کەسێك، بۆ هەموو دەزگایەك، کە شتێکی ناقانونی ببینێت ئیبلاغت بکاتن، بەڵام تۆ لێرە (لمنظمات المجتمع المدني والافراد ابلاغ) یەعنی ئیجباری دەکەیت، قانونیەن ناتوانیت بیکەیت، بۆیە یان چاك بکرێت، یان لابدرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دارا فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە نووسیوومانە (لمنظمات المجتمع المدني) نەمان نووسیووە (على منظمات المجتمع المدني) تا ئیجباری بکەین، یەعنی ئێمە حەقێك پێمان داون، کە ئەمە ئیشراك پێ کردنی ئەوانە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دەزانی چۆنە؟ فەرقەکە زۆر نییە، ئەگەر نەنووسرێت، ئەگەر بینووسن شتێکی ئەوتۆ نییە، چونکە ئەگەر نەنووسرێت واجیبە، واجیبە لەسەر مونەزەمات، لەسەر ئەحزاب، لەسەر ئەفراد، بنووسرێت تەئکیدێکە، بەڵام ئیلزام نییە، کاك دکتۆر فەرموو.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەڕاستیدا هەروەکو کاك دارا باسی کرد، کۆمەڵگەی مەدەنی دەوری هەبووە پێش دامەزراندنی وەزارەتی ژینگە لە کوردستاندا بۆ پارێزگاری ژینگەو ئەرکی پارێزگاری ژینگە پۆلیس نییە، بەڕاستی هەموو تاکەکانی کۆمەڵ دەبێت بەشدار بن لە پارێزگاری ژینگە، بۆ تەئکید کردنەوە لێرە لە جێگەی خۆیەتی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێستا دوو ڕەئی هەیە، ڕەئی جەنابی وەزیرو لیژنەی هاوبەش، ئەو ماددەیە زەرورییە، دەنگی ئێوەو کاك دکتۆر کەمال و کاك فرسەتیش وایە، بۆیە ئەوەی موقتەرەحی کاك دکتۆر کەمال و کاك فرسەت، ئێوەش دەنگتان هەبوو کە ئەو ماددەیە ئیلغا بکرێت، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە شەتب بکرێت دەستی

بەرز بکاتـەوە؟ 27 دەنـگ، زۆر سـوپاس، کـێ لەگـەڵ ئەوەیـە بمێنێـت دەسـتی بـەرز بکاتـەوە؟ زۆر سـوپاس، بەزۆرینەی دەنگ ماددەکە مایەوە، فەرموو کاك ئیحسان.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر ئەو ماددەیە بمێنێت، بە ڕەئی من تەعدیلێك بکرێت، چونکە ئەوە ئیشی هەموو موئەسەساتێکە، کـە گوتـت مونـەزەماتی موجتەمـەعی مـەدەنی، پـێش دروسـت بـوونی مونـەزەماتی مەجتەمـەعی مـەدەنی لـە کوردستان، کۆمەڵێك دەوائیری حکومی، کۆمـەڵێ خـەڵکانێك موهتـەم بـوون بـە کوردسـتان، لەبـەر ئـەوە بـە ڕەئی من (لمنظمات المجتمع المدني وكافة المؤسسات الحكومية وغير الحكومية)، چونکە خەڵکانێك ئیشـەکەیان کردووە، ئیلتیزامێکی تری داوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەفراد هەمووی دەگرێتەوە، لـە هـەموو شـتێکدا حەشـووی نەکـەین بەڕاسـتی، بۆچـی گـوتراوە مونـەزەماتی موجتەمەعی مەدەنی، لەبەر ئەوەی مونەزەماتی موجتەمەعی مەدەنی یەکێکە لە ئەرکەکانی سەرشانی، کە وتت موزەماتی موجتەمەعی مـەدەنی، مونەزەمەیـەکی (ئـێن، جی، ئـۆ)یـە غالیبـەن، چـونکە حزبـەکانیش دەگرێتەوە، ئەگەر فراوانی بکەیت کەس نییـە لـەناو مونەزەمەیـەکی موجتەمـەعی مـەدەنی ئـیش نـەکاتن، فەرموو.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من یەك پرسیار لە جەنابی وەزیر دەکەم، غەیری مونەزەماتی موجتەمەعی مەدەنی حەقی نییە ئاگاداری دەزگایـەکان بکـات لـە موخالەفەیـەك؟ هـەموویان حـەقیان هەیـە، لەبـەر ئـەوە جـەنابی سـەرۆك نەیهێشـت تەوزیحی ڕەئی خۆم بکەم، ئیعلانی کرد کە دەنگی خۆم بکەم، نەصـەکە تەصویتی لەسـەر کـرا تەبعـەن مـن تەئیدی دەکەم، مونتیج نییە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

منیش ڕەئی خـۆم نـەدا، چـونکە ئـەو مەوزوعـە زۆر هـین نییـە، گوتم کـاك دکتـۆر کـەمال و کـاك فرسـەت، دەیخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییـە دەسـتی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، تکایە ماددەکەی تر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەشی حەوتەم

ڕێو شوێنەکانی هاندان

ماددەی (31) کە دەبێتە ماددەی (20):

وەزارەت بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی دارایی سیستەمی هاندان ئامادە دەكات، پێیەوە، یارمەتی كەسانی سروشتی و مەعنەوی دەدرێن ئەوانەی چالاكی ئەنجام دەدەن، یان بیرو بۆچوونیان پێشكەش دەكەن، كە دەكرێ پاراستن و چاك كردنی ژینگەی لێ بێتەدی.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە پشتگیری ئەم ماددەیە دەكەین و هیچ تێبینیمان لەسەر نییە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

فەرموو كاك كەریم.

بەڕێز كریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

زەریبە بەپێی یاسا دیاری دەكرێت، نەك بە نیزام.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك كەریم كەی باسی زەریبە كراوە؟ ئەو ماددەیە زۆر تەبیعییەو حەوافزەو ئاماژەشی كردووە، لە وەزارەتی مالیە تەنسیق دەكات، مانای وایە بەپێی قانون دەبێت، دەیخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەگیرا، ماددەی دواتر تكایە.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەشی هەشتەم

باج و كرێیەكان

ماددەی (32) كە دەبێتە ماددەی (21):

یەكەم: باجێكی ژینگەیی ساڵانە بەسەر چالاكیە ژینگە پیسكەرەكاندا دەسەپێندرێ و بەپێی پێڕەوێك بۆ ئەم مەبەستە دەردەكرێت.

دووەم: وەزارەت ئەو كرێیانە دیاری دەكات كە لە چالاكیە هەمە جۆرەكان وەریدەگیرێت، بەرامبەر بەو خزمەتانەی پێشكەش بەگشت كەرتەكانی دەكات، ئەویش بەپێی رێنمانی وەزارەت بۆ ئەم مەبەستە دەریدەكات.

سێیەم: رێژەی (20٪) لە كرێیە وەرگیراوەكان بەپێی بڕگەی (دووەم) لەم ماددەیەدا بۆ لیژنەكانی پەیوەندیدار تەرخان دەكات، ئەویش بەپێی ئەو رێنماییانە دەبێت كە وەزیر بۆ ئەم مەبەستە دەریدەكات.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە ئەم پێشنیارەمان هەیە:

عنوان (الفصل الثامن) تبدل جملة (الغرامات والاجور) بدلا من الضرائب والاجور، وبالنسبة للمادة (32) جعل صياغة الفقرة اولا منها كالآتي:-

(تفرض غرامة بيئية سنوية على الأنشطة الملوثة والتي تحدد بنظام يصدر لهذا الغرض). یەعنی زەریبەكەمان لابردووە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

غەرامەش بە نیزام نابێتن، كاك خەلیل دەبێت ئەوە عیلاج بكرێت، لە جیاتی (تحدد بنظام)، یا جارێ قانونیەن حەسمی بكەین، كاك دارا ئەوە دەبێت پرۆژەیەكی قانونی بۆ تەقدیم بكەن، (تحدد بنظام) بڵێین (تحدد بقانون)، دوایێ پرۆژەیەك تەقدیم بكەن لێرە قانونی بۆ دەربچێتن، ئەگەرنا بە قانون نە زەریبە، نە غەرامە ناكرێتن، یان دەبێت مەحكەمە لەبەر رۆشنایی قانونێك، فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

وابزانم عقوبە هەرچەندە پێویستی زیاتر بە تەحقیق و تەدقیقە، یەعنی لە قانونی عقوبات غەرامات هەیە بۆ ئەو مەوزوعە، ئەگەر ئیشارەت بدەینە ئەوە، كە راستە بە نیزام دروست نییە لێرە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

باشە دەتوانین بڵێین (وفق القانون)، ئەگەر هەبێتن ئەوە موعالەجە دەكرێت، ئەگەر نەبێتن، ئەوە دەبێت پرۆژە تەقدیم بكات، (وفق القانون)، ئێستا با جانیبە قانونیەكە حەسم بكەین، (تفرض غرامة بيئية على الأنشطة الملوثة للبيئة وفق القانون)، ئەویتر شەتب بكرێت، بەڵێ كاك دارا.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەوە باس لە غەرامەكە نییە، لەوە دەچێت ئیشكالێكمان هەبێت، ئێمە باس لەوە دەكەین (تفرض غرامة بيئية على الأنشطة الملوثة والتي تحدد بنظام) باس لە غەرامەكە ناكات، ئێمە بە نیزام غەرامە دیاری ناكەین، بە نیزام ئەمە دیاری دەكەین ئەو نەشاتانەی كە مولەوەسی بیئەن، ئێمە مەبەستەكەمان ئەوەیە، نەك بە نیزام غەرامە دیاری بكەین.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر دەبوایە ئەو نیزامە حازر بێت، نیزامەكە تەقدیم بكەن، بۆ ئەوەی لێرە قانونی پێ دەربچێت بە غەرامەكەی بۆ عقوبەكەی، بەڵێ.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

نیزامەکەمان باس لە غەرامەکە نییە ئەمەی لێرە هاتووە، باس لە ئەنشتیەی مولەوەسەیە بە نیزام دەردەچێت، چی ژینگە پیس دەکات غەرامەی بچێتە سەر؟ باس لە تەوزیعی غەرامە نییە، ئەوە لێرە ئیشکالێك هەیە، بۆیە ئەوەمان پێ باش بوو (والتي تحدد بنظام) (الانشطة الملوثة للبيئة تحدد بنظام) نەك غەرامات و تەوزیعی غەرامە، ئێمە بەنیزام دیاری دەکەین چی ژینگە پیس دەکات؟ باس لەوەیە، نەك بە نیزام تەوزیعی غەرامەو غەرامە دیاری بکەین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کەواتە دەبێت بڵێین (تحدد بنظام الانشطة الملوثة للبيئة وتفرض عليها غرامة وفق القانون)، کاك فرسەت شەرحێکی هەیە، فەرموو جەنابت.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر مەقصەد تەحدید کردنی ئەو نەشاتانەیە، ئەوەی ئیعتبار بێت موخالەفەیە، یان جەریمە، تەحدیدی ئەو نەوعە نەشاتانە لازمە بە قانون بێت، تەحدیدی غەرامەش جەزایە، جەزایەکەش لازمە بە قانون بێت، چونکە مەبدەئێکمان هەیە (لا جريمة ولا عقوبة الا بنص)، مەقصود بە نەصەکە نەصی قانونە، نە نەصی نیزامە، نە نەصی تەعلیماتە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دکتۆر کەمال قسەی هەیە.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.کەمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێرە من وا تێدەگەم مەبەستی ئەوەیە، ئەو مەعاملەی کە ئیش دەکات بیئە پیس دەبێت، بەڵام ئەمە مەنع ناکرێت، ناتوانیت مەنعی بکەیت، بەڵام لەسەر ئەو پیسیە ساڵانە شتێك دابنێتن، کە لەو شەریکەیە وەربگرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دارا فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بە ئەنشیتەی مولەوەسە، ئەو هۆکارانەی دەبنە پیس بوونی ژینگە لە تەواوی دنیا یاسا نییە دیاری کرد بێت، چونکە هۆکارەکان جۆراو جۆرن، جاری وا هەیە ئۆتۆمبێلێکە، جاری وا هەیە مۆلیدەیەکە دەنگی کەمە، یەکێکی تر دەنگی زۆرە، یەعنی تۆ یاسایەك دادەنێیت، ئەگەر بنووسی مۆلیدەی بچووك،

مۆلیدەی گەورە، سەیارەی گەورە، سەیارەی گاز، ئەو پرۆژانەی بە گاز ئیش دەکەن، ئەوەی بە مازۆت ئیش دەکات، ئەوەی بە هایدرۆ پاوەر ئیش دەکات، لەبەر ئەوە لە تەواوی دنیا جیهەتی فەنی دیاری دەکات، غەرامەی ئەم نیشاتە لەبەر ئەوە تەبیعی هەر دەبێت ببێت، وەك كاك دكتۆر كەمال باسی كرد، نەشاتەكە ناوەستێت، بەلاّم غەرامەیەكی دەخرێتە سەر ئەندازەی ئەوەی كە تەئسیراتی لەسەر بیئە هەیە، كە دەگەڕێتەوە بۆ صندوقەكە پێشتر باسمان كردووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

فەرموو كاك ئارام.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەروكی ئەنجومەن.

من پێموایە ئەم ماددەیە زیادە، لەبەر دوو، سێ سەبەب، ئەو فەقەرەی یەكەم لەو ماددەیە، چالاكی ژینگە پیسكەرەكان، بەشێكیان ئەو مەعامل و مەصانیع و هینانەیە، كە بەتایبەتی ئەمانە پرۆژەی ئیستیسمارین و لە رێگەی یاسای ئیستیسمارەوەو دەستەی وەربەهێنانەوە مۆڵەتی پێ دەدرێت، جۆرێك لەو پرۆژانە پێش ئەوەی مۆڵەت وەربگرن رەزامەندی وەزارەتی ژینگە وەردەگیرێت، بەپێی ئەم یاسایە كۆمەڵێك پێوەر دادەنرێت، بەلاّم هەندێكی زەروورییەتە تۆ ناتوانیت رێگری لەوە بكەیت، كە ئەو مەعمەلانە هەندێكی ژینگە پیس دەكات، ئێستا فەرز كردنی باجێك بەسەریاندا، یان غەرامەیەك بەپێی یاسای ئیستیسمار ئەوانە لە باج و شت دەبوردرێن، بەتایبەتی ئەو پرۆژانەی كە تاكو ئێستا موافەقەتیان لەسەر كراوەو لە حاڵەتی جێ بەجێ كردندایە، ئەمە یەكەم.

دووەم/ كە تۆ هاتیتە سەر تەحدید كردنی ژینگە پیس دەكات، بەڕاستی زۆر فراوانە، زۆر شت دەگرێتەوە، بۆ نموونە سەیرانی هاوینانی خەڵك، كە دەچێتە دەرەوەی شارو بۆ خۆیان ئاگر دەكەنەوە، ئەوە ژینگە پیس دەكات، باشە سبەینێ تۆ باجێك، یان غەرامەیەك لەسەر ئەوە دادەنێیت، بۆیە من پێموایە ئەو بڕگەیە زیادەو لێرەدا جێی نابێتەوە، لەگەڵ یاسای ئیستیسماریش دژی یەك دەبێتەوەو زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك فرسەت مولاحەزەیەكی باشیدا لە بابی چوار لە ئەحكامی عیقابی، لەوێدا هاتووە ئەگەر دەوڵەمەند بكرێت بە جوملەیەكی ئەو فەقەرەیە لەوێ دەكرێتن، ئەگەر بیخوێنییەوە، ماددەی (55) (للوزیر او من يخوله انذار اية منشاة او مشروع او اي جهة او مصدر ملوث للبيئة لازالة العامل المؤثر والمضر بالبيئة خلال مدة اقصاها عشر ايام من تاريخ التبليغ بالانذار، وفي حالة عدم الامتثال فللوزير ايقاف العمل او غلقه وسحب الموافقة البيئية مؤقتا لحين معالجة التلوث وينظم ذلك بتعليمات)، ماددەی (56) (اولاً: مع عدم الاخلال باية عقوبة اشد تنص عليها القوانين الاخرى، يعاقب المخالف لاحكام هذا القانون والانظمة والتعليمات الصادرة بموجبه بالحبس لمدة لا تقل عن (شهر)............، وتضاعف العقوبة) غەرامەشی تێدایە، غەرامەكەی تەحدید كردووە، (بغرامة لا تقل عن (150000) دينار ولا تزيد عن (2000000) دينار)،

لەبەر ئەوە من دەگەڕێمەوە سەر ئەوەی بیدایەکە ئیشارەتم پێ کرد، ئەو غەرامەیە هەر لابچێتن (تحدد الانشطة الملوثة للبيئة بنظام)، کاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سردار صباح بۆزۆ هەرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من موتەفیق نیمە لەگەڵ جەنابی سکرتێر لەسەر مەسەلەی ئەوەی کە هەم زەریبەو هەم ئەنشیتەی مولەوەس بە قانون تەنزیم دەکرێت، لێرە ئەنشیتەی مولەوەسەی بیئە جەرائیمەکان نییە، کاك فرسەت باسی ئەوە دەکات دەڵێت جەرائیمیش بە قانون تەنزیم دەکرێت، نەخێر، ئەگەر جەرائیم بێت ئەسڵەن جەرائیم تەحریم دەکرێت، مەنع دەکرێت، عیقابی بۆ دادەنرێت، بەلاّم لێرە باسی جۆرێکی تر ئەنشیتەی مولەوەس، وەکو سەیارە لێخورین، یەعنی ئەو بوخارەی لە سەیارە دەردەچێت، تەبعەن پیسە بۆ بیئە، بەلاّم تەحریمیش ناکرێت، لێرەدا مەبەست چیە؟ زەرائیب لەسەری دادەنرێت، بۆ ئەوەی کەمتر بەکار بهێنرێت، بۆیە لەگەڵ پێشنیارەکەی جەنابی سەرۆکم، ئەگەر بگوترێت (وفق القانون) پێموا بێت زۆر باشترە، لە فەقەرەی سێیەم، بە رەئی من ئەو 20٪ بۆ لیژنەکان نەڕوات بۆ ئوجورەکان، بەڵکو بۆ صندوقی تەحسینی بیئە بڕوات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

پەخشان خان فەرموو.

بەڕێز پەخشان عبدالله زەنگەنە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

رەئیەکەی من کاك سەردار گوتی، بزەبت رەئیەکەی منیش وایە، زەریبە تەبعەن ئەوە بە قانون دادەنرێت بڵێین (وفق القانون) شتێکی دیکەیە، سەنەویش بێت، چونکە ئەمە فەرقی هەیە لەگەڵ ئەوەی لە ئەحکامی عیقابیدا هاتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆرە رۆژان فەرموو.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بە بڕگە یەك، کە باسی ئەنشیتیە مولەوەسە دەکرێت رێژەیەك لە تەلەوەس هەیە، ئەوە بەهیچ شێوەیەك ناتوانین بنبڕی بکەین و نەهێڵین، ئەوە تەنها ئەو غەرامەتە لەو حاڵەتە فەرز دەکرێت، ئەو رێژەیەی کە لە حەددی مەسموح تەجاوزی کردووە، سەبارەت بە بڕگە سێ منیش پشتگیری پێشنیارەکەی کاك سەردار دەکەم، کە ئەو بڕە غەرامەیە، یاخود ئەو جۆرە بۆ لیژنەکان نەبێت، بۆ صندوقی تەحسینی بیئە بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆر ڕەمەزان فەرموو.

بەڕێز د.رمضان عبدالرحمن محمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لەگەڵ ڕەئیەکەی بەڕێز جێگری سەرۆك دام، چونکە ئەمە زەریبەیە، ئەو چالاکیانەیە کە تۆ رای ناگریت، بەس کە دەڵێیت غەرامە لە موخالەفات دێت، کە غەرامەت کرد دەبێت رایبگریت و دووبارە دەبێتەوە بە موزاعەف، بەڵام بۆ مەسەلەی نیسبەتەکە، عادەتەن نیسبەت لە حاڵەتی غەرامەدا دادەنرێت بۆ ئەو کەسانەی کە هەڵدەستن بە زەبت کردنی موخالەفات، بەس لە حاڵەتی زەرائیبدا، ئەوە داخیلی داهاتی ئەو وەزارەتە، یان حکومەت دەکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك ڕەشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

نیەتی موشەریع لێرە غەرامە نییە، ئەوە ئیرادێکە بۆ وەزارەت بەناوی زەریبە هاتووە، دەکرێت زەریبەکە بکرێتە رسوم، (استیفاء رسوم سنوية)، لەبەر ئەوەی مەشاریع دوو جۆرە، مەشاریعی مولەوەسە هەیە، کە لە مەنتیقەی مولەوەسە دەبێت و دوور دەبێت لە شار، قائیمە، ئیش دەکات، لێرە سەنەویشی کردووە، ئەگەر غەرامە بێت، هەر حاڵەتێك تەغریم دەکرێت بەپێی موخالەفەکە، لێرە مەبەستی موشەریع غەرامە نییە، لێرە مەبەستی موشەریع ئیرادە بۆ وەزارەتە، ئەو پارەیە وەردەگیرێت و ساڵانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك بەڵێن فەرموو.

بەڕێز حمد عبدالله محمود(بەڵێن):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

قسەکانی من لەلایەن کاك سەردارو بەڕێزان کرا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، کاك دکتۆر نوری فەرموو.

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەروەکو جەنابی وەزیر ئاماژەی بۆ کرد، ئێمە ناتوانین لێرە ئەو هۆکارانەی دەبنە خراپ کردنی ژینگە لێرە دیاری بکەین، بۆیە من ئەم پێشنیازە دەکەم (تفرض غرامة على الانشطة التي تؤدي الى تلويث البيئة وتحدد نسبها وكيفية استيفاءها بقانون)، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك كەریم بەحری فەرمووو.

بەڕێز كريم بحرى عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەڕاستی منیش لەگەڵ ئەوە دام، كە لێرەدا ئەگەر غەرامەیە سەنەوی ناوێت، یەعنی غەرامە یەك جار فەرز دەكرێت، لەگەڵ ئەوە دامە مەسەلەی غەرامە بەپێی یاسا تەحدید بكرێت لەگەڵ ئەو موخالەفانەی كە غەرامەی دەكەوێتە سەر، هەڵبەتە غەرامە لەسەر موخالەفاتە، موخالەفاتیش بەشێكە لە جەرائیم، موخالەفەیە، جونحە، جینایەیە، یەعنی لێرەدا (لا جريمە ولاعقوبە الا بنص) دەیگرێتەوە، وەكو كاك فرسەت ئاماژەی پێ كرد.

سەبارەت بە مەسەلەی لە 20٪ەكە، بەڕاستی كە دەڵێت غەرامە لە 20٪ بۆ ئوجور موستەوفات راستە، لێرەدا هەندێك برادەران داوایان كرد ئەوە بچێت بۆ صندوق، ئێمە لە ماددەی (دە) بڕگە (ج) باسی ئەوەمان كرد، كە غەرامات و ئەوانە هەمووی بۆ صندوق دەچێتن، بەلاّم لە 20٪ی ئەو غەراماتە موستەوفاتە دانراوەو وەزارەت داوای دەكاتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر فەرمووو.

بەڕێز دارا محمد امين/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە باس لە زەریبە دەكەین لەسەر ئەو مەنشەئاتانەی كە ژینگە پیس دەكەن، زەریبە بۆ ئێمە نییە، نیزامی خۆی هەیەو سەر بە وەزارەتی مالیەیە، ئەو بەڕێزانە وا تێگەیشتوون ئەوە بۆ وەزارەتی ژینگەیە، ئەوە بۆ ئێمە نییە، بەس ئێمە داوا دەكەین زەریبەیان لەسەر بێت، بۆ ئەوەی ئەم مەنشەئەیە لەم وڵاتە ئیش دەكات و بەرهەم دەهێنێت و واریداتێكی هەیە بۆ دەوڵەت، ئەمە یەك.

دوو/ لە 20٪ باسی ئوجوری كەشفمان كردووە، كە لە قانونیش نەینووسین، ئجوری كەشف كە تۆ لیژنەیەك دەنێریت كەشفی مەعمەلێك دەكات، خۆ ئجوری كەشفەكە دەبێت چەند بێت تا لە 20٪ەكەی وەصلێكی بۆ دەكات پەنجا هەزارە، لە 20٪ەكەی دەردەچێت، یەعنی دە هەزار دینارە، ئەمە تەنها ئەگەر لێرەش نەبێت، وەزیر بۆی هەیە بەپێی تەعلیمات بڕێك لەو ئجوری كەشفە بدات بەو لیژنە فەنیەی كە دەچێت كەشف دەكات، یەعنی ئەوە زەریبەكەش بۆ ئێمە نییە، بۆ ئەوەی بۆ ئەو بەڕێزانە وازیحتر بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بەنیسبەت فەقەرەی سێیەم لە 20٪ەكە، ئەو شەرحەی كاك كەریم راستە، یەعنی خۆ دەچێتە صندوقەكە، بەلاّم لە 20٪ی تەخصیص دەكرێت بۆ ئەوە، یەعنی شتێكی ئیعتیادی هاتووە، نەیگوتووە ناچێتە

صندوقەکە، دەمێنێت هەر ماددەی یەك ئەو خیلافەی لەسەرە، کاك دکتۆر نوری ئەو صیغەیەی کە کرد بووت کوا؟ بە حەقیقەت جەنابی وەزیر مەبەستی ئەنشیتەکەیە بە نیزام دەربچێت، تەحدیدی ئەنشیتەکەیە، ئینجا لێرە نەهاتووە بە تەحدید، دەقیق نییە هەموومان بەپێی ئەو صیاغە بێت، وەکو بڵێی زەریبەکەو غەرامەکەیە، ئەوەی کاك دکتۆر نوری دەڵێت (تفرض غرامة على الانشطة التي تؤدي الى تلويث البيئة وتحدد نسبها وكيفية استيفاءها بقانون)، ئەوە باشە بۆ غەرامەکە، بەلأم ئەوەی کاك دارا دەڵێتن، دەیەوێت تەحدید ئەنشیتەکە، تەفسیلاتی ئەنشیتەکە بە نیزام بکرێت، دوو شتی جیاوازە، بەڵێ کاك خەلیل.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من وا نابینم ئەو مەوزوعی (تحدد) لەو سیاقە باس باسی ئەنشیتەی مولەوەس بێت، ئەوە لە مەهامی مەجلیسە باسی مەقایس و زەوابت و مواصفات دادەنێت، ئەگەر خیلافی ئەوانە بوو، ئەوە خۆی دەبێتە موخالەفە، خۆی دەبێتە تەلویسی بیئە، لێرە عینوانی فەسڵ هەیە بەناوی زەرائیب و ئجور، کە ئەو زەرائیبەمان لادا گوتمان ببێتە غەرامات، چونکە دووەمیش هەر باسی تەحدیدی ئجورە، ئەوەلەنیش ئەو (تحدد)ە هەر باسی غەرامەیە، بەلأم لێرە ئەوەیە ئایا قەوانینمان هەیە هی نافیز، ئان بەش دەکات، ئەگەر ئەوە بێت بێژین (وفق القانون)، ئەگەر قصوری تێدایە ئەو قوانینانە موخالەفات زۆرە، موحتاجی هەیە لازمە بڵێین (تحدد وفق القانون) ئەو (تحدد)ە بۆ ئەنشیتە ناچێت، سیاقەکە ئەوە نییە، عینوانی فەسڵەکەش باسی ئەوە، عینوانی فەسڵ باسی غەرامات و ئجورە چۆن تەحدید بکرێت؟ یەعنی ئەمەیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو شەرحەی کاك خەلیل زۆر راستە، فەسڵەکە زەرائیب و ئجور ناومان گۆڕی گوتمان (الغرامات والاجور) ئەوە یەك، لەبەر ئەوە ئەگەر جەنابی وەزیر مەوزوعی نیزام بۆ دیاری کردنی ئەنشیتە لە شوێنێکی تر هەیە، ئەو دەسەلأتە دراوەتە ئەنجومەنەکەی خۆتان لەوێ دەتوانن، کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خۆی غەرامە عقوبەیە، ئەگەر هاتوو جەریمەیەك بوو بە غەرامە حوکم دەدرێت، واتا غەرامە عقوبەیە، لێرە عقوبات ماددەیەکی تایبەتی بۆ هاتووە لە ئەحکامی خیتامی، لێرە مەبەست زەریبەکەیە، مەبەست غەرامەکە نییە، بەس زەریبەش بێت، دەبێت ئەو زەریبەیە تەحدید بکرێت، نابێت زەریبەکە وا بە کراوەیی بەجێ بهێڵێن، جەنابی وەزیر راست دەکات، ئێمە لە وەزارەتی مالیە زەریبەی عەرەساتمان هەیە نیسەبی مەعلومە، زەریبەی دەخلمان هەیە نیسەبی مەعلومە، بەلأم لێرە زەریبە بە مەفتوحی بمێنێتەوەو دوایێ فەرز بکرێت، ئەوە بەڕاستی جێی هەڵوەستەیە، دەبێت زەریبەکە لێرە تەحدید بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

زەریبە ئەگەر تەفسیلاتی تێدا نەبێت چۆن تەحدید دەكرێت؟ ئەگەر پرۆژەیەكت نەبێت بۆی، جا لەبەر ئەوە دەگەڕێینەوە باشتر وایە وەكو ئەوەی كاك دكتۆر نوری گوتی، لیژنەی هاوبەشیش كردوویانە(تفرض غرامة (ضريبة) على الانشطة التي تؤدي الى تلويث البيئة وتحدد نسبها وكيفية استيفاءها بقانون)، فەرموو كاك جەمال.

بەڕێز جمال محمد قاسم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من لەگەڵ تێبینیەكەی كاك شێروانم، چونكە لە قانونی عقوبات لە ماددەی سێیەم (المخالفات المتعلقة بالصحة العامة) بزات لە ماددەی (497)دا معاقبەیەكی داناوە، لەگەڵ ئەو واقیعەی ئێستا ناگونجێت، لەبەر ئەوە دەبێت شتێك لێرە تەحدید بكرێت، دەڵێت چی؟ (يعاقب بالحبس مدة لا تزيد على خمسة عشرة يوما او بغرامة لا تزيد على عشرة دنانير)، یەعنی ئەوە ئەگەر بە قانون بكەیت ئەوەیە، نە زەریبەیە، یەعنی مەبەستم ئەوەیە دە دینار لەگەڵ واقیعی ئێستا ناگونجێت، ئەمە دەبێت لێرە شتێك تەحدید بكرێت.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك دكتۆر كەمال فەرموو.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.كەمال كەركووكی):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لێرە زەریبە لە جێگەی دروست دێت، چونكە ئەمە بەیانی تۆ مەصفایەكی نەوتت هەیە، نەوتی دەردەكات و تەصفیەی دەكات و ژینگە پیس دەكات، عیقابی ناكەیت، تۆ ناتوانیت ئەمە بە جەریمە حیساب بكەیت، چونكە ئیحتیاجی عامی پێ هەیە، لەبەر ئەوە ئەو فائیدەش دەكات، ژینگە پیس دەكات و خۆشی قازانج دەكات، بۆیە زەریبەیەكی بۆ دادەنێت، بە رەئی من زۆر دروست هاتووە، بەڵام نیسەبی زەریبەكە بەپێی قانون تەرتیب بكرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

دەزانی كاك دكتۆر مەوزوعی زەریبەو غەرامەكە، یەعنی بە رەئی من هەرچەندە قانونی نیم، بەڵام زەریبە لێرەدا دەقیق نابێت، غەرامە دەقیق ترە، چونكە ئەسەری پیس كردنی بیئەكە بەنیسبەت فەرق دەكات لە ساڵێك بۆ ساڵێكی تر، ئەو نیزامە تەحدید دەكات، ئەو نیسبەتی تەلەوەسی بیئەكە ناتوانیت تۆ هەر جارێ نیسبەكەی بگۆڕی، بەڵام غەرامەكە دەرەجەی تەلەوەسەكە ئەوەندەیە، دەرەجەی ئیلزامی مونشەئەكە ئەوەندەیە، بۆیە دەبێت بە غەرامە بێتن، بۆیە ئێمە موناقەشەمان نەكرد، گوتمان لە جیاتی زەریبە غەرامە بێتن، من پێموایە ئەو پێشنیارەی دكتۆر نوری زۆر لە جێگای خۆیەتی، كاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حيدرى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر ماددەی (56) بخوێنیەوە دەڵێت (مع عدم الاخلال بأية عقوبة اشد تنص عليها القوانين الاخرى، يعاقب المخالف لاحكام هذا القانون والانظمة والتعليمات الصادرة بموجبه بالحبس مدة لا تقل عن شهر او بغرامة لا تقل عن (150000) مئة وخمسون الف دينار)، هەتا لێرە بەنیسبەت موخالەفەی ئەحکامی ئەو قانونە غەرامەی بۆ خۆی تەحدید کردووە، لێرە مەقصود زەریبەیە، مەقصود غەرامە نییە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە زەریبەیە، ئەوە راست نییە، دەبێت غەرامە بێت، کاك عەونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پشتگیری قسەکانی دکتۆر کەمال دەکەم، لێرە ئێمە بەڕاستی لە لیژنەی هاوبەش بە سەهوو چووینە کە گوتمان ببێتە غەرامە، غەرامە عقوبەیە، عقوبەش بەپێی ماددەی (23) لە قانونی عقوبات دیارە، دەڵێت (المخالفة هي جريمة معاقب عليها باحدى العقوبتين التاليين: 1- الحبس. 2- الغرامة)، لێرە ئەو ئیشە کە دەکرێت جەریمە نییە، ئیشێکە وەکو دکتۆر کەمال گوتی سوودی لێ وەردەگیرێت، دەبێت زەریبە بێتن، ئێمە لە لیژنەی هاوبەش بە سەهوو چووینە، لێرە داوا دەکەم ببێتە زەریبەو تەحدید بکرێت بە قانون، کە نیسبەکەی چەندەو، چەند نییە؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاکە من پرسیارێکتان لێ دەکەم، ئەوانەی کە دەڵێن زەریبەو ئەوانە، من یەك پرسیارت لێ دەکەم مونشەئەیەکی تازە دروست بووە، با بڵێین تابوقە، چیە؟ نیسبەی تەلەوەسی بیئە تازەیە 5٪ە، تۆ زەریبەت لەسەر داناوە، مەسەلەن بڵێین (150000) دینار فەرزمان کرد، ساڵێکی تر ئەو مونشەئەیە کۆنتر دەبێتن، دەرەجەی تەلەوەسی زیاد دەکات، ئایا عەینی (150000)یە؟ یان دەبێت زیاد بکرێت بگۆڕێت، وایە هەر دەبێت بە غەرامە بێت، زیاد دەکرێت، کاك خەلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لە لیژنەی هاوبەش سەیدا عەونیش لەوێ بوو، عەینی ئەو موناقەشەیەمان کرد زەریبە هەر نابێت، چۆن تۆ باسی نەشاتێك دەکەیت کە موخالەفەیەو تەلویسی بیئە دەکات، ئەسڵ زەریبە بەو شتە نادات، ئێمە ئەوەمان کرد هەتا عینوانەکەمان گۆڕی گوتمان ببێتە غەرامات و ئوجور، لێرە لازمە زەریبە هەر نابێت، تۆ بڵێیت غەرامە، قانونی نافیز هەیەو قانونێکی بۆ دابنێین، یەعنی مەوزوعەکە ئەمەیە زیاتر نییە، سوپاس.

بەرێز سەرۆكی ئەنجومەن:

پێم خۆشە لیژنەی قانونی ئەمرۆ موختەلیفن، كاك عومەر فەرموو.

بەرێز عمر عبدالرحمن علی:

بەرێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لە ئەسڵدا زۆر راستە، ئەو زەریبە فەرز ناكرێت، نابێت ئەوە زەریبە بێت، ئەگەر بێتو ئێمە باسی لەسەر بكەین، زەریبە بە قانونی مالی تەحدید دەكرێت، زەریبە نیسەبی هەیە، ئەمە دەبێت بە رسوم بێت، چونكە ئەو ئەنشیتەی لێرە دروست دەبێت، شەرت نییە ئەنشیتەكە موخالیف نییە، مەعمەلێكە، مەصنەعێكە، ئینتاجێكە، بەلاّم لە نەتیجەی ئینتاجەكە دووكەڵێك فڕێ دەدات، ئەوە موخالەفەی تەعلیماتی نەكردووە، چونكە لە ئەسڵدا موافەقەی ژینگەی وەرگرتووە، ئینجا مەشروعەكەی دروست كردووە، ئەوەی كە كاك شێروان لێرە باسی دەكات، دەڵێت غەرامەكەمان تەحدید كردووە، ئەو غەرامانە بۆ ئەو كەسانەیە، كە موخالەفەی تەعلیمات و ئەنیزمەی ئەم قانونە دەكەن، ئەگەر موخالەفەی كرد بێت لە ئەسڵدا ژینگە موافەقەتی ناكرێت و ناچێت مەشروعەكە دروست بكات، بەلاّم لێرە ئەمە بە رسوم بێت باشترە، بڵێن رەسم لەسەر ئەو ئەنشیتانەی كە دەبنە هۆی پیس بوونی بیئە رەسمەكانی ئەوەندە تەحدید دەكەیت، ئیتر بەگوێرەی قانون بێت، یان بە گوێرەی نیزام بێت، سوپاس.

بەرێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك دكتۆر نوری موقتەرەحەكەت تەعدیل دەكەیت.

بەرێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەرێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەگەر رێگە بدەیت من هەندێك روون كردنەوە دەدەم، بۆ ئەوەی زیاتر روونتر بێت، ئێمە لێرە باس لەو هۆكارانە دەكەین كەوا دەبێتە هۆی پیس بوونی ژینگە، ئەوە پێویست بە سزا دەكات، بۆ نموونە تەماشا دەكەین لە گەڕەكێك لە گەڕەكەكان دووكەڵێكی رەش دەكرێتەوە، كابرا خەریكە سەربانەكەی قیر دەكات، ئەو گەڕەكە هەمووی بەجارێك ژیانیان لێ تێك دەچێت، یان لە كاتی بەهاردا خەڵكێك دەچێتە دەرەوەو ژینگەكە پیس دەكات، ئەو فیرقانەی كەوا ئێمە ناومان لێناون، پێویستە دەسەڵاتی ئەوەیان بدەینێ، هەروەكو پۆلیسی مرور كەوا سزایان بدات، سزایەكەش پاشان دیاری دەكرێت بە قانون، ئیتر پێویست ناكات تۆ بڵێیت ئەوە جەریمەی كردووە، یان نا، چونكە ئەگەر جەریمە بێت، دەبێت بدرێتە دادگا، بەلاّم ئەگەر ئەو دەسەڵاتەی بدەیتێ كەوا بتوانێت سزای بدات بە پارە بە وەرقەیەكی بۆ دەنووسێت، دەبێت ئەو پارەیە بدات، مەبەست لێرە ئەو سزایەیە، زۆر سوپاس.

بەرێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك خەلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەمە بەڕاستی کێشەیەکە قسەی زۆر دەوێت، زەرائیب بێت، ئوجور بێت، رسوم بێت، غەرامات بێت، هەمووی قانونی دەوێت، بەلاًم ئێمە ئیقتیراح دەکەین، ئێستا گەیشتینە ئەو نەتیجەیە هەر ئەو فەسڵە هەمووی نەبێت، ئیکتیفا بە ئەحکامی عیقابی دەکەین، لە قانونی عێراقیش هەر ئەو فەسڵە لاچووە، تێیدا نییە، نازانم ئەگەر جەنابی وەزیر موافیق بێت، ئەوە لا دەبەین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك بەڵێن فەرموو.

بەڕێز حمد عبدالله محمود(بەڵێن):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی ئەوەی کاك عومەر باسی کرد راستە، چونکە تۆ مەعمەل، سەیارە لێ خورین ئێستا لە ئەوروپا خەڵك سەیارە لێ دەخورێ، ساڵانە دوو جار، یان جارێك وەصلێکت بۆ دێت، نووسراوە (سی، ئۆ، تو) یەعنی تۆ نیسبەتێك پارە دەدەیتە حکومەت، لەبەر ئەوەی سەیارەکەی تۆ (سی، ئۆ، تو) فڕێ دەداتن، ئەوە خۆ غەرامە نییە، ئەوە زەریبەیە، لەبەر ئەوەی تکا دەکەم مەسەلەی زەریبە شتێکی گرنگە لەو قانونەی بمێنێت، مەعمەل و پرۆژەکان، سوپەرمارکێت کە موخالەفاتی هەیە، خۆ هیچ جەو پیس ناکات، بەلاًم موخالەفاتی هەیە، دەبێت ساڵانە زەریبەی خۆی بدات، مانەوەی زەریبە لەو قانونە زۆر زەرورییە، ئەوەی جەنابیشت باست کرد، مەسەلەن دروست کردنی کوورەیەکی کەرپوچ، جیهازێکی دادەنێت، ئەگەر دوو ساڵ زیاتر ئەو ئینیدعاسیە حەرارەی کە دەیداتن زیاتر بێت، دەبێت جیهازەکەی تازە بکاتەوە، لەبەر ئەوە بەڕاستی زەریبەکە بمێنێت باشترە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

یەعنی بەڕاستی تێکەلاًویەك هەیە، تێ نەگەیشتنێکیش هەیە، لە خۆمەوە دەست پێ بکەین، یەعنی زەریبە هەیە دادەنرێتن، شمولی هەموو کەسێك دەکاتن، هەموو خاوەن سەیارەیەك ئەو زەریبەیە دەداتن، چی تەحدیدی ئەو زەریبەیە دەکاتن؟ نەوعی سەیارەکەشی، مۆدیلەکەشی، بەلاًم شورتی مرور سەیارەیەکی دەبینێت دووکەڵی رەشی لێ دەچێتن، رایدەگرێتن ئەوە غەرامەیەکەی بەبێ ئەوەی بچێت سەیارەکە چاك بکات، مەمنوعە سەیارە بە دووکەڵی رەش بێتە سەر جادە، خۆ رانەوەستێت بڵێت بۆ زەریبەکە بدە، لێرە غەرامەیە، رایدەگرێتن غەرامەی موخالەفەی دەکاتن، کە دەبوایە بچێت پێش ئەوەی بێتە سەر جادەکە مەکینەکەی دابگرێتن و چاکی بکاتن، جەریمەکە موقابیل بەوە غەرامەیەکی بەرامبەر دانراوە، هەمووی بە قانون دەبێتن، لەبەر ئەوە ئێمە هێشتا ئەو نیزامە زەریبی شاملمان نییە، ئێوە دەزانن زەریبە لە ولاًتانی پێشکەوتوودا جیهازی زەریبە، زەخمترین جیهازە، گەورەترین جیهازە، دەوڵەتی پێشکەوتوو، دەوڵەتی گەورە

له ئەوروپادا نیزامی زەریبەکە تەحدیدی پێشکەوتووەکەی دەکات، ئەگەر نیزامی زەریبە چەند پێشکەوتوو بێت، دەڵێن مەسەلەن ئەمریکا گەورەترین نیزامی زەریبە لە ئەمریکا هەیە، بە زەریبە دەڕوات، خۆ حکومەت پارەی نییە، موڵکی هیچ شتێکی نییە، زەریبە کۆ دەکاتەوەو ئیدارەی خۆی دەکات، ئێمە لێرە ناکرێت باسی ولاتێکی پێشکەوتوو بکەین و بێین لەسەر خۆمان هینی بکەین، ئێمە سەرەتاین، هێشتا جەنابی وەزیر داوا دەکات و قانونی بۆ دەرنەچووە، غەرامەکەی بۆ دەرنەچووە، زەریبەکەی بۆ دەرنەچووە، لێرە عقوبەیەك هاتووە لە ماددەی دواتردا مەوادی عیقابی پێ وتراوە، لەوێ سەرەتایەکی داناوە، بۆ ئەوەی سزا بدرێن بە قانون ئەوانەی موخالەفەی ئەنشیتەی دەکەن، بۆیە من لێرە فەقەرەی ئەگەر بێتو هەمووی شەتب بکرێت، بکرێتە هۆی کە (تحدد الانشطة الملوثة للبيئة وفق نظام) بەس ئەوەندە، تەواو بڕایەوە، ئەنشیتە مولەوەسە سەلاحیەتی بدرێتە وەزارەت بەپێی ئەو بەشەی داینـاوە (تحديد الانشطة)، بەلاَم عقوبەکە لەوێ چی ئیزافە دەکەن بیکەن، لە ماددەی تردا مەوادی عیقابیەکە چی ئیزافە دەکەن بکرێت، ئەو غەرامەیەش دەکرێت بچێتە ئەوێ، تەعدیل دەکەن، چی دەکەن، بەڵێ کاك دارا.

بەڕێز دارا محمد امين/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر زەریبەکە بگۆڕین، من پێموایە فەسڵەکە هەر نەمێنێت، لەبەر ئەوەی باسی غەرامەمان کردووە لە سندوق، دواتریش تەحدیدی غەرامەکە دێت و دەبێتە قانون، لێرە دیاری دەکرێت، یەعنی ئەگەر زەریبەکە لابچێت، من تەئیدی ئەوە دەکەم، کە ئەوە هەر نەمێنێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

باشە ئەوە ئیشکالمان نییە، هەردوو لیژنە ئیقتیراحی شەتبی ئەو فەسڵەیان کردووە، جەنابی وەزیریش موافەقەی کردووە، بەس کاك رەشاد نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهيم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو مەشاریعانە مولەوەسە موحەددەدە لە قانون، مەشاریعی مولەوەسە ئیجازەی تایبەتی هەیە، موافەقەی هەیە، سالأنە مەشاریع دوو نەوعە ئیجازەی هەیە، یەك/ ئیجازەی صحییە، جیهاتی صحی سالأنە نوێی دەکەنەوە، رسومی وەردەگرێتن، دوو/ ئیجازەی مولەوەسەیە، ئەو زەریبەیە لێرە بە ئیراد هاتووە لە جیاتی ئەو ئیجازەیە، نەك غەرامە، ئەوە عقوبە نییە، ئیرادەکە سالأنە ئیجازەی دەردەکات بۆ ئەو مەشروعە، فورەق دەچێت تەفتیش دەکات و شروتی نەقص بێت پێی تەواو دەکات، ئینجا ئیجازەکەی نوێ دەکاتەوە، ئەو رسومەی لێ وەردەگرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بۆ شەرحەکە سوپاست دەکەین، موقتەرەحی لیژنەی هاوبەش کە جەنابی وەزیر پشتگیری دەکات، ئەو فەسڵە هەمووی هەڵگیرێتن لەمەوادی عیقابیدا چ ئیزافەتان هەبوو دەکرێت، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ

لەگەڵ ئەوەیە ئەو فەسڵە ئیلغا بکرێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، دەیژمێرین، چونکە چەند ئەندامێك هەبوون لەگەڵ هیچ لایەك نەبوون، بۆیە من تەسەورم دەکرد دەستی بڵند دەکات، دوایێ لە دەست بڵند کردنی دووەمدا هەندێك دەستیان بڵند نەکرد، لێم تێکچوو، کێ لەگەڵ موقتەرەحی لیژنەی هاوبەشە، جەنابی وەزیر تەئیدی کرد، کە ئەو فەسڵە هەمووی لابچێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ 28 دەنگ، زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ ئەوەیە بمێنێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ 28 دەنگ، من لەگەڵ یەکەمدا بووم شەتب کرا، ئەو ماددەیە تۆزێك حەساسیەتی پەیدا کردووە، گومان لە ژماردنەکە کرا، لە یەکەم جارو دووەم جاریش، شەرحێکی تر دەکەمەوە، لەبەر ئەوەی دەنگدانەکە 28 بە 28 هەبوو، گوتیان کاك کەمال حیساب نەکراوە، جاری یەکەم 24 دەنگ دەرچوو، کاك سەردار نەیزانی بوو کامەی دەنگیدا، لەبەر ئەوە گومان پەیدا بوو، ئەو فەسڵە فەسڵی زەرائیب و ئوجور، کە زۆر موناقەشەی لەسەر کرا، کاك فرسەت گوتی لە مەوادی عیقابی عیلاج کراوە، هەردوو لیژنەو جەنابی وەزیر، دوایێ ئەگەر لەکاتی قسە کردندا شەرحی دەکەین و دەیخەینە دەنگدانەوە، گلەیی لە من نەکەن، ئەو فەسڵە کە باسمان کرد، هەردوو لیژنەی هاوبەش، پاش ئەوەی کە زۆر موناقەشەمان کرد، ئیختیلاف پەیدا بوو لەسەر زەریبەو غەرامە، تێگەیشتنێکی تەواو نییە، جەنابی وەزیر مەقصەدی لە فەقەرەی یەکەم ئەوەیە کە ئەنشیتەی مولەوەسەکە بە نیزام دیاری بکات، زۆر لە ئەندامان وا تێگەیشتوون ئەو زەریبەیە بە نیزام دیاری بکاتن، لێرەشدا لەنگ بوو، دوایێ حەسمەن بۆ ئەوە ئیقتیراحات هات لە دکتۆر نوری، لە لیژنە، حەسمەن بۆ ئەوەی لیژنەی هاوبەش، ئەوە ئەو فەسڵە هەمووی شەتب بکرێتن، بۆ ئەوەی ئەو ئیشکالە نەمێنێت لە مەوادی عیقابی، ئەگەر شتێك هەیە، غەرامەیەك دەخوازن، زەریبەیەك دەخوازن لەوێ نەهاتبێت ئیزافەی بکەن، جەنابی وەزیریش تەئیدی کرد، هەندێك برادەریش بە پێچەوانەوە گوتیان زەرورییە بمێنێت، لەوانە دکتۆر کەمال و کاك شێروان و کاك عەونی و پەخشان خان و بۆ ئەوەی هێن بێت، ئێستا لەبەر ئەوەی موقتەرەحی لیژنەی هاوبەش لە لایەن وەزیرەوە پشتگیری لێ کراوە، ئەو فەسڵە هەمووی ئیلغا بکرێت، ئەگەر پێویستیەك هەبێتن و لێرە هاتووە لە مەوادی عیقابی چارەسەر بکرێت، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەو فەسڵە ئیلغا بکرێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ 35 دەنگ، زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ ئەوەیە بمێنێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ 28 دەنگ زۆر سوپاس، زۆر کەس هەبوو دەستی بەرز نەکرد بۆوە، پاش ئەوەی کە تێگەیشت لە شەتبەکە تەئیدی کرد، (28)ی موعارەزەکە هەروەکو خۆی مایەوە، کەواتە بەزۆرینەی دەنگ ئەو فەسڵە شەتب کرا، تکایە ماددەکەی تر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەشی نۆیەم کە دەبێتە بەشی هەشتەم

بەرپرسیاریەتی و قەرەبووکردنەوەی زیانەکان

ماددەی (33) کە دەبێتە ماددەی (21):

یەکەم: هەر کەسێك ببێتە هۆکار بە کردەوەی کەسیی خۆی، یان کەم تەرخەمی، یان بەهۆی کاری ئەو کەسانەی لە ژێر سەرپەرشتی، یان چاودێری، یان کۆنترۆڵی ئەو دابن، لە کەسان و لایەنگرانی، یان سەرپێچی یاساکان و پێڕەو و ڕێنماییەکان بکات و زیان بە ژینگە بگەیەنێ بەرپرسیار دەبێ و دەبێ قەرەبووی بکاتەوە، زیانەکەش لاببات، بارودۆخەکەش بگەڕێنێتەوە بۆ کاتی جارانی بەر لە کەوتنەوەی زیانەکە، بەپێی ئەو ماوەی لە لایەن وەزارەت دیاری کراوەو، دوای ئاگادار کردنەوەی بۆ وەرگرتنی ڕێو شوێن و ڕێکارەکانی توانای لابردنی زیانەکەی هەیەو گەڕانەوە بۆ سەر سەبەب کار بە هەموو ئەو مەسرەفانەی بۆ ئەم مەبەستە لێی کەوتووە، سەرباری خەرجییەکانی کارگێڕی لەگەڵ لەبەر چاو گرتنی ئەم پێوانانەی خوارەوە:

أ- پلەی مەترسیداری ئەو ماددە پیسانەو جۆرەکانی.

ب- کاریگەری پیسبوون لەسەر ژینگە لە ئێستاو ئایندەدا.

دووەم: بەرپرسیاریەتی سەبەبکاری ئەو زیانانەی لە ئەنجامی سەرپێچی کردن لە پیادە کردنی حوکمەکانی بڕگەی (یەکەم) لەم ماددەیەدا لەبەرچاو دەگیرێ .

سێیەم: حوکمەکانی یاسای شارستانی عێراقی سەبارەت بە ڕێساکانی بە پرسیاریەتی پیادە دەکرێ، لە هەر شتێك لەم یاسایەدا دەقی بۆ نەهاتبێ.

چوارەم: ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی و زیان لێ کەوتوان لە تاکەکان بۆیان هەیە، داوا بەرز بکەنەوە بۆ لابردنی زیان و داوای قەرەبوو کردنەوە.

پێنجەم: هەر کاتێ خەرجیەکانی لابردنی پیسی وەرگیرا بە سندوق دەسپێردرێ، تاوەکو بۆ لابردنی پیسیەکە بەکار دەهێندرێت، یان خەرج دەکرێت.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بەم ماددەیە تەنها ئێمە تێبینیەکمان هەیە زمانەوانی لە بڕگەی یەکەمدا هاتووە، دەستەواژەی (گەڕانەوە بۆ سەر سەبەبکار بە) بگۆڕدرێت بۆ (سەبەبکار بەرپرسە لە)، کە لە دێری شەشەمدایە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بە عەرەبیەکەش هەیە.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەڵێ بە عەرەبیەكەش هەیە، تبدیل كلمة (والعودة على المسبب) بـ (يتحمل المسبب جميع) في الفقرة اولاً، لە عەرەبیەكە دێری پێنجەمە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

شیرین خان نوقتەی نیزامیت هەبوو.

بەڕێز شیرین عبدالرحمن دینۆ:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەگەر مەجال هەبێتن، من پرسیارێكم هەیە، حەقی سەرۆكی پەرلەمان هەیە، ئەگەر چەند ئەندامی پەرلەمان مومتەنع بن بۆ دەنگ نەدان، جارێكی تر تەئكید بكاتن، لازمە ئەو ئەندامی پەرلەمان دەنگ بدات، پرسیارێ من بەس ئەڤەیە، نزانم نیسبەتی تەصویتێ وە لێ هات، یەعنی گەلەكا دەنگ نەدا، جەنابێتە تەئكید لە هەندێ كرد دەنگ نەدا، وەسا دیار بوو ئیشا لازم دەنگ بداتن، نزانم هەتا چەندێ حەق هەیە؟ یان نا؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

شیرین خان گومانمان لەوانە نەبوو كە دەنگیان نەدا، گومانمان لە ژمارەی دەنگدانەكە بوو، ئەوەی كە مومتەنیع بوو تێ نەگەیشت بوو لە سەبەبی موفتەرەحی لیژنەی هاوبەش و جەنابی وەزیر، كە مەجبور بووین دووبارە ئیعادەی تەصویت بكەینەوە، شەرحەكە دووبارە بۆوە، هەندێ لە مومتەنعین قەناعەتەكەی گۆڕا دەستی لەگەڵ موفتەرەحی لیژنەی هاوبەش كرد، گومان لەوەی نەبوو كە چەند كەس مومتەنیعە، نەخێر باسی ئەوەی نەكراوە، فەرموو پەخشان خان نوقتەی نیزامی هەیە.

بەڕێز پەخشان عبدالله زەنگەنە:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من ئەوەی لە خەیاڵمدا بێت، لە نیزامی داخیلی ئیمتیناع نییە لە تەصویتدا.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئیمتیناع نییە، حوڕە، بەڵام نایژمێرین، ئەگەر هەبێت و نەبێتن، هەموو ئینسانێك ئازادە دەستی بڵند نەكاتن و ئیمتیناع بكاتن، بە هەر حاڵ لە نیزامی داخیلی مومتەنیع نییە، بەڵام ئەندامی پەرلەمان بۆی هەیە ئیمتیناع بكاتن، بەس دەنگەكە ناژمێردرێت، چەند كەس مومتەنیعە، یەعنی خەیاری سێیەم نییە لە نیزامدا، بەس مانای ئەوە نییە كە نییە، حەقت نییە دەنگ نەدەیت، بە دەلیلی ئەوەی لە زۆربەی قەوانینەكان سەرۆكایەتی دەستمان هەڵناگرین، كە دەبینین خیلاف نییەو ئەكسەریەت و ئەقلیەتەكە دیارە، پێویست ناكات بڵێین، مانای ئەوە نییە، كە ئەكسەریەتەكە دیار بوو، ئەو ماددەیە كە خوێندرایەوە، لیژنەی

هاوبەش تەنیا یەك كەلیمەی گۆڕیوە، ئەویش (گەڕانەوە)ی كردیوتە تەحەمولی مەسئوولیەت دەكات، قسەتان لەسەری هەیە، كاك ئیحسان فەرموو.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەحەقیقەت من لەگەڵ ئەو ماددەیەمە، بەس ئەوە فەقەرەیەك تێدا هاتووە، بە تەسەوری من زۆر زەحمەتە ئەویش دەڵێت (واعادة الحال الى ماكان علیه قبل حدوث الضرر) لەوانەیە لە حاڵەتێك كە خەڵكێك مرد بێتن، ئەوەندە ژینگە پیس بووە، بە تۆزو بە دووكەڵ و ئەوانە لە دەستی ئینسان دەرچووە، كە بتوانێت حاڵەتەكە بگەڕێنێتەوە، كە لە پێشی گوتیە (بالتعویض وازالة الضرر) بە تەسەوری من ئەوە كافیە، بۆ ئەوەی جیهەتەكە ئیحراج نەكەیت، شتێك كە مومكین نەبێتن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەركی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێموایە ئەو فەسڵە، فەسڵی نۆیەم دەبوایە لە زیمنی بابی چوارەم بهاتبوایە لە ئەحكامی عیقابی، بەلاَم بە هەر حاڵ یەك تێبینیم هەیە لەسەر فەقەرەی چوار، كە دەڵێت (لمنظمات المجتمع المدني والمتضررین من الافراد اقامة الدعوى لازالة الضرر والمطالبة بالتعویض)، نازانم بۆ دەعوایەكەی ئیقتیصار كردووە بە ئیزالەی زەرەرو موتالەبەی بە تەعویز، من پێموایە ئەوە لابدرێت، بڵێت (اقامة الدعاوي على الجرائم الواردة في هذا القانون)، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك حاتەم فەرموو.

بەڕێز حاتم محمد جان حسن:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێموایە خاڵی چوارەم هاوشێوەی ماددەی نۆزدەیە كە هاتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك دكتۆر نوری فەرموو.

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پشتگیری لە بۆچوونی لیژنەی هاوبەش دەكەم سەبارەت بەوەی كەوا (العودە) بكرێتە (ویتحمل المسبب جمیع ......)، ئەوەی كەوا كاك ئیحسان ئاماژەی بۆ كرد، دەكرێت بڵێین (ان كان ذلك ممكناً)، سەبارەت بە برگەی دوو، لە جیاتی ئەوەی (تعتبر مسؤولیة المسبب عن الاضرار الناجمة) هەتا دێت بڵێین (تحدد

مسؤولية المسبب عن الاضرار الناجمة عن مخالفة تطبيق احكام المادة اولا بموجب احكام المسؤولية التقصيرية)، چونكە ئەوە نەزەرەیەكی تەواو هەیە سەبارەت بەوە، ئەگەر ئەوە جێ بەجێ بكەین هەموو لایەك حەقی خۆی وەردەگرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

لەجیاتی (تعتبر) (تحدد).

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

(تحدد مسؤولية المسبب عن الاضرار الناجمة عن مخالفة تطبيق احكام المادة اولا بموجب احكام المسؤولية التقصيرية).

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك عومەر فەرمووو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ڕەئیەكەی منیش كاك دكتۆر نوری باسی كرد لەسەر مەسئولیە تەقصیری ئیسارە بكەم، سوپاست دەكەم.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ڤیان خان فەرمووو.

بەڕێز ڤیان احمد خضر پاشا:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لێرە لە ماددەی یەكەم من وا پێشنیار دەكەم دەڵێت (هەر كەسێك) بەڵام هیچ ئاماژەی نەكردووە بە كارگەو كۆمپانیایەكان، كە ئەوان موسەبەبی ڕەئیسین، ئێستاكە وەكو كارگەی چیمەنتۆ لە سلێمانی، یان كارگەكانی تر، لێرە هەر كەسێك، یان كارگەو كۆمپانیا كە هۆكارن بە كردەوەی كەسی، ئەوە یەك.

دووەم/ لێرە بارودۆخەكە بگەڕێنێتەوە بۆ كاتی جارانی بەر لەكەوتنەوەی زیانەكە، من وای پێشنیار دەكەم لە جیاتی ئەو بڕگەیە بڵێت چاكی بكاتەوە باشترە، لەجیاتی بارودۆخەكەش بگەڕێتەوە بۆ كاتی جارانی بەر لەكەوتنەوەی زیانەكە.

خاڵی سێیەم/ لە چوارەم دەڵێت (ڕێكخراوەكانی كۆمەڵگەی مەدەنی زیان لێكەوتووان لە تاكەكان بۆیان هەیە، لە وڵاتان پارت هەیە، وەكو پارتی ژینگە هەیە، كە ڕووبەڕووی حكومەت دەبێتەوە، دامودەزگا پەیوەندیدارەكان دەبێتە لە هەموو كەموكورتیەك، لێرە وا پێشنیار دەكەم كەوا كۆمەڵگای مەدەنی و لایەنە پەیوەندیدارەكانیش، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

فەرمووو كاك كەریم.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێموایە مەسەلەی تەعویز لە بڕگەی یەك کە هاتووە، ئەسڵەن هەر تەعویزەکە هەر بۆ لابردنی زیانە، من پێم باشە لێرە (بالتعويض او ازالة الضرر)، یەعنی (واو)ەکە بکرێتە (او)، یەعنی یەك لە هەردووکیان، ناکرێت تەعویز بکرێتەوەو هەم ئیلزام بکرێت بەوەی کە ئیزالەتی زەرەرو ئەوەی تریش، ئەوە یەك.

دوو/ تەئیدی بۆچوونەکەی دکتۆر نوری دەکەم، سەبارەت بەوەی ئیشارەت بدرێتە سەر مەسئوولیەیی تەقصیری بەپێی قانونی مەدەنی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

داوا دەکەم لە لیژنەی هاوبەش و جەنابی وەزیر لەسەر ئەو مولاحەزانە ڕەئی بدەن، مولاحەزەیەکی منیش هەیە لەسەر چوارەم (لمنظمات المجتمع المدني والمتضررين من الافراد) ئەوە دەرگایەکی زۆر گەورە دەکاتەوە، هەر فەردێك دەتوانێت شکایەت بکات و ئیشکالێکی گەورە دروست دەبێتن، مەسەلەن یەکێك دێت خانوویەك دروست دەکات لە تەنیشت مەعمەلێك، دوایێ دەچێت شکایەت دەکاتن نەتیجەی ئەو مەعمەلە نەخۆش کەوت دەبێت تەعویز بدات، بەپێی ئەو ماددەیە حەقی هەیە، ئەفراد لە مەجتەمەعی زۆر پێشکەوتوو ئەو مەجالە هەیە، بەلاّم زۆر دەقیقە ئەو مەوزوعە، ڕەنگە لە دەعوای وا سالأنی پێ بچێت، ئایا ئەو کەلیمەیە ئەفرادەکە بەجێ بهێڵین بۆ جیهاتی موختەصە؟ بۆ وەزارەت؟ بۆ مونەزەماتی موجتەمەعی مەدەنی؟ ئەو دەرگایە بکرێتەوە، زۆرە نە قودرەتی مەحاکم هەیە بۆ موتابەعەی، نە جێ بەجێ کردنەکەی ئاسانە، ئەگەرنا حەز دەکەم جێ بەجێ بکرێت، زۆریش باشە، ئەو پەڕی روقی و تەقەدومی وەزارەتە، مەسەلەن دانانی مەعمەل وەزارەت تەحدیدی دەکات و ئیجازەی دەداتێ، بەلاّم تۆ خۆت چووی خانوویەکت دروست کرد لە تەنیشت مەعمەلێك، کاك کەمال فەرموو.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.کەمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەم خاڵە لە جێی خۆی هاتووە، ئەگەر تۆ بتەوێت خانوویەك بکەیت دەبێت ئیجازەی سەکەن وەربگریت، ئیجازەی سەکەن ئەگەر شوێنێکی صناعی بێت، مەئجور بێت، ناتوانیت بیکەیت، لەبەر ئەوەی ئەمە زۆر دروستەو لە جێی خۆی هاتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مەعمەلی سەرچناریش هەبوو، پاش ئەوەی کە مەعمەلیش دروست بوو، هەزاران ئیجازەی شارەوانی دەرچوو بۆ خانوو، دوایێ وای لێهات ئێستا مەعمەلەکانیان داخست، یەعنی مەقصەد ئەوەیە ئیجازە شارەوانی ئەساس نییە ئیعتیمادی لەسەر بکەین، فەرموو کاك دکتۆر.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمەی لیژنەی هاوبەش لەسەر رەئی خۆمانین، تەنها ئەو گۆڕانە دەكەین كە باسمان كرد، لە عەرەبیەكە دێری پێنجەم (العودة على المسبب) بگۆڕێت بۆ (يتحمل المسبب جميع.........)، لە كوردیەكەش (گەڕانەوە بۆ سەر سەبەبكار) بگۆڕێت بۆ (بە سەبەبكار بەرپرسە)، بڕگەكانی تر وەكو خۆی بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەی ئەو پرسیارەی كاك ئیحسان دەڵێت، ئەگەر مرد بێت چۆن ئیعادەی تەعویز دەكرێتەوە؟ حدود زەرەرەكە دەڵێت (اعادة الضرر) چۆن مردی زیندوو دەكەیتەوە؟ كاك ئیحسان پرسیارێكی كرد، لە صیاغەكە وەڵامی چیە؟ لە پرسیارەكەدا دەڵێت (وازالة الضرر واعادة الحال الى ما كانت عليه قبل حدوث الضرر)، ئەگەر زەرەرەكە نەتیجەكەی وەفاتی لێ كەوتەوە، چۆن ئیعادەی دەكەیت؟ ئەو كەلیمەیە (واعادة الحال الى ما كانت عليه)، قەت ناگەڕێتەوە، بە هیچ شێوەیەك، بەڵێ جەنابی وەزیر.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من داواكارم وەكو خۆی بمێنێتەوە، تەنها ئەو تێبینیەی لیژنەی هاوبەش لە جێی خۆیەتی بگۆڕدرێت، ئێمە كە باس لەوە دەكەین (واعادة الحال الى ما كانت عليه اذا كان ممكناً)، ئەگەر شتێك مومكین نەبێت، ئەوە هەر پێویست ناكات باسی بكەین، بەڵام بە گشتی ئەوانەی پرۆژەی بیئی جێ بەجێ دەكەن، مەسەلەن رێگاوبانێك تێك دەدەن، یان لە شوێنێكدا پێویست بەوە دەكات، ئەگەر سەد درەخت ببڕێت، دوایێ لە جێگایەوە سەد درەختی تر دەڕوێندرێت، یەعنی باس لەوە دەكەین، بۆیە پێویستە بمێنێتەوە شتێك مومكین بێت، ئەوە مەعلومەو هیچ یاسایەك داوای لێ ناكات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

دەزانی چیە، ئەو كەلیمەی نووسراوە (وازالة الضرر)، ئەویتر دەگرێتەوە، یەعنی (ويلزم بالتعويض)، كە تەعویزی كرد یەعنی تەقریبەن وەكو ئیعادەی حالە ئیزالەی زەرەر دەكات، تەعویزەكەش دەكاتن، لەبەر ئەوەی جوملەكەی تر شەتب بكەن، ئەو قسەی كاك ئیحسان هینەكەی نامێنێت (واعادة الحال) زەحمەتیشە، یان دەبێت بڵێیت (واعادة الحال حسب الامكان اذا كان ممكناً) دارێكت بڕیوە دەتوانیت بیگەڕێنیەوە؟ بەڵام دەتوانیت تەعویزی بكەیت، كاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی سێ ئەو مەسەلەیەی حەسم كردووە، دەڵێت (تطبق احكام القانون المدني العراقي بشأن قواعد المسؤولية)، قەواعیدی مەسئوولیە بابێكی فراوانە لە ئەحكامی قانونی مەدەنی، هەر نەصێك لێرە نەیەت دەگەڕێتەوە سەر قانونی مەدەنی (او اذا كان ممكناً) هەمووی لە قانونی مەدەنی هەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

لە سێیەمدا دەڵێت (في كل ما لم يرد فيه نص بهذا القانون)، تۆ ئەو نەصەی داخیل بكەیت، داخیل نەكەیت باشترە، لەوێ هاتووە، لەبەر ئەوە ئەو جوملەیە بۆ تەساهولەكەی كاك ئیحسان (واعادة الحال)ەكە شەتب بكرێت جێی خۆیەتی، فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

كە باسی ئیعادەی حال دەكەین، باس لەو شتانە دەكەین كە مومكینە، بۆ نموونە ئێستا پرۆژەیەكمان هەیە هێنانی هێڵێكی ئەنتەرنێت بە (فایبەر گلاس)، ئەم هێڵی ئەنتەرنێتە هەموو ڕێگاوبانەكان هەڵدەكەنێت، بۆیە پێویست بەوەیە بێجگە لە زەرەر بدات و تەعویز بدات، حاڵەكەتەش بگاتەوە جێگای خۆی، یەعنی ئێمە هەندێك حاڵەتمان هەیە، كە ئەوەی پرۆژەكە جێ بەجێی دەكات مەسئوولە لەوەی، ئەگەر ئیمكان بوو حاڵەتەكە وەك خۆی لێ بكرێت، مەسئوولە لە گەڕانەوەی وەك خۆی، ئەگەر بمێنێت باشترە، ئەمە دەسەلاتێك دەدات بە وەزارەتی بیئە فەرزی بكات لەسەر ئەو دەزگایانەی دەبنە هۆی پیس بوون و تێكدانی ژینگە، یان شوێنەوارێك، ئەگەر لە ئیمكان بوو جارێكی تر بیگەڕێننەوە شوێنی خۆی، ئەگەر ئیمكانیش نەبوو، بەس بمێنێت بۆ ئێمە باشترە، هەندێك حاڵەت هەیە دەتوانێت بیگەڕێنیەوە، بەس یاسا لەسەری پێویست ناكات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەوەی كاك شێروان گوتی ڕاستە، مادام فەقەرەیەكت داناوە (تطبق احكام القانون المدني) ئەو شتانەی هەموو تێدایە، ئەگەر موافەقەت بكەن ئەو جوملەیەش شەتب بێتن، بۆ ئەوەی ئیشكال دروست نەبێتن، بەڕاستی ئیشكال دروست دەبێتن (واعادة الحال)، كاك خەلیل بیرێكی لێ بكەنەوە، كەیفی خۆشتانە، ئەگەر ئیسرار دەكەن دەیخەمە دەنگدانەوە، لاتان وایە بمێنێتن، كەواتە دەڵێن وەكو خۆی بمێنێتەوە، تەنیا مولاحەزەكەی كاك دكتۆر نوری لە دووەم (تعتبر مسؤولية المسبب عن الاضرار الناجمة عن مخالفة تطبيق احكام المادة اولا بموجب هذه المادة)، چی بوو كاك دكتۆر نوری، فەرموو

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

(تحدد مسؤولية المسبب عن الاضرار الناجمة عن مخالفة تطبيق احكام المادة اولا بموجب احكام المسؤولية التقصيرية)، بۆ ڕوون كردنەوە سەبارەت بە بڕگەی سێیەم، دەڵێت (تطبق احكام القانون المدني العراقي بشأن قواعد المسؤولية في كل مالم يرد فيه نص)، ئێمە لە بڕگەی یەكەم ڕوونمان كردەوە، كە نەصێك هەیە دەڵێت هەتا لەو حاڵەتانەش ئەگەر نەص نەبوو، ئەو كاتەش هەر دەگەڕێینەوە بۆ قانونی مەسئوولیەی تەقصیری، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك عەونی لەسەر ئەوە مولاحەزەت هەیە، فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من لەگەڵ ڕێزم بۆ مامۆستامان دكتۆر نوری تاڵەبانی، بەڵام لەگەڵی دانیمە، چونكە ئەگەر لێرە مولاحەزەی بكەین دووەم دەڵێت (تعتبر مسؤولیة المسبب عن الاضرار الناجمة عن مخالفة تطبیق احكام البند اولا من هذه المادة مفترضة)، واتا مەسئوولیەكی موفتەرەزەیە، یەعنی ئەو كەسەی كە ئیدیعا دەكات، حكومەت دەڵێت مەسئوولیەت كراوەو موخالەفە كراوە، بیئە پیس بووە، ئەوە مەسئوولیەكی موفتەرەزەیە هەیە، ئەو كەسەی كە ئیدیعای عەكسی ئەو حاڵەتە دەكات، دەبێت ئیسپات بكات، كە وا نییە، واتا دەبێت ئەو ماددەیە بەو شێوەیە بمێنێتەوە، نەك (تحدد........) كە جەنابی دكتۆر نوری ئیشارەتی پێدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

نازانم ئەندامانی لیژنەی قانونی بەتایبەتی، یەعنی ئەو فەقەرەیە زەرورییە، بەدیهیەتە یەعنی (البینە علی المدعی)، (والیمین علی من ادعی)، قەیدی ناكات حكومەتیش بێت، مونەزەماتی موجتەمەعی مەدەنیش بێت، ئەوە بەدیهیەتە هەر باس كردنی ئەو زەرەرە هەتا ئیسپاتی نەكاتن موفتەرەزە، بەس بە تەنیا ئیشارەتی پێ دەكەن تۆ زەرەرت كردووە، ئەگەر ئیسپاتی نەكاتن، ناتوانێتن تەغریم بكات، یان عقوبەی بداتێ، یان زەریبەی لەسەر هین بكات، یان دایبخات، دەبێت ئیسپاتی بكاتن و ئەوجا هینی بكات، بەڵێ كاك دارا.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بۆ تەئیدی قسەكەی جەنابت، كە وتت ئەگەر یەكێك خانوویەكی لە تەنیشت مەعمەلێكەوە دروست كرد، لەبەر ئەوە لە كوردستاندا پێ دەچێت زۆر حاڵاتی وا دەبێت، هەر كەسێك لە شوێنی خۆیەوە بیەوێت دەعوایەك قەید بكات، بۆ ئەوەی بەهۆی ژینگەوە تووشی ڕەبۆ بووەو تووشی نەخۆشی تر بووە، بۆیە زۆر تەئكیدمان لێ كردەوە، لەبەر ئەوە حاڵەتەكە زۆر بڵاوە، هەموو كەس دەتوانێت خەڵك تاوانبار بكات، كە بەهۆی ژینگەوە تووشی نەخۆشی بووە، بۆیە بە پێویستمان زانی بە جیا تەئكیدی لەسەر بنووسرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

من مەقصەدم لەوە دایە، یەعنی بەدیهیەتە، یەعنی هەر كەسێك دەتوانێت ئیقامەی دەعوا بكاتن لەسەر هەر مەوزوعێك، نەك بەس ئەو مەوزوعە، هەر هاوولاتیەك دەتوانێت ئیقامەی دەعوا بكات (بما فیە) ئەوەی كە ئێمە باسی دەكەین، بڵێ من زەرەرم كردووە، ژینگە هین دەكاتن، صحتمانی تێكداوە، بەڵام دەبێت ئیسپاتی بكات، بەڵێ كاك خەلیل.

بەڕێز خليل ابراهيم محمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

راستە ئەمە بەديهيەو نەبێتن، ئەوە هەر هەيە، ئەو حوكمە هەر هەيە، ئەو حەقە هەر هەيە، بەلاَم ئەم قانونە زۆر گرنگەو تەوعيەش دەيەوێت، ئێمە بۆ بابی تەوعيەكە زياتر هاوولاَتی، خەلَك مافی خۆی بزانێت بەوە، وابزانم ببێت باشترەو، بۆ مەڕ باشتر دەكات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك عومەر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

خۆی فيعلەن ئەو فەقەرە دووە هەر زيادە، بۆچی؟ لەبەر ئەوەی لەسەرەوە باس لە مەسئووليەی خەلَك كراوە ئيهمال و تەقصير، ئەمە دەچێتە بابی ئەعمالی تابع و لەگەلَ مەسئووليەی تەقصيری، مەسئووليەی تەقصيری چی تەحديد دەكات؟ ئەو تەعويزو، ئەو زەرەرانەی كە دەيدات بە نەتيجەيەكی عيلاقەی سەبەبی دەبێت لەنێوان فيعل و نەتيجەی فيعل، يەعنی لەنێوان خەتەئ و لەنێوان ئەو نەتيجەيەی كە دێتە دی، لەبەر ئەوە لە ماددەكە لە فەقەرە يەكدا زۆر بە وازيحی باسی لەسەر كراوە، من پێموايە (من هذه المادة المفترضة) زۆر زيادە، ئەو فەقەرەيەی پێويست نييە، چونكە عيلاقەی سەبەبی لە بەينی خەتەئ و نەتيجە تەحديدی مەسئووليەی تەقصيری دەكات، كە تەحديدی مەسئووليەی تەقصيری كرا، تەحديدی نيسبەتی تەعويزو زەرەرەكان دەكات، ئيزافە بۆ ئەوەی لە فەقەرە سێ كە باس لەوە كراوە (قواعد المسؤولية في القانون المدني)، من تەئيدی رەئيەكەی مامۆستا نوری دەكەم لەسەر بابی مەسئووليەی تەقصيری لەقانونی مەدەنی ئەوەی تيا تەحديد كراوە، پێويست بە هيچ شەرحێكی تر ناكات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك فرسەت فەرموو.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەڕاستی ئەو مەوزوعە، مەوزوعی ئيلتيزامات و قانونی مەدەنی برادەرانی حقوقی دەزانن، زەحمەترين مەوزوع بوو لە كولياتی حقوق، بە رەئی من مادام قانونی مەدەنی بە تەفسيل باسی ئەو شتانەی كردووە، با ئێمە لە خۆمان تێك نەدەين و لە قانونی مەدەنيش تێك نەدەين، لە مەحاكميش تێك نەدەين، ئەگەر بێتو فەقەرەی چوار بزانن، ئەگەر رەئی بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان لەگەلَ بێت، كۆ مونەزەماتی موجتەمەعی مەدەنی ئەو مافەی هەبێت داوای زەرەر بكات، ئەوە لە قانونی مەدەنيدا نييە، ئەگەر ئەوە بمێنێت، فەقەرەی پێنج كو هەندەك نەفەقاتی ئيزالەی تەلەوەس و صندوقەكە بگەڕێتەوە، ئەوەش تێدا نييە، ماددەكانی تريش من لەگەلَ ئەوەمە لە قانونی مەدەنی بە تەفسيل و بە شكلێكی وردو بە

صياغەيەكی باش هاتووە، سەوابقی محاكم بە هەزاران قەراراتی محاكم كۆن بووینە، با ئێمە ئەو سەوابقانە تێك نەدەین، عورفەك و ئیرسێكی قانونییە بۆ ئێمە، لەبەر ئەوە منیش ئیقتیراحی ئەوە دەكەم، ئەو ماددەیە لەغو بكرێتەوە، عەدا ئیستیسنائی ماددەی چوارو پێنج، ئەگەر رەئی ئەندامانی پەرلەمان لەسەر بێت كو بمێنێت، ئەوە مەوزوعەكە عایدی ئەوانەو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك دارا فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

خۆی بیئە بوارێكە هەمووی سی، چل ساڵە هاتووە، ئەگەر دەتانەوێت قانونی مەدەنی عێراقی، كە سەد ساڵە دانراوەو ئیشی لەسەر كراوە، هەر بوارێكی تازە هاتە هەرێمەوە، نە گۆڕانی لەسەر بكرێت، نە یاسای بۆ دابنێین، نە قسەی لەسەر بكرێت، ئەمە باس لە بیئە دەكرێت، كە بوارێكی گرنگە، ئێستا كێشەی تەغیری مەناخ لە دنیا زیادی كردووەو، ئێستا رێژەی زۆر بوونی كاربۆن و دایۆكسین و كێشەی ژینگەیی، كێشەی زۆر گەورەن، كە لە هەموو دنیا هەیە، ئێستا هەموو یاساكانی ژینگە لە جیهاندا ئەوەیان سەلماندووە، ئێمە دوا وڵاتین كە ئەم فەقەرەیە دادەنێین، بۆیە زۆر پێویستە وەزارەتی ژینگە لەسەر ئەم بنەمایە دامەزراوەو گرنگترین خاڵی ئەم یاسایەیە بەلای ئێمەوە، ئیزافە كردنی ئەو بوونی ئەم مەسئولیەتەیە لەسەر ئەو كەسانەی كە دەبنە هۆی تێكدانی ژیانی خەڵك، پێمانوایە ئەگەر بێتو ئەو كەسانەی بەهۆی تێكچوونی ژینگەوە زەرەرو زیانیان لێ دەكەوێت، بۆیان نەبێت دەعوا قەید بكەن، كە لە قانونی مەدەنی ئەم تەفسیلەی بەندی یەكەم نییە، ماددەی یەكەم ئەوەلەن، ئەگەر ئەمە نەنووسین، ئێمە پێمانوایە هیچ شتێكمان نەكردووە، تەلەوەسی بیئی هەرچی بكات، ناتوانین هیچ سزایەك لەسەر هیچ كەسێك دابنێین، بۆیە زۆر زۆر گرنگە بمێنێتەوە، بەس ئەو خاڵەی كە باسیان كردو ئەگەر نەمێنێت موشكیلە نییە، چونكە ئەوە خۆی تەبیعی وایە، واتا دووەم ئەگەر نەمێنێت موشكیلە نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك فرسەت تەوزیحی تری هەیە.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەو بابەتەی جەنابی وەزیر باسی كرد، هیچ عیلاقەی بە مەوزوعی ژینگە نییەو تەئسیری ناكات، ئەوە مەوزوعی تەعویزو مەسئولیەتە، كێ تەحەمولی زەرەر دەكات؟ كێ تەحەمولی مەسئولیەت دەكات؟ بە نەتیجە تەقدیری زەرەر وەزارەتی ژینگە تەقدیر ناكات، مەحكەمە تەقدیری دەكات، ئەو مەوزوعە بە تەفسیل وەك ئەو ماددەیە صیغەتەكە باشترەو لە قانونی مەدەنی هاتووە، ئیلغای ئەو ماددەیە تەئسیری لە ژینگە ناكات، چونكە ئەوە ئینعیكاسە بۆ قانونی مەدەنی، بەڵام لە قانونی مەدەنی صیاغەكە باشتر هاتووەو

تەحدیدی مەسئوولیەت روونترە، جیهەتی دەعوا دیار کراوە لەویّ، تەقدیری تـەعویز چـۆن دەبـێتن لـەویّ؟ دیار کراوە، هیچ تەئسیر لە ئیش و کاری نە وەزارەت دەکات، نە ئەنجومەنی ژینگە دەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆرە رۆژان فەرموو.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

کێشەکە لێرە لەوەی نییە کە لە قانونی شارستانی، ئایا تەحدیدی مەسئوولیەت کراوە یان نا؟ کێشەکە لێرە مەسـئوولیەی موفتـەرەزە، ئەگـەر موفتەرەزەکـە بمێنێـت، ئـەوە ئـەو دەقـە زۆر زەرورییـەو پێویسـتە لێـرە هەبێت، چونکە لە قانون مەدەنی مەسئوولیەت دائیمەن موفتەرەز نییـە، یـەك نموونـە بـۆ بـەڕێزتان روون دەکەمەوە، ئەگەر وشەی زەرەر موفتەرەز لە یاسایەك هەبێت، مانای ئەوەیە ئەو یاسایە دەڵێت زەرەر هەیە، زیان هەیە، ئینجا لە واقیع هەبێت، یان نەبێت، ئەوە تەئسیری لەسەر مەوزوعی ئیسـپات دەکـات، بۆیـە ئـەو دەقە لێرە ئەگەر مەسئوولیەتی موفتەرەز بێت، دەبێت هەبێت، لە قـانونی مـەدەنی مەسـئوولیەت دائیمـەن موفتەرەز نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عومەر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێموایە لەگەڵ نیوەی قسەکانی کاك فرسەت دام، بەڵام فەقەرە چوار (لمنظمات المجتمع المدني) کە داوای تەعویز بکات لە جێی ئەو زەرەرانەی کە تەلەوەسی بیئە دەکەوێت لە هەر کەسێکدا چۆن دەتوانێـت بـە چ صیغەیەك، بـە چ سـیفەتێك موجتەمـەعی مـەدەنی داوای ئـەو تـەعویزە بکـات، بـۆ؟ چـونکە شـەرتێك لـە شەرتەکانی دەعوا مەسـڵەحەی مومکینـەی موحەقیقـەی حـاڵی هەیـە، مەسـڵەحەتی مەجتەمـەعی مـەدەنی چیە لەوە؟ دەعوا دەبێت زات مەسڵەحە شەکوا ئیقامە بکات، یەعنی موتەزەریر، یەعنی ئەو کەسەی کـە لـە نەتیجەی عیلاقەی سەبەبی لـە بـەینی خەتـەئ و نەتیجـە زەرەرێکـی لـێ دەکـەوێت، ئـەو بـۆی هەیـە داوای تەعویز بکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لە بەندی یەکەم کە باسمان کردووە، باس لەو هۆکارانە دەکـەین کـە دەبنـە هـۆی تێکـدانی ژینگـە، بـۆ ئەوەی وازیح بێت لە لامان، ئەمانەی گوتومانە (التي تحدث ضررا للبیئـة)، ئەمـەش بـوارێکی نوێیـە، ئێمـە

کارگەیەکمان هەیە، دەواجنێکمان هەیە، بەپێی ئەنزیمەو تەعلیماتی ئێمە زەرەری بۆ بیئە هەیە، هەموو ئەو خەڵکانەی لە دەورو بەری دەژین، ئێمە داوا دەکەین ئەم زەرەرە چۆن تەقدیر دەکرێت؟ ئەم عقوبەیە کێ دەیدات؟ ئەمانەمان گوتووە بەپێی قانونی مەدەنی عێراقی، بەپێی ئەو قانون و مەسئوولیەتە عقوبە دەدرێت، ئێمە دیاریمان نەکردووە، نەمان وتووە ئێمە مەحکەمەی دەکەین و ئێمە سزای دەدەین، سەبارەت بە موجتەمەعی مەدەنی ئەوان داوای پارە ناکەن، ئەوان بۆیان هەیە دەعوا قەید بکەن، لەبەر ئەوەی ئەوانە موراقەبەی وەزعی بیئی دەکەن، لەبەر ئەوەی ئێمە لەو وڵاتە ئەحزاب و پارتی ژینگەییمان نییە، تەنها بۆ ئیشراکی موجتەمەعی مەدەنی بۆیان هەیە ئیقامەی دەعوا بکەن، نەك خۆیان تەعویز بدرێت بە ئەوان، ئەو تەعویزە بۆ ئەوان نییە، ئێمە گوتوومانە ئیقامەی دەعوا بکەن، داوای تەعویز بکەن ئەگەر زەرەر هەبوو، بۆ خۆیان نا، ئەوە دیاری کراوە تەعویزەکان دەچێتە کوێوە، ئەوە بۆ حکومەتە، بۆ مەجتەمەعی مەدەنی نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاك عومەر.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

جەنابی وەزیر حەقی ئەو تەعویزەی کە ئێستا باسی لەسەر دەکرێت، دەدا بە مونەزەماتی مەجتەمەعی مەدەنی، ئێمە ئێستا تۆزێك لەوەو پێش باسم لەسەر کرد، هەموو دەعوایەك دەبێت مەسڵەحەتێکی تیا هەبێت، ئەو حەقە بۆ نادات بە وەزارەتی ژینگە خۆی بتوانێت داوا بکات، خۆی تەمسیلی بەرژەوەندی عام دەکات، نەفعی عام دەکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو پەخشان خان.

بەڕێز پەخشان عبدالله زەنگەنە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی من ئەوەی کە مەجتەمەعی مەدەنی لێرە خستۆتە بەر بەردەم بەرپرسیاریەتی بە سابیقەیەکی زۆر ئیجابی دەزانم، خۆزگە موجتەمەعی مەدەنی لە زۆر یاسایەکانی دیکەش ئەوا مەسئولیەتی ئەوای بخرێتە سەر، لەبەر ئەوە من پێموایە شتێکی زۆر ئیجابیەو مانی پێویستە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاك کەریم.

بەڕێز كريم بحرى عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەڕاستی من پێموایە لە هەموو موناقەشەكان گەیشتینە قەناعەتێك، كە زەرورییە برگەی یەكەم بمێنێت، بەلأم لەگەڵ ئەو گۆڕانكاریەی (اعادە الحال) تۆزێك ئیستیحالەی تێدایە، ئەوە نەمێنێتن، هەروەها چوارەم، من لەگەڵ بۆچوونەكەی كاك عومەر دام، بەڕاستی لێرەدا دەعوا دەبێت مەسڵەحەتی تێدا بێت، ئەگەر تەحقوقی مەسڵەحە نەكاتن، بۆی نییە ئیقامەی دەعوای زەرەر بكاتن، من پێموایە ئەو گۆڕانكاریانەی تێدا بكرێت، زۆر ئاساییە وەكو خۆی بمێنێتەوە ماددەكەو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك خەلیل فەرموو.

بەڕێز خليل ابراهيم محمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە لە لیژنەی قانونی سەیری ئەو مەوزوعەمان كرد، لەگەڵ لیژنەی تەندروستی موشتەرەك، ئەمە مەسەلەیەكی تەخەصوصییە، خوبەڕایان داناوە موقارەنە لەگەڵ زۆر قەوانینی تر كردووە، لەناحیەی قانونی موجەرەد سەیرمان نەكردووە، سەیری شتێكمان كردووە، هەر شتێك بێت خزمەتی ئەم قانونە بكات، حیمایەو تەحسینی بیئە بكات و دووبارەش بێت، ئێمە لێرە دەستكاری نەكەین مادام مەخالەفەیەكی سەریحی قانونێكی تر نەبێت، لەڕاستیدا ئێمە لێرە هیچ ئیشكالێك نابینین لەو مەوزوعە، یەعنی نازانم بۆ وای لێهات، ئینجا وا دەبینم بخرێتە دەنگدان، ئەگەر پێشنیاری تریش هەبێت، با ئەویش بخرێتە دەنگدانەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەركی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من لەگەڵ رەئیەكەی كاك عومەرو كاك كەریم نیمە، تەبعەن دەعاوی لە مەحاكم عادەتەن بۆ ئەو مەسەلەیە دەڵێت خصومە موەجەهە هەیە، یان نا، یەعنی دوو تەرەف كە دەعوا دەهێنن، دەبێت خصومە لە بەینیان هەبێت، لێرە ئەگەر هەر كەسێك بێت، هەتا ئەگەر موتەزەریریش نەبێت، مونەزەماتی موجتەمەعی مەدەنی خصومە هەیە، لەبەر ئەوەی مەسەلەی ژینگە مەسەلەیەكی گشتییە، یەعنی لە بازاڕ ئەگەر سەیارەیەك غاز لەوە ژینگە پیس بكات، لەوانەیە لەو پەڕی شارەكەی تر یەكێكی تر موتەئەسیر بێت پێی، بۆیە خصومەكە هەیەو دەبێت هەبێت، لە زۆربەی قەوانینەكانی دیكەی ژینگە تەماشامان كردووە، بەڕاستی نەك موتەزەریر دەڵێت (لكل الافراد) حەقی ئیقامەی دەعوای هەیە، چونكە حەقێكی عامە، بەلأم لێرەدا تەنها لەگەڵ ئەوە نیمە بێت تەقلیص بكرێتن، بڵێت (لازالة الضرر والمطالبة بالتعويض)، یەعنی

ئەوانە ئەسڵەن ئەو مونەزەمەیە حەقی تەعویزەکەی نەبێتن، راستەوخۆ بە ئەو نەبێتن، بەلاَم بگوترێت حەقی ئیقامەی دەعوای هەبێتن بە تەنهاو، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەو مولاحەزەی كاك سەردار من پێشتر بە كاك فرسەتم گوت، چوارەمەكە (لمنظمات المجتمع المدني والمتضررين من الافراد اقامة الدعوى لازالة الضرر وفق احكام البند اولا من هذه المادة) ئەو (المطالبة بالتعويض)ەكە لەوێ نەمێنێت، ئیزالەی زەرەرەكەش نەمێنێت (اقامه الدعوى وفق البند اولا) باشە ئەوەی چاك بكەن (اقامة الدعوى وفق احكام البند اولا من هذه المادة)، ئەوان لە كۆڵ دەكاتەوە، ماددەی موفتەرەزەكەش وەكو باس كرا، بەڕاستی من خۆم زۆر لەلام هین نییە، پێموایە بەدیهییە ئەوە، بەلاَم مادام هەر هین دەكەن، یەعنی یەك شت هەیە دەیخەمە دەنگدانەوە، بەس ئەوەندەیە داوا لە لیژنەی قانونی دەكەم تەعاروزی هەیە، دووبارە موشكیلە نییە، ئیعادەی ئەحكامێك ئەگەر لە قانونی مەدەنیش هاتبێت، لە قانونی عقوباتیشدا هاتبێت، بە شەرتێك تەعاروز نەكات لەگەڵ ئەو ماددەیەی لێرەدا هاتووە، چ زەرەرێكی نییە، ئەگەر تەعاروزی هەیە پێمان بڵێن، ئەگەر تەعاروزیش نییە موشكیلە نییە، ئەگەر تەعاروز نییە چ زەرەرێكی نییە، ئێمە زۆر جار وا بووە ماددەیەك لە قانونی جەزائی هەیە، هاتووە لێرە تەئكیدیشمان كردووە، كاك دكتۆر نوری فەرموو.

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

سەبارەت بە بڕگەی دوو تەعاروز نییە، بەلاَم مەسئولیەتەكە دەخاتە سەر لایەنێك، بەبێ ئەوەی كەوا لایەنی دووەم هیچ بەلگەیەك پێشكەش بكات، بۆیە من پێشنیازی ئەوەم كرد، كە بگەڕێینەوە ئەحكامی مەسئوولیەی تەقصیری، ئەو كاتە پێویستە ئەو جیهەتەی كەوا ئیدیعای دەكات و زەرەری پێ گەیشتووە، دەبێت بە بەلگە ئیسپاتی بكات، بەلاَم لەو حاڵەتە ئەگەر بەو جۆرە بمێنێتەوە موفتەرەزە بێت، ئەوە ئەو جیهەتە ئیفتیرازی دەكرێت، كەوا ئەو زەرەرەی كردووەو بەرپرسیارە لەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك عومەر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەنیسبەت حەقێك بدەیت بە مونەزەماتی موجتەمەعی مەدەنی بەس، بە تەنیا حەقی ئیقامەی دەعوای هەبێت لەسەر چ ئەساسێك، چونكە قانونی موڕافەعاتی عێراقی شروتی ئیقامەی دەعوا، شروتی ئەترافی دەعوای تەحدید كردووە، بە چ سیفەتێك دەتوانێت ئیقامەی دەعوا بكات؟ ئەمە لە لایەك، لە لایەكی دیكە موجتەمەعاتی مونەزەماتی مەدەنی تەمسیلی حەقی عام ناكات بەناوی موجتەمەعەوە قسە بكات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەی کاك عومەر دەڵێت (وفقاً لاحكام البند اولا) نایگرێتەوە، بەپێی ئەو بەندە ئەو مەسئوولیەتە، ئەو زەرەرە، باس کردنی ئەو قەوانین و ئەنزیمەو هینە، پێشتر ماددەیەك دراوە دەڵێت (منظمات المجتمع المدني) بۆی هەیە ئاگادارت بکاتەوەو موتابەعەت بکات، حەقێکی داوەتێ، لێرەش حەقێکی تری داوەتێ، بۆ ئەوەی کە ئیقامەی دەعوا بکات، بەڵێ جەنابی وەزیر.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەڕاستیدا مونەزەماتی موجتەمەعی مەدەنی ئەوانەی کە ئێستا تەمسیلی خەڵك دەکەن، ئەگەر ئەوانە تەمسیلی موجتەمەع نەکەن کێیە؟ ئەمە بوارێکی زۆر گرنگە بۆ ئیشراك کردنی موجتەمەعی مەدەنی لە خواردنی کێشەکانی خەڵك، جگە لەوەی ئەگەر ئەفراد بۆی هەبێت ئیقامەی دەعوا بکات، کە هەر خۆیەتی مونەزەماتی مەجتەمەعی مەدەنی کە نوێنەری خەڵکن شتێکی زۆر ئاساییە، بەتایبەتی بوارەکەش بواری ژینگەیە، کە تەئسیراتی لەسەر هەموو خەڵك هەیە، قانونیەن هیچ مانعێك نییە، کە ئەو حەقەیان پێ بدرێت و یاسایەکەش دەوڵەمەند بکات بەوەی کە مونەزەماتی مەجتەمەعی مەدەنی دەوریان هەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێخەڵلاّ فەرموو.

بەڕێز شێخ الله ابراهیم شێخ الله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشنیارێکم هەیە، دەزانم قەبولیش نابێت، بەلاّم ئەوە ماوەیەکی دوورو درێژە لەسەر ئەو ماددەیە گەلەك قسە دەکرێت، بەتایبەتیش برایانی یاساناس کە زۆربەی هەرە زۆریان دەنگیان لەگەڵ یەکتر نییە، مادام ئەو ماددەیەش لە قانونی مەدەنی عیلاج دەکرێت، من ئەو ماددەیە بە زیاد دەزانم، پێموایە باشتر شت ئەوەی لابدرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دەزانی چۆنە کاك شێخەڵلاّ، ئیختیلافی ئەندامانی لیژنەی قانونی و قانونیەکان بەگشتی، ئیختیلافێکە، بەلاّم لە جەوهەری نییە، لەبەر ئەوە شتێکی جەوهەر نییە، بڵێی نابێت ئەوە هەبێت، ئیختیلاف ببێت، یان نەبێت، هەندێك دەڵێن لە قانونی فلان هاتووە، لەبەر ئەوە مانەوەی زەرەرێکی نییە، ئەگەر زەرەری هەیەو تەعاروزی هەیە، من داوام کرد ئەوە بڵێن، ئەگەر تەعاروزی نەبێتن، من کۆتایی بە موناقەشەکان دەهێنم، دەیخەمە دەنگدانەوە بەو گۆڕانکارییانەی کە باستان کرد، لەوەی یەکەم (العوده على) بگۆڕێت بۆ (یتحمل) وەکو لیژنەی هاوبەش باسی کرد، لە بڕگەی چوارەم (لمنظمات المجتمع المدني والمتضررين من الافراد اقامة الدعوى وفقاً لاحكام البند اولا من هذه المادة) وەکو خۆی دەمێنێت، ئەوانی تر ناگۆڕێن، دەیخەمە

دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، تکایە ماددەکەی تر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دەروازەی سێیەم

حوکمەکانی پاراستنو چاککردنی ژینگە

بەشی یەکەم

پاراستن و چاك کردنی ئاو

ماددەی (34) کە دەبێتە ماددەی (22):

فرێدان و ڕوو کردنی هەر ماددەیەکی زیان بەخش، یان شلە، یان گازی، یان تیشکاوەری، یان گەرمی بۆ ناو هەموو سەرچاوە ئاوییەکان، یان ڕێڕەوەکانیان قەدەغەیە، تەنیا ئەگەر بەپێی پێوەرەکانی کارپێکراو چارەسەر کرابێ.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لیژنەی هاوبەش هیچ تێبینیەکی نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سالم فەرموو.

بەڕێز سالم محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەو ماددەی کە دەبێژت (یحضر طرح او تصریف اي مواد ضارة) (اي مواد ضارة) ئەو تنە مەبەستە، سائیلەو غازیەو موشعەو حەرارییە زیادەیە، یەعنی بمێنێت (اي مواد ضارة) پتر موتلەقەو پتر ئیستیفادە لێ وەردەگریت، ئێستا هی ئەوەی غازیە، یەعنی ئەو هەر چوار نەمێنێت باشترە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە سەرەتا لەگەڵ ئەوەی نیمە (طرح او تصریف) تەنها بگوترێت (رمي) لەگەڵ صیغە کوردیەکەش یەکتر دەگرێتەوە، چونکە دەڵێت فڕێدان، من پێموایە لە جیاتی (طرح او تصریف) بڵێین (رمي).

دوو/ وەکو کاك حاکم سالم باسی کرد مەوادی زەرەرو سائیلەو غازیە و مونشیئە ئەوە هەمووی زیادە، بڵێین مولەوەساتی بیئە، یان مەوادی مولەوەسە، چونکە لە موختەسەرات لە تەعاریف هاتووە، دەڵێت (ملوثات

البيئة/ المواد الصلبة والسائلة والغازية) يەعنی زۆر بە تەفسیل باسی کردووە، لێرە پێویست ناکات ئێمە ئەو تەفسیلەی بدەینێ، ئەی ئێمە بۆ ئیختصارمان کردۆتەوە لە تەعریفەکان، لەگەڵ ڕێزم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ڕەمزیە خان فەرموو.

بەڕێز رمزیە احمد رشید:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تێبینیا من نەفسی تێبینیای برادەرانە (طرح او تصريف اي مواد ضارة او سائلة او.........) بێژن (مواد ضارة او سائلة او الغازية او الحرارية)، چونکە (مواد ضارة او سائلة) فەسلێك کەوتۆتە نێوان هەردووکیان، بنووسین (مواد ضارة سائلة) بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو سێ مولاحەزەیەی درا، لیژنەی هاوبەش ڕەئیتان لەگەڵ جەنابی وەزیر.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەڕاستیدا ئەم ماددەیە وا هاتووە، بۆ ئەوەی ڕوونی بکاتەوە ئەو ماددانە چین کە نەکرێتە ناو ئاوەوە، لە تەعریفەکان مەوادی مولەوەسە هاتووە، بەڵام لێرە (مواد ضارة)، چونکە بەناوی مولەوەساتی بیئە نەهاتووە.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مولەوەساتی بیئە شتێکی شاملترە، لێرە فەسڵی داناوە باسی حیمایەو تەحسینی ئاو دەکات، ئەوە تایبەتە بە ئاو، ئەو شتانە زیکر کراون بەتایبەت، لەوانەیە نازانم علیمیەن وەزیر وەڵام دەداتەوە، یان جەنابی دکتۆر، لەبەر ئەوە مولەوەسات زۆرترە لەوە دیارە مەقصودە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من پێموایە ئەو ماددەیە زەرورییە، چونکە فەرقی هەیە لەگەڵ ئەو مەسەلانەی تر باسمان کرد (طرح او تصريف اي مواد ضارة) مومکینە تۆ دەچێتە زێیەك، تەرح کردنی ئیفرازاتی مەعمەلێك فڕێ دەدرێتە ناو زێیەکە، خەتەری لەسەر ئاو هەیە، خەتەری لەسەر زۆر شت هەیە، هەر ئەوە نییە وەکو نموونە، بۆیە ئەو تەحدیدە فەرقی لەسەر ئەوە هەیە، کە تەلەوەسی بیئە دەکات، یەعنی ئەوەی کە فڕێ دەدرێت فەزەلاتە، چ ئاو بێت، چ غازات بێت، مومکینە ژینگە پیس نەکات، بەڵام ئاو پیس بکات، بە تەئکید لە قانونێکی موماسیل وەرگیراوە، من مەتەئەکیدم لەوە، کاك فرسەتیش قسەیەکی کرد، دەعمی قسەکەی من دەکات دەڵێت بابی سێیەم (احكام حمايه وتحسين البيئه) فەسڵی یەکەم لەسەر حیمایەو تەحسینی ئاوە، فەسڵی دووەم لەسەر هەوایە، فەسڵی سێیەم توربەیە، جیای کردۆتەوە، وەکو منیش بەبێ ئەوەی هینی بکەم باسی

زێیەکەم کردو، باسی ئاوەکەم کرد، بۆیە ئەو ماددەیە وەکو خۆی دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، تکایە ماددەکەی تر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (35) کە دەبێتە ماددەی (23):

پێوانەکانی هەرێمی بۆ ئاوی سەر زەوی و ژێر زەوی و ئاوی خواردنەوە، بەپێی سیستەمێك دیاری دەکرێت و لەسەر پێشنیاری وەزیر دەبێ.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە هیچ تێبینیەکمان نییەو پشتگیری لەو ماددەیە دەکەین و پێویستە بمێنێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاك ئارام.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو پێوانانە پێویستە لەسەر ستاندەردی دەوڵەتی بێت، نەك سیستەمێکی تر، پێم باشە ئەوە ئیشارەتی پێ بدرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جوملەی ئەخیری (وفق معايير دولية) ئەوە ئیزافە بکەن، کاك دارا فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

قوربان نابێت، ئەوە شتێکی عیلمیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بە کاك ئارام بڵێت رەئی من نەبوو، باشە من جوملەیەك دەڵێم جەنابت گوتت قوربان نابێت، جەنابیشتان گوتووتانە (معايير اقليمية) ئیقلیمیە مانای وایە شاملەو جێگای وڵاتێکی تریشە، موراعاتی مەعاییری تریش بکەین، هەر بە تەنیا.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بەو روون کردنەوەیەی کاك ئارام گوتی، ئێمە باس لە ئاو دەکەین، ئەو مەعاییرانەی ئاو لە وڵاتێك بۆ وڵاتێکی تر جیاوازە، بەس بۆیە ئێمە دەڵێین مەعاییری دوەلی، چونکە سەرچاوەکانی ئاوی ئێمە

له وڵاتانی ئیقلیمەوە دێت، لە ئێرانەوە، یان لە تورکیاوە، لەبەر ئەوە عەینی مواصفاتی ئەو ئاوەی کە لەوێ هەیە، ئەو مەعاییرانەش لێرە دادەنێین، ئێمە ناکرێت مەعاییری ئاوی وڵاتێکی وەکو ئەمریکا لێرە دابنێین کە نیسبەتەکانی فەرقی هەیە، ناتوانین لەبەر ئەوە ئێمە دەبێت مەعاییری ئیقلیمیمان هەبێت، سەرچاوەی ئاویەکانمان یەکە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دارا ئەو ماددەیە خەلەلێکی تێدایە عەفوم دەکەیت، چونکە مەسەلەن ئەو تەحدیدی مەعاییرە، جەنابت دەڵێی ئیقتیراحی وەزیرە، باشە کێ تەحدیدی دەکات؟ تۆ دەڵێیت ئیقتیراح دەکەین، ئیقتیراحەکە وەزیر دەیکات (تحدد المعاییر)، ئەی کێ تەحدیدی دەکات، ئەوە ئیقتیراحت کرد، ئەنجومەنەکەیە؟ کێیە؟

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لیژنەی فەنیمان هەیە، کە ئەم لیژنە فەنییە هەیئەتێکی ئیستیشارییە، چەندین مامۆستای زانکۆی تیایە، بۆیە ئێمە پێش ئەوەش ئاماژەمان پێ کردووە، بەس لەبەر ئەوەی تاکو ئێستا قانونەکە دەرنەچووە، نەمانتوانیوە ئەوە دابنێین ئەو تەعلیماتە ئامادە کردنی لە لایەن لیژنەیەکی فەنییەوە، خۆتان دەزانن بۆ نموونە ئیجازە پێدانی کۆمپانیایەکی ئاوی خواردنەوە، ئەگەر مواصەفاتەکانی بۆ دیاری نەکەیت بەو شێوازەی کە لێرە هەیە، بەهیچ شێوەیەك ئەو مواصەفاتەی کە لە وڵاتێکی تر هەیە، بۆ ئێرە نابێت، دەبێت هەموو مەعمەلی ئاوەکان دابخرێت بۆ نموونە، بەڵام دوای ئەم نیزامە لە ئەنجومەنی وەزیران پەسند دەکرێت، کە لە لایەن لیژنەیەکی فەنییەوە دیاری کراوە، مەعاییری بابڵێین ئاو، بۆ کارەباش بە هەمان شێوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو تەحدیدی مەعاییرە ئەگەر بدرێتە ئەو ئەنجومەنەی کە داتاناوە، ئەنجومەنێکتان هەیە نوێنەری هەموو وەزارەکانی تێدایە، ئیشی ئەوەیە مەعاییرەکەش دابنێین، یان ئەو ئەو ئیقتیراح بکات تۆ دایبنێیت، بەڵێ فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەبەر ئەوەی مەعاییرەکان شتێکی فەنییە، تەنها دەبێت کەسانی پسپۆڕو هەیئەیەکی ئیستیشاری عیلمی ئەم مەعاییرانە دادەنێت، پێشتریش باسمان کردووە موقابیلی پێدا چوونەوەیە ساڵانە، ئەمە بەشێکە لە مەعاییری ئاو، کە تەنها دانراوە، بەس دواتر پەسند کردنی مادام نیزامە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە موصادەقەی لەسەر دەکرێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئاخر ئەوە نیزامی ئێوەیە، عیلاقەی بە ئەنجومەنی وەزیرانەوە نییە، ئیلا ئەگەر لێرەوە بڵێین، باشە بۆ عیلاجی ئەوە (تحدد المعايير الاقليمية بالمياه السطحية والجوفية ومياه الشرب بنظام) تەواو (بناءا على اقتراح الوزير) نایەوێت مەعلومە مەجلیسەکە دەیکات، مەجلیسەکە دەیکاتن، ئێمە بڵێین (تحدد المعايير الاقليمية بالمياه السطحية والجوفية ومياه الشرب بنظام) ئەویتر شەتب بکەن، ئەوە وەختی مەعروفە مەجلیسەکە دەیکاتن و ئەنجومەنیش دەردەهێنێت، کەواتە بێ ئەوەی موناقەشەی بکەین، ئەو ماددەیە بەو تەعدیلاتە دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، چرۆ خان ئیعتیرازت هەیە فەرموو.

بەڕێز چرۆ علی حمه امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دەستم هەڵگرت قسەیەك بکەم، بەس هەر مەجالت نەدامێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەڵەن دەرگای موناقەشەمان نەکردەوە، غەیری جەنابت دە کەسی تر، دوازدە کەسی تر دەستی بڵند کرد، دەرگا بۆ موناقەشە نەکراوە، لەبەر ئەوەی ئیعتیرازەکە تەحدید کرا بوو لەسەر ئەوەیە کە وەزیرە، یان نا، کە جەنابی وەزیر موافەقەتی کرد، جەوەکە دیار بوو لەوەی کە پێویست بە موناقەشە ناکات، ئەگەر ناوم بنووسی بوایەو ناوی تۆم نەنووسی بوایە، ئەو وەختی دەتوانی ئیعتیراز بکەیت، ئەگەر بە تەنیا دەستی بڵند کرد بوایە، ئەو وەختی ئیعتیراز دەبوو، بەڵام جەنابت یەکێك بووی لە دوازدە کەسی تر داوای قسەیان دەکرد، کە ئەو ئیعتیرازە ئەو صیغەیە درا کەسێکی تر قەبولی نەکرد، من خستمە دەنگدانەوە، ئینجا لە نیوەی دەنگدان دەستی جەنابتم دیت، فەرموو بۆ ماددەی دواتر، ئەگەر ئیعتیرازیشتان هەبێتن بە نوقتەی نیزام بڵێن و پێویست ناکات موقاتەعەم بکەن، حەقتان هەیە بە کاملی حوریەت هەر رەخنەیەکتان هەبێت لە خۆم بگرن، نەك بە کاك جەمیل، یان بە کاك حاتەم بڵێی، دەتوانی بەخۆم بڵێی موباشەرەتەن، سەرچاو، فەرموو ئێستاش دەتوانیت نوقتەی نیزام بگریت، ماددەی (24) کە (35) بووە.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (36) کە دەبێتە (24):

وەزارەت رێنمایی تایبەتی بەپێوەرەکانی ئاستی پیس بوونی رێگە پێدراو لەو ئاوانەی بۆ خواردنەوەو ئاودان و پیشەسازی و خزمەتگوزاریەکان بەکار دێن، دەردەکات، هەرکاتێك پێویست بوو چاو بەو پێوەرانە دەخشێندرێتەوە.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە پێشنیار دەکەین کە سەرەتای ئەم ماددەیە بەم شێوەیە دابڕێژرێتەوە بەم شێوەیە: (وەزارەت پێوەری ئاستەکانی پیس بوونی ڕێگە پێدراو....هتد).

بە عەرەبیەکەیەش بەم شێوەیە بێت: (تصدر الوزارة مقاييس مستويات التلوث .....الخ).

هیچ گۆڕانێکی تیا نییە، تەنها زمانەوانییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

یەعنی تەعلیماتەکەی لاببەن، کێ ئەیەوێت قسە بکات، ناوەکانیان ئەنووسم، فەرموو کاك ئیحسان.

بەڕێز إحسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە ماددەی بیست وسێ و بیست و چواریش، ئەوە ئەرکی ئەنجومەنە، دەسەلاتی ئەوە، ئەو ئێستا کۆمەڵێ ئەرکی بە وەزارەت سپاردووە، لە مەهامەکانی ئەنجومەن هاتووە، لەبەر ئەوە ئیشی ئەنجومەنە ئەو کارانە بکات، بە تەفاصیل هاتووە، مەسەلەن (إقرار واعتماد مواصفات والمعايير القياسية لعناصر البيئة)، عەناصری بیئە ئەو شتانە هەموویان دەگرێتەوە، کە خۆی ئیقراری دەکات، بۆ خۆی ئیعتیماد دەکاتە سەر مەواد، ئەوە تەواو ئیشی ئەنجومەنە، لەبەر ئەوە ئەبێ ئەو ئەرکە لەسەر شانی ئەنجومەن بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن اسماعیل سلیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشنیار ئەکەم هەردوو ماددەکە بکرێت بەیەك، واتە دەمج بکرێن، واتە سی و پێنج و سی وشەش، یەکێکیان لەسەر مەعایرە ئەوی تریشیان لەسەر مەقایسە، هەردووکیان یەکن، ئاخر ئەوەش لەگەڵ وی دەمج بکرێت، زیادە بە رەئی من، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە دەنگمان بۆداوە رۆشت، کاك رۆمیۆ فەرموو.

بەڕێز رۆمیۆ حزیران نیسان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من دەپرسم ئایا دەڵێت (تصدر الوزارة التعليمات الخاصة بمقاييس مستويات التلوث المسموح بها في المياه المستخدمة للشرب والري والصناعة)، من دەپرسم ئایا هیچ سەماحێك هەیە بۆ مستەوایاتی تەلەوس لە ئاوی خواردنەوە؟ نابێ تێکەڵ بکرێت، لەگەڵ ئەوی تر، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەڵێ هەیە، مستەوایاتی هەیە، نیسبەتێك هەیە، ئێستا هەموو ئاوێك کە دەخورێت مولەوەسە، بەڵام نیسبەتێکی کەمی هەیە، مەسموحە، ئیعتیادییە زەرەر نادات لە جسم، ئەو مولاحەزاتەی کاك ئیحسان، ئەگەر جوابی بدەنەوە.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەمە هەر باسی تەحسینی بیئەیەو فەصڵی یەکەم باسی حیمایە وتەحسینی المیاهە، ئەوانی تر مەهامی ئەنجومەنەکە بەشێوەیەکی عام بوو، کە باسی مەهام بوو، لێرە وابزانم هەر تەصدورەکە هەرچەندە رەئی موشتەرەکمان گوتووە (تصدر الوزارة مستويات التلوث) لەوێ بڵێین (تحدد) باشتر دەبێت، ئەگەر جەنابی وەزیر ئیعترازی نەبێت، یەعنی بڵێین (تحدد الوزارة مقاييس مستويات التلوث المسموح بها في المياه المستخدمة للشرب والري والصناعة... الى اخ) بەو شێوە بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو دوو گۆڕانکارییە (تصدر) دەبێت بە (تحدد) تعليمات خاصە نامێنێت، واتە (تحدد الوزارة مقاييس مستويات التلوث المسموح بها في المياه المستخدمة للشرب والري والصناعة والخدمات على ان يعاد النظر في هذه المقاييس كلما دعت الحاجة الى ذلك). ئێستا دەیخەمە دەنگەوە کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکات؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، تکایە بۆ ماددەی دواتر. ئەمڕۆ وتیان دەسەڵات بەکار بهێنەو مەیخەرە دەنگدانەوە، ئەگەر دوێنێ سەعاتێکی تر دابنیشتینایە ئەمڕۆ تەواومان کردبوو، باشە دەی کاك شێروان و کاك عەونیش بۆیان نووسیوم دەڵێن ئەندامانی پەرلەمان ماندوون، دەی باشە، ئێستا دەیخەمە دەنگەوە کێ لەگەڵدایە؟ کە دوابخرێت بۆ سبەینێ سەعات 11 با دەستی بەرز بکات؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ دواخر بۆ سبەینێ سەعات 11 بەخێر بێن سەرچاوان.

فرست احمد عبدالله	**محمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی)**	**عدنان رشاد مفتی**
سکرتێری ئەنجومەنی نیشتمانیی	**جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی**	**سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی**
کوردستان – عێراق	**کوردستان – عێراق**	**کوردستان - عێراق**

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (27)

چوارشەممە رێکەوتی 11\ 6\2008

خولی دووەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (27)

چوارشەممە رێكەوتی 2008/6/11

كاتـژمێر (11)ی پـێش نیـوەڕۆی رۆژی چوارشـەممە رێكـەوتی 2008/6/11 ئەنجومـەنی نیشـتمانیی كوردستانی عێراق بە سەرۆكایەتی بەڕێز عدنان رشاد مفتی سـەرۆكی ئەنجومـەن و, بـە ئامـادەبوونی بـەڕێز محمد قادر عبدالله(د.كمال كەركووكی) جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمـد عبـدالله سكرتێری ئەنجومـەن, دانیشتنی ژماره (27)ی خولی دووەم, ساڵی (2008) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگـە (1)ی مـاددە (20) لـە پێـڕۆی نـاوخۆی ژمـارە (1)ی هـەمواركراوی سـاڵی 1992ی ئەنجومـەنی نیشـتمانیی كوردسـتانی عێـراق, دەسـتەی سـەرۆكایەتی ئەنجومـەن بڕیـاردرا دانیشـتنی ژمـارەی (27)ی خـولی دووەمـی هەڵبـژاردن لـە كـات (11)ی پـێش نیـوەڕۆی رۆژی چـوار شـەممە رێكـەوتی 11/ 2008/6 دا بەم شێوەیە بێت:

1-بـەردەوام بـوون لەسـەر خسـتنە روو و گفتوگـۆ كردنـی پـرۆژەی یاسـای پاراسـتنی ژینگـە لـە هـەرێمی كوردستان.

2- خسـتنە روو و گفتـو گـۆ كردنـی پـرۆژەی یاسـای هـەمواركردنی یاسـای كرێـی خانووبـەرەی ژمـارەی (87)ی/ساڵی 1979ی هەمواركراو.

3- خستنە روو وگفتوگۆ كردنی پرۆژەی یاسای هەمواركردنی یەكەمی یاسای ژمارە (26)ی/ سـاڵی 2007، یاسای باجی دەرامەت.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی كوردستان، دانیشتنەكەمان دەكەینەوە بە خوێندنەوەی بەرنامەی كار:

1-بـەردەوام بـوون لەسـەر خسـتنە روو و گفتوگـۆ كردنـی پـرۆژەی یاسـای پاراسـتنی ژینگـە لـە هـەرێمی كوردستان.

2- خسـتنە روو و گفتـو گـۆ كردنـی پـرۆژەی یاسـای هـەمواركردنی یاسـای كرێـی خانووبـەرەی ژمـارەی (87)ی/ساڵی 1979ی هەمواركراو.

3- خستنە روو وگفتوگۆ كردنی پرۆژەی یاسای هەمواركردنی یەكەمی یاسای ژمارە (26)ی/ سـاڵی 2007، یاسای باجی دەرامەت.

بـەخێر هـاتنی بـەرێز كـاك دارا و بـەرێز كـاك سـەعد هـەردوو جـەنابی وەزیـر دەكـەین، كـە بەشـدارن بـۆ جەلسەی چوارەم لە دانیشتنی پەرلەمان، ئەوە چوارەم جەلسـەیە بـۆ پـرۆژەی یاسـای ژینگـە، ئومێـد دەكـەم ئەوە ئاخیر دانیشتنمان بێت، ئەوەی كە لە مەوزوعەكـە شـارەزایە رەئیـەك بڵێـت باشـە، بـەڵام ئەگـەر وەكـو

دانیشتنەکانی پێشتر برۆین، مانای وایە ئەو مانگە ناتوانین ئەو بەرنامەی کە داماننـاوە تـەواوی بکـەین، خاڵی یەکەم لە بەرنامەی کار: بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای پاراستنی ژینگە لە هەرێمی کوردستان، داوا لە لێژنەی یاسایی و لێژنـەی تەندروستی دەکەم بێن لە شوێنی خۆیان دانیشن، کاك خەلیل فەرموون لەو خاڵەی کە دوێنێ تەواومان کرد، لەو ماددەی کە دوێنێ تەواو بوو بۆ ماددەی دوای ئەو، فەرموون.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەشی دووەم

پاراستن و چاککردنی هەوا

ماددەی (37) کە دەبێتـە ماددەی (25): هەر کەسێکی سروشتی یان مەعنەوی پابەنـدە بـەوەی نەبێتـە ناخۆشی هەراسانکەرو زیانبەخشەکان.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان :

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە هیچ تێبینیمان نیە لەسەر ئەو ماددەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوانە مەسائیلی بەدیهیاتن، ئەگەر کەس تەعدیلەکی پێویستی نیـە یـان هەڵەیـەکی لـێ نەدیتیتـەوە، دەیخەمـە دەنگـدان، ئەگـەر عەرەبیەکـە هـیچ موشـکیلەیەکتان نیـە، ئێمـە کوردیەکـەی چـاك دەکـەین، عەرەبیەکەی دەڵێ: یلتزم کل شخص معنوی او گبیعی بعدم التسبب ڤ انبعاپ او تسریب الملوپات الی الهواو، بما فیها الروائح الکریهه او المزعجه او الچاره.ئەوە مەقصوەدیان دەواجینەو ئەو شتانەی نزیك شارەکانە، دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵێتی دەستی بڵند بکات تکایە؟ فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ بەکۆی دەنگ ماددەی (37) کە بوویتە ماددەی(25) قبوڵ کرا، بۆ ماددەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (38) کـە دەبێتـە ماددەی (26): هەموو چالاکیە پیسکەرەکانی هەوا، ملکەچی پێوانەکانی هەرێمایەتی دەبن و پێویستە ئەو پیسکردنە لە چوار چێوەی رێگا پێدراو دەرنەچێ.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان :

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لێژنەی هاوبەش هیچ تێبینیەکمان نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر مەعاییری ئیقلیمی چیە؟

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە بەراستی لێرە نەمانتوانی مەعاییری دەولی دابنێین، لەبەر ئەوەی وڵاتی ئێمە تازە لە سەرەتای بەرهەم هێنانە، نە لەناو شار و نە لە دەرەوەی شار ئێمە جیاوازیەکی زۆرمان هەیە لەگەڵ وڵاتانی دونیا، مەعاییری ئیقلیمی وڵاتانی دەوروبەر، لەبەر ئەوەی لە ئاستی پێشکەوتن لەگەڵ وڵاتانی دەوروبەردا فەرقێکمان نیە لە رووی پیشەسازی و لە رووی پیسبوونی هەوا، ئەتوانین نیسبەتێك دیاری بکەین کە نزیکە لە خۆمان و لە وڵاتی عیراق و لە وڵاتانی دەوروبەر، بەڵام هی هەندێك وڵاتی دونیا کە پیشەسازیەکی زۆر زۆری هەیە، ئێمە ئەو مەعاییرە بۆخۆمان دانانێین، یان هەندێك وڵات توانیویەتی بە پێچەوانەوە موشکیلەی خۆی لەناو شاردا نەهێڵێ، لە موشکیلەی سەیارات وەسائیلی تری زۆری بەکار هێناوە، بەنزینەکەی ئەوان رەصاصی تێدا نیە، جۆرەکەی باشە، ئێمە ئەگەر مەعاییری ئەوان دابنێین دەبێ سەیارەیەك ئیشی پێ نەکەین کە بەنزینەکانی ئێمە رەصاصی تێدایە و نەوعیەتی خراپە، لەبەر ئەوە مەعاییری ئیقلیمی بۆ ئێمە گونجاوترە، مەعاییری دەولی بۆ ئێمە نابێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دکتور ئەگەر ئیجازە بدەی، من پێم وایە ناکرێ بنووسرێ مەعاییری ئیقلیمی، چونکە یەك مەعاییر هەیە، ئەویش دەبێ دەولی بنووسین، بەڵام خۆ شەرت نیە یەکسەر بتوانین جێبەجێی بکەین، ئەوەندەی دەتوانین جێبەجێی بکەین لە 20٪ جێبەجێی بکەین، ساڵێکی تر، دوو ساڵی تر، سێ ساڵی تر، مەعاییرەکی ئیقلیمی نیە ئیتیفاقی لەسەر کرابی، یان دەبێ بڵێین: (معاییر خاصە بالاقلیم)، یان دەبێ بڵێین:(معاییر دولیە)، ئەو دووە، فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مەعاییری دەولی بۆ ئێمە هەر نابێ بەراستی، چونکە ئەو مەعاییرانە هەر وەکو پێشتریش باسمان کرد هەمووی بۆ ئێمە نابێ، ئەتوانین، بەڵام ئەوەی وڵاتانی دەوروبەرمان هەیە ئەتوانین ئیستیفادەی لێ بکەین، چونکە ئەگەر باسی زەوزا بکەین و مەعاییری دەولی بێنین ئەبێ زۆر شتی هەیە پەکی بخەین، دوو ساڵێ جارێك موراجەعە دەکرێ لە مەعاییرەکان.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەی من بزانم رەنگە لە هەندێ جێ و شوێندا ئەو قانونەی ئێمە دەریدەینین رەنگە لە دەوروبەر هەر نەشبێت، لەبەر ئەوە (المعاییر الخاصە بالاقلیم) باشترە، هەندێکیش لە دەولی وەرگرتیە، بەڵێ کاك غەفور فەرموو.

بەڕێز غفور طاهر سعید مەخموری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەڕەئی من بەڕاستی ئێمە فەرقێكی زۆرمان هەیە لەگەڵ ولاتانی دەوروبەر، مەسەلەن ئەوان توركیا و ئێران و هەندێ ولاتانی دەوروبەر بگرە هەموویان خاوەنی پیشەسازی گەورەن، ئەوان لەوانەیە پێوەری تریان دانابێ بۆ پاراستنی ئاو و هەوای خۆیان و ژینگەی خۆیان، بەلام لە كوردستنا ئێمە تەماشای دەكەین ئەو كارگە گەورانەمان نیە لە رووی پیشەسازیەوە كە كاریگەریەكی وای هەبێ لەسەر پیس كردنی ژینگەی كوردستان، بۆیە ئێمە دەبێ هەوڵبدەین پێوانەیەكی كوردستانیمان هەبێ و شارەزایانی خۆمان ئەو پێوانەیە دابنێن و شتەكە خۆماڵی بێت و بەسوود وەرگرتن لە ئەزموونی خەڵكانی تریش، لەگەڵ رێزمدا.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بیگۆڕن وەكو جەنابیشت موافەقەت كرد، بكرێتە(المعاییر الخاصە بالاقلیم)، كە وات وت یەعنی ئەنجومەنی تایبەت كە دامەزراوە ئەو دایدەنێ بە گوێرەی تێگەیشتنیان و خیبرەیان و وەرگرتنی تەجروبەی دونیا، (المعاییر الخاصە بالاقلیم) وەزارەت دایدەنێ و ئەنجومەن دایدەنێ، دەیخەمە دەنگەوە پاش ئەو گۆڕانكاریە، كێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بەرز بكاتەوە؟ كێ لەگەڵدا نیە؟ بەكۆی دەنگ قبول كرا، بۆ مادەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی (39) كە دەبێتە ماددەی (27): سنووری پیس كردنی رێگە پێدراو بۆ ئەو پیس كردنانەی كە لە هەموو چالاكیەكانی پیس كردنی هەوا دەكەوێتەوە و بە پێی رێنماییەكانی وەزیر دەستنیشان دەكرێن، ئەوانەی خوارەوە تێدا دیاری دەكرێ:

یەكەم: سنووری رێگە پێدراو بۆ پیسكردنەكان بە هۆی سووتاندنی سووتەمەنی یان هەر ماددەیەكی دیكە بۆ هەر مەبەستێك لە مەبەستەكان.

دووەم: سنووری رێگە پێدراو لە ئاستەكانی ژاوەژاو.

سێیەم: سنووری رێگە پێدراو بۆ ئاستەكانی تیشكاوەری یان چڕكردنەوەی مادده تیشكاوەرەكانی كە لە هەر چالاكیەكی تیشكاوەریەوە دەردەچێت.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان :

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لێژنەی هاوبەش پێشنیار دەكات، سەرەتای ماددەكە بەم جۆرەی خوارەوە دابرژێتەوە: ﴿وەزارەت رادەی پیسبوونی رێگەپێدراو دیاری دەكات بۆ دەرهاوێشتەكانی سەرجەم ئەو چالاكیانەی هەوا پیس دەكەن لەوانەش﴾ :- (برگەكان وەكو خۆی بمێننەوە).

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

(تحدد الوزاره التلوپ المسموح بە لانبعاپات كافه الانشگه الملوپه للهواو بما فيها.........) وتبقى بقيه الفقرات كما هی.

(تحدد الوزاره التلوپ المسموح بە لانبعاپات كافه الانشگه الملوپه للهواو بما فيها.........) وتبقى بقيه الفقرات كما هی. ئەگەر كەس قسەی نيە ماددەكە و چاككردنەوەی لێژنەی ياسايی و لە ناحيەی زمانەوانيەوە دەيخەمە دەنگەوە، كێ لەگەڵ ماددەكەيە با دەستی بڵند بكات؟ كێ لەگەڵدا نيە؟ بە كۆی دەنگ قبووڵ كرا بۆ ماددەی دواتر تكايە.

بەڕێز محمد صالح اسماعيل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەشی سێيەم

پاراستن و چاككردنی خاك

ماددەی (40): ئەوانەی خوارەوە قەدەغەن:

يەكەم: هەرچالاكيەكی بە ڕێگەيەكی ڕاستەوخۆ يان ناراستەوخۆ ببێتە هۆی زيانگەياندن بە خاك و زەويەكانی كشتوكاڵ پلەی (أ) يان خراپكردنی يان پيسكردنی بە جۆرێك كار لە توانای بەرهەمهێنان بكات.

دووەم: هەر چالاكيەك زيان بە پێوەری زەوی تەرخانكراو بۆ لەوەرگا بگەيەنێ تەنها بەپێی پێڕەو و ڕێنماييەكانی بەپێی ئەم ياسايە دەركراون نەبێ.

سێيەم: دامەزراندن و بنيادنانی هەر چالاكيەكی پيشەسازی يان بازرگانی يان خزمەتگوزاری لەسەر زەوی كشتوكاڵی. تەنيا بەپێی پێڕەوو ڕێنمايەكان بە پێی ئەم ياسايە دەركراوە نەبێ.

چوارەم: گۆڕينی ڕەگەزی زەوی و زار لە كشتوكاڵيەوە بۆ نيشتەجێ بوون يان پيشەسازی يان بازرگانی يان خزمەتگوزاری، تەنيا بەپێی پێڕەوو ڕێنمايەكانی بەپێی ياسا دەركراوە نەبێ.

پێنجەم: شۆرەككردنی زەوی كشتوكاڵی يان گواستنەوەی خۆڵەكەی بە ئامانجی بەكارهێنانی لە زەوی ناكشتوكاڵی، هەمواركردنی زەوی يان گواستنەوەی خۆڵەكەی بە مەبەستی چاككردنی يان پاراستنی پيتداريیەكەی بە ڕووتاندنەوەو شۆرەككردنی حيساب ناكرێت.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان :

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لێژنەی هاوبەش پشتگيری لەو ماددەيە دەكات بە هەموو بڕگەكانيەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك جەنابی وەزير ئايا ئەو خاڵانە لەگەڵ وەزارەتەكانی زراعە و پيشەسازی باس كراوە؟ ئيعتيرازيان نيە لەسەری؟

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەللا من ئەمەوێ دوو شت بڵێم: سەبارەت بەم فەصلە، بەڵێ وەزارەتی زیراعە ئەو یاسایەمان بۆ ناردوون و تێبینی خۆیان هەبووە، دواتر لێرە لێژنەی کشتوکاڵ هەیە ئەتوانن رای خۆیان بڵێن، بەس من تێبینیم لەسەر فەصلی پێشوو هەبوو کە نازانم دەنگی لەسەر درا؟ من لەگەڵ ئەو تەعدیلەی بیدایەت بووم کە (تحدد الوزارة التلوث المسموح به لانبعاثات كافة الانشطة الملوثة للهواء بما فيها......... وتبقى بقيه الفقرات كما هی. دوایی هاتووین سێ جۆرمان دیاری کردووە زۆر گرنگە، چونکە لە یاسایەکەی ئێمە ئەوەی مولەوسی هەوایە سێ جۆری هەیە: جۆرێکیان، غازاتەکانن، لە کاربۆن و لە ئۆکسیدی کبریت و ئەو بابەتانەی کە هەن، جۆرێکیان: زەوزایە، چونکە ناکرێ لە یاسایەکەی ئێمە یەکێك لەو بارە گرنگانەی کە ئێستا تەلەوسن دونیا پیس دەکات و لە هەموو یاسایەك هاتووە باسی زەوزامان نەبێ، بۆیە هاتووین تەحدیدمان کردووە، تەلەوەسی زەوزایی بە ژاوەژاو یەکێکە لە هۆکارەکان کە ژیانی خەڵك بێزار دەکات، خاڵی سێیەمیشیان تیشکە، یەعنی ناکرێ لە یاسای ئێمە باسی پیس بوون بە مادده تیشکاوەریەکان، وەللا بەراستی باس لەوە نەکرا کە ئەو سێ فەقەرەیە لا ئەبرێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو سێ فەقەرەیە دەنگی بۆ درا، لانابرێ، بەس موقەدیمەکە تەعدیل کرا، فەقەرەکە دەمێنێتەوە و تەواو دەنگی بۆ درا، ئێستا لە ماددەی (40)، ناوتان دەنووسم، کاك خەلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەللا من هەر پرسیارێکم هەیە: ئەو دەرەجەی (ا) چیە لەوێ دانراوە؟ یەعنی ئەگەر شەرحێك بکرێ، نازانم زیادە یان شتێکی عیلمیە؟

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە دەبێ لێژنەی زیراعە جوابمان بداتەوە، دەرەجەی (ا) چیە کاك گلعت؟

بەڕێز طلعت خضر سیف الدین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەللا نازانم بەراستی ئەو دەرەجە (ا) چیە؟ چونکە ئەگەر دەرەجە (ا) خوصوبەی توربەکەی حیساب بکەین ئەرازی خەصبە و غەیر خەصبە ئەوە دەرەجاتی موتەفاوتی هەیە، بەڵام ئەگەر تەبەقاتی ئەرزیان مەبەست بێت ئەوانیش فەرقی هەیە، ئەو دەرەجە (ا) بەراستی نوێیە نازانم چیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

با رەئیسی لێژنەی کشتوکاڵی بزانین چ دەڵێ؟ فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن احمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دیارە ئێمەش هەر تێبینیەکەی یەکەم جاری جەنابتانمان هەبوو، یاسایەکە بۆ خۆی بە شێوەیەکی گشتی بۆ پاراستنی زەوی زۆر باشە، هاوکاریە بۆ پاراستن و چاکسازی زەوییەکانە، دووەم: ئەو پۆلین کردنە دیارە مەبەستیان زەوی سەوزایی و ئەوەی کە زیاتر زەوی کشتوکاڵیە و سەوزاییە و نزیکی شارەکانە، بەڵام ئەو پۆلین کردنە باش نیە بە ڕەئی من، چونکە پیس کردن یان هۆکارەکانی پیس کردن هەمووی زەوی دەگرێتەوە بەراستی، لەبەر ئەوەی ئەو دەرەجە ئەو (ا) با نەبێ، ئێمە (ا) و (ب) و (ج) مان هەیە لە زەوی و زاردا، زەوی باش و زەوی نیمچە باش و زەوی سەخەری، ئەوان زیاتر مەبەستیان ناوچە سەوزایەکان بێت، بەڵام ئەو پۆلینە نەبێ باشە، هەموو زەوییەکان پیس دەبن، هەروەها ئەو هەماهەنگیەش کە مەبەستتانە و ئاماژەتان پێکرد و هاوکاری وەزارەتی ژینگەش بۆ دارستانەکان و بۆ چاودێریش بە ئالیەتێك دەبێت کە تێکدان نەبێت لەگەڵ وەزارەتی کشتوکاڵدا و ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە باس لە حەزر ئەکەین، حەزری هەموو چالاکیەك، راستە و خۆ یان نا راستە و خۆ کاریگەری هەبێ، ئەگەر بێت و هەموو دەرەجەکان وا لێ بکەین ئەبێ هیچ چالاکیەك نەکرێ، چونکە ئەگەر هەر چی ئەرازی زیراعی هەیە بە هەموو دەرەجەکانیەوە موباشیر یان غەیر موباشیر تەلەوسی بیئی نەیگرێتەوە، مەعنای وایە هیچ کارگەیەك و ئیستیسمار و بەرهەم هێنانێك نەکرێ، ئەوەی کە ئێمە حەزری ئەکەین بە شێوەیەکی موباشیر و نا موباشیر نابێ کاریگەری بیئی لەسەری هەبێ بە دەرەجە یەك، چونکە تۆ ناکرێ یەعنی مەعمەلی وامان هەیە 5 کم لازمە دوور بێت لە ئاوەدانیەوە، ئەگەر 5 کم بە چوار دەوریەوە هیچ زراعیەکی رێگە پێ نەدرێ ئەوەش خاڵێکی باش نیە، ئێمە بۆیە تەنها بۆ ئەوەی شتەکە زۆر قورس نەبێ، ئێمە لە وەزارەتی زراعەش تێبینیان لەسەر نەبوو، هەموو پێیان باش بوو، ئەوەش قەراری جەنابتانە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

د.شوکریە فەرموو.

بەڕێز د.شوکریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بە نیسبەت خاڵی یەکەمەوە، هەر چالاکیەك لەگەڵ خاڵی دووەم ئەگەر دەمج بکرێ و یەك بخرێ، چونکە هەردووکیان چالاکیە وا بێتە وتن :هەر چالاکیەك لە رێگەیەکی راستە و خۆ یان نا راستە و خۆ ببێتە هۆی زیان گەیاندن بە خاك و لەوەڕگا و زەویەکانی کشتوکاڵ ئەوە لە جیاتی خاڵی دووەم دابنێ، چونکە لەوێدا

بەس لەوەرگامان هەیە، بە نیسبەت خاڵی چوارەم ئەڵێ: بۆ گۆڕینی رەگەز، رەگەز لێرەدا خۆ نە مێیە و نە نێرە، زەوی نە مێیە و نە نێرە تا وا بڵێین، بیکەن بە (جۆر) جوانترە، یەعنی گۆڕینی جۆری زەوی، هەتا لێرەشدا کە ئەڵێ:جۆری زەوی(جنس الاراضي) بکرێتە (نوع الاراضي) جوانترە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

هەموو ئەندامانی لێژنەی کشتوکاڵ پێدەکەنن، چونکە دەزانن مەسەلەی گۆڕینی جنسی ئەرزی زیراعی واریدە و لە قانونیشدا، هەر ناوی وایە، جا خۆ ئەوە تەرجومەیە لە عەرەبیەوە هاتووە، کاك سالم فەرموو.

بەڕێز سالم محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەفەقەرەی چوارەم تە بێژن (یحظر تغییر جنس الاراضي من زراعیة الی سكنیة لا یجوز الا بموجب هذا القانون)، نابێ قانونی ترمان هەیە، بکرێ (الا بموجب القانون) ئەو (هذا) زێدەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە زۆر راستە و زۆر سوپاس، ئەو (هذا) زیادە، لێژنەی هاوبەش شەتبی بکەن، بکرێتە: (بتعلیمات صادرة بموجب القانون)، ڤیان خان.

بەڕێز ڤیان احمد خضر پاشا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێشنیار و پرسیاری من ئەوەیە لە خاڵی دووەم: هەر چالاکیەك کە زیان بە پێوەری زەوی و تەرخان کراو دەگەینێ، لێرە باسی پێوەر دەکات لە چاککردنی خاك، لە هەوا و لە ئاویش باسمان کرد، پێوەرەکان لێرە پێویستیان بە تاقیگە هەیە، تاقیگەی مەرکەزی کە هەبێ بۆ پێشاندانی پێوەرەکە کە ئایا تا چەند ئەو ئاوە یان هەوا و خاکە پابەند دەبێ بە تاقیگاکان؟ ئایا تا چەند مەرکەزی هەیە بۆ ئەو شتە؟ خاڵی دووەمیشم کە لێرە باس دەکات: دامەزراندنی هەر چالاکیەکی پیشەسازی و بازرگانی، کە دەڵێ چالاکی پیشەسازی، لێرە مەعلوماتمان پێویستە، بوونی قاعیدەی مەعلومات(داتا بەیس) زۆر گرینگە لێرە، چونکە ئەو مەعلوماتە بە شێوە و بنەما و بنچینەی زانیاری قسەکانت بۆ دەردەکەوێت کە لەسەر ئەساسێکی راست و دروستە، بۆ نموونە : کاتێك کە چیرنوبل تەقیەوە ، دووسەد هەزار منداڵ لەبار چوو، چونکە لێرە داتا بەیسیان هەبوو و زانیان کەوا بنەمای قسەکانیان لەسەر ئاستێکی راست و دروست دەرچوو، جا ئەو دوو شتە زۆر گرینگە بۆ بنەماکانی خاك و هەوا و ئاو، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك جوتیار فەرموو.

بەڕێز کریم مجید شریف(جوتیار):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە بڕگەری یەك من تەئیدی قسەکەی کاك عبدالرحمن دەکەم، ئەو چالاکیانەی زیان بە پیسکردنی زەوی دەگەینێ، تەنیا زەوی کشتوکاڵی نەبێ بە راستی هەموو و هەر زەویەك و خاکێك پیس بێت و تەئسیری هەبێت لەسەر پیس بوونی ژینگە، ئەبێ حیساب لەسەر ئەوەی هەبێ کە تەنیا زەویە کشتوکاڵیەکان نەبێ، چونکە هەندی شت هەیە ئەویش تەئسیری راستەوخۆی هەیە لەسەر مرۆڤ، سەبارەت بە بڕگەی دووەم، باسی لەوەرگا کرا جا وەڵلا نازانم ئەگەر جێگای بیبێتەوە باسی دارستانەکان بکرێ، چ دارستانی دەستکرد بێ و چ دارستانی سروشتی بێ ئەوە هەر چالاکیە و زیان بە دارستانەکان بگەینێ چ دارستانی سروشتی و چ دەستکرد بێ، تەنیا بە پێی پێوەرەکان و رێنماییەکان نەبێ، بە پێی ئەو یاسایانەی کە دیاری کراوە قەدەغە بکرێ، چونکە بە راستی دارستان لە دونیا حیساباتی زۆری بۆ دەکرێ لە پاککردن و راگرتنی ژینگە و ئەوانە، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك رەشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەر زەوییەك جنسی زیراعی بوو، تەسلیمی شارەوانیەکان بوو، سیفەتی زیراعی نامێنێ و دەبێ ئەو کاتەی تەصمیمی بۆ دابنرێ، تەصمیمی ئەساسی هەیە و تەصمیمی تەفصیلی هەیە، تەصمیمی ئەساسی حدودی کامیلی دیار دەبێ و تەسلیمی شارەوانی دەکرێ و صیفەی زیراعی نامێنێ، ئەوجا شوێن دیاری دەکرێ، جێگای پیشەسازیە؟ ئینتاجیە؟ تیجاریە؟ سەوزاییە؟ ئەوانە بەش ، بەش دەکرێ بە پێی تەصمیم، هەر تەصمیمێك کە تەعدیل بکرێ یان تازە دروست بکرێ موافەقەی ژینگە وەردەگیری، موافەقەی فیتاعی پێی دەڵێین، زیراعەیە؟ صیحەیە؟ دیفاع مەدەنیە؟ دەوائیری ترە؟ ئەوانە هەمووی دەبێ موافەقەی بکەن، ئەوجا ئەو تەصمیمە پاش (90) رۆژ تەصدیق دەکرێ، هەر ئیعتیرازێك لە قیبەلی ئەو دەوائیرانە تەوجیهی شارەوانی بکرێ، شارەوانیەکان رایدەگرن و ناهێڵن جێبەجێی بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك ئیحسان فەرموو.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەراستی من دەبێنم کە زۆر شت قورسە لەسەر خەڵکی کوردستان بۆ جێبەجێ کردنی ئەو یاسایە، ئێمە وڵاتێکی وێرانمان هەیە، هیچ پیشەسازی و ئەو شتانەمان نیە، ئەوەندە شت قورس دەکەن لەسەر ئەو خەڵکە بەخوا یەعنی وا بچێ رەنگە ئینسان وای لێ بێ خۆی تەتویر نەکات، لە پێشەکی ئێمە گوتمان هەر

کەسێك ئەبێ مولتەزیم بێتن ئەوە بە هەموو شێوەیەك ڕێگە لە خەڵك گیراوە کە هیچ ئیشەکی نەکات، ئەوە لێرە بە موتلەقی هاتووە: ای نشاگ یۆدی بگریق مباشر او غیر مباشر ، یەعنی هەر کارێك بێتن، یەعنی ئەوە بە موتلەقی بە تەسەوەری من ڕێگە گرتنە تا ئینسان کارێك بکات، ئیشێك بکات کە لە ناو سەیارە بچێتن، ئەوە باش نیە، چونکە ئەوە ڕێگا گرتنە لە هەر کارێك و لە هەر بزووتنەوەیەك و لە هەر چالاکیەك بۆ ئەوەی وڵاتی خۆمان پێش بخەین، لەوانەیە لە وڵاتی پێشکەوتوو ، هەتا ئەوانەی تا ئێستا لەسەر کۆنگرەی کیوتۆ و نازانم ئەوانەی ژینگە لە ئاستی جیهان لە دەوڵەتی گەورە تەوقیع لەسەر ئەو پرۆژانە ناکەن، بۆ ئێمە ئەو بارە قورسە دەخەینە سەر خەڵکی خۆمان؟ ڕێگە دەگرین لە کۆمەڵە پرۆژەیەك؟ ئێمە پرۆژەیەکی ئیستیسماریمان هەیە و دەعمی خەڵك دەکەین و ڕێگە بە خەڵك ئەدەین بۆ ئەوەی وڵاتەکەمان ئاوەدان بکەنەوە و بەرەو پێشەوەی ببەین، ئێستا ڕێگا دەگرین لە هەموو شێوەی پێشکەوتن و بنیاتنانی ئابووری و پێشکەوتن و پیشەسازی لە کوردستان، فەقەرەی چوارەم حەقە بەرەئی من بێتە ئیلغا کردن، ئیشی ژینگە نیە، ئەوە عیلاقەی بە وەزراەتی شارەوانی هەیە، بە وەزارەتی ئیستیسماری هەیە، بە وەزارەتی ژینگە نیە، چونکە تەغییری جنسی ئەرازی ئەوە صەلاحیاتی وەزاراتی دیکەیە و عیلاقەی بە وەزارەتی ژینگەوە نیە، ئیتر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێخ الله فەرموو.

بەڕێز شێخ الله ابراهیم شێخ الله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پرسیارەکەی من هەر ئەوەیە: بڕگەی یەکەم ئەوە (ا) ە بە زیاد دەزانم، پێم وایە زەوی و زار هەمووی یەکە و پێویستە حیسابی یەکی بۆ بکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دیلمان فەرموو.

بەڕێز محمد احمد صالح (دیلمان ئامێدی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش پێم وایە ئەو ماددەیە تێکەڵیەکی زۆری تێدایە لە بەینی وەزارەتی ژینگە و وەزارەتەکانی دیکە، موهیمەی کە دەڵێت: (حمایة و تحسین التربة)، ئەوە موهیمەی وەزارەتی ژینگە نیە نەوعیەتی جنسی توربە چاك بکات، بەڵکو تەنها پاك و خاوینی توربەکە بپارێزێت، کە هەر لە بڕگەی یەکەمدا دەڵێت: (یؤثر في قدرته الانتاجیة)، ئەوە موهیمەی وەزارەتی زیراعەیە، قودرەتی توربە بە مەوادی کیمیاوی و ئەوانە و نەوعی حراثە و بذور و ئەوانە زیاد بکات، ئەوە موهیمەی ژینگە نیە، لەگەڵ ئەو ڕەئیەشم کە دەڵێت: بموجب هذا القانون، فیعلەن قەوانینی تر هەن، ئەوەی کاك سالم گوتی تەنها لە فەقەرەی چوارەم هاتیە، بەڵکو لە سێیەم و دووەمیش هاتیە، بموجب هذا القانون، ئەوەش عەرقەلەکی دەخاتە ناوی، چونکە هەتا

مەراعی و غابات هەیە بە قانونێکی تر تەنزیم دەبێت، وەزارەت هەتا تەدەخول لە قەزایای تەصامیم کردیە، لە ماددەی 41 دا، ئەوە دائیرەی خاص هەیە بە تەصامیم و خەرائیتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، ناوەکان تەواو بوو، ئەگەر ئەو شتانەی کە هاتوون لە یەکەمدا فسەکەم موەجەهە بۆ جەنابی وەزیر، ئەگەر مولاحەزاتی تر کە لە قسەکان هاتووە جوابیان بدەوە، بەڵام ئەوەی کە هاتووە بۆ ئەوەی ئەو غوموزە بۆ ئەوەی نەهێڵێت یاخود ئەو قورسایەی نەخاتە سەر، (اولآ: اي نشاط يؤدي بطريق مباشر او غير مباشر) ، ئەوە شەتب بکرێ: (اي نشاط يؤدي الى الاضرار بتربة الاراضي الزراعية)، دەرەجە (ا) شەتب بکرێ، چونکە دەرەجە (ا) وەکو کاك طلعت بۆی نووسیوم ئیشارەتە بۆ خصوبەتی هینەکە، ئەوە ئەگەر (ا) لابچێت، برادەران داوایان کرد ، دوو، سێ کەس کە ئەوە لابچێت، لە چوارەم، (انشاء و اقامة اي نشاط صناعي او تجاري او خدمي على الاراضي الزراعية خلافآ للقانون) لە چوارەم و سێیەمەکە عەینی شتە، دەتوانین بڵێین خیلافی ئەحکامی ئەو قانونە ئەو هینە باشترە، جا فەرموو کاك خەلیل ئەو مولاحەزەیە و مولاحەزاتی تریش ئەگەر ئیجاب بکات، ئەوەی کاك رشاد و ئەوەی ڤیان خان، جواب بدەنەوە، فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەڵڵا ئەگەر صیاغەکەی وا لێبکەین بۆ سێیەم و چوارەم بڵێین: الا بموافقة الوزارة و طبقآ للقوانين النافذة، چونکە قەوانینی تر هەیە، ئەگەر بەو صیاغەیە بڵێین، یەعنی وا بزانم هەمووی حەل دەبێت و جیهاتی تریش دەچنە ژێریان.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وەڵڵا (خلاف احكام هذا القانون) لە هەمووی باشترە، چونکە بۆ وەزارات و ئەوانە، (خلاف احكام هذا القانون) بۆ ئەوەی ئەتراف تر هەیە بتوانێ قەرار بدات نەوەك داوای هین بکات، لەبەر ئەوە سێیەم و چوارەم جەنابی وەزیریش موافقەی کرد،(خلاف احكام هذا القانون) ئیزافە بکەن لەوێوە کە دەست پێ دەکات (خلاف احكام هذا القانون)، ئەو مولاحەزەی د.شوکریە بە عەرەبیەکە (جنس) فیعلەن بە کوردیەکە(رەگەز) یەك ناگرێتەوە، جنس لێرە (صنف)ە یان (نەوعە)، بەڵام لێرە تەرجومە کوردیەکە (رەگەز) ناگرێتەوە بەراستیەکەی، ئێمە دەنگ دەدەین بۆ عەرەبیەکە و وشەی کوردیەکە دوایی رێککەون لەسەری، بەو گۆرانکاریە کە هین کرا، ماددەکە دەخەمە دەنگەوە کێ لەگەڵیتێ دەستی بڵند بکات تکایە؟ کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ قبوڵ کرا، بۆ ماددەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (41) کە دەبێتە ماددەی (29):

پێویستە لەسەر هەموو کەسێك پابەند بێت بە نەخشەی بنچینەیی ناوچەکانی شارستانی، و پاراستنی زەوی لە دزەکردنی بنیاتنان، وپێویستە فەرمانگەکان پلاندانانی بنیاتنان، بەلگەکانی پێویست پێشکەش بکەن بۆ بەدەست هێنانی ڕەزامەندی وەزارەت لەسەر نەخشەو نەخشەسازی و گۆڕانکاریەکان لە ڕەگەزی زەویەکان.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان :

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لێژنەی هاوبەش پشتگیری لەو ماددەیە دەکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەس کاك سعد الدین دەیەوێ قسەی بکات.

بەڕێز ملا سعد الدین عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە قسە لەسەر توربە دەکەین، تەختیتی عومرانی عیلاقەیەکی ئەوتۆی بە وەزارەتی ژینگەوە نیە، وەزارەتی ئاوەدان کردنەوە هەیە، وەزارەتی پلان دانان هەیە، وەزارەتی شارەوانی هەیە، ئەوان لەسەر زەحفی عومرانین، نەخشەیان هەیە ، پلانیان هەیە، دوای ئەوەش ئەگەر تەماشای بکەین (تقدیم المبررات اللازمة)، تەقدیمی موبەریراتی لازمی بۆ چیە؟ ئەوان بۆ خۆیان نەخشەی خۆیان هەیە، لەگەڵ ڕێزم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سەعدالدین ئەگەر ئینتیباهت بکردبا کە دەڵێ: یلتزم بالتصامیم الاساسیە، یەعنی ئەو وەزارەتانەی تر هەموو ئیلتیزامیان لەسەر کردووە، تەصمیمی ئەساسی ئیقرار دەکرێ لە مەجلیس وزرا، وەزارەتی بەلەدیەیە، پلان دانانە، زۆر باش هاتووە بە عەکسەوە، کاك سالم وا بزانم تۆش مولاحەزەت ئەوە بوو، دەیخەمە دەنگەوە ئەو ماددەیە، کێ لەگەڵیتێ دەستی بڵند بکات؟ فەرموو، کێ لەگەڵدا نیە؟ بەس کاك سعد الدین و د.شوکریە، کوردیەکە هەر چ بێ مولاحەزە بدە بە برادەران بە صیاغە، چ مولاحەزەتان هەیە بدەینە لێژنەی قانونی پێش ئەوەی یاساکە ئیمزا بکەین، بۆ ماددەی دواتر تکایە.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (42) کە دەبێتە ماددەی (30):

وەزارەت بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنەکانی پەیوەندیدار، مەرجەکانی ژینگەی گونجاو بۆ چالاکیەکانی پالأوتن و دەرهێنانی کانزاو باخچەو کانی بەردو بەرد شکێنەرو غەسالەو مەنجەم و دەرهێنانی سامانی نەوتی، و شتی دیکەش، دادەنێ بە شێوەیەك پاراستنی سەرچاوەکانی سروشتی لە هەرێمدا لە پیسبوون و خوێنبەربوون مسۆگەر دەکات.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان :

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لێژنەی هاوبەش هیچ تێبینیەكی نیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەوە معیارەكی علمیە، ڕێككەوتن بزانن كەس مولاحەزەی لەسەر نیە؟ دەیخەمە دەنگەوە، كێ لەگەڵیتێ دەستی بڵند بكات، تكایە؟ كێ لەگەڵدا نیە؟ بە كۆی دەنگ قبول كرا، بۆ ماددەی دواتر تكایە، جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێم باشە دواتر بە كوردی ئەم ماددانە نوێنەرێكی ئێمەش ببێ، چونكە بەراستی ئیستینزاف، خوێن بەربوون نیە، بۆ نموونە وشەی تری لە كیتابەكە هەن، ئەگەر دوایی كرانە كوردی ئێمەش بەشدار بین لە كوردیەكەی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

باشە، دوایی لەگەڵ صیاغەكە بەشدار بن لەگەڵ لێژنەی قانونی، فەرموون.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەشی چوارەم

پارێزگاری كردن لە هەمەجۆری گاینلەوەرەكان

ماددەی (43) كە دەبێتە مادەی (31):

پاراستنی سروشت و خۆپاراستن لە بەبیانیبوون و نەهێشتنی و پارێزگاری كردن لە ڕەگەزەكانی ئاژەڵ و پشتگیری كردنی لە بەرژەوەندی گشتی دایە.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان :

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە هیچ تێبینیەكمان لەسەر ئەم بڕگەیە نیە تەنها لە كوردیەكە پێم وایە وەكو لە عەرەبیەكە هاتووە، (علی الاجناس الحیوانیة و النباتیة)، نەباتیەكە بكرێت بە(ڕەگەزەكانی ئاژەڵ و ڕووەك)، هیچ تێبینیەكی ترمان نیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر ئەو ماددەیە زیاد نیە بە ڕەئی ئێوە؟

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوە لە راستیدا تەسبیتی مەبدەئەکی عامە کە ئێمە ئیشی لەسەر ئەکەین، بە تایبەتی لەم ماددەیە ئیشارەمان بەوە داوە کە پاراستنی سروشت و پاراستن لە تەصەحور کە ئێستا موشکیلەیە کە زۆر ولاتانی دونیای گرتووەتەوە و هەرێمی کوردستانیش، کە رێژەیەکی زۆری خاکەکەمان تووشی تەصەحور بووە، ئێستا لە پلانی وەزارەتی ئێمەیە لەگەڵ وەزارەتی کشتوکاڵ و وەزارەتە مەعنیەکان کە چۆن بتوانین ئەو موشکیلەیە حەل بکەین کە ئێستا بوویتە کێشەیەکی جیهانی گەورە، پاراستنی ئەجناسی نەباتی و حەیوانی خۆتان ئەزانن ئەوە بەشێکی ژینگەیە کە لە کوردستاندا بەرەو لە ناو چوون چووە و رێژەیەکی زۆری کە ئێستا جیهاتی ژینگە مەعنین بە زیندوو کردنەوەی ئەوە، ئێمە بۆ ئەو مەبەستە ئێستا بە هاوکاری رێکخراوی یۆنسکۆ، ئەوە حەفتەیەکە دەستمان کردووە بە کردنەوەی وۆرك شۆپێك، کە چۆن بتوانین لە کوردستانیشدا ناوچە سروشتیەکان بپارێزین، ئەو ناوچانە ئەگەر گرینگی خۆیان پێ بدرێ، بکرێنە بەشێك لە میراتی عالەمی بە پێی ستراتیجیاتی دەولی کە هەیە، یەعنی ئەوە خاڵێکی گرینگە و مەبدەئێکی عامە ئەگەر تەسبیت بکرێ باشە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر، کاك دارا خۆی زۆر بەدیهیاتی تریش هەیە، بەلاّم ناکرێت هەر بەدیهیاتێك ببێتە ماددەیەك، مەسەلەن دەڵێ بە عەرەبیەکە: تعتبر من المصلحة العامة، حماية الطبيعة و الوقاية من التصحر و مكافحته و المحافظة على الاجناس. یەعنی ئەوە قسەیەکی عام دەکەی، بۆ چی ببێتە ماددەیەك؟ ئەوانی تریش و ماددەکەی دواتر زۆر باش هاتووە، حەزری دەکەی، مەنعی دەکەی، زیادی دەکەی، شتێکی عام ئەوە لە مەقالەیەکدا دەنووسرێ.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تێبینیەکەی جەنابت دروستە، بەلاّم ماددەکە گۆڕانێکی تێدا بکەین، چونکە ئەوە بۆ ئێمە زۆر گرینگە، ئەگەر وای لێ بکرێ مەسەلەن: على وزارة البيئة او الوزارات المعنية او الجهات المعنية، حماية الطبيعة و الوقاية من التصحر و المكافحة و حماية الاجناس الحيوانية و النباتية، چونکە ئەوە لە جەوهەری ئیشەکەیە، یەعنی بمێنێ، بەس وای لێ بکرێ، ئەبێ لە یاساکە هەمان بێت شتێکی وا، بەلاّم ئەوەی جەنابت دروستە، ئەگەر وای لێ بکەین بۆ ئەوەی دەربچێ لەو ئینشائە .

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك طلعت نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز طلعت خضر سيف الدين:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەراستی ماددەی (43) لەگەڵ ماددەی (44) وەکو جەنابیشتان ئیشارەتتان پێکرد تەقریبەن هەر خۆی لە یەك ماددەدا دەنوێنێ، بەس کە لێرە لە ماددەی یەکەم باسی (و المكافحة و المحافظة على الاجناس الحيوانية و النباتية)، ئەوەی خوارێ تەفصیلاتی نەباتیەکە و حەیوانیەکەیە، یەعنی پێویستە ئەوە ڕێك بخرێت و بکرێتە یەك ماددە و، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوانەی داوای قسەی دەکەن ناوتان دەنووسم، کاك کەریم فەرموو.

بەڕێز كريم بحرى عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ڕەئیەکەی من هەمان نوقتەی کاك طلعتە،

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

یەعنی مەقصەدت ئەوەیە بڵێی نوقتەی نیزامی نەبوو؟ کاك غەفور فەرموو.

بەڕێز غفور طاهر سعيد مخموري:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشنیاری ئەوەی دەکەم ماددەی (43) و (44) لە ئەصڵی پرۆژەکەدا کە پاشتر دەبێتە (31) و (32) یەك بخرێت، بەو شێوەیەشی لێ بێت: پاراستنی سامانی رووەکی و ئاژەڵی ئەرکی وەزارەتی ژینگەیە کە ئەمانە دەگرێتەوە، ماددەی (44) دیاری کردووە کە چیە؟ لەگەڵ ئەوەشدام کە ئەو ماددەیە بمێنێتەوە، لەبەر ئەوەی ئێمە هەموو ئاگادارین کە ئەمڕۆکە ژینگەی کوردستان دووچاری کۆمەڵێك گرفت بوویتەوە، بە تایبەتی مەسەلەی ڕاوکردن کە خەریکە باڵندە و ئاژەڵە کێویەکان وردە، وردە لە ناو دەچن، ئەوە یەك، دوو: مەسەلەی کانیاوەکانمان پێویستیان بە ژیانەوە هەیە و مەسەلەی دار و بارەکان تووشی بڕینەوە دەبێت، یەعنی ئەوە بەراستی کە بە ماددەیەك بێت لەو یاسایە ئیلزامێکی تێدا دەبێت، وەکو ئەوەی نیە کە تۆ لە چوارچێوەی وتارێك، یان لە چوارچێوەی پرۆژەیەك بیخەیە روو، با بەو یاسایە پارێزگاری لەو شتە سروشتیانە دەکەین کە پەیوەستن بە ژینگەی کوردستانەوە و دیمەنێکی جوانتریش بە کوردستان دەبەخشن، لەگەڵ ڕێزمدا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەگەر مولاحەزاتتان هەمووی لەو حدودە دەسووڕێتەوە ئەوانەی ماوە قسە بکەن، بۆ ئەوەی ئیستیفادە لە وەخت بکەین، ماددەی (31) و (32) دەبێتە یەك ماددە، بەڵام ماددەی (31) دەبێتە موقەدیمەی (32): لغرض حماية الطبيعة و الوقاية من التصحر و لمكافحته و المحافظة على الاجناس الحيوانية و النباتية يحظر ما يلي: باشە؟ جەنابی وەزیریش موافیقە، لێژنەی هاوبەشیش موافیقە، فەرموو.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان :

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەسەر ماددەی (44) ئێمە یەك تێبینیمان هەیە کەوا وشەی ئیعدام لابدرێ لە بڕگەی پێنجەم لە عەرەبیەکەیدا،

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دا جارێ ئێمە تەوحیدمان کرد، دەنگ دەدەین بۆ تەوحید، کێ لەگەڵ ئەوەیە تەوحید بکرێ دەستی بڵند بکات؟ فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ ئێستا تەوحیدکرا ئینجا لە (1،2،3،4،5) کێ مولاحەزەی هەیە؟ رای لیژنەی هاوبەش ئەوەیە وەکو خۆی دەڵێ ، کەلیمەی ئیعدام لە پێنجەم لابردرێت، بیخوێننەوە.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (44) کە دەبێتە ماددەی (31):

ئەمانەی خوارەوە قەدەغەن:

یەکەم: هەرکارو چالاکیەك ببێتە هۆی لە ناوبردن و هەڕەشەکردن لە ڕەگەزەکانی ئاژەڵ و ڕووەك.

دووەم: ڕاوکردنی ماسی و مەل و ئاژەڵەکان لە وەرزەکانی زاووزێ و جووتبوونیاندا.

سێیەم: ڕاوکردنی ماسی و مەل و ئاژەڵەکان بە هۆی بەکارهێنانی تەقەمەنی و ژەهر و تەزووی کارەبا یان هەر ڕێگەیەکی دیکەی ڕاوکردنی ستەمکارانە.

چوارەم: بڕین و دەرهێنان و نەهێشتنی دارو نەمام و، ڕووەك و گیای سەر زەوی و ئاوی لە مۆڵگی گشتیەوە.

پێنجەم: ڕاوکردن و کوشتن و گرتن و یان دەست بەسەر داگرتن یان گواستنەوەی مەل و ئاژەڵەکانی هەڕەشەی نەمانیان لەسەرە و گەڕاندنیان و خستنە ڕوویان بۆ فرۆشتن یان خراپکردنی هێلانەکانیان یان شکاندنی هێلکەکانیان.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوانەی کە هاتوون هەمووی بە قەرارات هەن، عەمەلیەن لە هەرێمی کوردستاندا زۆر چاکیشە لێرە تەئکیدی لێ بکرێتەوە، راوی هین و ئەوانە هەموو لە مەواسیمی خۆی باشە، رای لیژنەی هاوبەش عەرەبیەکەی وای لێ دێت: صید او قتل او اعدام او نقل الطیور او الحیوانات المهددة بالانقراض او التجول بها او عرضها للبیع او اتلاف بیضها او اوکارها ، کێ قسەی هەیە دەینووسم، فەرموو کاك شێردڵ.

بەڕێز شێردڵ عبدالله حەوێزی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بە نیسبەتی دار ، بە نیسبەتی ئەو خاڵی چوارەم، دار زۆر دەوری هەیە و فەزای سەوز لە هەموو دونیا دەیپارێزن، چونکە ئەو دەبێتە ئەوەی کە ئۆکسجین زیاد بکات، لە شارەکانیش هەموو ئینسانێك حەقی

(17) داری هەیە و زیاتریش، لێرە نووسراوە بڕینی دار، بڕینی دار بەس ئەملاکی عامەی نووسیوە، من دەڵێم هی خاصەشی باوێنە ناوی، چونکە لە ماڵانیش مەنع بکرێ، بەڵام بە موافەقەتی وەزارەتەکان، وەزارەتی مەعنی، چونکە ئینسان دەتوانێ لە هەندێ شوێنان بیبڕێ، لە جاددە و لە ماڵی خۆشی بیبڕێ بە موافەقەتی وەزارەت، بەڵام بە بێ موافەقەتی وەزارەت هیچ کەسێك لە ماڵەکەی خۆشی نەتوانێ دارێك ببڕێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەگەر ئەو کەلیمەی (الاملاك العامة) شامل دەبێ، هەموو خاصیش دەگرێتەوە، ئەگەر موافقن هەردوو لێژنە و جەنابی وەزیریش؟

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوە دەشێ بۆ ئیزالەی ئەشجار بوترێ، بەڵام بۆ نەباتات و ئەعشاب ناکرێ، کابرا موڵکی خاصی خۆیەتی و ئەعشابی کردووە و تایبەتە بۆ ئەوەی کە قەتعی بکات و بیبڕێ، لەبەر ئەوە ئەو ئەملاکی عامە بۆ موحافەزەی تەنەوعی حەیاتی بۆ نەباتات و لە ئەعشاب و ئەوانەیە کە لە شوێنە گشتیەکانن، بەس دەکرێ بۆ ئیزالەی ئەشجار ئەوە بکەین، هەر چەندە زۆر زەحمەتە لەو قۆناغە لە ماڵی خۆیدا نەتوانێ دارێك ببڕێ، ئەوە بکرێتە قانونێك، ئەگەر بکرێ شتێکی باشە بەس من پێم وایە کارێکی زەحمەتە، خەڵك ئێستا داری دارستانەکان ئەبڕێ و ناتوانین کۆنترۆڵی بکەین.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەگەر ئەملاکە عامەکەی لاببەین، جەنابت وەکو وەزارەت دەتوانی بە تەفصیلات بە تعلیمات تەحدیدی بکەی، ئەوە دەبێت یەعنی لەوێ لایبەین و دوایی بە خۆتان تەعلیماتی دەربێنن لەبەر رۆشنایی ئەو قانونە تەعلیماتی دەربینن و تەحدیدی بکەن، بەڵێ؟

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە کێشەیەکمان نیە بەس بۆ پەرلەمان لەوانەیە بڵێین قانونێك دەرچووە مەنعی بڕینی هەموو دار و دارستان و ئەعشابێك بکات و لە حەوشەکەی خۆیدا دەستکاری نەکەی، تۆ ئەو ئەملاکە عامەی لاببەی و بڵێین لە پەرلەمانەوە دەرچووە جێی پرسیار ئەبێ، من هیچ کێشەیەکم نیە، هەر ئەوەندەیە لە ماڵ خۆمەوە نابێ هیچ ئەعشابێك ببرینەوە دەڵێم: ئەوە قەرار پەرلەمانە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عادل فەرموو.

بەڕێز عادل محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

له برگەی (2) و (3) و (5) ، ئەوانە سێ قانون هەیە، قانونێکی تایبەت هەیە کە قەدەغەکردنی راوی ماسی و کائینە مائییەکان موفەصەڵە و دوور و درێژە و عقوبەکەیان چیە و ئیجرائات چیە؟قانونێکی تایبەت هەیە بە باڵندە و ئاژەڵەکێویەکان، ئەوە بە تەفاصیل هەیە، لە ناو ئەوەشدا قانونێك هەیە تایبەتە بە قەدەغەکردنی راوی ئاسك، یەعنی من بۆ خۆم یەکێك بووم لەو کەسانەی کە ئەو عقوبەیەم فەرز کرد و ئیجرائاتی تایبەتی خۆی هەیە، ئینجا ئەوە لێرە بینووسی و نەینووسی هیچ پێویست ناکات بەراستی ، یەعنی ئەوە شتێکی زیادەیە، یەعنی ئەو برگەیە حەقە لابردرێ، یەعنی ئەوە سێ قانونی موفەصەڵ هەیە بە دوور و درێژی، ئینجا صەلاحیەتەکەی کێ فەرزی دەکات؟ عقوبەکەی کێ ئەیدات؟ ئیجرائاتەکەی چۆن ئەکرێ؟ یەعنی ئەوە پێویست ناکات بە راستی ئەو سێ برگەیە لێرە بێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عبد الرحمن فەرموو.

بەڕێز عبد الرحمن احمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە پێش ماوەیەك یاسایەکمان دەرکرد، یاسای پاراستن و پەرەپێدانی بەرهەمی کشتوکاڵی بە هەردوو بەشەکانی: بەشی رووەکی ، بەشی ئاژەڵێ، بەشێك لە ئامانجەکانی ئەو یاسایە، ئەو خاڵانە بوون، جا ئەگەر ئێمە ئیزافەیەك نەکەین بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنی پەیوەندیدار و وەزارەتی پەیوەندیدار، ئەو کاتە تێگیران دروست دەبێت، یان فرە تەوجیهی و فرە ئاراستەیی دەبێت، پێویستە شتێك هێن بکەین کە بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنی پەیوەندیدار، ئەگەر ئەو ماددەیە بمێنێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك احسان فەرموو.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من سەبارەت بە فەقەرەی سێیەم مولاحەزەم هەیە، کە وتوویەتی: یان هەر رێگایەکی راوکردنی ستەم، خۆی هەموو راو کردن ستەمی تێدا هەیە، مومکین نیە یەکێك شتەك بکات و نێچیر بگریت یان راو بکات و رەحمیش لەگەڵی بێت، کوشتنی مەڕ و ماڵاتە یان باڵندەیە خۆی ئەگەر ستەمی لەگەڵ نەبێ ئیشەکە ناکرێت، بەرەئی من ئەو فەقەرە لابرێ باشترە، یان شتێکی تر لە جیاتی دابنێن، ببێتە هەر رێگایەك ببێتە هۆی لابردنی رەگەز، ئەوەی دیکەش لەگەڵ ئەوەمە لە جیاتی ئیعدام بکرێتە ئیتلاف، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سعد الدین فەرموو.

بەڕێز سعد الدین عبد الله مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دووەم و سێیەم: صید الاسماك و الطیور و الحیوانات في مواسم ازدواجها و تكاثرها، و ذلك، دیسان ئەوە نایەتەوە سێیەم، دیسان سێیەمی نایەتەوە للاسماك و الگیور، هەر بڵێین و ذلك باستعمال المتفجرات و المفرقعات ......، جا ئیشكالەك هەیە لێرە، لە چوارەم : قطع او اقتلاع الاشجار، ئێستا لە وەزارەتی زیراعە، یان لە وەزارەتی شارەوانی كە هەر ئەوەك ئیتفا دەكرێ، كە مەنتیقەك ئیتفا دەكرێ، كۆمەڵە مەزرەعەك هەیە مەسەلەن لە دەورا و پشتی شار، ئەو مەزرەعانە تێك دەدرێن، هەر دارێكی دەردێنن دەڵێن حەقی ئەوەی هەیە دارێكی تری بدرێت، بەراستی ئەوە نابێ ئەوها بێت، حەتا ئەگەر ئەو مەزرەعەیە تەملیكیش بكرێ، یان ئیتفایش دەكرێ، یەعنی مەفروزە بمینێتەوە، یەعنی شەرت نیە ئیلا دەریبێنێ و حەقی دارەكەی بۆ حیساب بكرێ، جا ئەگەر لە جیاتی(ازالة الاشجار اوالشجیرات) ، غابەش بێت باشترە، یەعنی هەر كەلیمەی غابەی بەكار بێنین باشترە، لەگەڵ ئەوەشدام ئەعشابی بەڕی لەگەڵ نەباتات هەڵبگێرێ لێرە، چونكە زیادەیە و ئیستیفادەی نیە، لەگەڵ ڕێزمدا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك سالم فەرموو.

بەڕێز سالم محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

فەقەرەی پێنج بە رەئی من : منع حیازە نایەتە كرن، چونكە مەحمیات بیئیە موغلەقە نایەتە كرن، ئەگەر حیازە هەبێت باشتر دێنە پاراستنە و حەیواناتە موهەددەدە باشتر دێنە پاراستن، جا ئەو حیازە رەبت بكرێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

گێلاس خان فەرموو.

بەڕێز گێلاس محی الدین محمد غریب:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێستا بڕیارێك هەیە یان یاسایەك هەیە بۆ قەدەغەكردنی راوی ئاژەڵ و مەلە كیویەكان، ماسی قەدەغە نیە ئیلا لە كاتی زاوزێ نەبێ، بەڵام لێرە راوكردنی ماسی و مەل و ئاژەڵەكان لە وەرزەكانی زاوزێ و جووت بووندا، ئەوە دەستی خەڵك دەكاتەوە بۆ راو كردنی مەل و ئاژەڵەكانیش، بۆیە من پێم باشە ئەوە جیا بكرێتەوە، ماسی لە وەختی جووتبووندا و ئەوەی تر هەیە كە راو كردنیان قەدەغەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك جەمال فەرموو.

بەڕێز جمال يوسف بۆتانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

حەقیقەت ئەوەی من پرسیارێکە ، لە وڵاتانی پێشکەوتوو هین دەکرێت بە قانون ،جا دەکرێ ئەوە بڵێین (ينظم صيد الاسماك و الطيور الاخرى بقانون)، چونکە دەوراتیان هەیە ،ئیجازە وەردەگرن لە وڵاتانی پێشکەوتوو،صیدیش تەنزیم دەکرێ ، لە بەر ئەوە لە وەزارەت ئەو شتە هەیە ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

قسەکان تەواو بوون ، جەنابی وەزیر چ جوابت هەیە ، بۆ ئەمە.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بە هەندێ موستەلەحاتی وردەکاری تیادا هاتووە، ئەوە شتێکی کەم نیە، ئەوە کەسانی پسپۆر لە بارایۆلۆجی و کەسانی پسپۆر لە بایولۆجی نووسیویانە، حەز ناکەم قسەی لێ بکەین، ئێمە صەیدمان قەدەغە نەکردووە، یەعنی بە عەکسەوە صەید بە موتلەقی ڕێگەی پێدراوە و لەو حالەتانە مەنع کراوە و تەعلیماتیش هەیە، دوو: کاك ئیحسان باسی کرد لە هەموو دونیا صەیدی جائر هەیە و صەیدی مەشروع هەیە، هەموو صەیدێك جائر نیە، صەیدی جائر ئەو صەیدانەیە کە بە بێ بەرنامەیە، لەبەر ئەوە ئەوەی ئەڵێ هەموو صەیدیك جائیرە وانیە، ئێمە ڕێگا لە صەید ناگرین، دوایی ڕێگای پێدراوە تەنها لەو حالەتانە نەبێ، حالەتەکانیشمان هەمووی باس کرایە، حەتا جۆرەکانیشمان ئیشارەت پێکردووە، لەبەر ئەوەی لە وڵاتی ئێمە ئەو جۆرە هەمووی بەکارهاتووە، بەشتێکی پێویستی دەزانین، ئەو گۆڕانکاریەی کە کرا شتێکی تەبیعیە، چونکە گۆڕانی بەسەر نایيەت، وشەی ئیعدامەکەش لابرێ، چونکە شتێکی زیادە، دواتریش ئێمە لەو یاسایە کە کاتێك صەید مەنع بکەین لەم حاڵەتانە تەعلیماتەکیش دەردەچێ لەسەری و بە پێی ئەو تەعلیماتە ئیشی لەسەر دەکرێ، پێویستی نەکردووە ئێمە تەفصایلی بدەینی و یاسایەك دابنێین تەنیا بۆ ڕاوی ماسی، لێرە لە یاسای عامەکە ئێمە دەبێ جۆرەکانی روون بکەینەوە، کە بەڕاستی ئێستا ئێمە کێشەیەکمان هەیە ، کە بەبێ قانون خەڵك ئەگیرێت و سزادەدرێت ، هەیە سجنیش دەکرێ ،بەس قانون و یاسایەکیشمان نیە لەسەری، کە ئیشی لەسەر بکرێ ،کە ئەمە زۆر پێویست بوو، ئێمە دوو جار لە سەرۆکایەتی هەرێمەوە، جەنابی سەرۆك داوای کردبوو ،قانون چیتان هەیە ، خەڵکێکی زۆر ڕاوی حەیوانی کردووە ، یان چوون داریان بڕیوە ، قەزیەکە گەیشتبووە ئەوە ،

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دەزانی مولاحەزەکان بەشێکیان لەسەر ئەوە بوو ، هەندێك وتیان ئەوانە قانونی هەیە ،قەوانینی جیاجیا دەرچووە، بۆ کاتێکی سەید وبۆ قانونی ڕاو و ئەوانە، بەڵام ئەوە قانونی ژینگەیە، قانونی ژینگە دەبێ ئەو شتانەی تێدا بێ، بەشێکە و تەئکید کردنە لەسەر ئەو قانونەی کە جیا جیا دەرچووە لە مەراحیلی موختەلیفدا، لەبەر ئەوەی کە لێرە هاتووە جێێ خۆیەتی و زەرووریە، ئەگەر بە دیقەت بیخوێنینەوە زۆر

دەقیق نووسراوە، خاڵ بە خاڵ، مەسەلەن لە یەکەم دەڵێ: هەر نەشاتێك كە بۆ ئیبادە كردنی یان ئەنفال كردنی نەیگوتووە مەمنوعە، لە كاتی زاوزێدا مەمنوعە، دوایی مەمنوعە بە ڕێگای بەكارهێنانی قونبلە و موفەرقەعات مەمنوعەن، بە موتلەقی مەنعی نەكردووە، ئەوەی كاك شێردڵ وتی هەردوو شتەكە جائیزە، ئەملاك عامە بڵێێ، یان خاصە بڵێی، بەڵام مولاحەزەكەی جەنابی وەزیر كە ئەوە ئیشكالەك دروست دەكات تا حەدێك تەئسیر لە حوریەتی شەخصی دەكات، یەكێك لە ماڵی خۆی حەوزێكی كردووە و پڕی ماسی كردووە، ئەگەر لایبەین ئەویش مەمنووعە، یەعنی قەیدێك ئەوەیە ، ئینجا نازانم كاك شێردڵ كەسی تریش تەئیدی نەكردی تا وەكو ببێتە موقتەرەح، فەرموو.

بەڕێز شێردڵ عبدالله حەوێزی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

موهیمترین شت بۆ شارەكان فەزای سەوزە، یەعنی حكومەت خۆی داری دەچێنێ، وەزارەتی زیراعە خۆی داوا دەكات، شارەوانی داوا دەكات، ئێستا خانووەكانی خۆمانت دیتووە هەمووی سەد مەترە لە قاڵدرمەو لە بلۆك و تەغلیف زیاتر هیچی لێ نیە، دارێكی لێ نیە، بڕۆ تەماشای سلێمانی بكە هەمووی رووتە، لە تەیارە تەماشای هەولێر بكە، هەمووی رووتە، دار بەس بۆ ناو شارە یەعنی لە هەموو شوێنان مەمنووعە، لە هەموو شوێنێك مەنعی دەكەن، من دەڵێم بە قانون مەسەلەن دارەكە نەخۆشە دەتوانی بیبڕی، پێویست ناكات بەلەدیە موافەقەت بكات، بەڵام ئەگەر رێ بدەین ئەوە دار نامێنێ، ژینگە بۆ چیە؟ بۆ ئەوە فەزای سەوز هەبێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من تەئیدی فیكرەكەت دەكەم، بە عەكسەوە ئێستا مەفروزە ئەو ئیجازاتی خانوو كردن و ئەوانە فەرزێكی تێدا بێت هەر لە ماڵێكدا ئەوەندە دارە بە گوێرەی مەساحەكە دەبێ بیچێنن، نەك هینی بكەن، كەواتە كە تۆ ئیلزامت كرد بۆ چاندنی دار بەدیهیە كە مەنعی بكەی لە قەتعی، ئەو هین نیە، لە قانونەكە كە ئیلزامت كرد بە چاندنی، كە قەتعی كرد، ئەوە خیلافی قانونی كردووە، من پێم وایە وەكو خۆی بمێنێت، تەنیا ئەو گۆڕانكاریانەی كە باسمان كرد كە لێژنەی هاوبەش كردوویانە، لە جیاتی (اعدام بیضها)،(اتلاف بیضها او اوكارها)، دەیخەمە دەنگەوە كێ لەگەڵیتێ دەستی بڵند بكات ، تكایە؟ فەرموون، كێ لەگەڵدا نیە؟ بە كۆی دەنگ قبوڵ كرا، فەرموون بۆ ماددەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی (45) كە دەبێتە ماددەی (32):پێویستە وەزارەت بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنەكانی پەیوەندیدار و لایەنەكانی دەرەكی پەیوەندیدار، باخچەو پارێزگەی سروشتی و باخچەی گشتی دروست بكەن و شوێنە سروشتیەكانی ڕەهەندێكی كەلتووریان هەیە بپارێزن.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تێبینی ئێمە لەسەر ئەو ماددەیە ئەوەیە ،کەوا باخچەی گشتی بسڕێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو مولاحەزەتان بۆ چیە؟

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خۆی ئەوە ئیشی شارەوانیەکانە، دروستکردن، چونکە ئەوە باسی دروستکردن دەکات، انشاءحدائق.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وایە ، ئەگەر ئەو مولاحەزەیە هەردوو لێژنەی هاوبەش دروستکردنی مونتەزەهات وا بزانم ئیشی شارەوانیە، بەڵێ کاک دارا.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە سەرەتا نووسیومانە (مع الجهات المعنية)، ئەوە یەك، دوو: ئێمە ناشیونالْ پارکمان هەیە کە ئەوانە لە دەرەوەی شار دروست دەکرێت و ئەرکی وەزارەتی بیئەیە کە پێی ئەوترێ (حەدائیقی وەتەنی) یەعنی ئێمە ئەوانین ئەوانەی کە لە ناو شارن ئەرکی وەزارەتی شارەوانین، ئەو حەدائیقانەی کە لە دەرەوەن کە ناشیونالْ پارکن، دروست دەکرێن و مەحمیات تەبیعی دروست دەکرێت، ئەوانە ئەرکی وەزارەتی بیئەن، بۆیە باسمان کردووە، کە وتووشمانە دیارە بە بێ جیهاتی مەعنی هیچ یەکێك لەوانە ناکرێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێوە خۆ ئەگەر مونتەزەهیش دروست بکەن چی تێدایە؟ وەزارەتی شارەوانی لێتان مەمنوون دەبێ، با هەردوو لا بیکەن، ئەگەر هەردوو لێژنەی هاوبەش سەحبی بکەنەوە هینەکەتان، موافیقن سەحبی بکەنەوە و مونتەزەهەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە؟ هیچ زەرەری نیە، هەردوو لێژنە ئەوەکەیان سەحب کرد و ماددەکە وەکو خۆی دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بڵند بکات؟ فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ ئەسڵی ماددەکە قبولْ کرا، بۆ ماددەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی(46) کە دەبێتە ماددەی (33): بۆ هەموو کەس یان لایەن قەدەغەیە،کارێك بکات ببێتە هۆی زیان گەیاندن، یان دەستکاری کردنی ڕەهەندە سروشتی یان جوانی یان کەلتووریەکانی ئەو پارێزگە سروشتیانە، یان باخچە یان باخچە گشتیەکان.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە هیچ تێبینیمان نیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەگەر کەس مولاحەزەی لەسەر نیە دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بڵند بکات؟ فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ پەسند کرا، بۆ ماددەی دواتر تکایە.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەشی پێنجەم

بەڕێوەبردنی خاشاك و مادده و ترسناکەکان

ماددەی (47):

نابێ هیچ کەسێك مادده یان خاشاکەکانی ترسناك لە دۆخی شلی یان ڕەقی یان گازی بێ، دروست بکات یان عەمبار بکات یان بیخاتە ژێر زەوی یان نقومی ژێر ئاوی بکات، بەکاری بهێنێ یان چارەسەری بکات، یان خۆی لێ ڕزگار بکات، تەنیا بەپێی ڕێنماییەکانی وەزارەت بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنەکانی پەیوەندیدار دەریدەکات، نەبێ.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە پشتگیری لەو ماددەیە دەکەین و هیچ تێبینیمان نیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاك حەمە ڕەشید.

بەڕێز رشید کریم رشید:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو ماددەی (47و 48 و 49) ڕەقەمەکانی کە لای ئێوە جیایە، ئەکرێ بیکەین بە یەك مادده، ماددەی (47، ا: لا یجوز لای شخص ....تا تەوا ئەبێ)، ماددەی (48) ئەکرێ بڵێین:(یحظر استیراد او مرور النفایات الخطرة عبر الاقلیم الا بموافقة المجلس)،ئەوە (ب) بوو، (ج): وەکو خۆی بنووسرێتەوە کە ماددەی (49)یە، هەمووی بە سێ خاڵ، یەعنی (47 و 48 و 49) هەمووی ئەکرێت بە یەك مادده بە (ا و ب و ج)، لەگەڵ لابردنی (1 و 2و 3) لە ماددەی (48).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وەللا ئەو موقتەرەحە تۆزێك بە جێیە، جەنابی وەزیر ئەگەر موافیق بێت و ڕەئی وەردەگرین بۆ ئەوەی ئیشەکانمان ئاسانتر بێت.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەگەر ئەو سێ ماددەیە نەگۆڕدرێ باشە، لەبەر ئەوەی باس لە بوارێكی حەساس دەكات، ئەویش هێنانی مەوادی خەتەر و لەبەر ئەوەی بابەتەكان فەرقی هەیە، بە وردی بیخوێننەوە، باس لە سێ مەبدەئی جیا دەكات، لەبەر گرنگی شتەكان وتمان ئەوانەی كە حەزر دەكرێ با بە جیا بمێنێتەوە، خاڵی ئەخیریش باس لە بابەتێكی تر دەكات، ئەگەر دەمجی بكەین ئەوە ئیشكالێكمان بۆ دروست دەكات، ئەگەر وەكو خۆی بمێنێتەوە، ئەوە باشترە، چونكە بەراستی زۆر ماندوو بووین تا جیامان كردەوە، ئێستا دەمج بكرێتەوە؟

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەزانی چۆنە: لێژنەی هاوبەش مولاحەزەیەكیان دا، كاك حەمە رشید هینەكەت ناكرێ، چونكە بۆ عقوبات لە ماددەی (48) دەكرێ، بۆیە هینەكە ، ئێستا ماددەی (47) كە (34)، كاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەركی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

جگە لە پشتگیریم بۆ پێشنیارەكەی كاك حەمە رشید، پێشنیار دەكەم وشەی (حرق) ئیزافە بكرێ (حرق النفایات)، لێرە باسی (تخزین ، استعمال.........) (حرق) باس نەكرایە، (حرق) لە هەمووی خەتەر ترە، لە هەمووی زیاتر دەبێتە هۆی ئەوەی كە ژینگەی پیس بكات، هەر چەندە كە دەڵێ: (معالجة او تخلص) هەمووی دەگرێتەوە، بەڵام لێرە خۆ (دفن و اغراق) هەر (معالجة و تخلص)ە، بەڵام باس كرایە، چەنكە شتەكە گرینگە، مەفروزە ئیحراقەكەش زیاد بكرێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

وەڵڵا ئەو ماددەیە زۆر بە باشی هاتووە، من تەنها ئەوەندە پرسیارم لە جەنابی وەزیر هەیە: نابێ خۆی لێ رزگار بكات مەبەستی چیە؟ یەعنی بەرهەم هێنانی؟ عەمبار كردنی؟ گواستنەوەی؟ ئەو ماددە ترسناكانە هەمووی لە جێی خۆیەتی، بەس خۆی لێ رزگار بكات، حەز دەكەم تۆزێك بۆمان روون بكاتەوە، لە كوردیەكەیدا هاتووە، ببورە ریزی دووەم: یان نقوومی ژێر ئاوی بكات، بەكاری بهێنێت، یان چارەسەری بكات، یان خۆی لێ رزگار بكات، كوردیەكەی خوێندرایەوە و بەو شێوەیە بوو، كاك محمد خوێندیەوە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كوردیەكەی پێویستە چاك بكرێت، عەرەبیەكەی دەڵێ: (تخلص)، خۆی یەعنی فڕێدانی ، رزگار كردن نیە، تەرجومەكەی غەلەتە، (و التخلص) لە شتەكە رزگاری بێ نەك خۆی رزگار بكات، كاك ئیحسان فەرموو.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەرەئی من ئەگەر ببێتە یەك ماددەش موشكیلە نیە، بەس وا بزانم ئەو مەوزوعە ئەوەندە باسی مەوادی خەتیرەی كردیە ئەوەندە باسی ژینگەی تێدا نیە، ئەو قەوانینە بە قوانین تر وەكو قەوانینی ئەمنی عامە موعالەجە كراوە، لەبەر ئەوە من پرسیارێك دەكەم: هیچ قانونی دیكە نیە باسی ئەوەی كردبێ، بەو شێوەیە بێت؟ چونكە وەكو هاتیە لێرە باسی بەستنی ئەم ماددانە بە ژینگەوە نەكردیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك حاتم فەرموو.

بەڕێز حاتم حەمە جان حسن:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

وەللا وا بزانم ئەوانەی من هەندێ باس كرا، بەلام بە شێوەیەكی تر من بۆی دەچم، منیش لەگەڵ دەمج كردنی ئەو دوو ماددەم(47 و 48) بەلام بەو شێوە: نەك سیغەی نووسینەكە و مەشروعەكە، بەلام لێرە بكرێتە ماددەی (47) بكرێتە یەكەم و ماددەی (48) بكرێتە دووەم، و ما باقی یەكەم و دووەم و سێیەمەكە بكرێتە (ا و ب و ج)، بەو شێوە دەمج بكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

من عەرزم كرد وتم: لێژنەی هاوبەش مولاحەزەیان داینێ، ناكرێ دەمج بكرێ، لەبەر ئەوەی لە عقوبات ئیشارەتمان كردووە بۆ ماددەی (48)، ئەگەر بیگۆرین دەبێ بڵێین لە ماددەی (48) و فەقەرەی ئەوەندە، زۆریش فەرقێكی گەورە ناكات، ئەگەر نا مولاحەزەكەی كاك حەمە رشید وجهەتێكی هەبوو، كاك عبد الرحمان فەرموو.

بەڕێز عبد الرحمن اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

مولاحەزەی من كاك حەمە رشید باسی كرد، بەلام لەو مەوادانە ئەگەر شتێكی تر زیاد بكرێ (مواد مشعە)، ئەوە زۆر موهیمە، ئێستا موشكیلە دروست بووە لە دونیا لەسەر ئەو شتانە، لەبەر ئەوە پێویستە ئەوەش دیار بكرێ، جا چ لە ماددەی (48) ئەتوانن دیاری بكەن، مومكینە لە ماددەی (48) زیاتر ئەوە لە خۆ بگرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك جمال فەرموو.

بەڕێز جمال محمد قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەللاّ من تێبینیەکم هەیە، ئێستا لە عالەمی متەتەوەر، هەموو ئەو شتانەی کە فڕێ ئەدرێ ریسایکلّ ئەکرێ، هەتا پیسایی، هەتا هەموو شتەکانی تر جارێکی تر شتی تری لێ دروست دەکرێ، بۆ ئەوەی نەخرێتە ژێر گلّ و نەسووتێنرێ، یەعنی ئەو مەوزوعی ریسایکلە ئەگەر ئیزافە بکرێ شتێکی زۆر باشە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبد الرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەللاّ من لەگەلّ ئەو رەئیە نیم ئەو ماددەی (47) تەوحید بکرێ، تەئیدی رەئیەکەی جەنابی وەزیر دەکەم، چونکە لە ناحیەی عقوباتەکان فەرق دەکات، ئێمە ئەگەر دەستکاری ئەوە بکەین ئیستیرادی مەوادی خەتیرە و هێنانی نفایات لە مادده (48) هکەوە رەبت بکەین لەگەلّ ماددەی 047) ئێمە چەند نەوعە عقوبەیەکمان داناوە، لە ماددەی (51 و 56) عقوبەی غەرامەی بەسیت و حبس، بەلاّم لە ماددەی (57) هاتووین باسمان لە عقوبەی سجن کردووە کە عقوبەکەی خەتەرترە بە گوێرەی نەوعی مەوادەکە و هێنانی، لەبەر ئەوە من پێم باشە وەکو خۆی بمێنێتەوە و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نازانم ئەوەی (حرق) ئیعتیادیە ئیزافە بکرێ؟ ئەوەی کە کاک سەردار وتی، (دفن او حرق)، ئەدی ئەو مەواد موشیعە رەئیت چیە؟ (من ای مواد او نفایات)، خەتەر هەمووی دەگرێتەوە، موشیعەش دەگرێتەوە، کاک خەلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پاش (نفایات خطرة)، ئەگەر ئەوەی ئیشعاعات زیاد بکەین وا بزانم باشە، چونکە لە ئەوەی عیراقیش هاتووە، لێرەش ئێمە تەخەلوص قەیدێکی تری بۆ زیاد بکەین: (الا باستخدام الطرق السليمة بيئياَ) ، چونکە خۆی (يتخلص من) یەعنی لازمە خۆ چی لێ دەکات؟ موجەمەعێکە، ناحیەکە، شتێکە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خۆی کە نووسرایە(وفق التعليمات التي تصدرها الوزارة و بالتنسيق مع) ، نووسرایە ئەوە، ئەگەر لە قانونی عیراقیش مەوادی موشیعە هاتبێ ئیزافەی بکەن چی تێدا نیە و موشکیلە نیە، بەڵێ کاک تەلعەت.

بەڕێز طلعت خضر سيف الدين:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

مەوادی موشیعە چۆن دەسووتێ؟ نابێ، ئیلا دەبێ دەفن بكرێ.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

نابێ تەصنیعی بكەی، نابێ خەزنی بكەی، نابێ دەفنی بكەی، نابێ یەعنی بەكاری بینێ، نەك فەقەت هین بكەی، بابە دەڵێ: لا يجوز لاي شخص ان يقوم بتصنيع او تخزين او دفن او اغراق او استعمال او حرق او معالجة او التخلص ، هەمووی دەگرێتەوە، (لايجوز)ەكەی لە بیر مەكەن،(حرق مواد مشعة) ئیزافە دەكەین، كێ لەگەڵ ئەوەیە دەستی بڵند بكات؟ فەرموون، كێ لەگەڵدا نیە؟ بە زۆرینەی دەنگ قبول كرا.

بەڕێز محمد صالح اسماعيل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی (48) كە دەبێتە ماددەی (35):ئەمانەی خوارەوە قەدەغەن:

یەكەم: هاوردنی خاشاكەكانی ترسناك بۆ هەرێم.

دووەم: هاوردنی ماددە ترسناكەكان بۆ هەرێم تەنیا بە ڕەزامەندی ئەنجومەن دەبێ.

سێیەم: تێپەڕینی خاشاك و ماددە ترسناكەكان بەناو هەریمدا تەنیا بە ڕەزامەندی ئەنجومەن دەبێ.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە هیچ تێبینیمان نیە، بەڵام من خۆم تێبینیەكم هەیە لە ناحیەی زمانەوانی لە بڕگەی یەكەمدا: هاوردنی خاشاكەكانی ترسناك بۆ هەرێم، بكرێت بە خاشاكە ترسناكەكان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

وتمان زمانەوانی دوایی چاك دەكرێ، ئەو ماددەیە باش هاتووە، هەر چەند بڵێین باش هاتووە مولاحەزات هەر هەیە، كاك رفعت فەرموو.

بەڕێز محمد رفعت عبد الرحمن:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی (48) كە بوویتە ماددەی (35) من پێشنیار دەكەم: دووەم و سێیەم ببێت بە یەك، و بەم شێوەیە بێت: يحظر استيراد و مرور النفايات و المواد الخطرة عبر الاقليم الا بموافقة المجلس، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەڵلا لێرە من پرسیارم هەیە: لێرە باسی نفایات و موادی خەتیرە دەکات، بەڵام لە تەعریفات و موختەصەرات لە ماددەی یەك، هیچ باسی نفایات نەکرایە، یەعنی شەرحەکەی چیە؟ بەس شەرحی مەوادی خەتەرە هاتیە و نفایات، بەڵام نفایات خەتەرەی تێدا نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك زرار فەرموو.

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (35): یەکەم و دووەم و سێیەم، بەو شێوەی لێ بکرێت: هاوردن و تێپەر کردنی ماددە خاشاك و ترسناکەکان بە ناو هەرێمدا ئەبێ بە رەزامەندی ئەنجومەن بێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سەعدالدین فەرموو.

بەڕێز ملا سعد الدین عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

عەینی من صیاغەی عەرەبیەکەم گۆریوە، یەعنی هەرسێکی بکرێتە یەك، یحظر استیراد النفایات و المواد الخطرة الی الاقلیم و مرورها فیه الا بموافقة المجلس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك رەشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم :

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێشنیار دەکەم بە موافەقەش قبوڵ نەکرێ ئەو سێ ماددەیە بە هیچ نەوعێك داخیلی ئیقلیم نەبێ، چونکە بەراستی نفایات زۆرە، دە ساڵ پێشتر دەیانویست نفایاتی بنێرنە ئێرە بەو هەنجەتەی علی ئەساس داخیلی صناعاتی ئینشائی دەبێ، لەبەر ئەو زرووفە ئێمە ئەو سێ ماددەیە بە قەراری قەتعی مەنع بکرێ، بە هیچ شێوەیەك مەسموح نەبێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە مولاحەزاتەکان حەصر کرایە لەوەی ئەو سێ فەقەرەیە دەمج بکرێ، جا ئەگەر بڵێی: یحظر استیراد و مرور النفایات ، بەبێ خەتیرە، و المواد الی الاقلیم الا بموافقة الوزارة، من وزارة دەڵێم، چونکە مەجلیس وەکو کاك فرسەت ئاماژەی پێکرد لە تەنیشتمەوە دەڵێ: خۆ دایم دانەنیشتووە کۆ ببێتەوە، جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من رای ئەو بەرێزانە حەز دەکەم شەرحێك بدەم دوایی دەنگ بدەن، ئێمە سێ خاڵ باس دەکەین، یەکێکیان : هێنانی نفایاتی خەتیرەیە، نفایاتی خەتیرە بە هیچ شێوەیەك ڕێگای پێ نادرێ لە هەموو دونیا، ئەوەی دووەم: مەوادی خەتیرەیە، مەوادی خەتیرە بۆ نموونە (زئبەق)، کە ئیشی ئەو وڵاتەی ئێمە نە لە تەعلیم عالی و نە لە صیحە بە بێ زئبق ناڕوات، بەس ڕێگای پێ ئەدرێ و کەمیەکەمان پێ ئەڵێن و ئێستا بە عەمەلی ئیشی لەسەر ئەکەین، دوو شتی لەیەك جیان، ئەوەیان ڕێگە پێ ئەدەین مەوادی خەتیرە لەبەر ئەوەی ئیشمان پێی هەیە، مەوادی خەتیرە ئێستا هەندێ پارچەمان هەیە لە مەعاملدا هەمووی مەوادی موشیعە، بەس مەعمەلەکە بە بێ ئەو ئیش ناکات، ئەویش موافەقەی هەیە و رقابەی هەیە، نفایاتەکە ڕێی پێ نادرێ، دوو شتی لێك جیان، خاڵی سێیەم: مروورە، مرور فەرقی هەیە، نفایات بە وڵات تێپەڕ دەبێ، شتێکی تەبیعیە، ئەوە لە قانونی دەولیشدا هاتووە، مەوادی خەتیرە بە وڵات تێپەڕ دەبێ، ناتوانی ڕێی لێ بگری، جاری وا هەیە بە ئاسماندا ئەڕوات، بە ئەرز ئەڕواتن بە قیتار، بە بەحر، بەڵام موافەقەتی حکومەتی ئەوێ ئینجا تێپەڕ ئەبێ، سێ خاڵەکە لێك جیان، ئەگەر ئەو بەرێزانە یارمەتیمان بدەن زۆر سوپاسیان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مولاحەزەکەت بە جێیە، بەڵام لە جیاتی مەجلیس بیکەنە وەزارەت، بەڵام جوابی کاك سەردارت نەداوە، نفایاتی خەتیرە تەعریف نەکراوە، چیە؟

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

النفایات الخطرة: التي تسبب او یحتمل ان تسبب نتیجتها من المواد، ضرراً خطیراً للانسان و البیئة، جا ئێمە ئەتوانین لێرە ئیختیصاری بکەین، استیراد النفایات الخطرة و التي یحتمل ان تسبب ضرراً خطیراً للانسان و البیئة، یان للبیئة بە عام، ئینسانیش دەگرێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەگەر ئەو ئیزافەیە بکەی مادام لە تەعریف نەهاتووە بە جێ بوو، دەبێ ئیزافە بکرێ، کەواتە: یحظر استیراد النفایات الخطرة التي یحتمل ان تسبب ضرراً خطیراً للانسان او للبیئة الی الاقلیم، دووەم: استیراد المواد الخطرة الی الاقلیم الا بموافقة الوزارة، سێیەم: مرور الواد الخطرة عبر الاقلیم الا بموافقة الوزارة، ئەوە پاش ئەو گۆڕانکاریە دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بلند بکات؟ فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ سێ کەس، بە زۆرینەی دەنگ قبوڵ کران، فەرموون بۆ ماددەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (49) کە دەبێتە ماددەی (36):

نابێ ماددە ترسناکەکان بەرهەم بهێنرێت یان بگوازرێتەوە یان ئاڵوگۆڕی پێ بکرێ یان بهێنرێتە ناوەوە یان عەمبار بکرێ تەنیا دوای وەرگرتنی هەموو ئامادەکارییەکانی کەلە دەقی یاساو پێڕەوو ڕێنماییەکانی هاتووە، بە جۆرێك زیان لێنەکەوتنەوەی ژینگەی لێ مسۆگەر بکرێت.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لیژنەی هاوبەش پشتگیری لەم ماددەیە دەکات و هیچ تێبینیەکەمان نیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەگەر کەس مولاحەزەی نیە دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بڵند بکات؟ فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ سێ کەس، بە کۆی دەنگ قبوڵ کران، فەرموون بۆ ماددەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەشی شەشەم

قڕکەرەکان و ئاوێتە کیمیاویەکان

ماددەی (50) کە دەبێتە ماددەی (37):

قەدغەیە هاوردن و بەکارهێنان و ئاڵوگۆڕکردنی ئاوێتەکانی کیمیاوی کە لە لایەنی نێو دەوڵەتیەوە بە هاوکاری لەگەڵ وەزارەتی ژینگەی عێراقیەوە قەدەغە کراوە.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هیچ تێبینیەکەمان نیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەش ماددەیەکی تەبیعیە، دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بڵند بکات؟ فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ سێ کەس، بە کۆی دەنگ قبوڵ کران، فەرموون بۆ ماددەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (51) کە دەبێتە ماددەی (38):

دروستکردن و هاوردن و برژاندن و ئالوگۆڕکردن و بەکارهێنانی قڕکەرەکانی زیندەوەرە زیانبەخشەکان یان هەر ئاوێتەیەکی کیمیاوی دیکە بۆ مەبەستەکانی کشتوکاڵ و تەندروستی گشتی و زۆر لە مەبەستەکانی

دیکەش، قەدەغەیە، تەنیا دوای لە بەر چاوگرتنی مەرج و بەرزەفتکاری و ئەو زەمانەتانەی کە پێڕەوو ڕێنماییەکانی بەپێی ئەم یاسایە دەرکراون دەستنیشانیان دەکات، بە جۆرێك پاراستنی هەموو پێکهاتەکانی ژینگە بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ لەکاتی ئێستاو لە ئایندەدا لە کاریگەری زیانبەخشینی ئەم فڕکەرو ئاوێتە کیمیاویانە مسۆگەر دەکات.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێژنەی هاوبەش پشتگیری لەم ماددەیە دەکات و هیچ تێبینیەکەمان نیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عبد الرحمن فەرموو.

بەڕێز عبد الرحمن اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تێبینیەکەم لەسەر ئەوەیە: ئەو دارستان و باغ و ئەوانە و هەر جێیەکی دی کە پێویستە بڕەشینن، ئەو مەوادانە کە دەڕەشینن هەتا ئێستا ئیستیعمالی دەکەن و زەرەری جانبیشی هەیە، یەکێك لەو زەرەرانە میش هەنگوین ئەصڵەن نەمایە، لە بن دەچێ، ئەوە دەبێ چارەسەرێکی بکرێت و پەیدا بکرێت بۆ ئەوەی لەو زەرەرو زیانە نەجات بکرێت، تەنها ئەوەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە مولاحەزەیەکی وانیە، ئێستا نیصاب تەواو نیە، بۆیە تەصویتەکە دوا دەخەین و دەچینە ماددەی تر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (52) کە دەبێتە ماددەی (39):

لیژنەیەك دادەمەزرێت بایەخ بە تۆمارکردن و متمانە بە فڕکەرەکان دەبەخشێ لە هەرێمدا و لە لایەنەکانی پەیوەندیدار پێك دێت.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێژنەی هاوبەش پشتگیری لەم ماددەیە دەکات و هیچ تێبینیەکەمان نیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەش ناتوانین بیخەینە دەنگدان، چونکە نیصاب تەواو نیە، ئەگەر بانگیان بکەن، ئەو دوو ماددەیە تەواو بووە بەس تەصویت مایە لەسەری ، بڕۆن بۆ ماددەی حەوتەم.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەشی حەوتەم

ڕووبەڕووبوونەوەی کارەساتەکانی ژینگە

ماددەی (53) کە دەبێتە ماددەی (40) :

ئەنجومەن بە هەماهەنگی لە گەڵ لایەنەکانی پەیوەندیدار پلانێکی گشتی بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی کارەساتەکانی ژینگە دادەنێ، ئەو پلانە جێبەجێ ناکرێت، تاوەکو لەلایەن ئەنجومەنی نیشتمانیی هەریمی کوردستانی عێراق متمانەی پێ نەدرێ،لەم پلانەدا ئەمانەی خوارەوە لەبەر چاو دەگیرێ:

یەکەم : ئەنجومەن کۆکردنەوەی زانیاری و پێڕەوەکانی کە لە لایەنی ناوخۆیی و نێو دەولەتیەوە لەبەر دەستان دەگرێتە خۆ، بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی کارەساتەکانی ژینگە و کەمکردنەوەی زیانەکان.

دووەم : دامەزراندنی لیژنەیەك لەسەر ئاستی هەرێم بە سەرۆکایەتی سەرۆك وەزیران بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی کارەساتەکان و کەمکردنەوەی مەترسیەکانی بە سیستەمێك بە پێیەوە لایەنەکانی لیژنەو ئەرك و میکانیزمی کارکردنی هەریەکێکیان پێش کارەسات و دوای کارەسات لەکاتی ڕوودانی دا دەستنیشان دەکات.

سێیەم : دامەزراندنی تیمەکانی فریاکەوتن بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی کارەساتەکان بەپێی ڕێنماییەکانی کە لە لایەنەکانەوە دەردەچێت و خۆی لە لێژنەی هەرێمایەتی دەنوێنێ کە لە بڕگەی (دووەمی ئەم ماددەیە) دا هاتووە و هەموو پێداویستیەکانی نوێی بۆ فەراهەمکراوە، میلاکی گونجاو و ڕاهێنەر لە مەیدانی نەهێشتنی ئەو ناکاویەدا.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێژنەی هاوبەش پێشنیار دەکات هەردوو ماددەی (53 و 54) لە دەقە سەرەکیەکە لێك بدرێن و دەبێتە ماددەیەکی تازە و داڕشتنەکەی بەو جۆرە بۆی بکرێت: ئەنجومەن بە هەماهەنگی لە گەڵ لایەنەکانی پەیوەندیدار پلانێکی گشتی بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی کارەساتەکانی ژینگە دادەنێ، و دەیخاتە بەردەم ئەنجومەنی وەزیران بۆ کار پێکردنی و لە پلانەکەش رەچاوی ئەمانەی خوارەوە دەکرێ، بڕگەکانی هەردوو ماددەکە دەکەنە شەش بڕگە و لێك دەدرێن، چونکە لە راستیدا هەردوو مادده بۆ ئەوەیە کەوا پلانێکی گشتی دابندرێ و گۆڕانەکانی کە کراوە لێژنەی هاوبەش کردوویەتی بریتیە لەوەی کە ئەم پلانە بخرێتە بەردەم ئەنجومەنی وەزیران لە جیاتی ئەوەی بخرێتە بەردەم ئەنجومەنی نیشتمانیی و ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

یەعنی ئیقتیراحتان ئەوەیە هەردوو ماددەکە بکرێتە یەك (53 و 54)، جەنابی وەزیریش موافیقەن، وا بزانم نیصابەکە تەواو بووە، نازناز خان فەرموو.

بەڕێز نازناز محمد عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لەگەڵ ڕەئیەکەی د.فؤادم کە دەڵێ دەمج بکرێ، بەڵام بەرای من بڕگەکان زیادن، چونکە ئەوە ئالیەتی تەنفیز کردنی پلانەکەیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێمە دوایی باس لەسەر بڕگەکان دەکەین، لەسەر دەمجەکە، کێ لەگەڵ موقتەرەحی لیژنەی هاوبەشە دەستی بڵند بکات؟ فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ ، بە زۆرینەی دەنگ قبوڵ کرا و ئەو دوو ماددەیە دەمج کرا، ئێستا دەگەڕێینەوە پێشەوە، ماددەی (51) عەرەبیەکەی دەخوێنمەوە بۆ ئەوەی بیخەمە دەنگدان، چونکە موناقەشە کرا، يحظر تصنيع و استيراد و رش و تداول مبيدات الافات او مركبات كيمياوية اخرى لاغراض الزراعة او الصحة العامة و غير ذلك من الاغراض الا بعد مراعاة الشروط و الضوابط و الضمانات التي تحددها الانظمة و التعليمات وفقآ لهذا القانون بما يكفل عدم تعرض سائر مكونات البيئة بصورة مباشرة او غير مباشرة في الحال او المستقبل للاثار الضارة لهذه المبيدات او المركبات الكيمياوية، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بڵند بکات؟ فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ سێ کەس، بە کۆی دەنگ قبوڵ کرا، فەرموون بۆ ماددەی دواتر کە موناقەشە کرا کە ماددەی (52)ی قەدیم کە دەبێتە (39) ی ئێستا، دەڵێ: تشكل لجنة تعنى بتسجيل و اعتماد المبيدات في الاقليم و تتالف من الجهات ذات العلاقة، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بڵند بکات؟ فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ قبوڵ کرا، فەرموون بۆ ماددەی (40) کە پێشتر (53 و 54) بوو و بووە ماددەی (40)، ئەگەر کەس هیچی لەسەر نیە بەس نازناز خان، ئەگەر کاك د.فؤاد شەرحی بکەی بۆی.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە ڕاستیدا هەردوو بڕگەکانی ئەو دوو ماددەیە، ئەرك و شێوەی کارکردنی ڕووبەڕووبوونەوەی کارەساتە بە گشتی لەبەر ئەوە هەردووکیان تەعبیر لە یەك کار دەکەن کە ئەو لیژنەی کارەساتە پێی هەڵدەستی و چۆن کارەکانیان جێبەجێ دەکەن، بۆیە هیچ تەناقوزێك نیە لە ئیشەکانیان و ، زۆر سوپاس.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئیقتیراحی لیژنەی قانونی، دەمجی (53 و 54) کە دەبێتە ماددەی (40)، بیدایەتەکەی وای لێ دێت، ئەڵێ: يقوم المجلس و بالتنسيق مع الجهات المعنية اعداد خطة عامة لمواجهة الكوارث البيئية و عرضها على مجلس الوزراء لاعتمادها و تراعى هذه الخطة ما ياتي: ئەو سێی یەکەم لەگەڵ ئەو سێی ماددەی پاشتر دەبێتە شەش فەقەرە و بە عەینی تەسەلسول دەچیە خوارێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کەواتە لە فەقەراتەکان گۆڕانکاری نەکراوە، تەنیا دوو ماددەکە کراوەتە یەك و ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی ناوێت، مەجلیس وزرای دەوێت راستە، کاك فرسەتیش پێش ئەوەی ئەوان وا بڵێین عەینی قسەی کرد، ئەگەر کەس قسەی لەسەر نیە، ئەو ماددەیە وەکو موفتەرەحی لیژنەی یاسایی دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیەیە دەستی بڵند بکات تکایە؟ فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ قەبوڵ کرا، بۆ ماددەی 55 کە دەبێتە 41، فەرموو کاك حمە صالح.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دەروازەی چوارەم

حوکمەکانی سزایی

ماددەی 41: وەزیر یان ڕێپێدراوەکەی بۆی هەیە، هەر دامەزراوێك یان پڕۆژەیەك یان هەر لایەنێك یان سەرچاوەی پیسکردنی ژینگەیی ئاگاداربکاتەوە، بۆ لابردنی فاکتەری کاریگەر و زیانبەخش بە ژینگە لەماوەی دە ڕۆژ پتر نەبێت لە ڕێکەوتی ئاگاداربوون بە ئاگاداریەکە، ولە حاڵەتی جێبەجێ نەکردنی، وەزیر بۆی هەیە کارەکە ڕابگرێ یان دایبخات و بە شێوەیەکی کاتی ڕەزامەندی ژینگەیی بکێشێتەوە تاوەکو چارەسەری پیسبوونەکە دەکرێ و ئەوەش بەپێی ڕێنماییەك ڕێك دەخرێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

د.فؤاد فەرموو.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە هیچ تێبینیەکمان نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لیژنەی هاوبەش ماددەی 55 ی پێشوو دەکاتە ماددەی 41، ئەگەر کەس مولاحەزەی لەسەر نیە دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵیەتی دەستی بڵند بکات؟ فەرموون، کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ ماددەی 41 قەبوڵ کرا، بۆ ماددەی دواتر تکایە، کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی 56 دەبێتە ماددەی 42.

ماددەی 42: لەگەڵ سەرپێچی نەکردن بە هیچ سزایەکی توند کە لە دەقی یاساکانی دیکەدا هاتبێ، سەرپێچی کەری حوکمەکانی ئەم یاسایە و سیستەم و ڕێنماییەکانی بە پێیەوە دەرکراون، بەبەندکردن سزا

دەدرێت بۆ ماوەی لە مانگێك كەمتر نەبێت وبە غەرامەیەك لە(150000) سەدو پەنجا هەزار دینار كەمتر نەبێت و لە (200000000) دووسەد ملیۆن دینار پتر نەبێت، یان بە هەردوو سزاكان سزا دەدرێت.

دووەم : لە هەرجارێك سەرپێچیەكە دووبارە بكرێتەوە، سزاكە دوو بەرامبەر دەكرێتەوە.

سێیەم : وەزیر یا رێپێدراوەكەی لەوانـەی كـە فەرمانبەرایەتیەكـەی لـە بەڕێوەبـەری گشـتی كـەمتر نـەبێت، بۆی هەیە غەرامە دابسـەپێنێ لـە (100000) سـەد هـەزار دینـار كـەمتر نـەبێت و لـە (10000000) دە ملیۆن دینار پتر نەبێت، بۆ هەر كەسێك سەرپێچی لە حوكمەكانی ئەم یاسایە و پێـڕەو ڕێنماییـەكانی بـەو پێیەوە دەركراون بكات.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

د.فؤاد فەرموو.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

سەبارەت بەو ماددەیە لیژنەی هاوبەش پێشنیار دەكات بەم جۆرە دابڕێژرێتەوە:

1 ـ لەگەڵ سەرپێچی نەكردن لەگەڵ هەر سزایەكی توند تر كە لە یاساكانی تـر داهـاتووە، سەرپێچی كاری حوكمـەكانی ئـەم یاسایە پـەیڕەو و ڕێنماییـەكانی كـە پێیـەوە دەركـراون بـە بەنـد كـردن سـزا دەدرێـت بـۆ ماوەیەك كە لە مانگێك كەمتر نەبێت و لـە 5 سـاڵ زیـاتر نـەبێت یـان بـە غەرامەیـەك كـە لـە 150 هـەزار دینار كەمتر نەبێت و لە 200 ملیۆن دینار زیاتر نەبێت یان بە هەردوو سزاكان.

2 ـ سزاكە دوو بەرامبەر دەبێتەوە لە كاتی دووبارە كردنەوەی سەرپێچیەكە.

3 ـ وەزیـر یـان ئـەوەی ڕێـی پێـدەدا بـە مـەرجێك پلـەی لـە بەرێوبـەری گشـتی كـەمتر نـەبێت، بـۆی هەیـە غەرامەیەك بسەپێنێت كە لە 100 هەزار دینار كەمتر نەبێت و لە 10 ملیۆن دینار زیاتر نەبێت، بۆ هـەر كەسێك كە سەرپێچی لە حوكمەكانی ئەم یاسایەو پەیڕەو ڕێنماییەكانی بەو پێیەوە دەركراون بكات.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد رفعت عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی 56 كە بوو بە ماددەی 42، من پرسیارێك دەكەم ئایا ئەوە بە پێچەوانەی ئەم یاسایە نیـە؟ نابێـت و مەحكەمە ئەو سـزایانە دابنێـت، ئـەوە خاڵێـك، خـاڵی دووەمـم بەڕاسـتی ئـەو بـڕە پارەیـەی كـە دانـدراوە بۆسزاكان زۆر زۆرن، بۆ نموونـە 200 ملیـۆن، بـە رەئـی مـن حـەدی ئـەدنا دابنـدرێت، بـەڵام حـەدی ئـەعلا دیاری نەكرێت، زۆر سوپاس.

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك رفعت کە قانونێك دادەنێین بە تەئکید مەحکەمە قەرای لەسەر دەدات، خۆ وەزیر ناڵێت بڕۆ سێ ساڵ سجنی بکە، ئەوە غەرامەیە، غەرامەش بە پێی تەعلیمات لە قانونەکە هەبێت وەزارەت بۆی هەیە بیدات، بەڵام سجن و ئەوانە دەبێت مەحکەمە بیدات، کاك سەردار فەرموو.

بەرێز سەردار صباح بۆزۆ هەرکی:

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەڵڵا منیش هەمان تێبینی کاك رفعتم هەیە، ئەویش لەسەر بڕگەی 3 لە فقهی قانونی عیراقی و لە تەتبیقاتی غەرامات تەنها بە حوکمی قانون فەرز دەکرێتن نەك ئەوەی ساحیبی هەر پۆستێك بێت، وەزیر بێت یاخود مدیری عامیش بێت بۆی هەیە غەرامەیەکی وا فەرز بکات، یەعنی پێم وایە ئەوە لە جێگای خۆی نیە، ئەوە شتێکی نوێیەو با لێی گەڕێن تەنها بۆ حوکمی قانون بێت، واتە بە مەحکەمە بێت، کەواتە بڕگەی 3 حەزف بکرێت باشترە، زۆر سوپاس.

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك ئارام فەرموو.

بەرێز ئارام رسول مامند:

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن.

رەئی منیش هەر لەگەڵ ئەو بەرێزانەیە کە پێشتر باسیان کرد، من پێم وایە بڕگەی سێیەم ناکرێت لە ئێستاوە یەعنی ئەم سەڵاحیەتە لە دەست وەزیر یان هەر کەسێکی تر کە ئەو رێی پێ بدات تا پلەی بەڕێوبەری گشتی، من پێم وایە لەو خاڵە تەئیدی کاك سەردار و کاك محمد دەکەم، لە هەمان کاتیش دا لە مانگێك کەمتر نەبێت بۆ 5 ساڵ ئەوەش فەترەیەکی زۆرە، لە مانگێك کەمتر نەبێت وەکو ئەوی خۆی هاتووە باشترە، غەرامەکەش ئەگەر بکرێت حەدی ئەدنامان داناوە با حەدی ئەعلای دیاری نەکەین، ئەوە بۆ مەحکەمە لێ بگەڕێن باشترە، زۆر سوپاس.

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن:

د. شکریە فەرموو.

بەرێز د.شکریە رسول ابراهیم:

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی منیش رەئیم لەگەڵ رەئی برادەرانە، دەربارەی ئەو غەرامەو ئەو سزایە، نە 150 بێت ئەوەندە کەم، نە 200 ملیۆن بێت کە دەکاتە 18 دەفتەر، ئەوە زۆر زۆرە، یەعنی خانوویەکی پێ دێتن گوناهە، زۆر سوپاس.

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئـەوە فـەرقێکی زۆرە، موخالەفـە هەیـە هیچـی وانیـە، 150 هـەزارە، موخالەفـەش هەیـە کـابرا خـاوەنی کۆمپانیایەکـە بـە مـەلایین دۆلار زەرەرەکەشـی بـە مەلاییینـە، لەبـەر ئـەوە ئـەو فەرقـە بـۆ ئـەوە هـاتووە، مامۆستا کاکە فەرموو.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

زۆر سوپاس، باسی رەئیەکەی منیان کرد.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك کریم فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی لە بڕگەی 1 بە نیسبەت غەرامەکە نیسبەکەی تەناسب نیە لەگەڵ عقوبەکە، مانگێـك بـۆ 5 سـاڵ، دەبێت حەدی ئەدنایەکەی کەمتر بێت و حەدی ئەعلایەکەش تۆزێك دابەزێت، خاڵێکی تـرم هـەروەك کـاك سەردار لە بڕگەی 3 باسی کرد کە بۆ وەزیر نیە یان مدیری عام غەرامە فەرز بکات، بۆیە داوا دەکەم ئـەو بڕگەیە لاببردرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سعدالدین فەرموو.

بەڕێزملا سعدالدین عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە مانگەکە کەم بکرێتەوە هەر وەکو کە 150 یەکە مقابلی 200 ملیۆنیە، یەعنی ئەویش 10 رۆژ یان 15 رۆژ بێت، ئەوەش یەعنی حەدی ئەدنای حەبسەکەی کەمتر بکرێتەوە، ئەگـەر لـە سـەلاحیەتی وەزیـر هەیـە فەرزی غەرامە لە جێی خۆیەتی و مدیری عامەکە لاببردرێت، ئەگەر لە سـەلاحیەتی وەزیـریش نـەبێت بـۆ مەحاکمە بەجێ بهێڵدرێت، لەگەڵ رێزم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

چرۆ خان فەرموو.

بەڕێز چرۆ علی حمە امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مولاحەزەی یەکەمم، هەر لە سەر 5 ساڵەکە بوو، لە مانگێك بۆ 5 ساڵە، مادام نووسراوە (سجن او بغرامـە) با 5 ساڵەکە کەمبکرێتەوە، لە لایەکی تریشەوە خاڵی 3 لە گەڵ رای کاك سەردارم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کە دەڵێت بە سجن و دواتر بە غەرامە، دواتـر دەڵێـت (او بکلا العقـوبتین)، هەردووکیشی لەوانەیـە ببێـت، کاك رشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

قسەکانی من کراو سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەڵڵا من بە پێچەوانەی ئەو برادەرانەوە قسە دەکەم، من پێم وایە مەشروعەکە زۆر باش هاتووە، بە نیسبەت فەقەرەی 1 ئەوە زۆر وازیحە و ئەم قانونە پێویستی بە عقوبات هەیە لەبەر خەتورەی ئەو نیفایات و موخالەفە کردنی تەعلیمات و تەنزیمەو مەوادی کە هەیە، بە تەئکید فەقەرەی یەکەمی ئەمەیان مەحاکم دەیبینێت، کە مەحاکم دەیبینێت، تۆزێك دوادەکەوێت و فەترەیەکی پێ دەچێت، هەتاوەکو کۆتایی بە کێشەکان دێت، من پێم وایە بە پێچەوانەوە ئەو 150 هەزار دینارەی کە نووسراوە لەوە کەمتر نەبێت و زیاتر لە 200 ملیۆن نەبێت، پێم وایە ئەو 150 هەزار دینارە بکرێت بە 5 ملیۆن دینار، زیادەکەشی لە 200 ملیۆن زیاتر نەبێت، بۆ؟ وەکو جەنابت فەرمووت مەشاریعی وا هەیە رەئس مالەکەی بە سەدان ملیۆن دینارە، چ گرنگ نیە بە لایەوە بۆ موخالەفەی تەعلیماتێك یان ئەنزیمەیەك 150 هەزار دینار کە وەرەقەیەك دۆلار دەکات، شتێکی زۆر نیە، چونکە بە دەلیلی ئەوەی لە فەقەرەی دووەم باسکراوە دەڵێت ئەگەر تیکراری کرد دەبێت بە موزاعەف، لەو کاتەش دا هەر گرنگ نیە 150 هەزار ببێت بە 300 هەزار دینار مادام ئێمە لەو عقوبەیە حەدی ئەدناو ئەعلامان داناوە، مەحکەمە جائیزە تەمەسوك بکات بە حەدی ئەدنای عقوبەکەوە، جائیزە 150 هەزار قەرار بدات، هەر قانونیە و واریدیشە، جائیزە ئەوەی کە موخالەفەی کردووە، کەرەتێکی تریش و چەند جاری دیکەش بیکات، تەئسیری نابێت بۆ سەر ناحیەی مادی، 150 هەزارەکە با ببێت بە 300 هەزار و 500 هەزاریش هیچ گرنگ نیە بە لایەوە، من پێم وایە ئەو ماددەیە وەکو خۆی بمێنێت، بە نیسبەت فەقەرەی 3 کە هەندێك برادەر دەڵێن وەزیر بۆی نیە، بە پێچەوانەوە من پێم وایە ئەو سەلاحیەتە بدرێتە دەست وەزیرو ئەو کەسانەی کە بە دەرەجەی مودیری عامن، بە دەلیلی چی؟ قیاس لەسەر غەراماتی فەوری هەیە، هەندێك شت روودەدات، پێویست ناکات مەحاکم پێیەوە مەشغول بێت، ئەگەر مەحاکم پێیەوە مەشغول بێت، چەندەها کاتی دوورودرێژ دەخایەنێت و ئێمەش پێمان وایە جەریمەکە یان مخالەفەکە زۆر بە زوویی حەسم بکرێت و کۆتایی پێ بێت، پێم وایە ئەمە بەو سیغەیە نەیەت، ڕاستە تەقریبەن ئیزدیواجیەتێك هەیە لە نێوان هەردووکیان، هەردووکی عقوبە بدرێت، ئەگەر موخالەفەی ئەحکامی قانون و ئەنزیمە و تەعلیماتی کرد، بزەبت ئەمیش

هەر غەرامەی مادی داناوە، بەلاّم من پێم وایە، قیاس هەیە لە قانون، مەقیاس هەیە لەسەر شتێك، غەراماتی فەوری هەیە لە مروردا، لە وەزارەتی داخلی سەلاحیات دراوە بە مرورێك، سەلاحیەت دراوە بە ملازمێك کە مەوقعی حەدەسە، وەسلێك دەدات بە شوفێرێك و غەرامەی بۆ دەبڕدرێت، غەراماتی فەوری، من پێم وایە ئەو ماددەیە بەو شێوەیە بێتە خوارەوە و بڵێین (للوزیر) یا بێت هەتاوەکو (للوزیر فرض غرامة) ئەو مەبلەغەی کە گوتراوە، هەروەها (لاتزید عن عشرة ملایین ترتکب الجرائم المعاقب علیها عقوبة حبس البسیط) عقوبەی حەبسی بەسیت، جائیزە غەرامەی فەوری لەسەر هەبێت، بەلاّم با تەبەقەی تری دەبێت لە مەحاکم دابێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

رەغمی ئەوەی مورافەعاتەکە حیجەت و مەنتقی هەبوو، بەلاّم ئەو ئەندامانەی کە قسەیان کرد، زۆربەیان پێیان وایە ئەو نیسبەیە زیادەیە کاك فرستیش لە تەنیشتمەوە تەئیدی ئەوان دەکات و پێیان وایە زیادەیە، پێش ئەوەی رەئی جەنابی وەزیر بپرسین، هەروەها لەگەڵ قانونی دەسەلاّتی دادوەری تەعاروز دەکات، خالێکی تر فەقەرەی 1 و2 دەیگرێتەوە، ئەوە زۆر باش هاتووە (1500) چونکە ئەوە هاوولاّتی دەگرێتەوە، مومکینە دارێك ببڕێت بڵێی تۆ مەنعت کردووە، دەکرێت تۆ نیو ملیۆن دینار وەربگری؟ لەبەر ئەوە ئەو حەدە ئەدنایە بۆ ئەو حاڵەتەیە، 200 ملیۆنەکەش زۆر لە جێگای خۆیەتی بۆ ئەو حاڵەتانەی کە ئاماژەمان پێی کرد، زۆر لە ئەندامانی پەرلەمان داوایان کرد کە ئەو سێیەمە و ئەو سەلاحیەتە نەدرێت بە وەزیر، لەبەر ئەوەی تەعاروز دەبێت لەگەڵ دەسەلاّتی دادوەری، جێ بەجێ کردنەکەشی زەحمەتە، دەسەلاّت دەدەیتە مدیری عامێك بڵێی بڕۆ غەرامەی بدە بە ئەوەندە، کێ جێ بەجێی دەکات؟ جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من دەمەوێت ئەوە بە جەنابت و ئەندامانی پەرلەمان بڵێم، ئێمە کە ئەو یاسایە دەردەکەین لە پێناوی پاراستنی ژینگەی کوردستانە، بەڕاستی دەبێت یاساکەمان دەوری خۆی ببینێت، یەکێك لەو کێشە گەورانەی کە ئێستا هەمانە لە کوردستان دا موخالەفاتی ژینگەیە، لە ڕاوکردنی بێ جێ و ڕێ، کەسێك راوی کەروێشکێك دەکات تا دەچێتە پیس کردنی ژینگە بە هۆکاری جۆراو جۆر، تا بڕینی دارو تا ڕاوکردنی نادروست، هەتاوەکو تیجارەت کردن بە مەوادی خەتیریشەوە، ئێمە لەو یاسایە بۆیە وامانداناوە، لایەنی کەممان داناوە، سەبارەت بە سجنەکانیش، بۆیە زۆرەکەمان دانەنا، ئێمە پێمان وایە ئەگەر بە جۆرێك ماددەی خەتیر بێنیتە ئەو وڵاتە، حوکمەکەی نەك (لاتزید عن 5 سنوات) پێم وایە ئەمە شتێکە کە زۆر کەمە بۆ ئەوە، لەبەر ئەوە باسی ئەوەمان نەکردووە، پێمان وایە دەبێت زیاتریش دابندرێت، تەنها خاڵێك کە بەلامەوە گرنگە و حەزم کرد بۆ جەنابتانی روون بکەمەوە، لە قانون دا هەیە کە دەسەلاّتی قەزائی و دەسەلاّتی تەشریعی بەشێك لە دەسەلاّت دەدات بە سوڵتەی تەنفیزی بۆ ئەوەی ئیش و کارەکان بڕوات، باشە

وەزارەتی بەلەدیە ئەو کەسانەی موخالەفەیان کردووە غەرامەیان لێ وەردەگرێت، ئەمە چۆنە بە بێ ئەوەی دادگایی بکرێت، ئەوە تەبیعیە، مرور هەموو ئەوانەی کە موخالەفە دەکەن غەرامەیەکی لێ وەردەگرێت، بزانن ئەوە چۆن کراوە، لە کاتێك ئێمە ئەو کەسەی کە دارێك دەبڕێت، ئەگەر بێتو وەزارەت بۆی نەبێت غەرامەی لێ وەربگرێت، بە هیچ شێوەیەك بینێریە دادگاکانی ئێمە، بەڵام دادگای ئێمە مەشاکلی بیئی نازانێت، موشکیلەی زۆر گەورەتر هەیە تا پێی بڵێی ئەم قەزیەیە حاکمی بۆ بێنەو لەبەر ئەوەی دارێك بڕاوەتەوە، دوای 10 ساڵیش نەتیجەکەی دەرناچێت، لەوانەیە دەیان داری تر ببڕدرێت، خاڵێکی تر ئێمە هەندێك مەعاملمان هەیە کاتێك کە دەبینین تەلەوسی هەیە، ئەگەر بێتو ڕاستەوخۆ، بۆیە دەڵێین وەزیر بۆ ئەوەی هەموو کەس بۆی نەبێت تەدەخول بکات، وەزیر مودیر عامی فەنی تەخویل دەکات لەگەڵ لیژنەیەك دەچێتە سەر ئەو مەعمەلە کە ئێستا ئەزراری بیئی هەیە، غەرامەیەکی لێ دەسەنێ و سنوورەکی بۆ دادەنێتن، ئەگەر بیدەیتە دادگا تا یەك ساڵ بە لایەنی کەم ئەو دادگایە ئەنجامی نابێ و ئەم مەعمەلە بەردەوام دەبێت لە پیس کردن و زەرەر دان لە خەڵك، لەبەر ئەوە بەڕاستی دەبێت ئەندامانی پەرلەمان ئەم حەقیقەتە بزانن، ئەگەر وەزارەتی ژینگەش وەکو هەموو لایەنەکانی تر نەتوانێت غەرامەیەك و نیسبەتێك لەو دەسەڵاتەی پێ نەدرێت و غەرامە وەربگرێت لە کەسانی سەرپێچی کار لە دادگا ناگاتە نەتیجە، خەڵك بەردەوام دەبێت لە ڕاوکردن، جاری وا هەیە تەنها 10 ماسی گرتووە لە کاتی نادروست دا، چۆن بیدەینە دادگا، بۆیە من داواکارم لە بەرێزتان چۆن دەسەڵاتەکانی تر دەڕوا، وەکو چۆن لە قانونی وڵاتانی تردا هاتووە، هەروەها لە قانونی بیئەی عیراقیش داهاتووە، ئەوە لە لای بەرێزان لە لیژنەی قانونیش هەیە، جەنابیشتان ئەو دەسەڵاتە بدەن بە ئێمە، زۆر سوپاس، با تەنها حەسر نەکرێت لەسەر قەزا، چونکە بەڕاستی ناگەینە ئەنجام ناتوانین پارێزگاری لە ژینگە بکەین، لەگەڵ ڕێزم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لە لیژنەی قانونی لەگەڵ لیژنەی هاوبەش ئەو مەسەلەیەمان زۆر موناقەشە کردووە، ئەو وجهە نەزەرەی کە جەنابی وەزیر ئێستا تەرحی کرد لە جێگای خۆیەتی، لە مەحاکم ئەو کێشەیە زۆر دەخایەنێت، هەندێك مەسائیل هەیە حەقە بە فەوری بێت، بۆیە ئەو دەسەڵاتە بدەین بە وەزیر، چونکە ئەوە هیچ تەعاروزێکی نیە لەگەڵ سوڵتەی قەزائی، چونکە لەو پەرلەمانە ئێمە دەسەڵاتمان داوە بە زابتی مرور کە غەراماتی فەوری لەسەر جادە وەربگرێت، بەبێ مەحاکم، بۆیە لە جێگای خۆیەتی ئێستا جەنابی وەزیر هەندێك حاڵەت هەیە نابێت ئینتیزاری مەحاکم بکات بە ساڵێك دەعوا تەواو بێت، بۆیە با ئەو دەسەڵاتەی پێ بدرێت، یەکسەر عیلاقەی بە ژینگەی کۆمەڵانی خەڵکەوە هەیە، بۆیە تەئیدی وجهەت نەزەری کاك عمر دەکەم کە تەئیدی وجهەت نەزەری ئێمەی کرد، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

من پێش ئەوەی قسە بدەمە كاك فرست، من پێم وایە موفارەنەی مرور ناكرێت بە ئەوانە، دووشتی جیاوازن، دوومیش بە حەقیقەت ئێمە نابێت قانون دابنێین بڵێین وەڵڵا مەحكەمە وایەو رۆتینە، تەبعەن قەراری ئێوەیە، بەڵام زۆر جار مەحكەمە ئەگەر دوا بخرێت زۆر باشترە، كابرایەك مەخالەفەیەكی كردووە، دە جار با تەئجیل بكرێت و هەموو جارێ پێی دەڵێن لەبەر ئەوەی دارێكی بڕیوە، بە عەكسەوە سەقافەتی بیئی زیاتر بڵاو دەبێتەوە، كاك فرست فەرموو.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بە رەئی من با ئێمە زۆر نەچینە سوڵتاتی مەحكەمە بدەین بە ئەجهیزەی تر، هەر پێش ماوەیەكی زۆر كەم ئێمە قانونی حیمایەی ئینتاجی زراعی لێرە ئیقرارمان كرد، قەبوڵمان نەكرد سەلاحیەت بدەینە مودیری ناحیە، هەرچەندە مودیری ناحیە لە لایەك حقوقیە، لە لایەك حاكمی مەنتیقەیە، لەلایەكی تریشەوە لە تەشكیلی دەوڵەتی عیراقی تاكو پێش چەند ساڵێك ئەو سەلاحیەتە وەك حاكمی جەزا تەخویلیان دەكرد، مەوزوعی مرور قیاس ناكرێت لەگەڵ ئەو حاڵەتە، موخالەفەی مرور یەكێك سەیارەی خۆی بە شكلێكی موخالف راگرت، هەتاوەكو دەیدەیتە مەحكەمەو كەشفی بێتە سەر، دوور نیە ئاساری ئەو موخالەفەیە نەمێنێت، دار بڕین و جەرائیمی تر دەتوانن مەحزەرێكی كەشف دروست بكەن، ئاگاداری شورتە بكەن بۆ ئەوەی یەكسەر موستەمسەكات دروست بكات، من لەگەڵ ئەوە نیمە بەڕاستی دەسەڵاتی دادوەری بدەینە ئەجهیزەی تەنفیزی، حەق بوو لەو مەسەلەیە مومەسیلی سوڵتەی تەنفیزیش حازر بوو با، بۆ ئەوەی ئەو دیفاعی لە دەسەڵاتی خۆی بكردبا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

مامۆستا كاكە نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز عبدالكریم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بڕگەی 3 ناكۆكە لەگەڵ بڕگەی 1، چونكە لە بڕگەی 1 لە كاتێك دا كە غەرامە تەحدید دەكرێت لە نێوان 150 هەزار تا 200 ملیۆن، لە بڕگەی 3 دەڵێت 100 هەزار، ئەو 100 هەزارەیان لە كوێ هێناوە؟ هەر نیە ئەسڵەن.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

سوپاس. ئەوەش حوجەتێكی ترە بۆ وجهە نەزەری كاك فرست، بەڵێ جەنابی وەزیر.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە هەردووکی 150 یەکەو 100 ەکە خۆ لە ئاسمانەوە نەهاتووە، ئەم پەرلەمانـە بڕیـاری لەسـەر دەدات، ئەو دەڵێ ئەمەیان لە دەسەڵاتی سوڵتەی قەزائیە، پەرلەمانـە بڕیـار دەدات ئەمـە غەرامەیـەو لـە دەسـەڵاتی وەزیرە، بڕیار لێرەوە دەردەچێت، ئێمە هێناومانە ئێوە ئیقراری بکەن، مەسەلەکەی ئێمە بەڕاستی جەنابی سەرۆکی پەرلەمان لە مرور گرنگترە، یەعنی ئێمە مولیدەیەك دەبینین ژاوەژاوێکی زۆری هەیـە، دوکـەڵێکی زۆر فڕێ دەدات، چۆن بیبەین بۆ دادگا؟ بەیانی چاکی دەکاتـەوە، بەڕاسـتی زۆر زەحمەتـە ئـەوە بـدرێت بـە دادگا، موەلیدەکە چاك دەکاتـەوەو هـیچ ئەسـەرێکی نامێنێـت، ئێمـە نـاتوانین هـیچ ئیجرائاتێـك بکـەین، ئەگەر دووکەڵی سـەیارەیەکی بچووك مـرور بـۆی هـەبێت کـەمێك دووکـەڵ بکـات و غەرامەیـەك بسـەنێت، مولیدەیەکی گەورە گەڕەکێك بێزار دەکات، ئێمەنەتوانین غەرامەی بکەین، ئەگەر بـە بەسـتنەوەی قایشـێك بتـوانێ غەرامـەی بکـات، ئێمـە نـەتوانین یـەکێك غەرامـە بکـەین کـە دارێـك دەبڕێـت و ماسـیەك دەگرێـت، یەکێکی تر لە شوێنێك زیان بە ژینگە دەگەیەنێت، لەبەر ئەوە بەڕاستی ئەمەش شتێکی تایبەتـە لـە پێنـاو پاراستنی ژینگەی کوردستانە، لە پێناوی بەرژەوەندی ژیانی خەڵکە، بۆیە دەبێت ئەو دەسـەڵاتە بـدرێت بـە وەزیری ژینگە، هەر کەسێك بێت لە هەر شوێنێك بێت تا بتوانێت بڕێك غەرامە دابنێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێستا جـەنابی وەزیـر حوجەتەکـەی خـۆی بـاس کـرد و کـاك شـێروانیش پشـتگیری لێـی کـرد، هەنـدێك لـە ئەندامانی پەرلەمان داوایان کردووە کە ئەو فەقەرەیە لابچێت، لەبەر ئەوەی کاکەش ئاماژەی پێـی کـرد کـە تەعاروزی هەیە، جارێکی تریش پێتان دەڵێمەوە کە بە نیسبەت ساڵەکە جەنابی وەزیر پێـی وابـوو 5 سـاڵ، بۆیە دامان نەناوە، بەڵام نوقتەیەکی تر هەیە، لێرە دەڵێین بۆ جوابی وەزیر (عدم الاخلال بای عقوبة اشد) یـەعنی 5 ساڵەکەشـی دانـاوە، بـەڵام ئەگـەر مەسـەلەن هـەر کارێـك دژی قـەوانین بـێ، قـانونی عقوبـات عقوبەکەی ئەشەدە لێرە ئاماژەی پێ کردووە، ئیخلالی پێ ناکرێت، ئـەوە کـراوە، دەمێنێتـەوە ئـەو عقوبـەی کـە دانـدراوە کـە فەقـەرەی تونـد دادەنێـت (تضـاعف العقوبـة فـی کـل مـرة تکـرر فیهـا، تکـرار مخالفـة)، موقتەرەحی تـازە کـە هـاتووە لـە لایـەن ژمارەیـەك لـە ئەنـدامانی پەرلـەمان، فەقـەرەی 3 شـەتب بکرێـت، جەنابی وەزیر موافق نەبوو و کاك شێروانیش پشتگیری لە وجهـەت نـەزەری جـەنابی وەزیـر کـرد، لیژنـەی هاوبەشـیش پشـتگیریان لێ کـردووە، مـن ئـەو موقتەرەحـەی کـە چـەند ئەنـدامێك تـەرحیان کـردووە کـە فەقەرەی 3 کە دەڵێت (للوزیر او من یخوله ممن لاتقل وظیفته عن مدیر عام) یـەعنی بـۆ وەزیـر هەیـە و بۆ ئەو فەرمانبەرەش کە تەخویل کراوە بەشەرتێك بە بەرێوبەری گشتی کەمتر نەبێت دەرەجەکەی، ئەمـە فـەرز بکـات لـە 1000 دینـار کـەمتر نـەبێت و لـە ملیۆنێـك زیـاتر نـەبێت، هـەر کەسـێك موخالەفـەی

حوکمەکانی ئەو قانونەو تەعلیمات و ئەنزیمەی کە دەرچووە، ئەوموقتەرەحە کە لە لایەن لیژنەی هاوبەشەوە ئیعتزازی لەسەر نەبووە، چەند ئەندامێك ئیقتراح دەکەن ئەو فەقەرەیە نەمێنێت کێ لەگەڵ ئەوەیە ئەو فەقەرەیە نەمێنێت دەستی بڵند بکات تکایە؟ فەرموون، کاك فرست لە تەنیشتمەوە دەڵێ شەرحەکە وا نیە، با جەنابی شەرحی بکات تکایە.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دوو موقتەرەح هەیە، موقتەرەحی یەکەم لەگەڵ ماددە ئەسڵیەکەیە، کە غەرامەکە بە دەستی وەزیر یان مدیری عام بێت، موقتەرەحی دووەم ئەوەیە کە موعاقەبەی ئەو غەرامەیە بە دەستی مەحاکم بێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دەگەڕێمەوە بۆ شەرحەکەی خۆم پێم وایە باشترە، عەفوم بکە کاك فرست، کاك کمال فەرموو نوقتەی نیزامی هەیە.

بەڕێز محمد قادر عبدالله (د.کمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

کاکە شەرح تەواو بوو، ئەوەی لەگەڵی بوو رەئی دا، ئەوەی دژیشی بوو هەر رەئی خۆی دا، پێش وەخت درا تەسویت، ئەوە بمێنێت یان لابردرێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێمەش وا دەڵێین، بەڵام کاك فرسەت دوو موقتەرەح هەیە، خۆی دوو موقتەرەح نیە، تەنها یەك موقەرەحە، ئەو ماددەیەی کە خوێندرایەوە، یەکەم و دووەم و سێیەمی تێدایە، یەکەم باسی عقوبە دەکات و دەڵێت:

1 ـ مع عدم الاخلال باية عقوبة اشد تنص عليها القوانين الاخرى، يعاقب المخالف لاحكام هذا القانون والانظمة والتعليمات الصادرة بموجبه بالحبس لمدة لاتقل عن شهر او بغرامة لاتقل عن (150000) دينار ولاتزيد (200000000) او بكلتا العقوبتين.

2 ـ تضاعف العقوبة فى كل مرة تتكرر فيها ارتكاب المخالفة.

3 ـ للوزير او من يخوله ممن لاتقل وظيفته عن مدير عام فرض غرامة لاتقل عن (100000) ولاتزيد عن (10000000) كل من خالف احكام هذا القانون والانظمة والتعليمات الصادرة بموجبه.

موقتەرەحی چەند ئەندامێکی پەرلەمان ئەوەیە لابچێت و نەمێنێت، ئەو موقتەرەحە تازەیە کە لابردنی ئەو فەقەرەیە، کاکە یەکەم و دووەم دەڵێت بچێتە مەحکەمە، بەڵام کە دەڵێت (للوزير او من يخوله ممن لاتقل وظيفته عن مدير عام فرض غرامة لاتقل عن (100000) ولاتزيد عن (10000000) كل من خالف احكام هذا القانون والانظمة والتعليمات الصادرة بموجبه) یەکەم و دووەم عەینی شت دەکات، کاکە لە یەکەم داهاتووە، ئەوەی سێیەمی داوە بە وەزیر، لە یەکەم باسی ئەوەت کردووەو دەڵێی ئەوەی موخالەفەی

ئەو تەعلیماتەی کرد دەڵێی بەو شێوەیە حوکم دەدرێت، 150 هەزارەکەی تەحدید کردووە، حەدی ئەعلای تەحدید کردووە، ئەگەر زیادی کرد تەشدیدی عقوبەکەی دەکرێت، لەبەر ئەوە پێویست ناکات جارێکی تر تیکراری بکەیەوەو بدەیتە مەحکەمە، لە یەکەم باس کراوە ئەوە تەنها ئیلغا کردنەکەی کافیە، دەیخەمە دەنگدانەوە کێ لەگەڵ موفتەرەحی ئەو چەند ئەندامەی پەرلەمانە کە ئیلغابکرێت دەستی بڵند بکات تکایە؟ فەرموون، 20 کەس، کێ لەگەڵ ئەوەیە بمێنێتەوە؟ زۆرینە دەڵێت بمێنێتەوە، ئێستا ماددەی 42 کە بوو بە 3 فەقەری وەکو خۆی مایەوە، دەیخەمە دەنگدانەوە کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بڵند بکات تکایە؟ فەرموون، بە زۆرینەی دەنگ قەبوڵ کرا.، بۆ ماددەی دواتر تکایە، کاک محمد فەرموو.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی 57 کە دەبێتە ماددەی 43

ماددەی 43:

سەرپێچیکەر لە حوکمەکانی بڕگە (یەکەم و دووەم و سێیەم)ی ماددەی (48)ی ئەم یاسایە بە زیندانیکردن سزا دەدرێت و مادەو خاشاکە ترسناکەکان بگەڕێنێتەوە شوێنی جارانیان یان بە ڕێگەیەکی بێ زیان خۆی لێیان ڕزگار بکات لەگەڵ قەرەبووکردنەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

د.فؤاد فەرموو.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لیژنەی هاوبەش پشتگیری لەو ماددەیە دەکات وەك ئەوەی کەهاتووە، هیچ تێبینیمان نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك رشاد نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو (یەکەم و دووەم و سێیەم) لە ماددەی 48 تەعبیر کراوە، دەبێت لێرە موراعات بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

کاك رەشاد قسەکەی منی کرد بەس ماددەکە دەبێتە (35) نەك (36)، ماددەی (48) کەونەکە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

موشكيله نيه (35) (36) دوايى تەدقيقى دەكەين چەندە،كاك سالم فەرموو.

بەڕێز سالم محمد علي:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

بالسجن، سجن له (5) ساڵ كەمتر نەبێ، (بحبس او سجن) باشتر دەبێ.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

كاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەركى:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

وەڵلا من پێم وايە ئەو جەرائيمانەى له ماددەى (1 و 2 و 3) له ماددەى (36) هاتووه له هەموويان خەتەرترە و جەسامەتى زياترە، لێرە دەبا تەشديدەكە زۆر بە قوەتتر بێ، من پێشنيار دەكەم چەند شتێك بۆى ئيزافه بكرێ، يەك: مع عدم الاخلال بالعقوبه باشه، دوو: سجنەكە تەحديد بكرێ له بەينى (10) ساڵ تا (15) ساڵ، سێيەم : بۆ له جەرائيمى ديكە كە جەرائيمى بەسيتە غەرامەكەى تەحديد كرايە و لێرە هيچ غەرامەيەك نەنووسرايە؟ تەنها باسى تەعويز كرايە، خۆى تەعويز پێى ناوێ باسى بكەى، چونكە لە قانونى مەدەنى هەيە، پێم وايە دەبێ باسى غەرامەكەش بكرێ و غەرامەكەش زۆر بێ و ،سوپاس.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

كاك سعدالدين فەرموو.

بەڕێز ملا سعدالدين عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

هەر عەينى ئەوەم هەيە، يەعنى تەحديد مودەكەى بكرێت لێرە.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

لێژنەى ياسايى و لێژنەى هاوبەش بە نيسبەت ئەو تەحديدى مودەى سجن و مودەى حبس رەئيتان چيە؟

بەڕێز خليل ابراهيم محمد:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

ئێمە لە راپۆرتى خۆمان هيچ رەئيمان نەدا، بەڵام جێگاى ئەوەبوو مودەكەى دابنێين لەوێ، منيش لەگەڵ ئەوەمە مودەيەك دابنێين باشترە، هەرچەندە لە قانونى عيراقى نەهاتووە، ئەوە عەينى عيبارەتە لە عيراق وەرگيراوە، بەس لەوێ خەلەلێك هەيە يەعنى لازمە مودەيەك دابنێين.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

بەڵێ كاك عەونى.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێی ناوێ مودەکەی تەحدید بکەین، لەبەر ئەوەی ماددەی (25) لە قانونی عقوباتی عیراقی جینایەی تەعریف کردووە: السجن اکثر من خمس سنوات الی 15 سنة، واتە پێی ناوی بڵێین مودەکەی چەندە، ئەوە مەعلومە و وازیحیە 5 ساڵ تا 15 ساڵە، جینایە و سیجنەکەش وازیحە عقوبەکەی ئەوەندەیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو.

بەڕێز عبد الکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێرە هاتووە (مع التعویض)، سجنەکە قەیدی نیە، بەڵام تەعویزی بدەنە کێ؟ دائیمەن تەعویز دەدرێتە صاحب الحق، یەعنی لە خۆڕا بیدەینە کێ؟ نابێ، دەبێ تەحدید بکرێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو کەلیمەی تەعویز فیعلەن لێرە زیاد هاتووە، کێیە موتەزەریر؟ بە کێ بدات تەعویزەکە؟

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تەعویزەکە دەدرێتە دەوڵەت، وەزارەت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین /وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو تەعویزە: و توجع في صندوق حمایە البیئە، ئەوە دەبێ ئەوەی لەگەڵدا بێت، لە پێشتریش باسمان کردووە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو تەعویزەی دەبێ تێدا بێ، فەرقی تەعویز و غەرامە، عیقابە، یەکێکە لە نەوعەکانی عیقاب، بەڵام بە ماددی، تەعویز نەتیجەی زەرەرە، ئەوە تەعویزە دەوڵەت وەریئەگرێ موتەمەسیلە بە شەخصی جەنابی وەزیر کە شەخصیەتی مەعنەوی هەیە، خۆ بۆ خۆی نیە بۆ دەوڵەت دەگەڕێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

باشە وەکو ئەوەی قانونیەکانیش شەرحیان کرد ئەوان باشتر لە غەیری قانونیەکان دەزانن، ماددەکە وەکو خۆی غەیری ئەوەی (48) دەبێتە(45) دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بلند بکات؟ کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ قبوڵ کرا، بۆ ماددەی ئەحکامی خیتامی.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دەروازەی پێنجەم

حوکمە کۆتاییەکان

ماددەی(58): ئەنجومەنی وەزیران بە پێی پێشنیاری وەزارەت بۆی هەیە پێڕەوی پێویست دەربکات بۆ جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە، لەوانەش ئەمانەی خوارەوە:

أ- پێڕەوی پاراستنی ئاو.

ب- پێڕەوی پاراستنی هەوا.

ج- پێڕەوی پاراستنی خاك و خۆڵ.

د- پێڕەوی چاودێری کردنی تیشکاوەر.

هـ- پێڕەوی پارێزگە سروشتی و باخچە و باخچە گشتیەکان.

و- پێڕەوی هەڵسەنگاندنی کاریگەری ژینگە.

ز- پێڕەوی پارێزگاریکردن لە هەمەجۆری گیانلەوەرەکان.

ح- پێڕەوی ڕووبەڕووبوونەوەی کارەساتەکانی ژینگە.

گ- پێڕەوی ڕێو شوێنەکانی هاندان.

ی- پێڕەوی بەڕێوەبردنی خاشاك و ماددە ترسناکەکان.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێژنەی هاوبەش پشتگیری لە ماددەکە دەکات و هیچ تێبینی نیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وەللا من لە لێژنەی هاوبەش دەپرسم و کاك فرسەت عەینی رەئی هەیە: ئەو تەحدید کردنە زیادە، هەر ماددەیەك بنووسرێ: لمجلس الوزراء و بناءآ على اقتراح الوزارة اصدار الانظمة اللازمة لتنفيذ احكام هذا

القانون، كافية، چونكه تۆ تەحديدى دەكەى و مومكينە هى تريش بێتە پێشەوە، وەزارەت چ ئيقتيراح بكات بۆى هەيە، بەڵێ جەنابى وەزير.

بەڕێز دارا محمد امين /وەزيرى ژينگە:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

ئێمە تەحديدمان نەكردووە لەوە زياتر نەبێ، بەس وتوومانە ئەگەر جەنابت سەيرى ماددەكە بكەى، ئەو ئەنزيمانە دەربچێ بۆ تەنفيزى ئەحكامى ئەو قانونە، بما فى ژلك ما ياتى، يەعنى كۆمەڵێك ئەنزيمە دەربچێ لەوانە ، ئەوە زەروورە تا ئێستا لە هەرێمى كوردستان نيمانە، با لێرەوە بە ياسا فەرز بكرێ حكومەت ئەو نيزامانەى هەبێ، ئەگەر سەيرى ياساى ژينگەى وڵاتانى تر بكەين، ئەوانەى زۆر لەو بوارەى گرينگن، پەرلەمان فەرز دەكات لەسەر حكومەت كە لانى كەم، ئەوانى تريشى تەبعەن تيايە، بەس بە تايبەتى ئەوانە زۆر پێويستن كە تا ئێستا نيمانە تاكو ئەو ياسايە بەڕێوەبچێ و خزمەتێكى گەورە دەكات لە هەموو بوارەكانى ژينگە.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

خۆى ئێمە لەگەڵ قەوانينەكانى تر هەمووى ئەو ماددەيەمان نووسيوە: لمجلس الوزراو و بناوێ على اقتراح الوزاره اصدار الانقمه اللازمه لتنفيژ احكام هژا القانون، مومكينە ئێستا تۆ لێرە تەحديد بكەى بەو قانونە خۆت ئيلزام دەكەى ئيلا دەبێ وا بێ، سبەينى باشە خۆتان كۆبوونەوە پێتان وا بوو لە جياتى نيزامى (ا و ج) مەسەلەن يەك نيزام بێت، بۆ خۆت دەبەستيەوە بەو ناوە و تەحديدى دەكەى؟ بۆ ئێوە ئاسانترە، كە تۆ ئەو دەسەڵاتەت دا بە ئەنجومەنى وەزيران و بەوەزير، دەكرێت بە پێى ئيحتياجى خۆت و بە پێى ئەولەويات و بە پێى دوايين تێگەيشتن، مومكينە خەبيرى تر بێت بڵێ: ئەو نيزامەو ئەو نيزامە يەك نيزامى دەوێ، بۆيە ئێمە دەڵێين ئەوى تر باشترە و بۆ خۆتان باشترە و صيغەكەى تر باشترە.

بەڕێز دارا محمد امين /وەزيرى ژينگە:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

ئەوە دروستە، بەس ئێمە دەستمان پێكردووە بەو نيزامانەو بە پێى ئەو سيستەمەى كە لە دونيا هەيە و بۆ هەر يەكێك لەمانە ئێستا خەريكى ئامادەكردنى نيزامەكانين و كێشەيەكيشمان نيە.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

كاك كەريم فەرموو.

بەڕێز كەريم بحرى عبدالله:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

من تەئیدی بۆچوونی ئێوەی بەرێز دەکەم لەبەر ئەوەی ئەو ئەنزیمەی ئەوەی لێرە هاتووە (علی سبیل المثال)ە، (علی سبیل الحصر) نیە بۆ ئەوە زکری بکەین، مادام وەزارەت و وەزیر دەستی کراوەترە دەتوانێ هەر نیزامێك ئامادە بکات و پێشکەشی بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بە تەئکید منیش تەئیدی رەئی جەنابت دەکەم، ئەوەی کە جەنابت دەفەرمووی بە موتلەقی و بە شامیلی بۆ هەموو یاساکە دەستی وەزیر بەربلاوتر دەبێت زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

قسەت هەیە نازناز خان فەرموو.

بەڕێز نازناز محمد عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تەئیدی جەنابی وەزیر دەکەم، ئەو پەیرەوانە زۆر گرنگە ناویان بهێندرێ، بەلام یەك فەقەرە زیاد بکەین لە حاڵەتی پێویستدا پەیرەوی تریش زیاد بکرێ، ئێمە دەریبچوێنین، ئەوە تەعلیماتە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەی پێشتر باسمان کردووە ماددەی دواتر ئیقتیراحی خۆم کرد و لە لایەنی دوو ئەندام پەرلەمان تەئیدی کرا دەیخەمە دەنگەوە، ئەوەی کە ئەوانە زیادەیە و تەنها بنووسرێ: لمجلس الوزراء و بناءآ علی اقتراح الوزارة اصدار الانظمة اللازمة لتنفیذ احکام هذا القانون، کێ لەگەڵ ئەو موفتەرەحەیە دەستی بلند بکات؟ فەرموون ، کێ لەگەڵدا نیە؟ بەس نازناز خان، بە ئەکسەریەت قبول کرا، تەواو وەنیە؟ فەرموون ماددەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (59) کە دەبێتە ماددەی (45):

وەزیر بۆی هەیە رێنمایی پێویست دەربچوینێ بۆ ئاسانکردنی جێبەجێکردنی ئەم یاسایە.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێژنەی هاوبەش پشتگیری لەو ماددەیە دەکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وابزانم ماددەیەکی پێشتر هەیە، ماددە (60) بێتە پێشەوە، بیخوێننەوە .

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی (60) كە دەبێتە ماددەی (46):

لەكاتی دەرچوونی ئەم یاسایەدا مۆڵەتێك كە ئەو پەڕی لە ساڵێك زیاتر نەبێت لە ڕۆژی پێڕاگەیاندنی گەفەكەوە بە دامەزراو یاخود پرۆژە یاخود چالاكیە بەركارەكان دەدرێ تا بەپێی حوكمەكانی ئەم یاسایە بارودۆخی خۆی ڕێك بخاتو، ئەنجومەنیش بۆی هەیە لەسەر پێشنیاری وەزیر لەكاتی پێویستدا مۆڵەتەكە درێژبكاتەوە، بەمەرجێ لەشەش مانگ زیاتر نەبێ، ئەمەش پاش دەركەوتنی جیدیەتی ئەو ڕێكارانەی كە بۆ جێبەجێكردنی ئەم یاسایە گیراوەتە بەر.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لێژنەی هاوبەش پشتگیری لەو ماددەیە دەكات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەو ماددەیە زەرووریە بۆ ئەوەی ئەو قانونە مرونەتی هەبێت و واقیعیەتی هەبێ و ئەو فورسەتەی بدرێتێ، كێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بڵند بكات؟ فەرموون ، كێ لەگەڵدا نیە؟ ، بە كۆی دەنگ ئەوەش قبوڵ كرا، بۆ ماددەی پێشتر كە دەبێ دوا بخرێت.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی (59):

وەزیر بۆی هەیە ڕێنمایی پێویست دەربچوێنێ بۆ ئاسانكردنی جێبەجێكردنی ئەم یاسایە.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لێژنەی هاوبەش پشتگیری لەو ماددەیە دەكات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەو ماددە ڕۆتینە، كێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بڵند بكات؟ فەرموون ، كێ لەگەڵدا نیە؟ بە كۆی دەنگ قبوڵ كرا، بۆ ماددەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی (61):

كار بەهیچ دەقێكی یاسایی ناكرێت ئەگەر ناكۆك بێت لەگەڵ حوكمەكانی ئەم یاسایە.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێژنەی هاوبەش پشتگیری لەو ماددەیە دەکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەش ماددەکی رۆتینە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بڵند بکات؟ فەرموون ، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ قبوڵ کرا، بۆ ماددەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (62):

ئەم یاسایە دوای (90) رۆژ لە مێژووی بلاّوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەڕمی جێبەجێ دەکرێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك کەریم نوقتەی نیزامیت چیە؟

بەڕێز کریم بەحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی 63 بچێتە جێی ماددەی 62 وەکو ئەو تەسەلسولەی کە هەیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەش وایە راستە و هەر وای لێ دەکەین ، راپۆرتی هاوبەش سەبرت بکردبا وای لێ کردیە، خۆشت مەفروزە ئیمزات کردووە.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێژنەی هاوبەش پێشنیار دەکات وشەی (وەقائیعی کوردستانی بۆ زیاد بکرێت و بکرێتە دوا ماددە)، سەبارەت بە ماددەی 63 کە دەبێتە ماددەیەکی تازە، بەم جۆرەی خوارەوە دابڕێژێتەوە: لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدیارەکانە حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کێ لەگەڵ موقتەرەحی لێژنەی هاوبەشە دەستی بڵند بکات؟ فەرموون ، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ قبوڵ کرا، بۆ هۆکارەکانی فەرموو.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هۆکارەکانی دەرچواندنی ئەم یاسایە

لەبەر ئەوەی حکومەتی هەرێمی کوردستان بایەخ بەمافی مرۆڤ دەدات تاکو لە ژینگەیەکی پاكو دروستو چەسپاودا بژیتو، لەپێناو پاراستنی هەرێم لە پیسی بەهەموو شێوەو جۆرە جیاوازەکانییەوەو دەستەبەری

هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

54

ساڵی/ 2009 – بەرگی پەنجاوچوار

چاپی یەکەم/ ساڵی 2009

پێرست

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی دەسپێك خولی سێیەمی هەڵبژاردن – پێنج شەممە 2009/8/20 ل 5

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (1)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2009/9/8 ل 39

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (2)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2009/9/9 ل97

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (3)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2009/9/15 ل 155

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (4)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2009/9/16 ل213

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (5)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2009/10/6 ل221

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (6)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2009/10/19 ل 245

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (7)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2009/10/21 ل 273

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (8)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دووشەممە 2009/10/26 ل 339

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (9)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2009/10/28 ل 441

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (1)ی نائاسایی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2009/11/15 ل 487

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (10)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2009/11/17 ل 569

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (11)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2009/12/2 ل 585

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (12)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2009/12/15 ل 591

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (13)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2009/12/29 ل 641

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (13)

سێ شه‌ممه‌ ڕێكه‌وتی 29\12\2009

خولی سێیه‌می هه‌ڵبژاردن